

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Suna TOKTAŞ

**ADANA İLİNDE TARIMSAL YAYIMI GELİŞTİRME PROJESİ
(TAR-GEL) UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

ADANA, 2010

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ADANA İLİNDE TARIMSAL YAYIMI GELİŞTİRME PROJESİ
(TAR-GEL) UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

Suna TOKTAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

Bu Tez 01/03/2010 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından Oybirliği ile Kabul Edilmiştir.

Prof. Dr. Oğuz YURDAKUL
DANIŞMAN

Doç. Dr. Dilek BOSTAN BUDAK
ÜYE

Prof. Dr. Nazan DARCAN
ÜYE

Bu Tez Enstitümüz Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında hazırlanmıştır.

Kod No:

Prof. Dr. İlhami YEĞİNGİL
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

ÖZ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ADANA İLİNDE TARIMSAL YAYIMI GELİŞTİRME PROJESİ
(TAR-GEL) UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

Suna TOKTAŞ

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI**

Danışman :Prof. Dr. Oğuz YURDAKUL

Yıl: 2010, Sayfa: 170

Jüri :Prof. Dr. Oğuz YURDAKUL

Doç. Dr. Dilek BOSTAN BUDAK

Prof. Dr. Nazan DARCAN

Bu çalışma, TAR – GEL projesinin çıkış noktasını, amaçlarını ve TAR – GEL projesi kapsamında görev alan tarım danışmanlarının projenin amaçlarına ne kadar uygun faaliyette bulduklarını, kendilerine yüklenen görevleri ne ölçüde yerine getirdiklerini, üreticilerin TAR –GEL projesi hakkındaki görüş ve düşüncelerini ortaya koyabilmek ve TAR – GEL projesinin işlevselliğinin daha da artırılabilmesi amacıyla görüş ve önerilerde bulunmak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada 25 tarım danışmanı ve danışmanların çalıştıkları merkez köyler ile çalışma bölgesine giren köylerden seçilen 116 üretici ile anket çalışması yapılmıştır.

Araştırma sonucuna göre; yerleştirmelerin; projenin amaçları doğrultusunda hareket edilerek tarım danışmanlarının görevlendirildiği köy ya da beldelerdeki tarım potansiyeline göre yapıldığından bahsetmek mümkündür. Tarım danışmanları çoğunlukla ikamet ettikleri köyde kendisine danışan üreticilere yardımcı olmakta, araç sıkıntısı nedeni ile çalışma bölgelerine giren köylere yayım hizmeti verememektedirler. Üreticilerin % 38'inin projeden bihaber olmaları ve tarım danışmanını hiç tanımıyor olmaları projenin başarılı bir proje olmadığı izlenimini verse de tarım danışmanını tanıyan ve tarım danışmanına başvurarak önerilerini uygulayan % 62'lik üretici grubunun % 93'lük kesiminin projeden ve tarım danışmanının çalışmalarından memnun oldukları düşünüldüğü zaman projenin başarılı bir proje olduğu görülmektedir. Danışmanların eğitim ihtiyaçları düzenli bir hizmet içi eğitim alamamalarından dolayı karşılanamamaktadır. Veteriner hekim unvanlı tarım danışmanlarının yasal mevzuatlarının düzenlenmesine gereksinim vardır.

Anahtar Kelimeler: TAR – GEL, tarım danışmanı, tarımsal yayımın geliştirilmesi, Adana

ABSTRACT
MSc THESIS

**ASSESSMENT OF IMPROVING AGRICULTURAL EXTENSION
PROJECT APPLICATIONS (TAR-GEL) IN ADANA**

Suna TOKTAŞ

**UNIVERSITY OF ÇUKUROVA
INSTITUTE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES
DEPARTMENT OF AGRICULTURAL ECONOMICS**

Supervisor : Prof. Dr. Oğuz YURDAKUL
Year: 2010, Pages: 170

Jury : Prof. Dr. Oğuz YURDAKUL
Assoc. Prof. Dilek BOSTAN BUDAK
Prof. Dr. Nazan DARCAN

This study is done to bring forth the originating point of the TAR-GEL Project, its objectives and how appropriate are the activities of the agricultural consultants to the Project objectives who are assigned for the TAR-GEL Project, how well they perform the duties bestowed upon them; to bring forth comments and views of the producers about TAR-GEL; to Express views and make suggestions with the purpose of increasing the functionality of TAR-GEL Project. In this research a survey is conducted with 25 agricultural consultants and 116 producers selected in the central villages that the consultants work and the villages which are in the scope of work.

According to the results of the research: it is possible to cite that, acting in line with the Project objectives, placements were made according to the agricultural potentials in the villages or in counties that the agricultural consultants are assigned. Agricultural consultants mostly assist the producers in the village they reside who ask for advice; they cannot provide diffusing service for villages that are within the scope of work due to tight squeeze of vehicles. Although 38% of the producers are unaware of the project and that they do not know the agricultural consultants gives the impression about the project as an unsuccessful project it is observed that the project is successful because 93% portion of 62% of the producers'group implementing the recommendations of the agricultural consultant who know him and apply to him and implement his recommendations are satisfied with the project and his work. Training needs of the consultants are not being met due to not being able to take a regular on-the-job training. There is need for arrangement in the legal regulations of agricultural consultants carrying the title of veterinarian doctor.

Key Words: TAR-GEL, agricultural consultant, improvement of agricultural extension, Adana

TEŞEKKÜR

Öncelikle araştırma konusunda anket sorularını sabırla cevaplandıran Tarım danışmanı meslektaşlarıma ve araştırma yaptığım köylerdeki üreticilere teşekkürler.

Araştırma konusunun belirlenmesinden araştırmanın sonuçlandırılmasına kadar geçen süreçte değerli görüş, katkı ve sabrını esirgemeyen danışman hocam Sayın Prof. Dr. Oğuz YURDAKUL'a teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmalarım sırasında her türlü desteği veren Adana İl Tarım Müdürlüğü Çiftçi Eğitimi ve Yayım Şube Müdürü Sayın Abdulkadir KARACA ve değerli mesai arkadaşlarıma; daima desteğini hissettiğim eşim Semahattin TOKTAŞ'a, bilgisayarını ve odasını benimle paylaşan kızım Sinemis'e, çalışmamı tamamlayabilmem için beni sürekli yüreklendiren arkadaşım Ziraat Yüksek Mühendisi Çiğdem İNCE KAYA'ya, yönlendirilmeye ihtiyaç duyduğumda desteğini esirgemeyen değerli arkadaşım Ar. Gör. Hilal IŐIK'a teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

SAYFA

ÖZ.....	I
ABSTRACT.....	II
TEŞEKKÜR.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	VI
KISALTMALAR DİZİNİ.....	XI
1.GİRİŞ.....	1
1.1. Konunun Önemi.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Kapsamı.....	4
2.ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	5
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	17
3.1. Araştırmanın Materyali.....	17
3.2. Araştırmada İzlenen Yöntem.....	18
3.2.1. Köylerin Seçimi ve Verilerin Elde Edilmesinde Kullanılan Yöntem.....	18
3.2.2. Verilerin Değerlendirilmesinde Kullanılan Yöntem.....	24
4. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	25
4.1. Tarım Danışmanlarına Yönelik Araştırma Bulguları.....	25
4.1.1. Tarım Danışmanlarının Kişisel Bilgilerine Yönelik Bulgular.....	25
4.1.2. Tarım Danışmanlarının Çalışma Alanlarına Yönelik Bulgular.....	30
4.1.3. Tarım Danışmanlarının Çalışma Etkinliklerine Yönelik Bulgular....	32
4.1.4. Tarım Danışmanlarının Aldıkları Hizmet İçi Eğitimlere Yönelik Bulgular.....	48
4.1.5. Tarım Danışmanlarının Üreticilerle Olan İlişkilerine Yönelik Bulgular.....	52
4.1.6. Tarım Danışmanlarının Görev Aldıkları Projelere Yönelik Bulgular.....	57

4.1.7. Tarım Danışmanının Proje Hakkındaki Düşüncelerine	
Yönelik Bulgular	58
4.2. Tarım Üreticilerine Yönelik Araştırma Bulguları.....	71
4.2.1. Tarım Üreticisi ve İşletmesine Yönelik Bulgular	71
4.2.2. Tarım Danışmanı ve Çalışmalarına Yönelik Bulgular	79
4.2.3. Tarım Danışmanının Ücretlerine Yönelik Bulgular	95
4.2.4. Tarımsal Üreticilerin TAR-GEL Projesi ile İlgili	
Düşüncelerine Yönelik Bulgular	101
4.2.5. Tarımsal Üreticilerin Bilgi Alma Kaynaklarına	
Yönelik Bulgular	109
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	123
5.1. Sonuçlar	123
5.1.1. Tarım Danışmanlarına Yönelik Sonuçlar.....	123
5.1.2. Üreticilere Yönelik Sonuçlar	127
5.2. Öneriler	130
KAYNAKLAR.....	133
ÖZGEÇMİŞ	139
EKLER.....	140

ÇİZELGELER DİZİNİ**SAYFA**

Çizelge 3.1.	Adana İli Alt Bölge ve İlçeler	19
Çizelge 3.2.	II. Alt Bölge İlçeleri Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Varlığı.....	21
Çizelge 3.3.	Tarımla Uğraşan Hane Sayısının Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı	21
Çizelge 3.4.	III. Alt Bölge İlçelerinin Büyükbaş Hayvan Varlığı.....	22
Çizelge 3.5.	Anket Yapılan Merkez ve Çalışma Bölgesi Köyleri	23
Çizelge 3.6	Anket Yapılan Merkez Köy ve Çalışma Bölgelerine Giren Köylerdeki Çiftçi Kayıt Sistemine Kayıtlı Üretici ve Anket Yapılacak Üretici Sayılar	24
Çizelge 4.1.	Tarım Danışmanlarının Memleketleri.....	26
Çizelge 4.2.	Danışmanların Mezun Oldukları Bölümlere Göre Dağılımları.....	27
Çizelge 4.3.	TAR–GEL Projesi Öncesi Edinilen Mesleki Deneyim Süreleri.....	29
Çizelge 4.4.	İkamet Edilen Köyde Başlıca Geçim Kaynakları.....	32
Çizelge 4.5.	İkamet Edilen Köyün Sahip Olduğu İmkânlar	32
Çizelge 4.6.	Tarım Danışmanlarının Çalışma Olanakları.....	33
Çizelge 4.7.	Tarım Danışmanlarına Tahsis Edilmiş Bir Taşıtın Varlığı	34
Çizelge 4.8.	Ulaşım Probleminin Çözümlemesi Durumu	35
Çizelge 4.9.	Çalışmalarda En Çok Kullanılan Araç–Gereçler.....	36
Çizelge 4.10.	Araç – Gereçlerin Nereden Sağlandığı	36
Çizelge 4.11.	Köyde Yaşamının En Önemli Artıları ve Eksileri	37
Çizelge 4.12.	Tarım Danışmanlarının Yayım Çalışmalarında İzledikleri Yöntemler	38
Çizelge 4.13.	Tarım Danışmanlarının Eğitim İhtiyaçları	40
Çizelge 4.14.	Çalışma Verimliliklerini Etkileyen Sosyal Etkenler.....	41
Çizelge 4.15.	Yayım Programlarının Kim Tarafından Hazırlandığı.....	42
Çizelge 4.16.	Tarım Danışmanlarının Kırsal Kalkınmadaki Rollerini İlgili Görüşleri	44
Çizelge 4.17.	Çalışmalarında En Büyük Destek Verenler.....	45

Çizelge 4.18. Üretim Tekniklerinde Olumlu Değişiklik	45
Çizelge 4.19. Üretim Tekniklerinde Gerçekleşen Olumlu Değişiklikler	46
Çizelge 4.20. Kadınlara Yönelik Gerçekleştirilen Yayım Faaliyetleri	47
Çizelge 4.21. Hizmet İçi Eğitimler	48
Çizelge 4.22. Hizmet İçi Eğitim Almama Nedenleri	49
Çizelge 4.23. Lisansta Tarımsal Yayım ve Haberleşme Eğitimi	51
Çizelge 4.24. Tarımsal Yayım ve Haberleşme Eğitimi Gerekli Mi?	52
Çizelge 4.25. Üreticilerin Yayım Çalışmalarına Karşı Tutumları	52
Çizelge 4.26. Üreticilerin İlgisiz Tutumlarının Nedenleri.....	53
Çizelge 4.27. Üreticilerin En Çok Tavsiyede Bulunulmasını İstedikleri Konular	54
Çizelge 4.28. Uzmanlık Alanı Dışı Karşılaşılan Soru ve Problemler	54
Çizelge 4.29. Uzmanlık Alanı Dışı Karşılaşılan Soru ve Problemler İçin Başvurulan Çözüm Yolları	55
Çizelge 4.30. Görev Aldıkları Projeler.....	57
Çizelge 4.31. Geliştirilen Projelerde Dış Finansal Destek	58
Çizelge 4.32. Danışmanların Uzmanlık Alanları ile Çalışma Bölgelerindeki Üretim Deseninin Uyumu	59
Çizelge 4.33. Tarım Danışmanlarının KÖY–MER Hakkındaki Görüşleri	60
Çizelge 4.34. Tarım Danışmanlarının KÖY–MER TAR–GEL Karşılaştırması.....	60
Çizelge 4.35. TAR–GEL Projesinde Hala Varlığını Sürdüren Aksaklıklar	61
Çizelge 4.36. TAR–GEL Projesinde Sözleşmeli Olmak.....	63
Çizelge 4.37. TAR–GEL Projesinde Yaşanılan Özlük Hakları Problemleri.....	64
Çizelge 4.38. Karşılaşılan Sorunlar.....	66
Çizelge 4.39. Sistemin Daha Etkin Çalışması İçin Yapılabilecekler	70
Çizelge 4.40. İşletmelerin Ana Faaliyet Alanları.....	73
Çizelge 4.41. Üreticilerin Sahip Olduğu Hayvan Varlıkları.....	74
Çizelge 4.42. İşletme Deneyimleri.....	76
Çizelge 4.43. Üreticilerin İşletmelerinde Aile İçinden Çalışanların Sayısı.....	77

Çizelge 4.44. Üreticilerin İşletmelerinde Dışarıdan Ücretli Olarak Çalışanların Sayısı	77
Çizelge 4.45. Üreticilerin İnterneti Kullanım Nedenleri	78
Çizelge 4.46. Tarım Danışmanına Başvurulan Konular	83
Çizelge 4.47. Tarım Danışmanına Başvurmayan Üreticilerin Başvurmama Nedenleri	84
Çizelge 4.48. Tarım Danışmanına Kısmen Başvuran Üreticilerin Başvurduğu Konular	84
Çizelge 4.49. Tarım Danışmanına Başvuran Üreticilerin Danışmanın Önerilerini Uygulama Durumları	85
Çizelge 4.50. Tarım Danışmanının Köyde En Çok Yardımcı Olduğu Kişiler	86
Çizelge 4.51. Tarım Danışmanının Köydeki Kadınlara Yardımcı Olma Durumu	87
Çizelge 4.52. Üreticilerin Tarım Danışmanının Köydeki Kadınlara Yardımcı Olmalı mı Olmamalı Konusundaki Görüşleri	88
Çizelge 4.53. Üreticilerin Tarım Danışmanının Kadınlara Yardımcı Olmalı Dedikleri Konular	88
Çizelge 4.54. Tarım Danışmanının Üreticilere Yardımcı Olduğu Konular	90
Çizelge 4.55. Tarım Danışmanının Üreticilerin Sorunlarına Çözümler Bulması	91
Çizelge 4.56. Tarım Danışmanının Üreticilerin Sorunlarına Çözüm Bulamadığı Konular	91
Çizelge 4.57. Tarım Danışmanının Üreticilere Alternatif Ürünler Önermesi	93
Çizelge 4.58. Tarım Danışmanının Üreticilere Yetiştirdikleri Ürünlerin Dışında Önerdiği Alternatif Ürünler	94
Çizelge 4.59. Tarım Danışmanının Üreticilere Önerdiği Alternatif Ürünlerin Yetiştirilme Durumları	95
Çizelge 4.60. Üreticilerin Danışmanların Aldıkları Ücretlere Dair Tahminleri	97
Çizelge 4.61. Üreticilerin Ücret Konusundaki Yaklaşımları	98

Çizelge 4.62. Tarım Danışmanlarının Ücretini Ödemeye Razı Çiftçilerin Ödemeye Razı Olma Nedenleri.....	99
Çizelge 4.63. Tarım Danışmanlarının Ücretini Ödemeye Razı Olmayan Çiftçilerin Ödemeye Razı Olmama Nedenleri.....	100
Çizelge 4.64. Üreticilerin Her Köyde Danışman Olması Konusundaki Görüşleri.....	102
Çizelge 4.65. Üreticilerin Her Köyde Danışman Olmasına Karşı Çıkma Sebepleri.....	103
Çizelge 4.66. TAR-GEL Projesi Hakkında Üreticilerin Projeye Bakış Açıları.....	104
Çizelge 4.67. Tarım Danışmanlarının Üreticilere Verdiği Yazılı Materyaller.....	104
Çizelge 4.68. Ziraat Mühendisi Olan Tarım Danışmanlarının Hayvansal Üretimle İlgili Konularda Üreticilere Yardımcı Olma Durumları.....	105
Çizelge 4.69. Ziraat Mühendisi Olan Tarım Danışmanlarının Üreticilere Hayvansal Üretimle İlgili Yardımcı Olabildiği Konular.....	106
Çizelge 4.70. Veteriner Hekim Olan Tarım Danışmanlarının Bitkisel Üretimle İlgili Konularda Üreticilere Yardımcı Olma Durumları.....	107
Çizelge 4.71. Veteriner Hekim Olan Tarım Danışmanının Üreticilere Bitkisel Üretimle İlgili Yardımcı Olabildiği Konular.....	107
Çizelge 4.72. Üreticilerin TAR - GEL Projesi Öncesi Bilgi Alma Kaynakları.....	111
Çizelge 4.73. TAR-GEL Projesi Sonrası Bilgi Almaya Devam Etme Durumları.....	113
Çizelge 4.74. Üreticilerin Tarımsal Konularda Kendilerini Geliştirmede Kullandıkları Kaynaklar.....	114
Çizelge 4.75. Bazı AB Ülkelerinde Yayım Çalışmalarını Yürüten Başlıca Kuruluşlar.....	116
Çizelge 4.76. Üreticilerin Üye Olduğu Dernek ya da Kuruluşlar.....	118
Çizelge 4.77. Üreticilerin Dernek ya da Kuruluşlara Üye Olma Nedenleri.....	119

Çizelge 4.78. Üreticilerin Faydalandıkları Tarımsal Desteklemeler.....	119
Çizelge 4.79. Tarım Danışmanlarının Köylere Getirdiği En Önemli Yenilikler	121
Çizelge 4.80. Üreticilerin TAR–GEL Projesi ve Tarım Danışmanı Hakkındaki Görüşleri	122
Ek Çizelge 1. Adana İlinde İstihdam Edilen Tarım Danışmanlarının Görev Yaptıkları İlçe ve Köyler	137
Ek Çizelge 2. Üreticilerin Eğitim Düzeyleri	138
Ek Çizelge 3. Üreticilerin İlçeler Bazında Yetiştirdikleri Bitkisel Ürünler	139
Ek Çizelge 4. Çiftçilik Dışı Gelir	140
Ek Çizelge 5. Üreticilerin Arazi Mülkiyet Durumları	140
Ek Çizelge 6. Üreticilerin İşledikleri Arazi Büyüklükleri	141
Ek Çizelge 7. İşletme Genişlikleri.....	141
Ek Çizelge 8. İşletme Deneyimleri – Yaş Ortalamaları.....	142
Ek Çizelge 9. Üreticilerin Sahip Oldukları Alet - Ekipman Varlıkları.....	142
Ek Çizelge 10. Üreticilerin Bilgisayar Sahiplik Oranları, Köyde İnternet Hizmetinin Varlığı, Üreticilerin İnterneti Kullanım Durumları.....	143
Ek Çizelge 11. Üreticilerin İlçeler Bazında Tarım Danışmanını Tanıma, Başvurma Durumları ve Tarım Danışmanı İle Görüşme Sıklıkları.....	146
Ek Çizelge 12. Tarım Danışmanının Kırsal Kalkınmadaki Rollerini İle İlgili Üretici Görüşleri.....	147

KISALTMALAR DİZİNİ

TAR – GEL :Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi

KÖY – MER :Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek Projesi

TKB :Tarım ve Köyşleri Bakanlığı

AB :Avrupa Birliği

BB :Büyükbaş

KB :Küçükbaş

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Önemi

Tarım sektörü, insanların beslenme ihtiyacını karşılamasının yanı sıra; sanayi sektörünün hammadde ihtiyacını karşılaması, ülke nüfusunun % 26'sını (TUIK 2009) istihdam ediyor olması, milli gelire katkısı, ihracat ürünleri ile ülkeye döviz girdisi sağlaması gibi nedenlerle, ülkemiz ekonomisinde önemli yer tutmaktadır. Zaman zaman yaşanan ekonomik kriz ortamlarında; işini kaybeden insanlar köyüne dönmekte ve geçinmek üzere tarımda çalışmaya başlamaktadırlar (TZOB 2009). Tarımın bu yönü ile sosyal riski azaltma eğilimi taşıyor olması, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için tarım sektörünün önemini daha da arttırmaktadır.

Türkiye'de, tarım sektörünün GSMH'ya katkısı yıllar itibari ile azalmaktadır. Diğer sektörlerdeki gelişmelerin tarım sektöründeki gelişmeden daha hızlı olması tarım sektörünün ülke ekonomisine olan katkı payının azalmasının ana nedenidir. Ancak, mevcut tarımsal potansiyelin en üst düzeyde kullanılamaması gibi nedenlerle de tarım sektörünün ülke ekonomisine olan katkısı azalmaktadır. Tarımsal üreticilerin geleneksel yöntemlerle üretim yapıyor olmaları ve teknolojik gelişmelerden yeterince yararlanamamaları bu sonuçları doğurmaktadır. Bunun temelinde ise üreticilerin bilgi düzeylerinin düşük olması ve maddi olanaklarının yetersizliği nedeniyle gelişmeleri takip etme ve uygulama kapasitelerinin düşük olması vardır. Bu olumsuzlukları kaldırabilmenin en iyi yolu tarımsal kalkınmada odak noktası olan üreticilerin yani insan faktörünün eğitilmesi ve bilinçlendirilmesidir. Dünyada, gelişen teknolojiye paralel olarak giderek artan araştırma-geliştirme faaliyetleri sonucunda elde edilen bulguların üretim sürecine aktarılmasında, bu bilgiyi elde etmekten çok, bu bilgidен yararlanacak olan insan faktörünün etkinliği önem kazanmıştır (Tatlıldil ve Ceylan, 2000). Tarımsal alanlardaki yeniliklerin ve teknolojik gelişmelerin uygulamaya aktarılarak üreticiler tarafından benimsenmesi ise gelişmiş bir tarımsal yayım sistemi ile mümkündür.

Tarımsal yapının güçlendirilmesi ve kırsal kalkınmanın sağlanmasında en önemli araçlardan biri olan tarımsal yayım; kırsal alanda yaşayan halkın yaşam

kalitelerinin yükseltilmesinde yararlı olacak bilgileri insanlara iletme ve bunları kendi yaşamlarında etkili biçimde kullanabilmeleri için gerekli olan bilgi, tutum ve becerileri kazanmalarına yardımcı olmayı amaçlayan okul dışı bir eğitim sistemi veya eğitimsel süreçtir (Ceylan, 2008-2009).

Tarım sektöründe üretim ve verimliliği arttırmak, yeni teknolojileri geliştirmek, üreticilerin gelirini arttırmak ve bunlara bağlı olarak kırsal nüfusun refahını ve yaşam düzeylerini yükseltmek ise önemli ölçüde tarımsal yayım hizmetlerinin başarılı olmasına bağlıdır. Dolayısıyla bu yönüyle de tarımsal yayım hizmetlerinin yürütülmesinde benimsenen yayım yaklaşımı önem taşımaktadır (Demirtaş ve Gürler, 1994).

Tarımsal yayım; kırsal kalkınmayı sağlayan en önemli bileşenlerden birisidir ve her ülke kendi koşullarına göre değişik tarımsal yayım modelleri geliştirmektedir. Yani, tarımsal yayım her ülkede değişik şekillerde ama mutlaka yürütülen bir hizmettir.

Türkiye’de de Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana, çiftçilerin modern tarım teknikleri konularında bilgilendirilmeleri yoluyla tarımsal üretim miktarının artırılması en önemli hedeflerden biri olmuştur. Tarımsal üretimde verimliliğin ve üretim miktarının, giderek artan ülke nüfusunun gıda gereksinimini karşılayacak düzeye yükseltilebilmesi için, çiftçilerin geliştirilmiş üretim teknik ve yöntemlerinden yararlanmalarını sağlayan çiftçi eğitim ve yayım faaliyetleri ise büyük ölçüde kamu kuruluşları tarafından yürütülmüştür (Tatlıdil ve Ceylan, 2000).

Türkiye’de 1943 yılından başlamak üzere düzenli tarımsal yayım çalışmaları yapılmış, değişik yayım projeleri yürütülmüştür. Yürütülen projelerin büyük çoğunluğu “Eğitim ve Ziyaret” sistemine dayalı olarak sürdürülmüştür. Bu yayım projelerinden ilki “Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesi (TYUAP)” dir. TYUAP projesinde yapılan yatırımlara göre projeden beklenen yayım sistemlerinin tam olarak oluşturulduğunu söylemek mümkün değildir (Demirtaş ve Gürler, 1994).

Bu konuda Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından uygulamaya konulan projelerden birisi de üç yıl süreli pilot bir uygulama olan Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek (KÖY -MER) ya da kamuoyunda bilinen adıyla “1000 köye 1000 Tarım Gönüllüsüdür”. Projenin esası, çiftçiye hizmetin yerinde verilmesi, çiftçinin

yerinde bilgilendirilmesi ve böylece çiftçinin gelir düzeyinin yükseltilmesi amacı ile Ziraat Mühendisi ve Veteriner Hekimlerden danışmanlık hizmeti satın alınmasına dayanmaktadır. Üç yıl süreli pilot bir proje olan KÖY -MER 31 Aralık 2006 tarihinde sona ermiştir.

Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek Projesinden elde edilen deneyimler ışığında yayım hizmetlerinin daha aktif ve verimli bir şekilde köy ve beldeelerde yürütülmesini sağlamak amacıyla 01 Ocak 2007 tarihi itibarıyla “Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi (TAR-GEL)” uygulamaya konulmuştur.

Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi kapsamında Türkiye genelinde tarımsal yayım faaliyetlerini etkinleştirmek ve bilginin doğrudan çiftçiye zaman ve mekan sınırı olmaksızın ulaşabilmesini sağlamak amacıyla 2.500 Adet “Çalışma Bölgeleri” oluşturulmuştur.

TAR-GEL projesi kapsamında 1769 adet Ziraat Mühendisi ve 731 adet Veteriner Hekim olmak üzere toplam 2.500 teknik elemana istihdam sağlanmıştır. 2009 yılında bu sayının daha da artması yönünde çalışmalar sürdürülmektedir (TEDGEM 2008). Bu anlamda Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi (TAR-GEL), Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek projesinin (KÖY-MER) devamı niteliği taşımasının yanı sıra KÖY-MER projesi tarım danışmanlarını da içine alan ve personel sayısı arttırılan daha geniş kapsamlı bir projedir. Bu projenin, geliştirilerek sürdürülecek olması nedeniyle, şimdiye kadarki uygulamaların başarı düzeyini incelemek ve varsa aksayan yönleri ortaya koyarak sorunlara çözüm önerileri üretmek önemli görülmüş ve bu nedenle bu araştırma projesi geliştirilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı;

1. Adana İlinde TAR-GEL projesi kapsamında çalışan tarım danışmanlarınca yürütülen yayım hizmetlerinin etkinliğini analiz etmek,
2. TAR-GEL projesinde başlangıçtan bugüne kadar yaşanan değişim ve gelişimleri hem üreticiler hem de danışmanlar açısından araştırmak, proje amaçlarına hangi oranda ulaşılabildiğini belirlemek,

3. Projedeki temel sorunları üreticiler ve danışmanlar açısından ortaya koymak,
4. Projenin sürdürülebilirliğini sağlayabilmek için, tarım danışmanlarının ve üreticilerin sorunlarına yönelik çözüm önerileri geliştirmektir.

1.3. Araştırmanın Kapsamı

Çalışma Adana ili ilçe ve köylerinde Tarım Danışmanı olarak görev yapan Ziraat Mühendisi ve Veteriner Hekimler ile Tarım Danışmanlarının ikamet ettikleri ve çalışma bölgelerine giren diğer köylerdeki üreticileri kapsamaktadır. Çalışmada Tarım Danışmanları ve üreticilerden anket yöntemiyle derlenen, 2009 yılına ait veriler esas olarak alınmıştır. Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünü takiben ikinci bölümde konu ile ilgili daha önce yapılan çalışmalara değinilmiş, üçüncü bölümde araştırmanın materyal ve yöntemi açıklanmış, dördüncü bölümde araştırma bulguları sunulmuş, beşinci bölümde ise elde edilen sonuçlara yer verilerek konuyla ilgili bazı öneriler getirilmiştir.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Özçatalbaş (1990), Aşağı Seyhan Sulama Projesi alanında I. ve II. ürün mısır üreten çiftçilerin, üretimin teknik ve ekonomik yönleriyle ilgili bilgi edinme kaynaklarını ve bu kaynaklardan etkilenme durumlarını saptamak amacıyla bir araştırma yürütmüştür. Araştırmada 69 üretici ile anket çalışması yapılmış, çiftçinin ihtiyaç duyduğu teknik ve ekonomik bilgilerin, kamu kesimindeki yayım elemanları tarafından yeterince karşılanamadığı, daha çok kırsal toplum içinde yaratılan bilgi kaynaklarınca karşılandığı belirlenmiştir.

Araştırma bulgularına dayalı olarak, yeniliklerin benimsenmesinde, yayım servisinin organizasyonu ile yayım elemanlarının eğitimi konusunda yeni düzenlemelerin getirilmesi ve üretici gereksinimine uygun yayım biçimine yönelmesi önerilmiştir.

Özdemir (1990), “Adana İli Tarım İl Müdürlüğü Bünyesindeki Tarımsal Yayım Elemanlarının Eğitimleri Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmada, Adana İl Tarım Müdürlüğü ve 5 Tarım İlçe Müdürlüğü bünyesinde görev yapan 79 tarımsal yayım elemanı ile anket yapmış ve yayım elemanlarının eğitim şekilleri, eğitim konuları ve yeterliliklerini ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışmada, tarımsal eğitim kurumlarında başarılı yayım elemanı yetiştirmek için yayımcılık formasyonu kazandırıcı derslerin eğitim programlarına konularak, öğrencilerin bu konuda yeterli yayım metodolojisine sahip olacak şekilde mezun olmaları gerektiği ifade edilmiştir.

Özçatalbaş (1994), “Güneydoğu Anadolu Proje Bölgesinde Tarımsal Yayımın Analizi ve Etkin Bir Yayım Çalışması İçin Gerekli Koşulların Saptanması” konusundaki çalışma ile, GAP bölgesi illerinden Şanlıurfa’da yürütülmekte olan tarımsal yayım faaliyetlerinde ortaya çıkan sorunlar ışığında, etkin bir yayım çalışmasının koşullarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Buna göre pamuk, buğday, arpa ve kırmızı mercimekte üretici uygulamaları ile yayım birimlerinin önerileri arasında $1/3 - 1/2$ oranında uyumsuzluk bulunurken, üreticilerin üretim tekniği (% 82,4) ve işletme ekonomisiyle (%71,4) ilgili bilgileri büyük oranda kırsal toplum içindeki bilgi kaynaklarından karşıladığı tespit edilmiştir. Yayım birimlerinin bilgi kaynağı olarak önemi çok düşük bulunmuştur. Araştırmacı, yayımcı ve üretici üçlüsünü

tarla düzeyinde bir araya getirmek için üretim sistemleri araştırmaları yaklaşımından yararlanılarak, çiftçi Şartlarında denemelere önem verilmesi gerektiği, böylece söz konusu üçlünün tarla düzeyinde bir araya gelmesiyle etkin bir işbirliği ve bilgi akışının sağlanacağı dile getirilen çözümlerindenir.

Karaturhan (1997), "İzmir İlindeki Tarımsal Yayım Etkinlikleri ve Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma" adlı doktora çalışmasında, İzmir İli'nde Tarım İl Müdürlüğü'nün pamuk konusundaki yayım çalışmalarını ve değerlendirilmesine yönelik faaliyetlerini incelemiştir. Ayrıca, değerlendirme faaliyetlerine konu olan yayım çalışmalarını, yayımcı-üretici, yayım-araştırma ilişkileri bakımından da değerlendirip, aksaklıkların giderilmesine yönelik öneriler geliştirmiştir. Bu amaçla; İzmir'in Bergama, Torbalı, Tire ilçelerinde görev yapan 49 yayımcı ve bu ilçelere bağlı 9 köyden 2'si seçilmiş üretici olmak üzere toplam 163 üretici ile anket çalışması yapmıştır. Yayım çalışmalarında yayımcı-üretici ve yayım-araştırma ilişkilerinin TYUAP'ta öngörülen düzeyde kurulamadığını, üreticiler açısından yenilik olmayan, koşullarına uymayan, ihtiyaçlarını yansıtmayan konuların seçildiğini, dolayısıyla da öneri ve yeniliklerin benimsenme oranlarının düşük olduğunu saptamıştır. Araştırmada, "seçilmiş üretici" uygulamasının da projede öngörülen anlamda yerine getirilemediğini, seçilmiş üreticilerin % 14'ünün "seçilmiş üretici" olduğunu dahi bilmediğini ve seçimin tamamıyla yayımcılar tarafından üreticilerin görüşleri alınmadan gerçekleştirildiğini tespit etmiştir. Araştırmacı, yayım çalışmalarının etkin bir şekilde yürütülememesinin nedenleri olarak; köy gruplarının çoğunun yerleşik olmamasını, kaynak yetersizliğini, yayımcı/üretici oranının yüksekliğini, yayımcıların işe alınmaları ve tayinlerinde politik tercihlerin ön planda olmasını, mesai saatlerine katı bir şekilde uyma problemini ve ulaşım olanaklarındaki yetersizlikleri belirlemiştir. Bu nedenle; öncelikle yayım örgütünde gerekli yasal düzenlemeler yapılarak yayımcılara daha çok insiyatif sağlanması yararlı olacağını ifade etmiştir. Araştırmacı, Tarım İl Müdürlüğü tarafından yürütölen yayım çalışmalarının değerlendirilmesine yönelik faaliyetlerin, planlanan yayım etkinliklerinin sayısal gerçekeşmelerinin ortaya konmasından ibaret olduğunu, yayım çalışmalarının üreticiler üzerindeki etkilerini ortaya koyan resmi bir değerlendirmeye rastlanmadığını saptamıştır. Araştırmacıya göre; tarımsal yayım

çalışmalarının en önemli unsurlarından biri olan değerlendirme faaliyetlerinin tarafsız ve sağlıklı olabilmesi için yayım, araştırma, üniversite, üretici ve diğer ilgi gruplarının temsilcilerinden oluşan bir kurul tarafından yapılması yararlı olacaktır. Araştırmacı değerlendirme sonuçlarının bu şekilde uygulamaya aktarılması ile de, üreticilerin ihtiyaç ve koşulları ile ilgili yaşam düzeylerini iyileştirici yayım çalışmalarının yapılabileceği görüşünü savunmuştur.

Akkaya (2002), “Türkiye ve Avrupa Birliği’nde Tarımsal Yayım ve Haberleşmede Bilgi Akışı Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmasında, tarım sektöründeki araştırma bulgularının çiftçiye ulaştırılmasındaki noksanlıkların temelindeki sorunları tespit etmeye ve bu sorunlara çözüm önerileri getirmeye çalışmıştır. Türkiye ve AB ülkelerinde tarımsal yayım ve haberleşmedeki bilgi akış sürecindeki aşamaları (Araştırma, Eğitim ve Yayım) kapsayan bu çalışmada, AB ülkelerinde kırsal alana yoğun teknoloji transferi yapıldığı ve bunun sonucunda da Türkiye’ye göre çok yüksek bir verimliliğin söz konusu olduğu, AB ülkelerinde bu verimliliğe ulaşmak için çiftçiyi merkez alan ve çiftçinin de finansmana katıldığı bir sistemle çalışmaların ziraat odalarına, kooperatiflere, birliklere ve danışmanlık şirketlerine devredildiği, Türkiye’de ise bilgi ve teknoloji akışının kamu tarafından yapıldığı, bir an önce AB ülkelerinde uygulanan sisteme geçilmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Ülkemizde ise çiftçilerimizin eğitim eksikliği, bilgisayar kullanım zorluğu, altyapı eksikliği, yatırım maliyetinin yüksekliği, teknoloji korkusunun tarımda bilgi teknolojilerinin yaygınlaşmasını engellemekte olduğu tespit edilmiş, bunun çözümü için çiftçilerin eğitilmesi ve teknolojik olarak desteklenmesi gerektiği dile getirilmiştir. Türkiye’de çiftçilerin bilgisayar sahibi olup internetten yayım çalışmalarına katılmasının şimdilik zor olduğunu, fakat bilgisayarda bilgilerin depolanması, analizi ve internet aracılığı ile yayım kurumları arasında iletişimin verimli bir sistemle sağlanması gerektiği dile getirilmiştir.

Aktaş ve Öcal (2003), “Tarımsal Yeniliklerin Benimsenmesi Araştırmalarının Çözümleme Denemesi” adlı çalışmalarında, tarımsal yeniliklerin benimsenmesi ve yayılması üzerine Türkiye’de yapılan araştırmaların, sınırlı da olsa, bir genel değerlendirilmesinin henüz gerçekleştirilmediği gerçeğinden yola çıkarak, dar

kapsamlı bir denemeyi ilk defa gerçekleştirmişlerdir. Tarımsal yeniliklerin benimsenmesi ve yayılması araştırmalarının bulunduğu noktayı belirleyerek gelişimi konusunda düşünceler oluşturmak, araştırmaların amaçlar ve varılan sonuçlarının çözüm üreten niteliklerini değerlendirerek ileriye yönelik seçenekler sunmak bu çözümlemenin amacını oluşturmuştur. Sağlanan 27 çalışma, araştırma amaçlarına uygun olarak geliştirilen ölçütlere göre değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme temelinde “Araştırma modeli”, “Tarımsal Yayım örgütü sorunları” ve “Araştırmacılar arasındaki etkileşim” konularında öneriler bir araya getirilmiştir.

Gökçe (2004), “1000 Köye 1000 Tarımcı Projesi Üzerine Bir İnceleme” başlıklı araştırmasında projenin temel ilkesine, amacına, varsayımlarına ve projenin uygulama esaslarına yer vermiş ve projenin başlangıcından bugüne kadar geline yolunu ortaya koymuştur. Araştırmada İzmir İli’ndeki 16 tarım danışmanı, bu danışmanların bulunduğu köylerdeki 16 köy muhtarı ve 81 üreticiye ile anket uygulaması yapılmıştır. Projenin doğru bir ilkeye dayandığı ve herkesçe benimsenebilecek bir amaç güttüğü, fakat yeterli hazırlıklar yapılmadan aceleyle getirildiği sonucu vurgulanmıştır. Buna rağmen projeyi bir bütün olarak değerlendirdiğinde; artıların eksilerden çok olduğu, yaşananların ders alınabilecek değerde bir örnek oluşturduğu ve projenin temel ilkesi çerçevesinde gerekli iyileştirmelerin yapılması durumunda projenin uygulanabileceği ifade edilmiştir. Araştırmacı; yönetimin yapılan eleştirileri dikkatle değerlendirmesini, projeye, süreklilik kazandırıcı iyileştirme ve önlemler eklenmesini, projenin daha sonraki yönetimleri de bağlayacak düzeyde yasal düzenlemelere bağlanmasını önermiştir.

Ergen (2004), “Gaziantep İli Yavuzeli İlçesinin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Tarımsal Yayım Açısından Kalkınma Olanakları Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmada, 78 üretici ile anket çalışması yaparak Gaziantep İli Yavuzeli İlçesinin sosyo-ekonomik durumunu ortaya koymuş ve ilçenin kalkınma olanaklarını tarımsal yayım açısından araştırmıştır. Araştırma sonucunda tarımsal yayım hizmetlerinin, araştırma alanındaki yetersiz teknik eleman ve araç eksikliğinden dolayı oldukça etkisiz olduğunu, üreticilerin ise yaşam koşullarını iyileştirebilmeleri için tarımsal yayım eğitimine ihtiyaç duydukları belirlenmiştir.

Yayım programlarının ve materyallerinin üreticinin beceri ve eğitim seviyesine göre geliştirilmesi ve kadın üreticilere ulaşabilmek için daha fazla kadın yayım elemanının eğitilmesi gerektiği önerilerinde bulunmuştur.

Özer (2005), “Şanlıurfa Agro-Gap Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği'nin Tarımsal Yayım Çalışmaları ve Etkisinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmasında dizgelerarası yayım modelinden yararlanarak, 1986 yılında Alman Tarım Birliği (DLG) ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB)'nin işbirliği ile pilot bölge olarak Tekirdağ ilinde başlatılan ve GAP Bölgesinde (Şanlıurfa), özellikle sulamaya açılan alanlarda da benzer bir yapının oluşturulması amacıyla yürütülen gayretler çerçevesinde, 10.02.2000 tarihinde Şanlıurfa Merkez'de kurulan Agro-GAP Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği'nin tarımsal yayım çalışmalarını, başarısını ve etkisini değerlendirmiştir.

Çalışmada: Agro GAP Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği (Agro-GAP ÖÇDD)'nin Şanlıurfa Merkez, Harran ve Akçakale köylerinde bulunan üyelerinden, üyesi bulunan köylerdeki üye olmayan üreticilerden ve hiç üyesi bulunmayan köylerdeki üreticilerden, gayeli örnekleme yöntemi ile belirlenen, toplam 60 köy ve 145 denek ile yüz yüze anket yoluyla veriler 2005 yılı içinde toplanmış ve bu veriler analiz edilmiştir.

Yapılan çalışma ve araştırma bulgularına göre Agro-GAP ÖÇDD'ne üye olan üreticilerin, üye olmayan üreticilere oranla daha genç, verimlilik çağında, eğitim düzeylerinin daha yüksek, daha büyük tarımsal araziye sahip oldukları ve daha bilinçli tarım yaptıkları, işletmelerinde kayıt tuttıkları, tarımsal yayım çalışmalarına (kısa süreli seminer, tarla günleri ve tarımsal fuarlar vb.) katıldıkları saptanmıştır. Ancak Agro-GAP ÖÇDD kendi üyelerine, bu tarımsal etkinliğin gelişiminde etkili olurken, üye olmayan üreticileri tarımsal gelişmelerden haberdar etmediği, üye olmayan üreticileri bilgilendirmediği ve üye olmayan üreticiler üzerinde etkin bir rol oynamadığı belirlenmiştir. Çalışmada Agro-GAP ÖÇDD'nin gelişimi ve daha etkili bir yayım çalışması yapabilmesi için öneriler yapılmıştır.

Ceylan ve ark. (2005), “GAP Bölgesinde Tarımsal Üretim Sürecinde Üreticilerin Bilgi İhtiyaçlarının Karşılansında Tarım Danışmanlarının Rolü” adlı çalışmalarında KÖY-MER Projesi kapsamında GAP bölgesinde görev yapan Tarım

Danışmanlarının, üreticilerin bilgi gereksinimlerinin karşılanmasındaki rollerini belirlemeye çalışmışlardır. Tarım danışmanlarının kişisel ve mesleki özellikleri, bölge içi ve dışı bilgi kaynakları ile ilişkileri, üreticilerin bilgi talepleri ve bu talep üzerinde etkili olan unsurlar hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre; bölgede, çiftçilerin tarım danışmanlarından olan bilgi talebinin oldukça yüksek olduğu, bilgi karşılığı ücret kavramı söz konusu olduğunda, ücret ödemeye hazır çiftçilerin oranı, ters yönde büyük değişim gösterdiği, projede tarım danışmanlarının “..temel işlevlerinin görev yaptıkları köyler ile tarım teşkilatı arasında köprü görevini yerine getirmek ..” olduğu ifade edildiği, bu koşullar altında, çiftçiler açısından, aynı kaynaktan beslenen iki bilgi edinme olanağından birinin ücretsiz, diğerinin ise ücretli olması gibi bir durum ortaya çıktığı, çiftçilerin de, doğal olarak, aynı bilgiyi ücretsiz elde etme olanağı varken ücret ödeme konusunda isteksiz oldukları tespit edilmiştir.

Mevcut koşullarda çiftçilerin haklı sayılabilecek bu tercihlerinin, KÖY-MER Projesinde ifade edildiği şekliyle, ”Tarımsal yayımın özelleştirilmesi” hedefinden oldukça uzak bir noktada bulunulduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebileceğini söyleyen araştırmacılar, KÖY-MER Projesinin; Serbest Danışmanlığın yaygınlaştırılmasından çok, halen TKB tarafından yürütülmekte olan ve –çeşitli sebeplerle- beklenen işlevini yerine getiremeyen yayım hizmetlerinin “rehabilitasyonuna” yönelik bir girişim olduğu izlenimini verdiğini dile getirmektedirler. Serbest Danışmanlık modelinin, Türkiye ve GAP bölgesi için pek çok açıdan yarar sağlayabilecek bir model olduğu, ancak, bu modelin çiftçiler tarafından benimsenmesini sağlayacak ortamın yaratılmasının, tek taraflı uygulamalar yerine, TKB ile ilgili taraflar arasında etkin bir işbirliğinin sağlanmasına bağlı olduğunu ifade etmişlerdir.

Alagöz (2005), “Aşağı Seyhan Ovası’na, Adana Tarım İl Müdürlüğü Yayım Elemanlarınca Götürülen Yayım Hizmetlerinin Analizi” adlı çalışmasında, Aşağı Seyhan Ovası’na Adana Tarım İl Müdürlüğü yayım elemanlarınca götürülen yayım hizmetlerini analiz etmiştir. Bu doğrultuda Aşağı Seyhan Ovası’ndaki üreticilerin tarım ve tarımsal üretim konusunda ne tür bilgilere ihtiyaçları olduğu, bu bilgileri hangi kaynaklardan sağladıkları, Adana Tarım İl Müdürlüğü yayım elemanlarının

Aşağı Seyhan Ovası'na götürdükleri yayım hizmetlerini nasıl değerlendirdikleri ortaya konulmuştur. Çalışmada Adana Tarım İl Müdürlüğü Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubesi'nde görev yapan yayım elemanlarının mesleki yeterliliklerine, ihtiyaçlarına, örgütsel sorunlarına, Aşağı Seyhan Ovası'na götürdükleri yayım hizmetlerinin sıklığına, kalitesine, yayım çalışmalarında kullandıkları yöntemlerle ilgili bilgilere de yer verilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre üreticilerin bitkisel üretimle ilgili en önemli bilgi kaynakları sırasıyla tohum ve ilaç firmaları, komşu üreticiler ve özel ziraat mühendisleri, hayvansal üretim konusundaki bilgi kaynaklarının ise önem sırasına göre komşu üreticiler, özel veterinerler, tohum ve ilaç firmaları olduğu belirlenmiştir. Çalışmada ayrıca Adana Tarım İl Müdürlüğü yayım elemanlarının kendilerini mesleki açıdan yeterli görmekle birlikte bürokrasinin yoğunluğu, kaynak yetersizliği ve genel olarak üreticilerin finansal ve pazarlama sorunları nedeniyle etkin yayım hizmeti veremedikleri görüşüne de yer verilmiştir.

Şoraklı (2006), "Bin Köye Bin Tarımcı Projesi Kapsamında Görev Yapan Tarım Danışmanlarının Etkinliklerinin Belirlenmesi: Erzurum İli Örneği" adlı çalışmada, Erzurum İli merkez ve 16 ilçesine bağlı bulunan köylerde görev yapan Ziraat Mühendisleri ve Veteriner Hekimlerin etkinliklerini belirlemek amacıyla 18 danışman, 18 muhtar ve 229 üretici ile anket çalışması yapmıştır. Çalışmada tarım danışmanlarının kişisel ve mesleki özellikleri, proje hakkında düşündükleri ve gerçekleştirdikleri etkinlikler ortaya konmuş, belirlenen sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirilmiştir. Tarım danışmanlarının her 6 ayda bir sözleşme yenilemeleri sonucu çalışmalarını uzun vadeli planlamak yerine kısa vadeli planladıkları ve bu nedenle çalışmalarının başarı ve etkinliğinin azaldığı saptanmıştır. Bu sorunun ortadan kalkması için devlet desteğinin şart olduğu, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından destek verilmesi gerektiği hem çiftçiler hem de tarım danışmanları tarafından dile getirilen en önemli istektir. Tarım danışmanlarının görev yerlerindeki barınma, beslenme ve büro koşullarının iyileştirilmesi gerektiği, danışmanlara bir arazi aracı sağlanması gerektiği, gerekli alet ekipman yönünden desteklenmesi gerektiği, danışmanların mezun oldukları bölümlere uygun üretim desenine sahip

köylere gönderilmesi gerektiği, tarım danışmanlarının ihtiyaç duydukları konularda hizmet içi eğitim almalarının sağlanması gerektiği önerilen çözümlerdendir.

Yılmazçoban (2006), “Türkiye’de Geleneksel Yayım Yaklaşımı İle Eğitim Ziyaret Yayım Yaklaşımının Karşılaştırmalı Analizi (Çorum ve Sivas İlleri Örneği)” adlı çalışmasında, eğitim ve ziyaret yayım yaklaşımından hareket edilerek geliştirilen Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesinin uygulandığı Sivas ili ile geleneksel yayım yaklaşımının uygulandığı Çorum ilindeki yayım elemanlarının kişisel ve mesleki niteliklerini, yayıma dair kavramlara bakış açılarını ve çalıştıkları yayım kuruluşlarının fiziki olanaklarını karşılaştırmıştır. Çalışmanın sonucunda her iki ildeki yayım elemanları arasında incelenen konuların çoğunda farklılık olmadığını fakat tarımsal yayıma ait bazı kavramları algılamaları açısından farklılık olduğunu saptamıştır. Araştırmacı, yayımcıların mesleki özelliklerinin artırılması konusunda, öncelikle Bakanlıkça yapılacak Ziraat Mühendisi alımlarında gerek teknik gerekse mesleki olarak yetkin kişilerin istihdamının sağlanması gerektiğini, bunun da ancak Ziraat Fakültelerinin eğitim kalitesini artırmaları ile mümkün olabileceği tespitinde bulunmuştur. Aday memur olarak istihdam edilen ziraat teknisyen ve mühendislerinin üretim dönem ve desenleri dikkate alınarak rotasyon dahilinde araştırma enstitülerinde adaylık sürelerini geçirmelerinin sağlanmasını savunan araştırmacıya göre; konu uzmanları tarafından mesleki ve teknik bilgileri gözden geçirilmeli, eksiklikler varsa tamamlanmalıdır.

Araştırmacı, kuruluş kanunu ile kendilerine tarımsal yayım görevi verilmiş olan ve artık kaynak sıkıntısı içinde bulunmayan ziraat odalarının da tarımsal yayım faaliyetlerinde etkin bir rol alması gerektiğini dile getirmiştir.

Bulut (2006), “Antalya İli Kumluca İlçesinde Örtüaltı Alanlarda Üretimde Bulunan Üreticilere Girdi Sağlayan Firmaların Tarımsal Bilgi Sistemindeki Yeri ve Rolü” adlı çalışmasında, Antalya ili Kumluca ilçesinde örtüaltı alanlarda üretimde bulunan üreticilere girdi satan firmaların bilgi kaynaklarını, üreticilere yönelik bilgilendirme faaliyetlerini ve tarımsal bilgi sistemindeki yerini tespit etmiştir. Çalışmada 56 adet firmayla anket çalışması yapılarak; araştırma yöresindeki girdi (ilaç, gübre, tohum vb.) satıcısı firma sahiplerinin/çalışanlarının bireysel özellikleri, mesleki özellikleri, bilgi kaynakları ve üreticileri bilgilendirme faaliyetlerini

incelemiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre, görüşme yaptığı girdi firmalarının tamamının üreticilere teknik konularda doğrudan bilgi verdiğini ve üreticilerin en önemli bilgi kaynağını girdi firmalarının oluşturduğunu tespit etmiştir. Bilgi aktarımını arazi ziyaretleri yaptıkları zamanlarda gerçekleştiren girdi firmalarının üreticiye aktardıkları bilgilerin en önemli kaynağının önceden elde ettikleri bilgi ve deneyimler olduğu, diğer bilgi kaynaklarının ise; bayiliği yapılan firma eğitimleri, Tarım Bakanlığı Taşra Teşkilatı, Üniversiteler ve Araştırma Enstitüleri olduğunu tespit etmiştir.

Saltan (2006), “Adana İli Aladağ İlçesi Kökez Köyünün Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Kalkınma Açısından Tarımsal Yayım Çalışmalarının Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında; Adana İli Aladağ İlçesi’ne 14 km uzaklıkta bir dağ köyü olan, 1.081 nüfuslu Kökez köyünün yerleşme düzenini, nüfusunu, toplumsal ve ekonomik yapısını, altyapı ve kamusal hizmetlerini, tarımsal yayım hizmetlerini incelenmiştir. Araştırma alanında uygulanan bir tarımsal yayım projesi olan 1.000 Köye 1.000 Tarımcı Projesinin başarılı olabilmesi için araştırma alanının sosyo-ekonomik yapısı ve kalkınma açısından tarımsal yayım faaliyetleri özetlenmiş ve yapılan ve yapılması düşünülen tarımsal yayım faaliyetlerinin daha etkili olabilmesi için ulaştırma, enerji, iletişim ticaret vb kamu yararına kullanılan sermaye varlıklarındaki altyapı eksikliklerinin giderilmesi gerektiğine değinilmiştir. Altyapı hizmetlerinin fonksiyonlarını yerine getirmesi ile bölgenin doğal üretim potansiyelinin korunacağı ve optimal yarar sağlanacağı ifade edilmiştir. Bölgede açılacak çeşitli alanlardaki yetiştiricilik, imalat vb konulardaki kursların üretimin yönlendirilmesi ve değerlendirilmesi için gerekli olduğu ve bunun yanı sıra yapılan faaliyetlerin gelişmesi için üretici örgütlenmesinin sağlanması ve pazarlama probleminin çözülmesi gerektiği dile getirilmiştir.

Çukur (2007), “Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Yayım Politikaları Ve AB’ne Uyum Açısından Öneriler Üzerine Bir Araştırma” adlı doktora çalışmasında, TYUAP öncesi ve sonrası dönemde, Türkiye’de uygulanan tarımsal yayım politikaları ve yayım çalışmalarında aksayan yönleri araştırmış, bu kapsamda yayım politikalarının amaçları, araçları, uygulamaları ve uygulama sonuçları üzerinde durmuştur. Avrupa Birliği ile ilgili değerlendirmelerinde Avrupa Birliği’ne üye

ülkelerin tarımsal yayım politikalarının amaçları, araçları ve uygulama sonuçlarını değerlendirmiştir. Araştırmada Türkiye’de uygulanan yayım politikaları ile Avrupa Birliği’nde uygulanan yayım politikaları arasında önemli farkların olduğu tespit edilmiş olup en belirgin farkın ise tarımsal yayım politika amaçlarında olduğu saptanmıştır. Çalışmada; AB’de çevre dostu sürdürülebilir tarım uygulamaları ile bitki ve hayvan sağlığı ve refahı konularında çalışılmakta iken, Türkiye’de daha çok teknik yayım çalışmaları yürütüldüğü, AB’de genellikle yayım çalışmalarının ziraat odaları, kooperatifler, birlikler ve danışmanlık şirketlerine devredildiği gözlemlenirken, Türkiye’de yayım çalışmalarının ağırlıklı olarak kamu kuruluşları tarafından yürütüldüğü tespit edilmiştir. Çalışmada Türkiye’de tarımsal yayımın önemli sorunlarının bütçe problemleri, organizasyon problemleri ve yasal düzenlemelerle ilgili olduğu tespit edilmiştir. Türkiye’de yürütülen yayım çalışmalarının gerek etkinleştirilmesi, gerekse AB ülkelerindeki uygulamalara uyumu açısından, çiftçi eğitim yayım ve danışmanlık hizmetlerinin Tarım Kanunu’nun 9. maddesi uyarınca çıkarılan yönetmelik çerçevesinde koordine edilmesi gerektiği dile getirilmiştir.

Kara (2007), “Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek Projesi’nin Tarımsal Yayım Açısından Değerlendirilmesi: Şanlıurfa İli Örneği” adlı çalışmada, KÖY-MER projesinin Şanlıurfa İli’ndeki uygulamasını araştırmıştır. 14 tarım danışmanı ve 58 tarımsal üretici ile 2007 Nisan-Mayıs tarihinde anket yapılan çalışmada araştırmacı, projeyi “Dizgelerarası Tarımsal Yayım Modeli” temelinde hem danışmanlar açısından hem de üreticiler açısından çözümleyerek, projenin uygulanmasına, danışmanların ve üreticilerin sorunlarına yönelik öneriler geliştirmeyi amaçlamıştır. Projenin ilke ve amaçlarına, projenin uygulanmasına, altyapıya, eşgüdümüne, örgütlenmeye ve hizmet içi eğitime yönelik önerilerde bulunmuştur.

Danışmanların üreticiler ile iç içe bulunmasından dolayı tarımsal yayım çalışmalarını yürütmenin daha kolay olduğunu, ancak zaman ve olanak yetersizliğinden dolayı danışmanların daha çok kendilerine danışan üreticilere hizmet verdikleri, çevre köylere araç sıkıntısı nedeniyle yeterince hizmet götürülemediği,

tarımsal üretimde yoğun olarak çalışan kadınların tarım danışmanlarının çalışmalarından yeterince yararlanamadığı tespit edilen bulgulardandır.

Üreticilerin danışmanların çalışmalarını genellikle olumlu buldukları ve projenin devam etmesini istedikleri, ancak danışmanlara verilecek ücret konusunda, üreticilerin ödeme yapmak istemedikleri, bu ücretin tamamının devlet tarafından karşılanmasını istedikleri saptanmıştır. Araştırmacı bu bağlamda, üreticilerin özel danışmanlık sistemine geçiş için hazır olmadıkları çıkarımına varılabileceğini belirtmiştir.

Yılmaz (2007), “Aşağı Seyhan Ovasındaki Çiftçilerin Teknik ve İşletme Ekonomisi Yayım Biçimlerine Olan İhtiyaçlarının Saptanması Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmasında, Aşağı Seyhan Ovasındaki üreticilerin günümüzdeki teknik ve işletme ekonomisi yayım biçimlerine olan ihtiyaç durumlarını analiz etmiştir. Araştırma kapsamında 71 üretici ile anket çalışması yapılarak, üreticilerin tarımla ilgili teknik ve işletme ekonomisi konularında ne tür bilgilere ihtiyaç duydukları, bu bilgileri hangi kaynaklardan sağladıkları, Adana Tarım İl Müdürlüğü’nün personel ve alet-ekipman yönünden teknik ve işletme ekonomisi yayım biçimleriyle ilgili yenilikleri benimsetebilecek olanaklara ne ölçüde sahip oldukları ortaya konmuştur. Etkili bir yayım faaliyetinde çok önemli bir unsur olan ve üretici ile yayımcının birebir karşılaşmasına olanak tanıyan üreticiyi bilgilendirme amaçlı olarak gerçekleştirilen ziyaretlerin daha sık ve yeterli düzeyde gerçekleştirilmesinin de üretici ile yayımcı arasındaki pek çok soruna çözüm getireceği bu nedenle de bu konudaki yetersizliklerin en kısa zamanda telafi edilmesi gerektiği dile getirilen çözüm önerilerindedir.

Ateş ve Sayın (2008), “Antalya İlinde Örtüaltı Yetiştiriciliğinde Özel Tarımsal Danışmanlık Hizmetleri Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmalarında, “özel tarımsal danışmanlık” konusunu ele alarak, Antalya ili merkez ve ilçelerinde örtüaltı üretim faaliyetine yönelik özel tarımsal danışmanlık hizmetini sunan ve tarımsal danışmanlığı esas meslek edininip geçimini danışmanlık yoluyla bilgi sunarak sağlayan tüm “bireysel danışmanlar, danışmanlık firmaları, mal tedarikçi firma ve ihracatçı firma danışmanları” üzerinde inceleme yapmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, bölgedeki tarım danışmanı sayısı ve danışmanlık hizmetleri konusunda önemli

yetersizliklerin olduğu, uygulamanın gelecekteki başarısını arttırabilmek için danışmanların sayısının, özelliklerinin, seçiminin, bölgelere dağılımının ve üretici ile olan ilişkilerinin üzerinde önemle durulması gerektiği, tarımsal danışmanlık konusunun yayım dışında ayrıca yasal düzenleme konusu olması gerektiği, gerek yasal yapı ve gerekse uygulamalarda AB'ye uyum konusunun önemsenmesi gerektiği önerilerine yer vermişlerdir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Materyali

Bu çalışmanın ana materyalini anketle toplanan veriler oluşturmuştur. Bunun yanı sıra konuyla ilgili olarak yapılmış önceki çalışmalardan ve internet kaynaklarından faydalanılmıştır.

Araştırmanın ana materyalini oluşturacak olan birincil veriler sözlü anket yöntemiyle ve iki aşamada derlenmiştir.

Adana ili ve ilçelerinde TAR-GEL Projesi kapsamında; 16'sı Ziraat Mühendisi, 14'ü Veteriner Hekim ve 2'si Su Ürünleri Mühendisi olmak üzere toplam 32 tarım danışmanı görev yapmaktadır. Birinci aşama anket çalışmasının; Adana ilinde TAR-GEL projesi kapsamında çalışan 32 tarım danışmanı ile yapılması öngörülmüştür. Mevcut populasyonun çok büyük olmaması ve bu kişilere ulaşmada zorluk çekilmeyeceği düşünülerek tam sayım metodu tercih edilmiştir. Fakat anketlerde 25 tarım danışmanı (15 Ziraat Mühendisi, 8 Veteriner Hekim ve 2 Su Ürünleri Mühendisi) ile anket yapılabildiği görülmüştür. 1 Ziraat Mühendisi ve 6 Veteriner Hekim anket çalışması yapmak istememişlerdir.

TAR-GEL projesi kapsamında çalışan tarım danışmanlarına yönelik anketlerde danışmanların hangi yayım çalışmalarını hangi sıklıkta yürüttüklerini, yürütülen yayım çalışmalarının kalite ve başarısını, tarımsal yayım çalışmalarını sırasında karşılaşılan sorunları, tarım danışmanlarının bireysel başarılarını etkileyen olumlu ya da olumsuz etkenleri ve tarım danışmanlarının projeden beklentilerini ortaya koyabilecek sorular yöneltilmiştir. Tarım danışmanlarına yöneltilen anket soruları çalışmanın sonunda yer almaktadır.

İkinci aşama anket çalışması; tarım danışmanlarının bağlı oldukları ilçede; çalıştıkları 32 merkez köy ile merkez köyün haricinde faaliyet gösterdikleri ve çalışma bölgelerine giren diğer köylerdeki üreticiler ile yapılmıştır. 32 tarım danışmanının çalışma alanı (32 merkez köy hariç) 147 köyden oluşmaktadır.

Üreticilere yönelik anket çalışmasında; Adana ilinde TAR-GEL Projesi kapsamında çalışan tarım danışmanlarının ikamet ettiği köy ve çalışma bölgelerine

giren diğer köylerde tarımsal üretim faaliyetinde bulunan üreticilerin yayım hizmetlerinden ne ölçüde yararlandıklarını, yayım hizmetlerinin üreticilerinin ihtiyaçlarına cevap verip veremediği, hangi konularda yayım hizmetlerine gereksinim duyduklarını, tarımsal yayım elemanlarınca getirilen önerilerin uygulanmasının önündeki engellerin neler olduğunu, üreticinin tarım danışmanlarına olan bakış açısını ve projenin devamı hakkındaki görüşlerini belirlemeye yönelik sorular yöneltilmiştir. Üreticilere yöneltilen anket soruları çalışmanın sonunda yer almaktadır.

3.2. Araştırmada İzlenen Yöntem

3.2.1. Köylerin Seçimi ve Verilerin Elde Edilmesinde Kullanılan Yöntem

Tarım danışmanlarının bağlı oldukları ilçede; çalıştıkları 32 merkez köydeki üretici ve danışmanların çalışma bölgelerine giren 147 köydeki üreticinin tamamı ile anket çalışması yapmak mümkün olmadığından basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Adana İlinde istihdam edilen tarım danışmanlarının görev yaptıkları ilçe ve köyler ile ilgili detaylı bilgiler Ek Çizelge 1’de verilmektedir.

Çalışılan merkez köy sayısı; Adana İli ve ilçelerinde TAR–GEL Projesi kapsamında çalışan tarım danışmanlarının bağlı oldukları ilçede; çalıştıkları merkez köylerin toplamından (32 köy) % 15 örnek çekilerek belirlenmiştir. Bu hesaplama göre tarım danışmanlarının bağlı bulunduğu toplam 5 merkez köydeki üreticiler ile anket çalışması yapılmıştır.

Çalışılan bölge sayısı; Adana İli ve ilçelerinde TAR–GEL Projesi kapsamında çalışan tarım danışmanlarının bağlı oldukları ilçede; faaliyet gösterdikleri merkez köyün haricinde çalışma bölgelerine giren diğer köylerin toplamından (147 köy) % 4 örnek çekilerek belirlenmiştir. Bu hesaplamalara göre tarım danışmanlarının bağlı oldukları ilçede; faaliyet gösterdikleri merkez köyün haricinde çalışma bölgelerine giren toplam 6 köydeki üreticiler ile anket çalışması yapılmıştır.

Adana İlinde Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi (TAR-GEL) Uygulamalarının Değerlendirilmesi çalışmasında; anakitleyi temsilen seçilen 11 köyün; hangi köyler olması gerektiği düşünülürken; tarım danışmanlarının mezuniyet alanlarına göre ve tarım danışmanlarının bağlı oldukları ilçede; çalıştıkları merkez köy ve faaliyet gösterdikleri çalışma bölgelerine giren diğer köylerin coğrafik konumları ve agroekolojik farklılıkları dikkate alınarak seçim yapılmıştır.

Adana ili ve ilçelerinde TAR-GEL Projesi kapsamında; 16'sı Ziraat Mühendisi, 14'ü Veteriner Hekim ve 2'si Su Ürünleri Mühendisi olmak üzere toplam 32 tarım danışmanı görev yapmaktadır. Anket yapılan 5 merkez köyde; tarım danışmanlarının mezuniyet alanlarına göre; Mühendis olanların toplam istihdam edilen tarım danışmanları içerisindeki oranı $\{(18 / 32) * 5\}$ ve Veteriner Hekim olanların toplam istihdam edilen tarım danışmanları içerisindeki oranı $\{(14 / 32) * 5\}$ hesaplanarak; 3 Mühendis (Ziraat ve Su Ürünleri Mühendisi) ve 2 Veteriner Hekimin çalıştığı merkez köy ve faaliyet gösterdikleri çalışma bölgelerine giren diğer köylerdeki üreticiler ile görüşmeye karar verilmiştir.

Adana ilinin tarımsal arazi varlığı; farklı iklim ve toprak koşullarına sahip olmaktan kaynaklanan farklı agroekolojik bölgelerden oluşmaktadır. Bu farklılıklar dikkate alınarak Adana İli Ova, Geçit, Dağlık ve Kıyı olmak üzere 4 alt bölgeye ayrılmıştır. Adana İlinin agroekolojik bölgeleri ile ilgili detaylı bilgiler Çizelge 3.1'de verilmektedir.

Çizelge 3.1. Adana İli Alt Bölge ve İlçeler

I. Alt Bölge (Ova)	II. Alt Bölge (Geçit)	III. Alt Bölge (Dağlık)	IV. Alt Bölge (Kıyı)
Seyhan	Karaisalı	Pozantı	Karataş
Yüreğir	Kozan	Aladağ	Yumurtalık
Ceyhan		Feke	
İmamoğlu		Saimbeyli	
Çukurova		Tufanbeyli	
Sarıçam			

Kaynak: Adana Tarım Master Planı, TKB Adana İl Tarım Müdürlüğü, 2005, Syf 32
 Not: 6/3/2008 tarih ve 5747 sayılı kanun ile; Çukurova İlçesi Seyhan İlçesinden ve Sarıçam İlçesi Yüreğir İlçesinden ayrılarak yeni ilçe olmuşlardır

Adana İlinde Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi (TAR-GEL) Uygulamalarının Değerlendirilmesi çalışmasında; anakitleyi temsilen seçilen 11 köyün; tarım danışmanlarının bağlı oldukları ilçede; çalıştıkları merkez köy ve faaliyet gösterdikleri çalışma bölgelerine giren diğer köylerin coğrafik konumları ve agroekolojik farklılıkları dikkate alınarak Çizelge 3.1’de yer alan 4 alt bölgeyi temsil edebilmesi amacıyla her alt bölgedeki ilçelerden homojen bir seçim yapılmıştır.

Orta Toros eteklerinden Akdeniz’e kadar uzanan ovayı Adana Ovası olarak anmak ve daha çok sayıda ova birimlerine ayırmak mümkündür. Bu ova birimlerinden en büyüğü 205.00 ha. genişliğindeki Ceyhan Ovası, ikincisi ise 125.000 ha. genişliğindeki Yüreğir Ovası olduğu için anket yapılacak 5 merkez köyün 2’sinin I.Alt Bölge (Ova)’de yer alan Ceyhan ve Yüreğir ilçelerine bağlı köyler olmasına karar verilmiştir.

II.Alt Bölge (Geçit)’de yer alan Kozan ve Karaisalı ilçelerinin ekonomisinde tarım ve hayvancılık ağırlıklı sektörler arasındadır. Kozan ilçesinin tarımsal arazi varlığı 60.320 ha., Karaisalı ilçesinin tarımsal arazi varlığı 29.500 ha.’dır. Bunun yanı sıra Kozan ilçesinde 1.770 ha., Karaisalı ilçesinde 3.400 ha. çayır mera alanı mevcuttur. Bu iki ilçenin yıllar itibari ile hayvan varlıkları incelendiğinde; Karaisalı ilçesinde büyükbaş hayvan varlığında önemli artışlar olduğu görülmektedir. Çizelge 3.2 ’de de görüldüğü üzere; Karaisalı ilçesinde; 2003 yılından 2008 yılına kadar; küçükbaş hayvan varlığı % 4,2’lik bir azalış, büyükbaş hayvan varlığı ise % 35,5’lik bir artış göstermiştir. Karaisalı ilçesinde büyükbaş hayvancılığın gelişmesinde etkili olan faktörleri, bu faktörler arasında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından 2004 yılında uygulamaya konulan KÖY-MER projesinin ve akabinde sürdürülen TAR-GEL Projesinin etkili olup olmadığının görebilmek amacıyla II.Alt Bölge (Geçit)’de Karaisalı ilçesinde çalışılmaya karar verilmiştir.

Çizelge 3.2. II. Alt Bölge İlçeleri Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Varlığı

	2003 Yılı		2008 Yılı		2003 – 2008 % Değişim	
	Büyükbaş	Küçükbaş	Büyükbaş	Küçükbaş	Büyükbaş	Küçükbaş
Kozan	24.752	92.000	22.291	65.265	-9,9	-29,0
Karaisalı	8.985	57.700	12.180	55.270	35,5	-4,2

Kaynak: Adana İl Tarım Müdürlüğü İstatistikleri, 2003-2008

III.Alt Bölge (Dağlık)'de yer alan Aladağ, Feke, Saimbeyli ve Tufanbeyli ilçelerinde; görevlendirilen tarım danışmanlarının mezuniyet alanlarına bakıldığında; Aladağ'da 1, Tufanbeyli'de 3, Feke'de 2, Saimbeyli'de 2 Veteriner Hekim görevlendirilirken sadece Saimbeyli ilçesinde 1 Ziraat Mühendisi görevlendirildiği görülmüştür. (Pozantı ilçesinde tarım danışmanı istihdam edilmemektedir.) III.Alt Bölge (Dağlık)'de; tarımla uğraşan hane sayısının faaliyet alanlarına göre dağılımını gösteren Çizelge 3.3 'e bakıldığında; hem bitkisel hem de hayvansal üretim yapan işletmelerin çoğunlukta olduğu; buna rağmen bu ilçelerde çalışan 9 tarım danışmanının 8'inin Veteriner Hekim olduğu gözlemlenmiştir. Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi (TAR-GEL) Uygulamalarının Değerlendirilmesi çalışmasında; bu ilçelerde; bitkisel üretim yapan üreticilerin göz ardı edilerek, sadece Veteriner Hekim görevlendirilmesinin hem tarım danışmanları hem de oradaki üreticiler açısından etkilerinin incelenbilmesi amacıyla Veteriner Hekimin görevlendirildiği Adana ilinin kuzey sınırında yer alan ve III.Alt Bölge (Dağlık)'de büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin en yoğun yapıldığı ilçe olan Tufanbeyli ilçesi seçilmiştir. III. Alt Bölge (Dağlık) ilçelerinin büyükbaş hayvan varlıkları Çizelge 3.4 'de verilmiştir.

Çizelge 3.3. Tarımla Uğraşan Hane Sayısının Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı

Dahil Olduğu Alt Bölge	Hane Sayısı	Bitkisel ve Hayvansal Üretim	Bitkisel Üretim	Hayvansal Üretim	Su Ürünleri Üretimi
III.	12.791	9.976	2.383	428	8

Kaynak: Adana Tarım Master Planı, TKB Adana İl Tarım Müdürlüğü, 2005, Syf 45

Çizelge 3.4. III. Alt Bölge İlçelerinin Büyükbaş Hayvan Varlığı

Dahil Olduğu Alt Bölge	İlçeler	Büyükbaş Hayvan Varlığı
III.Alt Bölge (Dağlık)	Aladağ	6.075
	Feke	9.060
	Saimbeyli	7.100
	Tufanbeyli	9.919
	Pozantı	1.486

Kaynak: Adana İl Tarım Müdürlüğü İstatistikleri, 2008

IV.Alt Bölge (Kıyı)'de yer alan Karataş ve Yumurtalık ilçelerinin ekonomisi tarım, balıkçılık, turizm ve sanayiye dayalıdır. Karataş ve Yumurtalık ilçe halkı geçimini daha çok tarımdan sağlamaktadır. Yumurtalık ilçesi sınırları içerisinde olan Yumurtalık Lagünlerinin bulunduğu 16.430 ha.'lık kırsal alan; Çukurova deltasının en önemli parçalarından biri olması nedeniyle özel bir önem ve hassasiyete sahiptir ve bu nedenle Milli Park statüsü kazanmıştır.

Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi (TAR-GEL) Uygulamalarının Değerlendirilmesi çalışmasında; IV. Alt Bölge (Kıyı)'de; Yumurtalık ilçesinde çalışma yapılması tercih edilerek; Milli Park alanı statüsü kazanmış bir bölgenin üreticilerinin tarımsal faaliyetlerini gerçekleştirirken tarım danışmanından ne derece yararlandıklarını ve buradaki tarım danışmanının faaliyetlerinin incelenebilmesi amaçlanmıştır.

Tarım danışmanlarının çalıştığı ve anket yapılacak 5 merkez köy olarak; köylerin ilçe merkezine olan uzaklığı göz önünde bulundurularak; Ceyhan ilçesine bağlı Köşreli Köyü, Yüreğir ilçesine bağlı Çotlu Köyü, Karaisalı ilçesine bağlı Beydemir köyü, Tufanbeyli ilçesine bağlı Yamanlı köyü ve Yumurtalık ilçesine bağlı Kuzupınarı köyü seçilmiştir.

Tarım danışmanlarının çalıştığı ve anket yapılacak 5 merkez köyün seçiminden sonra **tarım danışmanlarının bu merkez köylere bağlı olarak faaliyet gösterdikleri 6 çalışma bölgesi (köy) olarak;** köylerin ilçe merkezine olan uzaklığı göz önünde bulundurularak; Ceyhan ilçesine bağlı olan ve Köşreli köyündeki tarım danışmanının çalışma bölgesine giren Dikilitaş köyü, Yüreğir ilçesine bağlı olan ve Çotlu köyündeki tarım danışmanının çalışma bölgesine giren Ağzıbüyük ve Şihmurat köyleri, Karaisalı ilçesine bağlı olan ve Beydemir köyündeki tarım danışmanının

çalışma bölgesine giren Eğlence köyü, Tufanbeyli ilçesine bağlı olan ve Yamanlı köyündeki tarım danışmanının çalışma bölgesine giren Kayarcık köyü ile Yumurtalık ilçesine bağlı olan ve Kuzupınarı köyündeki tarım danışmanının çalışma bölgesine giren Asmalı köyü seçilmiştir. Seçilen köyler ve tarım danışmanlarının unvanları Çizelge 3.5 'de verilmiştir.

Çizelge 3.5. Anket Yapılan Merkez ve Çalışma Bölgesi Köyleri

Dahil Olduğu Alt Bölge	Bağlı Olunan İlçe	Tarım Danışmanlarının Unvanları	Anket Yapılan	
			Merkez Köyler	Çalışma Bölgeleri
I. Alt Bölge (Ova)	Ceyhan	Ziraat Müh.	Kösreli	
				Dikilitaş
	Yüreğir	Ziraat Müh.	Çotlu	Ağzıbüyük
				Şihmurat
II. Alt Bölge (Geçit)	Karaisalı	Veteriner Hek.	Beydemir	Eğlence
III. Alt Bölge (Dağlık)	Tufanbeyli	Veteriner Hek.	Yamanlı	Kayarcık
IV. Alt Bölge (Kıyı)	Yumurtalık	Ziraat Müh.	Kuzupınarı	Asmalı

Kaynak: Adana İl Tarım Müdürlüğü, TAR-GEL Projesi Kayıtları, 2009

Üreticilerin belirlenmesinde ise; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Çiftçi Kayıt Sistemi verilerinden yararlanılmıştır. Tarım danışmanlarının bağlı olduğu ilçede; çalıştıkları 5 merkez köy ve faaliyet gösterdikleri çalışma bölgelerine giren merkez köyün haricindeki 6 köy (çalışma bölgesi) olmak üzere toplam 11 köyde 116 üretici ile anket çalışması yapılmıştır. Anket yapılan Ceyhan ilçesine bağlı Kösreli ve Dikilitaş köylerinde, Karaisalı ilçesine bağlı Beydemir ve Eğlence köylerinde, Tufanbeyli ilçesine bağlı Yamanlı ve Kayarcık köylerinde, Yumurtalık ilçesine bağlı Kuzupınarı ve Asmalı köylerinde, Yüreğir ilçesine bağlı Çotlu, Şihmurat ve Ağzıbüyük köylerinde; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı

toplam 1091 üretici bulunmaktadır (TKB, 2009). Anket yapılan köylerin Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı üretici sayıları ve köylerde anket uygulanacak üretici sayıları Çizelge 3.6 'da verilmiştir.

Çizelge 3.6. Anket Yapılan Merkez Köy ve Çalışma Bölgelerine Giren Köylerdeki Çiftçi Kayıt Sistemine Kayıtlı Üretici ve Anket Yapılacak Üretici Sayıları

Bağlı Olduğu İlçe	Anket Yapılan Merkez Köyler	Anket Yapılan Çalışma Bölgeleri	Anket Yapılan Köylerde ÇKS'ye Kayıtlı Tarımsal İşletme Sayısı	Anket Yapılan Üretici Sayısı
Ceyhan	Kösreli		122	13
		Dikilitaş	62	12
Yüreğir	Çotlu		143	14
		Ağzıbüyük	45	4
		Şihmurat	168	16
Karaisalı	Beydemir		64	6
		Eğlence	65	6
Tufanbeyli	Yamanlı		86	20
		Kayarcık	158	11
Yumurtalık	Kuzupınarı		134	10
		Asmalı	44	4
TOPLAM	5	6	1091	116

Kaynak: Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Çiftçi Kayıt Sistemi 2008 – 2009 Üretim Sezonu Kayıtları

3.2.2. Verilerin Değerlendirilmesinde Kullanılan Yöntem

Anketlerin sağlıklı bir biçimde değerlendirilmesi için, Microsoft Excel Programı'nda bir veri tabanı oluşturulmuştur. Anketlerin her birine numara verildikten sonra, yine her bir anket için her sorudaki yanıtlar tek tek numaralanıp hazırlanan veri tabanına bu numaralar özenli bir biçimde girilmiştir. Böylelikle her soruya ilişkin yanıtların sayıları ve yüzde değerleri, seçilen bazı sorular arasında çapraz ilişki kurularak hesaplanmıştır. Bu çapraz ilişkiler, hazırlanan çizelgeler yardımıyla analiz edilmiştir.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

4.1. Tarım Danışmanlarına Yönelik Araştırma Bulguları

4.1.1. Tarım Danışmanının Kişisel Bilgilerine Yönelik Bulgular

Tarım danışmanlarının kişisel bilgilerine ait bulgular olarak; danışmanların yaşları, memleketleri, eğitim ve deneyimleri ile ilgili bilgiler incelenmiştir.

Adana İlinde TAR–GEL Projesi kapsamında; 16’sı Ziraat Mühendisi, 14’ü Veteriner Hekim ve 2’si Su Ürünleri Mühendisi olmak üzere toplam 32 tarım danışmanı görev yapmaktadır. Bu çalışmada; 1 Ziraat Mühendisi ve 6 Veteriner Hekim anket çalışması yapmak istememişlerdir. Bu nedenle ana kitleyi temsilen 25 tarım danışmanı ile anket yapılabilmektedir. 25 tarım danışmanının 1’i kadın, 24’ü erkektir. Danışmanların 16’sı evli, 9’u bekârdır. Danışmanların yaşları 25 ile 37 arasında değişmekte olup % 28,0’inin yaşları 26 ile 30 yaş arasında; % 40,0’ının yaşları 30 ile 35 yaş arasında ve % 28,0’inin yaşları 35 yaş ve üzeridir. Elde edilen verilere göre danışmanların genç ve dinamik bir yapıda oldukları ve yürüttükleri çalışmalarda verimli olabilecekleri söylenebilir.

İzmir ilinde yürütülen araştırmada; KÖY–MER Projesi kapsamında Türkiye’de toplam 1021 tarım danışmanının istihdam edildiğinin, tarım danışmanlarının 807’sinin (% 78,8) ziraat mühendisi, 214’ünün (% 21,2) veteriner hekim olduğunun ve tarım danışmanlarının 759’unun (% 74,3) erkek, 262’sinin (% 25,7) de kadın olduğunun bilgileri verilmiştir (Gökçe, 2004).

TKB’nin yürüttüğü KÖY–MER projesinde olduğu gibi bu araştırmada da elde edilen verilere göre tarım danışmanlarının cinsiyet dağılımının dengeli olmadığı ve yayım çalışmalarının erkek tarım danışmanları tarafından yapıldığı görülmektedir. Tarım danışmanlarının atanması yapılırken kırsal kadının tarımsal yayım çalışmalarından yararlanmasının önemi pek fazla düşünülmemiştir. Daha sonraki verilerde de görüleceği gibi gerek tarım danışmanları gerekse üreticiler tarım danışmanlarının kadınlara yönelik pek fazla yayım çalışması yapmadıklarını dile getirmişlerdir. Köylerin feodal koşulları göz önüne alındığında kadınların bu

çalışmalardan yararlanabilmesi için kadın tarım danışmanına gereksinim vardır. Çünkü cinsiyetler arasındaki dengesizlikler yayım çalışmalarının başarısını etkileyen önemli bir faktördür (Ateş ve Terin, 2006).

Şanlıurfa İlinde yapılan bir araştırmada danışmanların % 14,3'ünün kadın, % 85,7'sinin ise erkek olduğu ve yaş ortalamalarının ağırlıklı olarak 30-35 yaş aralığında olduğu (% 71,4) tespit edilmiştir. Proje kapsamında ilde görev yapan danışman sayısı 87'dir (Kara, 2007).

İzmir ilinde yürütülen bir başka çalışmada toplam 22 danışmanın görevlendirilmiş olduğu ve araştırmada 16 tarım danışmanı ile anket çalışması yapıldığı ve bu danışmanların ortalama yaşlarının 28,7 olduğu tespit edilmiştir (Gökçe, 2004).

Erzurum İlinde yürütülen çalışmada 18 tarım danışmanı ile anket çalışması yapılmış, tarım danışmanların yaş ortalamalarının 30 olduğu tespit edilmiştir (Şoraklı, 2006).

Çizelge 4.1'de anket çalışması yapılan 25 tarım danışmanının memleketleri verilmiştir. Adana içinden olan tarım danışmanlarının tamamına yakını kırsal kökenli ailelerin çocuklarıdır. İl dışından atanan tarım danışmanlarının ise yaklaşık % 50'si kırsal kökenli ailelerin çocuklarıdır. Yani tarım danışmanlarının genel çoğunluğunun kırsal kökenli ailelerin çocuklarından oluştuğu görülmektedir. Bu da kırsal yapıyı daha iyi bilen, üreticilerle daha rahat ve daha iyi ilişkiler kurabilen, köy yaşamına uyum sağlamada daha başarılı olabilecek, köylerde sürdürülen işlere daha aşina insanların tarım danışmanı olarak görevlendirildiği yorumunu yapmamızı sağlamaktadır.

Çizelge 4.1. Tarım Danışmanlarının Memleketleri

Memleket	Kırsal Kökenli		Kent Kökenli		Toplam	
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
Adana	15	93,8	1	6,3	16	64,0
Adana Dışından	5	55,6	4	44,4	9	36,0

Van ilinde yürütülen bir çalışmada Van ilinde görevli yayım elemanlarının % 61'inin kırsal kökenli, % 39'unun kentsel kökenli ailelerin çocukları oldukları belirlenmiştir (Ateş ve Terin, 2006).

Erzurum İlinde yürütülen çalışmada tarım danışmanlarının atanma öncesinde şehirde ikamet edenlerin oranının % 72,0, ilçede ikamet edenlerin oranının % 11,0 ve köyde ikamet edenlerin oranının % 17,0 olduğu tespit edilmiştir (Şoraklı, 2006).

Adana ilinde görev yapan 25 tarım danışmanının 15 tanesi Ziraat Fakültesinden, 8 tanesi Veteriner Fakültesinden ve 2 tanesi Su Ürünleri Fakültesinden mezundur. Ziraat Fakültesinden mezun olanların mezun oldukları bölüme göre dağılımları Çizelge 4.2'de verilmiştir.

Çizelge 4.2. Danışmanların Mezun Oldukları Bölümlere Göre Dağılımları

	Mezun Oldukları Bölümler
Toprak	4
Tarla Bitkileri	4
Tarım Ekonomisi	2
Bitki Koruma	2
Bahçe Bitkileri	1
Tarım Makineleri	1
Zootekni	1

Ova alt bölgesini oluşturan ilçelerde (Ceyhan, Yüreğir, Sarıçam, Çukurova, İmamoğlu) toplamda atanan 13 tarım danışmanının 3 tanesi veteriner hekim, 10 tanesi ziraat mühendisidir. Bu ilçelerde bitkisel üretimin yoğunluğu ve üretimin çok çeşitli olduğu düşünüldüğünde; tarım danışmanlarının mezuniyet alanlarına ve ilçelerdeki var olan üretim sektörlerine uygun olarak bir dağıtım yapıldığından bahsetmek mümkün olmaktadır.

Geçit bölgesini oluşturan ilçelerde (Karaisalı, Kozan) toplam 89.870 ha tarım arazisi varlığı ve 2008 yılı rakamlarına göre 34.471 adet büyükbaş, 120.535 adet küçükbaş hayvan varlığı söz konusudur. Bu ilçelerde görevlendirilen 5 tarım danışmanının 2'si ziraat mühendisi, 2'si veteriner hekim ve 1 tanesi su ürünleri

mühendisidir. Bu ilçeler için tarım danışmanlarının ataması yapılırken bölgenin üretim yapısına ve danışmanların mezuniyet alanlarına dikkat edilerek rasyonel bir dağılım yapıldığından bahsetmek mümkündür.

Kuzey ilçelerde (Aladağ, Feke, Saimbeyli, Tufanbeyli) daha çok hayvancılık yapılmaktadır ve bu ilçelere atanan 9 tarım danışmanının 8'i veteriner hekimdir (Sadece Saimbeyli ilçesine 1 ziraat mühendisi atanmıştır). Bu ilçelerde tarımla uğraşan işletmelerin (12.791) % 78'i hem hayvansal üretim hem de bitkisel üretim yapmaktadır. Sadece hayvansal üretim yapanların oranı % 3,3'tür (Adana Master Planı, 2005). Kuzey ilçeler için bitkisel üretim yapan üreticilerin ihmal edilerek sadece veteriner hekimlerin görevlendirildiği söylenebilir.

Kıyı alt bölgesini oluşturan (Yumurtalık, Karataş) ilçelerinin ekonomisi tarım, balıkçılık, turizm ve sanayiye dayalıdır. Bu ilçelerde görevlendirilen 5 tarım danışmanının 3'ü ziraat mühendisi, 1'i veteriner hekim, 1'i de su ürünleri mühendisidir. Bu ilçeler için tarım danışmanlarının ataması yapılırken bölgenin üretim yapısına ve danışmanların mezuniyet alanlarına dikkat edilerek bir atanma yapıldığından bahsetmek mümkündür.

Şanlıurfa İlinde yürütülen araştırmada danışmanların lisans düzeyinde mezun oldukları bölümler incelenmiş ve büyük çoğunluğun Tarla Bitkileri Bölümü ve Bahçe Bitkileri Bölümü mezunlarından oluştuğu görülmüştür (Kara, 2007).

Erzurum İlinde yürütülen çalışmada 18 tarım danışmanının 2'sinin veteriner hekim, 16'sının ziraat mühendisi olduğu ve ziraat mühendisi olanların 4'ünün Bahçe Bitkileri, 7'sinin Tarla Bitkileri, 1'inin Tarım Ekonomisi, 1'inin Tarım Makineleri, 3'ünün Toprak Bölümü mezunu oldukları tespit edilmiştir (Şoraklı, 2006).

İzmir ilinde yürütülen araştırmada tarım danışmanlarının 2'sinin veteriner hekim, 14'ünün ziraat mühendisi olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca tarım danışmanlarının 6'sının Bitki Koruma, 2'sinin Tarım Ekonomisi, 2'sinin Zootečni, 1'inin Tarla Bitkileri, 1'inin Bahçe Bitkileri, 1'inin Toprak ve 1'inin Tarımsal Yapılar ve Sulama bölümünden mezun olduğu tespit edilmiştir (Gökçe,2004).

Tarım danışmanlarının % 68,0'i lisans mezunu, % 32 ise yüksek lisans mezunudur.

İzmir ilinde yürütülen araştırmada tarım danışmanlarının 12'sinin lisans, 2'sinin yüksek lisans mezunu olduğu tespit edilmiştir (Gökçe, 2004).

Şanlıurfa İlinde yürütülen araştırmada danışmanların % 85,7'sinin lisans ve % 14,3'ünün yüksek lisans derecesine sahip oldukları tespit edilmiştir (Kara, 2007).

Erzurum İlinde yürütülen çalışmada tarım danışmanlarının % 83,0'ünün lisans, % 11,0'inin lisansüstü ve % 6,0'sının doktora düzeyinde diplomaya sahip oldukları tespit edilmiştir (Şoraklı, 2006).

Tarım danışmanlarına, TAR–GEL projesi kapsamında çalışmaya başlamadan önce, tarımla ilgili bir işte mesleki deneyimlerinin olup olmadığı sorulmuş ve 19 danışmanın (% 76,0) mesleki deneyimi olduğu, 6'sının ise deneyimsiz olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.3'de TAR–GEL projesi öncesi edinilen mesleki deneyimlerin süreleri ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Çizelge 4.3. TAR–GEL Projesi Öncesi Edinilen Mesleki Deneyim Süreleri

	Kişi	%
6 Ay - 1 Yıl	1	5,3
1 - 2 Yıl	4	21,1
2 Yıl ve Daha Fazlası	14	73,7

Tarım danışmanlarının meslekleri ile ilgili bir işte çalışarak deneyim sahibi olmaları; üreticiler ile ilişki kurmada, kırsal alanda yaşayan insanların yaşamları hakkında bilgi sahibi olmalarında kendilerine çok faydalı olabilecek ve TAR–GEL projesi kapsamında yürüttükleri yayım çalışmalarının başarılı olmasında katkı sağlayacaktır.

Şanlıurfa İlinde yürütülen araştırmada danışmanların proje öncesi mesleki deneyimleri incelenmiş ve danışmanların yaklaşık % 50,0'sinin 1 yıldan fazla, % 21,4'ünün 1 yıldan az deneyime sahip oldukları ve % 28,6'sının hiç deneyimi olmadığı tespit edilmiştir (Kara, 2007).

Erzurum İlinde yürütülen çalışmada tarım danışmanlarının % 33,0'ünün herhangi bir mesleki deneyimlerinin olmadığı, % 28,0'inin 1 yıl, % 17,0'sinin 2 yıl,

% 6,0'sının 3 yıl, % 11,0'inin 6 yıl ve % 6,0'sının 10 yıllık mesleki deneyimlerinin olduğu tespit edilmiştir (Şoraklı, 2006).

İzmir ilinde yürütülen araştırmada tarım danışmanlarının ortalama mesleki deneyimlerinin 3 yıl olduğu tespit edilmiştir (Gökçe, 2004).

4.1.2. Tarım Danışmanlarının Çalışma Alanlarına Yönelik Bulgular

Tarım danışmanlarının çalışma alanlarına ait bulgular olarak; danışmanların nerede ikamet ettikleri, görevli oldukları köy sayısı, ikamet ettikleri köyün başlıca geçim kaynakları, ilköğretim, sağlık ocağı ve sağlık çalışanı gibi imkânlarının olup olmadığı ve köyün en önemli sorunlarının neler olduğu ile ilgili bilgiler incelenmiştir.

Anket uygulaması yapılan 25 tarım danışmanının 24'ünün TAR–GEL projesi kapsamında merkez köy olarak seçilen köyde ikamet ettikleri, 1'inin ise, eşinin işinden dolayı, il merkezinde, gidiş geliş yaparak çalışmalarını sürdürdüğü, görev yaptığı köyün il merkezine 50 km uzaklıkta olmasından dolayı gidiş gelişlerde sıkıntı yaşamadığı tespit edilmiştir.

Köyde ikamet edenlerin 11'inin (% 45,8) köyde ikamet etme konusunda sıkıntı yaşadıkları (görevlendirildikleri köylerde devlete ait lojmanların olmaması, kendilerine kiralayacak ev imkanı sunulmaması, meskenlerin fiziki koşullarının yetersizliği vb.), 13'ünün ise (% 54,2) herhangi bir sıkıntı yaşamadıkları tespit edilmiştir. Tarım danışmanlarının çoğu şahıs evlerinde kira karşılığında oturmaktadırlar. Evlere, oturulacak konuma getirilinceye kadar yapılan, tadilat ve onarım masraflarının tarım danışmanları tarafından karşılandığı tespit edilmiştir.

Şanlıurfa İlinde yürütülen araştırmada danışmanların tamamının köyde oturmakta olduğu tespit edilmiştir (Kara, 2007).

İzmir ilinde yürütülen araştırmada ilde görevlendirilen 22 tarım danışmanının 16'sının köyde ikamet ettikleri, 6'sının ise köyde kalacak yer imkânı sunulmadığından dolayı köyde ikamet etmedikleri tespit edilmiştir (Gökçe, 2004).

Erzurum İlinde yürütülen çalışmada tarım danışmanlarının % 33,0'ünün barınma koşullarını yetersiz, % 17,0'sinin orta, % 28,0'inin oldukça yeterli, % 22,0'sinin tamamen yeterli gördükleri tespit edilmiştir (Şoraklı, 2006).

Tarım danışmanlarının ikamet ettikleri köy olan ve TAR–GEL projesi kapsamında merkez köy olarak ifade edilen köyün haricinde çalışma bölgelerine giren köylerde de hizmet vermeleri gerekmektedir. Tarım danışmanlarına görevli oldukları merkez köyün haricinde çalışma bölgelerine giren kaç köy olduğu sorulmuş ve en az çalışma bölgesine giren köy sayısının 2, en çoğunun 9 köy, çalışma bölgesine giren köy sayısı ortalamasının ise 5,7 olduğu tespit edilmiştir. Tarım danışmanları ile yapılan sözlü görüşmelerde bu rakamın çok yüksek olduğu, merkez köyün haricinde 5-6 köye daha gidip çalışma yapmak bir yana, merkez köyün haricinde 1 köye bile gitmenin imkânsız olduğunu söyleyen tarım danışmanları çoğunluktadır. Bunun nedenlerini; görevlendirildikleri merkez köydeki işlerin yoğunluğuna ve diğer köylere gitmek için ulaşım problemini çözemediklerine bağlamaktadırlar.

Üreticilerin TAR–GEL projesi ve tarım danışmanlarının çalışmalarına yönelik bulgularında da çalışma bölgesi köylerindeki durum incelenmiştir. Anket çalışması yapılan köylerde tarım danışmanını tanıyanları ve tanımayanları merkez köy ve çalışma bölgesine giren köy olarak incelediğimizde merkez köydeki üreticilerin tarım danışmanını tanıdıkları, çalışma bölgesine giren köylerde tanımadıkları tespit edilmiştir.

Çizelge 4.4'de tarım danışmanlarının görevlendirildiği ve ikamet ettikleri merkez köylerde köyün başlıca geçim kaynaklarının neler olduğu verilmiştir. Anket uygulaması yapılan köylerin % 76'sının geçim kaynağı hem bitkisel ve hem hayvansal üretimdir. Sadece bitkisel üretim ya da sadece hayvansal üretim yapan köyler çok azdır. Bu durumda bir köye sadece veteriner hekim ya da sadece ziraat mühendisi görevlendirmek projenin bir ayağının her zaman aksamasına neden olacaktır.

Çizelge 4.4. İkamet Edilen Köyde Başlıca Geçim Kaynakları

Bitkisel Üretim	%	Hayvansal Üretim	%	Bitkisel + Hayvansal Üretim	%
5	20,0	1	4,0	19	76,0

Çizelge 4.5’de tarım danışmanlarının ikamet ettikleri merkez köylerde ilkokul, sağlık ocağı ve sağlık çalışanı olup olmadığı ile ilgili bilgiler verilmiştir. Elde edilen verilere göre tarım danışmanlarının merkez köy olarak görevlendirildiği ve ikamet ettikleri köylerin ilkokul ve sağlık ocağı yönünden yeterli kapasiteye sahip oldukları söylenebilir.

Çizelge 4.5. İkamet Edilen Köyün Sahip Olduğu İmkânlar

	Var	%	Yok	%
İlkokul	21	84,0	4	16,0
Sağlık Ocağı	19	76,0	6	24,0
Sağlık Çalışanı	13	52,0	12	48,0

Tarım danışmanlarına ikamet ettikleri köylerde köyün en önemli probleminin neler olduğu sorulmuş ve köylerin en çok sahip olduğu düşünülen problemlerin ulaşım zorluğu, arazilerin intikal problemleri, işsizlik, pazarlama, sulama suyu ve drenaj problemleri olduğu tespit edilmiştir.

4.1.3. Tarım Danışmanlarının Çalışma Etkinliklerine Yönelik Bulgular

Tarım danışmanlarının çalışma etkinliklerine ait bulgular olarak; çalışma ofisleri ile ilgili olanakları, üreticilere ulaşım sorunları, çalışmalarında kullandıkları araç-gereçleri, köyde yaşıyor olmanın getirdiği artılar ve sorunları, yayım çalışmalarında kullandıkları yöntemler, işe başladıkları günden beri görev yaptıkları köy veya köylerde üretim tekniklerinde olumlu bir değişimin yaşanıp yaşanmadığı, yayım çalışmalarında kadınlara yönelik çalışmalarının olup olmadığı ile ilgili bilgiler incelenmiştir.

Çizelge 4.6’da TAR–GEL projesi kapsamında tarım danışmanlarına sunulan çalışma olanakları ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Çizelge 4.6. Tarım Danışmanlarının Çalışma Olanakları

Çalışma Olanakları	Evet		Hayır	
	Kişi	%	Kişi	%
Çalışma ofisiniz var mı?	16	64,0	9	36,0
Bilgisayarınız var mı?	21	84,0	4	16,0
Köyde internet bağlantısı var mı?	18	72,0	7	28,0

TAR–GEL projesi kapsamında kendilerine çalışma ofisi imkânı sunulan 16 tarım danışmanının 13’ü çalışma ofisinin giderlerini kendi olanaklarıyla karşıladıklarını ifade etmiştir. Tarım danışmanları çalışma ofislerinde bilgisayar, internet, klima gibi imkânlarının olmasını ve Bakanlığın kadrolu çalışanları gibi bu tür giderlerin Bakanlık tarafından karşılanması gerektiğini düşünmektedirler.

Şanlıurfa İlinde yürütülen araştırmada danışmanların % 85,7’sinin çalışma ofisinin (odası) olduğu tespit edilmiştir (Kara, 2007).

İzmir ilinde yürütülen araştırmada ilde görevlendirilen 22 tarım danışmanının 9’unun köy muhtarlığı binasını, 1’inin köy evini, 4’ünün köy grup teknisyenliği binasını, 1’inin kooperatif binasını, 2’sinin köy okulunu, 1’inin sağlık ocağını büro olarak kullandığı, 4 danışmanın ise henüz bir büro bulamamış olduğu tespit edilmiştir (Gökçe, 2004).

Erzurum İlinde yürütülen çalışmada tarım danışmanlarının % 33,0’ünün çalışma ofisinin olmadığı tespit edilmiştir (Şoraklı, 2006).

Tarım danışmanlarına KÖY–MER projesi kapsamında çalıştıkları dönemde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından ikinci yılın başında birer masaüstü bilgisayar ve üçer aylık internet paketleri hediye edilmiştir. Fakat tarım danışmanları Bakanlık tarafından verilen bilgisayarların çoğunun arıza verdiği için kullanılmadığını, bu nedenle kendi imkânları ile aldıkları bilgisayarları kullandıklarını ifade etmişlerdir. Adana ilinde görev yapan ve anket uygulaması yapılan tarım danışmanlarının % 84,0’ünün bilgisayarı olduğu tespit edilmiştir. Yine tarım danışmanlarının % 72,0’sinin görev yaptığı köylerde internet bağlantısının olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye ile Avrupa Birliğinin tarımsal yayım politikalarının karşılaştırılmasının yapıldığı bir araştırmada araştırmacı; yayımcıların sahip olduğu

fiziksel imkânlar açısından bir değerlendirme yapıldığında, Türkiye ile AB arasında önemli farklılıkların mevcut olduğunu, AB’de yayımcılara taşınabilir bilgisayarların verildiğini ve yayımcıların üretici sorunlarına anında müdahale imkânına sahip olduklarını tespit etmiştir (Çukur, 2007).

Araştırmacı ayrıca tarımsal yayım çalışmalarında teknolojiden yararlanma düzeyleri açısından da Türkiye ile AB arasında önemli farklılıkların söz konusu olduğunu, çağımızın en önemli iletişim araçlarından biri olan internetten tarımsal yayım kuruluşlarının yararlanma düzeylerinin AB ülkelerinde çok yüksek olduğunu, birçok AB ülkesinde yayım kuruluşlarının oluşturdukları internet siteleriyle üreticilere internet üzerinden bilgi sağladıklarını tespit etmiştir.

Erzurum İlinde yürütülen çalışmada tarım danışmanlarının % 44’ünün şahsi bilgisayarlarını, % 56,0’sının ise Bakanlık tarafından verilen bilgisayarları kullandıkları, tarım danışmanlarının % 61’inin internet imkanının olduğu, % 39’unun internetten faydalanma imkanının olmadığı tespit edilmiştir (Şoraklı, 2006).

İzmir ilinde yürütülen araştırmada ilde görevlendirilen 22 tarım danışmanının 11’inin bilgisayarının olmadığı, 3’ünün köy muhtarlığına ait bilgisayarı kullandığı, 2’sinin şahsi bilgisayarlarını kullandığı, yine tarım danışmanlarının 12’sinin internetten yararlanma olanağı bulunmadığı tespit edilmiştir (Gökçe, 2004).

Çizelge 4.7’de TAR–GEL projesi kapsamında tarım danışmanlarına ulaşım problemlerin çözümü için tahsis edilmiş bir aracın olup olmadığı ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Tarım danışmanlarının tamamına yakın bir kısmı (% 84,0) kendilerine görev yaptıkları köylere ulaşım ihtiyaçlarını gidermek için herhangi bir araç tahsis edilmediğini belirtmişlerdir. Sadece 4 tarım danışmanına eskiden köy grup teknisyenlerinin kullandığı motosikletler verilmiştir.

Çizelge 4.7. Tarım Danışmanlarına Tahsis Edilmiş Bir Taşıtın Varlığı

Üreticilere Ulaşmanız İçin Size Tahsis Edilmiş Bir Araç (Taşıt, Motosiklet vb.) Var mı?	Evet		Hayır	
	Kişi	%	Kişi	%
	4	16,0	21	84,0

Kendisine bir ulaşım aracına tahsis edilmiş olan 4 danışmandan 2'si ulaşım giderlerini kendi olanaklarıyla karşılamaktadır. Bir danışman sulama birliğinden destek almaktadır. Bir danışman ise, bozuk olduğu için, aracını kullanamamaktadır.

Erzurum İlinde yürütülen çalışmada tarım danışmanlarının sadece veteriner hekim olan 2 danışmana araç tahsis edildiği tespit edilmiştir (Şoraklı, 2006).

İzmir ilinde yürütülen araştırmada ilde görevlendirilen 22 tarım danışmanının tam not 5 üzerinden arazi aracı için verdikleri puanın 1,7 olduğu tespit edilmiştir (Gökçe, 2004).

Çizelge 4.8'de TAR-GEL projesi kapsamında kendilerine ulaşım problemlerin çözümü için tahsis edilmiş bir araç imkânı sunulmayan tarım danışmanlarının bu ihtiyaçlarını nasıl karşıladıkları ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Bu soruda tarım danışmanları birden fazla seçeneği işaretlemişlerdir. Danışmanların çoğunluğu ihtiyaçlarını kendi araçları ya da üreticilerin araçları ile ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Buna göre, danışmanlardan merkez köy ve çalışma bölgelerine giren köylerde yayım çalışması yapmaları istendiği ancak onlara ulaşım için bir olanak sağlanmadığı anlaşılmaktadır.

Çizelge 4.8. Ulaşım Probleminin Çözümlemesi Durumu

Görev Alanınıza Giren Köylere Ulaşım Araç Sorununu Nasıl Çözüyorsunuz?	Kişi
Köy Sakinlerinin Kendi Araçları İle	10
Kendi Aracımı Kullanıyorum	12
Minibüs İle Gidiyorum	2
İlçe Tarım Müdürlüğü'nün Aracı İle Gidiyorum	4
Kendim Araç Kiralayarak Gidiyorum	1

Çizelge 4.9'da tarım danışmanlarının yürüttükleri yayım çalışmaları sırasında en çok kullandıkları araç- gereçlerin neler olduğu ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Tarım danışmanlarının etkili bir yayım çalışmasında bulunmaları, ihtiyaç duyulan araç gereçlere erişilmesi ve kullanılması ile mümkündür. Yayım çalışmalarında kullanılan araç ve gereçlerin çağın gerektirdiği yeni teknolojilerle sürekli yenilenmesi, bunun için gerekli kaynağın da Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından sağlanması gerekmektedir.

Çizelge 4.9. Çalışmalarda En Çok Kullanılan Araç - Gereçler

Yayım Araç-Gereçleri	Kişi
Bilgisayar	24
Projeksiyon	2
Broşür	18
Çiftçi Mektubu	10
Kitapçık	18
Bilgi Notu	9
Toprak Burgusu	3

Çizelge 4.10'da tarım danışmanlarının yürüttükleri yayım çalışmaları sırasında en çok kullandıkları araç-gereçleri nereden sağladıkları ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Tarım danışmanları bu soruda birden fazla seçeneği işaretlemişlerdir. Yayım çalışmalarında kullanılan araç gereçleri hiçbir kaynaktan sağlayamıyorum diyen 2 danışman vardır. Danışmanların % 72,0'si İl / İlçe Müdürlüğü'nün vasıtası ile yayım çalışmalarında kullandıkları araç gereçleri temin edebildiklerini ifade etmişlerdir.

Erzurum İlinde yürütülen çalışmada tarım danışmanlarının kendileri için gerekli araç gereçlerden yoksun oldukları, örneğin bahçe bitkilerinin ağırlıklı olarak yetiştirildiği bölgelerde tarım danışmanlarının ağaç budaması için gerekli olan makas ve bıçaklara sahip olmadıkları tespit edilmiştir (Şoraklı, 2006).

Çizelge 4.10. Araç – Gereçlerin Nereden Sağlandığı

İhtiyaç Duyduğunuz Araç Gereçleri Nasıl Sağlıyorsunuz	Kişi
Kendi Olanaklarımla	12
İl / İlçe Müdürlüğünden	18
Hiç Sağlayamıyorum	2
Firmalardan	2

Çizelge 4.11'de tarım danışmanlarının köyde yaşamının görevleri açısından en önemli artıları ve eksilerinin neler olduğu konusundaki görüşlerine yer verilmiştir.

TAR-GEL projesinin esası, üreticilerin gelir düzeyinin yükseltilmesi için "Köylüye hizmet köyde, çiftçiye hizmet tarlada olmalıdır" anlayışı ile çiftçiye hizmetin yerinde verilmesi ve çiftçinin yerinde bilgilendirilmesi yolu ile Ziraat

Mühendisi ve Veteriner Hekimlerden danışmanlık hizmeti satın alınmasına dayanmaktadır. Böylelikle üreticilerin ihtiyaç duydukları bilginin yerinde ve zamanında verilerek hizmette sürekliliğin sağlanabileceği düşünülmektedir.

Köyde bulunmanın çalışmaları açısından yarattığı artılar konusunda danışmanların % 76,0'sı köyde ikamet ederek üreticilerle iç içe bulunmanın bazı yenilikleri benimsetmeyi daha kolay hale getirdiğini, % 68,0'si işleri daha kolay yürütebildiklerini, % 80,0'i üreticilerin davranışlarını gözlemleyerek, ona göre davranabildiklerini ifade ederlerken danışmanların % 64,0'ünün üreticilerin kendilerini her gün görüyor olmalarının kendilerini sıradanlaştırdığını ve konu uzmanı olarak görmelerini engellediği düşüncesini taşıdıkları tespit edilmiştir.

Çizelge 4.11. Köyde Yaşamın En Önemli Artıları ve Eksileri

	Katılanlar		Kararsızlar		Katılmayanlar	
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
Üreticiler İle İç İçe Bulunmak Bazı Yenilikleri Benimsetmeyi Daha Kolay Hale Getiriyor.	19	76,0	3	12,0	3	12,0
İşleri (Özellikle Denemeleri) Daha Kolay Yürütebilmemi Sağlıyor.	17	68,0	3	12,0	5	20,0
Üreticilerin Davranışlarını Gözlemleyerek, Ona Göre Davranabiliyorum.	20	80,0	3	12,0	2	8,0
Bizi Her Gün Görüyor Olmaları Bizi Sıradanlaştırıyor ve Konu Uzmanı Olarak Görmelerini Engelliyor.	16	64,0	3	12,0	6	24,0

Çizelge 4.12'de tarım danışmanlarının yaptıkları yayım çalışmalarında üreticilerle hizmet bakımından ağırlıklı olarak nasıl bir yöntem izlediklerine dair bilgilere yer verilmiştir. Bulgular tarım danışmanlarının yaptıkları yayım çalışmalarını ağırlıklı olarak sadece ikamet ettikleri köyde yürütebildiklerini göstermektedir. Danışmanlar önemli bölümü araç sıkıntısı yaşadıkları için sadece ikamet ettikleri köydeki üreticilere yardımcı olabildiklerini ifade etmişlerdir. Bazı danışmanların çalışma bölgesine giren köy sayısının 9 köye kadar çıktığı tespit edilmiştir. Bakanlık 2500 tarım danışmanının 20 bin köye hizmet vermesini

beklemektedir. Bakanlığın bu hizmet beklentisi abartılı gibi görünmektedir. Bu durumda çalışma yapılamayan köyler ihmal edilmekte ve sadece kağıt üzerinde bir rakamı ifade etmekten öteye geçememektedir. Bir tarım danışmanı başına düşen köy sayısı 3-4 köy ile sınırlandırılmalı ve çalışma alanına giren köylere ulaşım sorununun çözülmesi için mutlaka danışmanlara bir araç tahsis edilmelidir. Bazı danışmanlar (% 20,0) başka köylere gitmek bir yana ikamet ettikleri köylerde arazilerin çok geniş bir alana yayılmasından dolayı aynı köyde bile arazileri gezerken araç yokluğundan dolayı ne kadar zorlandıklarından şikâyet etmektedirler. Belirli aralıklarla bütün üreticileri ziyaret etmeye çalışıyorum seçeneğini işaretleyen önemli sayıda tarım danışmanı bulunmakla birlikte uygulamada genel olarak gerçekleşen, sadece ikamet edilen köyde kendilerine danışan üreticilere yardımcı olma şeklindedir.

Çizelge 4.12. Tarım Danışmanlarının Yayım Çalışmalarında İzledikleri Yöntemler

	Katılanlar		Kararsızlar		Katılmayanlar	
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
Araç Sıkıntım Olduğu İçin Sadece İkamet Ettiğim Köydeki Üreticilere Yardımcı Oluyorum.	21	84,0	2	8,0	2	8,0
İkamet Ettiğim Köyde İşler Çok Yoğun Olduğu İçin Başka Köydeki Üreticilerle İlgilenemiyorum.	5	20,0	7	28,0	13	52,0
Bütün Üreticileri Ziyaret Etmem Zaman Yetersizliğinden Dolayı Mümkün Olmadığından Bana Danışan Üreticilere Yardımcı Oluyorum.	20	80,0	0	0,0	5	20,0
Belirli Aralıklarla Bütün Üreticileri Ziyaret Etmeye Çalışıyorum.	13	52,0	2	8,0	10	40,0

Tarım danışmanlarının mesleki bilgi ve nitelikleri, yaptıkları yayım çalışmalarındaki başarıyı doğrudan etkileyeceği için, yayım çalışmalarında başarılı uygulamalar ortaya koyabilmeleri teknik ve mesleki bilgilerinin yeterli düzeyde olmasına bağlıdır.

Tarım danışmanlarının kendi çalıştıkları köy ya da beldede belirledikleri amaçlar doğrultusunda eğitim ihtiyaçlarını önem derecesine göre sıralamaları istenmiş ve bu sıralama Çizelge 4.13'de verilmiştir.

Tarım danışmanlarının **çok önemli eğitim ihtiyaçları** sıralamasında en çok ihtiyacı duydukları konular; % 44,0'lük oran ile tarımsal yayım ve haberleşme ile hayvan hastalıkları ile mücadele, % 40,0'lık oran ile sulama ve besi sığırcılığı, % 36'lık oran ile bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele, silaj yapımı, süt sığırcılığı ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliğidir.

Tarım danışmanlarının **önemli eğitim ihtiyaçları** sıralamasında en çok ihtiyacı duydukları konular; % 48,0'lik oran ile tarımsal mekanizasyon, % 44,0'lük oran ile gübreleme ve hasat-harman, % 36,0'lık oran ile kooperatifçilik-örgütlenme ve tohumluk, fide, fidan seçimi konularıdır.

Üreticilere ait bulgularda ortaya çıkan bir tespite göre de (Çizelge 4.54) üreticilerin tarım danışmanlarından kendilerine en çok yardımcı olmalarını istedikleri konunun bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele konusunda olduğudur (% 82,6). Daha sonra sırasıyla en çok yardımcı olmasını istedikleri teknik konular % 44,9'lük oran ile gübreleme ve yem bitkileri yetiştiriciliği, % 43,5'lik oran ile bitkisel üretimdeki bakım işleri ile hayvancılık, hayvan hastalıkları, % 33,3'lük oran ile tohumluk, fide, fidan seçimi, % 31,9 ile ekim-dikim konularıdır.

Bu tespitlerden de yol çıkılarak tarım danışmanlarının üreticilerin kendilerine en çok başvurduğu konularda kendilerini geliştirmeye çalıştıkları, üretici sorunları ile danışmanların amaçlarının örtüştüğü söylenebilir.

Çizelge 4.13. Tarım Danışmanlarının Eğitim İhtiyaçları

EĞİTİM KONULARI	1	%	2	%	3	%	4	%	5	%
Tarımsal Yayım Teknikleri	11	44,0	5	20,0	5	20,0	2	8,0	2	8,0
Hayvan Hastalıkları İle Mücadele	11	44,0	4	16,0	4	16,0	4	16,0	2	8,0
Sulama	10	40,0	6	24,0	5	20,0	1	4,0	3	12,0
Besi Sığırcılığı	10	40,0	2	8,0	5	20,0	6	24,0	2	8,0
Bitki Hastalık ve Zararlıları İle Mücadele	9	36,0	5	20,0	7	28,0	2	8,0	2	8,0
Silaj Yapımı	9	36,0	6	24,0	5	20,0	3	12,0	2	8,0
Süt Sığırcılığı	9	36,0	5	20,0	7	28,0	3	12,0	1	4,0
Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliği	9	36,0	3	12,0	3	12,0	8	32,0	2	8,0
Yem Bitkileri Yetiştiriciliği	8	32,0	6	24,0	8	32,0	2	8,0	1	4,0
Kooperatifçilik ve Örgütlenme	8	32,0	9	36,0	5	20,0	0	0,0	3	12,0
Tohumluk, Fide, Fidan Seçimi	7	28,0	9	36,0	4	16,0	2	8,0	3	12,0
Tarımsal Mekanizasyon	7	28,0	12	48,0	3	12,0	6	24,0	3	12,0
Tarım Sigortası	7	28,0	7	28,0	3	12,0	5	20,0	3	12,0
Hayvansal Ürünlerin Değerlendirilme Teknikleri	6	24,0	8	32,0	4	16,0	5	20,0	2	8,0
Organik Tarım	6	24,0	3	12,0	4	16,0	8	32,0	4	16,0
Gübreleme	5	20,0	11	44,0	3	12,0	2	8,0	4	16,0
Ekim-Dikim	5	20,0	7	28,0	4	16,0	3	12,0	6	24,0
Hasat-Harman	0	0,0	11	44,0	7	28,0	4	16,0	3	12,0

1 Çok Önemli

2 Önemli

3 Orta Derecede Önemli

4 Önemsiz

5 Gereksiz

Çizelge 4.14’de tarım danışmanlarının çalışma verimliliklerini etkileyen sosyal etkenlere ait bilgilere yer verilmiştir. Elde edilen verilere göre; danışmanların yaklaşık yarısı için (% 40,0) köyde yaşamının bir problem olmadığı, köy yaşamına uyum sağlamada zorluk çekmedikleri tespit edilmiştir. Göreve baslarken bu koşulla alınan tarım danışmanları bu durumu kabullenmiş gibi gözükmektedir. Buna rağmen danışmanların % 64,0’ü için sosyal etkinliklerinin (sinema, tiyatro vb.) olmaması önemli bir sorundur. Tarım danışmanlarının kendisi köyde yaşama koşulunu

kabullenmiş gibi gözükse de tarım danışmanlarının aile hayatlarını dikkate aldığımızda farklı bir tablo ile karşılaşmaktayız.

Çizelge 4.14. Çalışma Verimliliklerini Etkileyen Sosyal Etkenler

	1	%	2	%	3	%	4	%
Köy Yaşamına Uyum Sağlamakta Zorlanıyorum.	7	28,0	4	16,0	4	16,0	10	40,0
Sosyal (Sinema, Tiyatro vb.) Etkinliklerimiz Yok.	16	64,0	1	4,0	4	16,0	4	16,0
Yakın Çevremde Sağlık Kuruluşunun Olmaması.	8	32,0	5	20,0	4	16,0	8	32,0
Eşim Köyde Yaşamak İstemiyor. (Evlî İse)	13	81,3	2	12,5	1	6,3	0	0,0
Köyde Yasama Koşulu, Evlenmemi Etkiliyor.(Bekar İse)	8	88,9	0	0,0	1	11,1	0	0,0

1 Çok Önemli

2 Önemli

3 Orta Derecede Önemli

4 Önemsiz

Eşlerinin köyde yaşamak istememelerinin çalışma verimliliklerinin düşmesinde çok önemli paya sahip olduğunu düşünenlerin, evli olan tarım danışmanları içindeki oranı % 81,3, köyde yaşama koşulu evlenmemi etkiliyor bu da çalışma verimliliğimin düşmesinde çok önemli paya sahip diyenlerin bekar olan tarım danışmanları içindeki oranı % 88,9'dur. Evli tarım danışmanlarından 1 kişi anket formunda yer alan sosyal etkenlerden farklı bir görüş daha beyan etmiştir. Bu danışman çocuklarının köy okullarında iyi bir eğitim imkânının olmayışını çalışma verimliliklerinin düşmesinde çok önemli paya sahip olduğunu düşünmektedir.

Tarım danışmanlarına, kendi inisiyatiflerini kullanarak, üreticilerle birlikte, yayım çalışması yapıp yapamadıkları sorulmuştur. Danışmanların 17'sinin (% 68,0) gönüllü olan üreticilerle çeşitli tarımsal yayım çalışmalarını Tarım İl (İlçe) Müdürlüğü'ne bağlı kalmadan yapabildikleri tespit edilmiştir. Bunun nedeni TKB ve TİM tarafından danışmanlara bir programın hazırlanmamasıdır. TİM, danışmanları çalışma konusunda serbest bırakmıştır. Ancak bazı dönemlerde yürütülmesi istenilen çalışmalar belirtilmektedir.

Çizelge 4.15’de tarım danışmanlarının yaptıkları tarımsal yayım çalışmalarında bağlı kaldıkları yayım programının kim tarafından hazırlandığına dair bilgiler yer almaktadır. Danışmanların % 52,0’sinin yayım programlarını kendilerinin yaptığı, % 28,0’inin ise herhangi bir yayım programı yapmadığı, üreticinin ihtiyacına göre yayım çalışmalarını biçimlendirdiği tespit edilmiştir.

Çizelge 4.15. Yayım Programlarının Kim Tarafından Hazırlandığı

	Kişi	%
Türkiye’de Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarafından Hazırlanan Program Uygulanıyor.	4	16,0
Tarım İl Müdürlüğü Hazırlıyor.	1	4,0
Ben Kendime Göre Bir Program Yapıyorum.	13	52,0
Program Yapmıyorum, Üreticinin Bana İhtiyacı Olduğu Konuda Çalışma Yapıyorum.	7	28,0

Daha önceki uygulanan tarımsal yayım projelerinden elde edilen deneyimlere göre TAR–GEL projesinde; danışmanların kendi yayım programlarını üreticilerin beklentilerine göre kendilerinin şekillendiriyor olmaları olumlu bir gelişmedir. Çünkü TYUAP ve benzeri projelerde yayım programları merkez tarafından hazırlanmaktaydı. Bu da hem yöreyi ve üreticileri yakından tanıyan yayımcılardan yararlanma imkanını azaltmakta hem de yapılan çalışmaların üreticiler tarafından benimsenmeme sonucunu doğurmakta idi.

Tarımsal yayım çalışmalarında yayım programlarının hazırlanmasına çiftçilerin katılması kuşkusuz başarıyı olumlu yönde etkileyecek bir unsurdur. Tarımsal yayım çalışmalarında yalnızca yukarıdan aşağıya bilgi akışının sağlanması ile istenilen başarı sağlanamaz. Yayım çalışmalarının yöneldiği hedef kitlenin özelliklerine uygun, farklı illerde farklı yayım stratejilerinin geliştirilmesi ve uygulanması gereklidir (Çukur, 2007).

Çizelge 4.16’da tarım danışmanlarının kırsal kalkınmada üstlenmeleri gereken roller konusundaki görüşlerine yer verilmiştir.

Tarım danışmanlarının daha çok üretim tekniği ve yetiştiricilikle ilgili konularda kendilerini sorumlu hissettikleri, pazarlamaya yönelik çalışmalara yeterince önem vermedikleri, köyün sosyo-kültürel yönden kalkınması konusunda,

köyün altyapı, eğitim, sağlık v.b. çalışmalarının geliştirilmesi için köylülere önyak olma konusunda aynı sorumluluğu hissetmedikleri, kadınları da içine alan yayım çalışmalarını önemsemedikleri tespit edilmiştir.

Halbuki yayım programlarının tarım danışmanları tarafından AB’nde olduğu gibi bütüncül bir anlayışla ele alınması gerekir. Yani yayım çalışmaları tarımsal üretim teknikleri, pazarlama, köyün sosyo-ekonomik-kültürel yapısını, sağlık koşullarını ve köyün altyapısını da içine alan eğitim çalışmaları olarak algılanmalıdır.

Avrupa Birliği ülkelerinde yayımcıların üreticilere götördükleri hizmet yelpazeleri çok geniştir. AB’de üreticilerin sosyo-ekonomik sorunlarından, yatırım planlarına, muhasebe kayıtlarının tutulmasından, vergi borçlarının hesaplanmasına kadar birçok konuda üreticilere yardımcı olunmaktadır. Türkiye’de ise yayımcıların hizmetleri sadece belirli konularla sınırlıdır (Çukur, 2007).

AB’de tarımsal yayım çalışmaları bütünsel anlayışla yürütölmektedir. Kırsal kesimin sorunları tümü ile birbirini etkileyen bir ağ oluşturmaktadır. Örneğın, köy yolunun kalitesizliğı meyvelerin kaliteli ulaşımını, sağlık sorunları çiftçilerin çalışma gücünü, kadınların tarımsal konularda bilgilenmemiş olmaları aile içindeki statülerini etkilemektedir (Çukur, 2007).

AB’de son yıllarda yürütölen LEADER vb. kırsal kalkınma programlarında üzerinde önemle durulan konuların başında gelen kırsal gençlik ve kırsal kadın konularına Türkiye’deki yayım çalışmalarında yeterince yer verilmemektedir

AB’de son yıllarda yürütölen LEADER vb. kırsal kalkınma programlarında üzerinde önemle durulan konuların başında gelen kırsal gençlik ve kırsal kadın konularına Türkiye’deki yayım çalışmalarında yeterince yer verilmemektedir (Çukur, 2007).

Çizelge 4.16. Tarım Danışmanlarının Kırsal Kalkınmadaki Rollerine İlgili Görüşleri

TARIM DANIŞMANLARI	Katılanlar		Kararsızlar		Katılmayanlar	
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
Köylülerin tarım ve hayvancılıkla ilgili konularda bilinçlenmesini sağlamalıdır.	23	92,0	1	4,0	1	4,0
Köyün sosyo-kültürel kalkınmasına katkıda bulunmalıdır.	14	56,0	5	20,0	6	24,0
Üreticilere kar marjı yüksek olan ürün seçimi konusunda yardımcı olmalıdır.	25	100,0	0	0,0	0	0,0
Tarım ve hayvancılıkla ilgili geleneksel yönteml. terk edilmesini sağlamalıdır.	22	88,0	1	4,0	2	8,0
İşletmelerin verimliliğini arttırmalıdır.	23	92,0	1	4,0	1	4,0
Projelerle halkın refah seviyesinin yükseltilmesine katkı sağlamalıdır.	17	68,0	5	20,0	3	12,0
Kırsal bölgenin kalkındırılması için o yöreye özgü projeler üretmelidir.	18	72,0	6	24,0	1	4,0
Bilgileri ve çalışkan bir yapıda olmalarıyla üreticilere örnek olmalıdır.	22	88,0	1	4,0	2	8,0
Köyün altyapı, eğitim, sağlık v.b. çalışmalarının geliştirilmesi için köylülere önyak olmalıdır.	11	44,0	7	28,0	7	28,0
Üreticilerin yeni teknolojileri kullanarak daha kaliteli ve verimli ürün almalarına yardımcı olmalıdır.	23	92,0	1	4,0	1	4,0
Tarımsal üretimin çevre üzerinde yarattığı baskı konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapmalıdır.	18	72,0	5	20,0	2	8,0
Biyolojik çeşitliliğin korunması konusunda halkı bilinçlendirmelidir.	23	92,0	1	4,0	1	4,0
Üreticilerin sertifikalı tohum kullanmalarını sağlamalıdır.	23	92,0	1	4,0	1	4,0
Bölge şartlarında uygulanabilir ise organik tarımı üreticilere benimsetmelidir.	14	56,0	5	20,0	6	24,0
Sulamada üreticileri daha bilinçli hale getirmelidir.	21	84,0	1	4,0	3	12,0
Kadınları tarımsal üretimde daha etkin ve kendi kendine yeterli duruma getirmelidir.	16	64,0	6	24,0	3	12,0
Tarımsal üretimin AB koşullarına uyumu yönünde çalışmalar yapmalıdır.	18	72,0	4	16,0	3	12,0

Çizelge 4.17’de tarım danışmanlarının çalışmalarında en büyük desteği kimden ya da kimlerden gördükleri ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Danışmanların yaptıkları çalışmalarda en büyük desteği Tarım İlçe Müdürlüğü’nden (% 76,0) daha sonra Tarım İl Müdürlüğünden(% 40,0) aldıkları tespit edilmiştir. Alınan destek daha çok üretim tekniği konularında ve araç-gereçlerin temini konusunda olmaktadır. Bu sonuç danışmanların diğer birimlere göre İlçe ve İl Tarım Müdürlükleri ile ilişkilerinin daha kuvvetli olduğunu göstermektedir. İl ve İlçe ayrımında ise bağlı oldukları İlçe Müdürlüğü ile daha sıkı ilişki içerisinde oldukları tespit edilmiştir.

Çizelge 4.17. Çalışmalarında En Büyük Destek Verenler

	Kişi	%
Tarım İl Müdürlüğü	10	40,0
Tarım İlçe Müdürlüğü	19	76,0
Belde Belediye Başkanı	4	16,0
Muhtar	9	36,0
Büyük Üretici	7	28,0
Valilik	1	4,0
Kaymakam	2	8,0
Kendi Olanaklarımla Sorunları Aşmaya Çalışıyorum	3	12,0

Çizelge 4.18’de tarım danışmanlarının TAR–GEL projesi kapsamında görev yapmaya başladıkları günden bugüne kadar görevli oldukları bölgede üretim teknikleri konusunda kaydedilen olumlu bir değişiklik olup olmadığı ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Danışmanların % 84,0’ü evet yanıtı vermiştir. Bu oran danışmanların kendilerini yaptıkları çalışmalarda başarılı olarak gördüklerini göstermektedir.

Çizelge 4.18. Üretim Tekniklerinde Olumlu Değişiklik

İşe Başladığınız Günden Bugüne Bölgenizde Üretim Teknikleri Olumlu Yönde Değişti Mi?	Evet		Hayır	
	Kişi	%	Kişi	%
	21	84,0	4	16,0

Çizelge 4.19’da TAR–GEL projesi kapsamında görev yapmaya başladıkları günden bugüne kadar görevli oldukları bölgede üretim teknikleri konusunda olumlu değişiklik olduğunu söyleyen tarım danışmanlarının ne gibi olumlu değişikliklere neden oldukları ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Çizelge 4.19. Üretim Tekniklerinde Gerçekleşen Olumlu Değişiklikler

Değişiklikler	Kişi
Hayvansal Üretim ve Kalitesinde Artış	5
İrk İslahına Yönelik Suni Tohumlama Sayısında Artış	3
Üretim Deseninde İyileşme	7
Damla Sulama Metodunun Kullanılmaya Başlanması	5
Toprak Analizine Göre Gübreleme Yapılmaya Başlanması	5
Bitki Koruma Tedbirlerinin Doğru Uygulanması	5
Sera Tekniğinde Doğru Uygulamalar	1
Biber Fidesi Yetiştiriciliği	1
Hazır Fide Kullanım Oranında Artış	1
Bahçe Ziraatına Geçiş	1
Hayvan Hastalıkları İle Mücadelede Başarı	3
Silajlık Mısır Yetiştiriciliği ve Silaj Yapım Tekniklerinin Benimsenmesi	1
Münavebe	1
Toprak Hastalıklarının Tamamen Ortadan Kalkması	1
Hasadın Kademeli Olarak Gerçekleşmesi	1
Narenciyede Budama Tekniklerinin Benimsenmesi	1
400 Da. Erik Bahçesi, 200 Da. Nar Bahçesi, 30 Da. Elma Bahçesi Tesisi	1
Organik Tarımla İlgili Çalışmalar	1

Türkiye’de tarımsal yayım çalışması geleneksel toplumsal yapı ve var olan dinamikler nedeniyle başlangıçtan beri erkeğe yönelik olarak yürütülmektedir. Bundan dolayı tarımsal üretici denince akla gelen hemen erkektir (Aktaş, 2005a). Gelişmekte olan ülkelerin büyük bir bölümünde kadınlar, toprağın hazırlanmasından hasada kadar, bitkisel üretimde önemli görevler üstlenmektedir. Hasattan sonra ise depolama, bakım, satış ve işleme gibi işlerinden hemen hemen tamamını kadınlar yapmaktadır (Hablemitoğlu, 2001). Ayrıca, Türkiye’deki özellikle küçük ölçekli tarım işletmeleri bitkisel üretim ile hayvansal üretimi birlikte yapmaktadır. Dolayısıyla kadınlar, yalnızca bitkisel üretimin yükünü değil, aynı zamanda

hayvansal üretimin de iş yükünün büyük bir bölümünü çekmektedir (Bayraktar ve Gaytancıoğlu, 2000). Ancak bütün bunlara karşın dünya genelinde yayım birimleri zaman ve kaynaklarının yalnızca % 5 gibi küçük bir bölümünü kadınlara ayırmaktadırlar. Bu durum kadınların tarımsal yayım hizmetlerinden yeterince yararlanamadıklarını göstermektedir (Swanson ve ark., 1990).

Bu çalışmada tarım danışmanlarına, tarımsal üretimle ilgili konularda kadınlara yönelik çalışmalarının olup olmadığı sorulmuştur. Tarım danışmanlarının yalnızca 5'i (% 20,0) kadınlara yönelik tarımsal yayım hizmeti yaptıklarını ifade etmişlerdir. Kırsal alanda kadınlar tarımsal üretimdeki yoğun emeklerine karşın tarımsal yayım çalışmalarından yeterince yararlanamamaktadır. Tarım danışmanlarının TAR-GEL projesi kapsamında görev yapan ziraat mühendisi ve veteriner hekimlerin; kırsal kalkınmada üstlenmeleri gereken roller ile ilgili olarak kadınları tarımsal üretimde daha etkin ve kendi kendine yeterli duruma getirmelidir görüşüne tarım danışmanlarının sadece % 64,0'lük kesimin katıldığı görülmüştür. Bu oranı doğrular niteliktedir. Feodal koşulların hüküm sürdüğü alanlarda erkek tarım danışmanı tarafından kadınlara yönelik çalışma yapılmasının zorluğu bu sonuçları vermektedir. Adana İlinde görev yapan tarım danışmanlarından sadece 1'i kadındır. Kadın tarım danışman sayısının artırılması belki bu sorunun azaltılmasına katkı sağlayacaktır.

Çizelge 4.20'de tarımsal üretimle ilgili konularda kadınlara yönelik çalışmalarının olduğunu belirten tarım danışmanlarının kadınlara yönelik ne tür çalışmalar gerçekleştirdikleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Erkek tarım danışmanları tarafından kadınlara yönelik yapılan yayım çalışmalarının sayısının da içerikleri gibi dar kapsamlı oldukları tespit edilmiştir.

Çizelge 4.20. Kadınlara Yönelik Gerçekleştirilen Yayım Faaliyetleri

	Kişi
Kadın Çiftçi Yarışmasına Hazırlık	3
Süt Ürünleri İmalatı ve Saklanma Koşullarının Sağlanması	1
Bilgisayar Projesi	1

4.1.4. Tarım Danışmanlarının Aldıkları Hizmet İçi Eğitimlere Yönelik Bulgular

Tarım danışmanlarının aldıkları hizmet içi eğitimlere yönelik bulgular olarak; düzenli olarak bir hizmet içi eğitim alıp almadıkları, lisans eğitimi veya daha sonra tarımsal yayım ve haberleşme eğitimi alıp almadıkları, böyle bir eğitimin gerekliliği ile ilgili düşüncelerine ait bilgileri incelenmiştir.

Kırsal kesime yönelik yayım hizmetlerini yürüten tarımsal yayım elemanlarının eğitimi; götürülecek hizmetin etkinliği ve başarısı bakımından önemli olmaktadır (Kızılaslan, 1999). Mesleki ve teknik yönden iyi yetiştirilmiş yayım elemanları, yayım çalışmalarının başarısını arttırmada önemli bir faktördür. Bu nedenle tarım danışmanlarının hem hizmet öncesi hem de hizmet içi eğitim yoluyla geliştirilmesi gerekir.

Çizelge 4.21’de tarım danışmanlarının düzenli olarak hizmet içi eğitim alıp almadığına ait bilgilere yer verilmiştir.

Çizelge 4.21. Hizmet İçi Eğitimler

Düzenli Olarak Bir Hizmet İçi Eğitim Alıyor Musunuz?				Düzenli Eğitim Alan Danışmanlarda Hizmet İçi Eğitimlerin Sıklığı			
Evet		Hayır		2-3 Ayda Bir		5-6 Ayda Bir	
Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
9	36,0	16	64,0	3	33,3	6	66,7

Danışmanların % 36,0’sı düzenli bir hizmet içi eğitimden geçtiklerini belirtmiştir. Düzenli olarak hizmet içi eğitim aldığını ifade eden danışmanların % 33,3’ü 2-3 ayda bir hizmet içi eğitim aldıklarını, % 66,7’si de 5-6 ayda bir hizmet içi eğitim aldıklarını ifade etmişlerdir. Hizmet içi eğitim alan tarım danışmanları oranının düşüklüğü kadar bu hizmet içi eğitimlerin yapılma aralığının da çok uzun olması; tarım danışmanlarının hizmet içi eğitimlerine önem verilmediğini ve danışmanların bilgilerinin güncellenmediğini göstermektedir.

Türkiye ile Avrupa Birliğinin tarımsal yayım politikalarının karşılaştırılmasının yapıldığı bir çalışmada araştırmacı, TYUAP’ta hizmet içi eğitim programlarının düzenli yapıldığını tespit etmiştir. Eğitim programlarının düzenli yapıldığını belirten yayımcı oranı % 62,5 olarak bulunmuştur (Çukur, 2007).

Boyacı (1998) tarafından yapılan çalışmada, Manisa İlinde görevli yayımcıların % 63,9'unun ara sıra, % 23,6'sının düzenli olarak hizmet içi eğitim aldıkları, % 12,5'inin ise hiç hizmet içi eğitim almadıkları tespit edilmiştir.

Çizelge 4.22'de düzenli olarak hizmet içi eğitim almadığını belirten tarım danışmanlarının neden hizmet içi eğitim almadıkları ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Çizelge 4.22. Hizmet İçi Eğitim Almama Nedenleri

Nedenler	Kişi	%
Herhangi Bir Hizmet İçi Eğitim İhtiyacı Duymuyorum, Kendi Bilgilerim Yeterli.	2	12,5
Daha Önce Katıldığım Eğitimlerin Benim İçin Pek Yararını Görmedim.	1	6,25
Katılmak İstiyorum Fakat Bağlı Olduğum İlçe Müdürü İşlerin Yoğunluğundan Dolayı İzin Vermiyor	10	62,5
HİE Ziraat Mühendislerine Yönelik Hazırlanıyor	1	6,25
Haberimiz Dahi Olmuyor	1	6,25
Hep Aynı Kişiler Hizmet İçi Eğitime Alınıyor	1	6,25

Hizmet içi eğitim tarım danışmanları için en önemli konulardan birisidir. Çünkü insanoğlu hayat boyu öğrenim ihtiyacı içerisinde. Dünyada her şeyin hızla değiştiği bir ortamda tarım sektörü de değişmektedir. Danışmanlar belirli aralıklarla hizmet içi eğitime tabi tutulmalı, bilgileri sürekli güncellenmelidir.

“Herhangi Bir Hizmet İçi Eğitim İhtiyacı Duymuyorum, Kendi Bilgilerim Yeterli.” düşüncesinde olan danışmanların (% 12,5) çalışmalarında başarısızlık kaçınılmaz olacaktır. Tarım danışmanlarının bir kısmı da (% 6,25) bugüne kadar almış oldukları hizmet içi eğitimlerin teknik ve pratik bilgilerini geliştirmede ve tarımsal yayım çalışmalarına uyarlamada yetersiz kaldığını, kendileri için yararlı olmadığını düşünmektedirler. Halbuki bu konularda eğitim ihtiyaçlarının olduğunu kendileri dile getirmişlerdir.

Danışmanların büyük bir çoğunluğu (% 62,5) birçok konuda eğitim ihtiyacı içinde olduklarını ve bilgilerini taze tutabilmek için düzenli aralıklarla hizmet içi eğitimlere katılmak istediklerini fakat bağlı oldukları İlçe Müdürlüğünde işlerin

yoğunluğundan dolayı izin verilmediğini ifade etmişlerdir. Buradan 2 sonuç çıkarmak mümkündür. İlçe Müdürlükleri hizmet içi eğitimlere yeterince önem vermemekte ve tarım danışmanları köylerde çalışması gerekirken İlçe Müdürlüklerinde asıl görevleri dışında çalıştırılmaktadırlar.

Yayım elemanlarının üreticilerle iyi ilişkiler kurabilmeleri, onlarda güven duygusu yaratabilmeleri ve onlara en uygun gelebilecek yayım tekniklerini seçebilmeleri için, mesleki ve teknik bilginin yanı sıra tarımsal yayım yöntemleri ve beşeri ilişkiler ile ilgili dersler almaları başarılı bir yayım için son derecede önemlidir (Özçatalbaş, Gürgen, 1998; Gürgen, 1989).

Yayım elemanlarının öğretim döneminde aldıkları yayımcılık niteliği geliştirici dersler yetersizdir. Bu olumsuzluk hizmet öncesi ve hizmet içi kurslarla kısa dönemde çözümlenebilir. Uzun dönemde ise, eğitim-öğretim programlarına ilgili derslerin konulması ile bu olumsuzluklar giderilebilir (Özçatalbaş, 1999a).

Tarımsal Yayım ve Haberleşme dersi, uygulamadaki sorunların çözümüne yönelik olarak yeniden yapılandırılmalıdır. Bunun için öncelikle bu dersin uygulaması ders programına alınmalıdır (Aktaş, 2005b).

Çizelge 4.23'de tarım danışmanlarının lisans eğitimi sırasında Tarımsal Yayım ve Haberleşme eğitimi alıp almadıklarına ait bilgilere yer verilmiştir. Tarım danışmanlarının % 40,0'ı lisans eğitimi sırasında Tarımsal Yayım ve Haberleşme eğitimi almıştır. Bu oranın tamamı ziraat mühendisi olan tarım danışmanlarına aittir. Veteriner hekim ve su ürünleri mühendisi olan tarım danışmanları lisans eğitimleri sırasında bu eğitimi almamışlardır. Ziraat mühendisi olan tarım danışmanlarının mezun oldukları bölümlere bakıldığında lisansta bu eğitimi almadıklarını ifade eden danışmanların 2'sinin Bitki Koruma Bölümü, 2'sinin Tarla Bitkileri Bölümü ve 1'inin Bahçe Bitkileri Bölümü mezunu olduğu tespit edilmiştir. Adana ilinde Tarım Ekonomisi Bölümü mezunu 2 tarım danışmanı vardır. Bu 2 tarım danışmanı haricinde lisansta Tarımsal Yayım ve Haberleşme eğitimi alan danışmanlar da sadece 2 kredilik Tarımsal Yayım ve Haberleşme eğitimi almışlardır.

Çizelge 4.23. Lisansta Tarımsal Yayım ve Haberleşme Eğitimi

Lisansta Tarımsal Yayım ve Haberleşme Eğitimi Aldınız Mı?	Evet		Hayır	
	Kişi	%	Kişi	%
	10	40,0	15	60,0

Lisansta Tarımsal Yayım ve Haberleşme eğitimi alan 10 danışmandan 6'sı bu eğitimin yararlı olduğunu, 4'ü ise kendisine bir yarar sağlamadığını ifade etmişlerdir.

Tarımsal konularda çalışanlar, Tarımsal Yayımın önemini bilir izlenimi bırakırlar, ancak iş uygulamaya geldiğinde tam tersi bir davranış sergiler. Bunun gerçek nedeni bu konudaki bilgi eksikliğidir (Aktaş, 2005b).

Lisans eğitimleri sırasında Tarımsal Yayım ve Haberleşme eğitimi almayan 15 tarım danışmanından 11'i (73,3), lisans sonrası da Tarımsal Yayım yöntemleri, kuramı, ilkeleri, iletişim konusunda hizmet içi eğitim almamıştır. Bu konuda hizmet içi eğitim aldıklarını ifade eden 4 danışman bu eğitimden yeterince fayda görmediklerini, çünkü konuların çok yüzeysel anlatıldığını, bu kapsamda bir eğitimin daha uzun bir zaman aralığında, uygulamalı olarak ve üniversitelerin Tarımsal Yayım Bilim Dalı'nda uzmanlaşmış kişiler tarafından verilmesi gerektiğini düşünmektedirler.

Çizelge 4.24'de tarım danışmanlarının lisans sırasında Tarımsal Yayım ve Haberleşme dersi ya da lisans sonrası tarımsal yayım yöntemleri, kuramı, ilkeleri, iletişim vb. konularda eğitim almanın çalışmaları için gerekli olup olmadığı ile ilgili görüşlerine ait bilgilere yer verilmiştir. Danışmanların % 92,0'si Tarımsal Yayım ve Haberleşme eğitiminin mutlaka alınması gereken bir eğitim olduğu konusunda hem fikirdir. Fakat bu kapsamdaki bir eğitimin daha uzun bir zaman aralığında, uygulamalı olarak ve üniversitelerin Tarımsal Yayım Bilim Dalı'nda uzmanlaşmış kişiler tarafından verilmesi gerektiğini düşünmektedirler.

Çizelge 4.24. Tarımsal Yayım ve Haberleşme Eğitimi Gerekli Mi?

Tarımsal Yayım ve Haberleşme Eğitimi Sizce Gerekli Bir Eğitim Mi?	Mutlaka Gerekli		Gerekli		Gerekli Değil	
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
	23	92,0	1	4,0	1	4,0

4.1.5. Tarım Danışmanlarının Üreticilerle Olan İlişkilerine Yönelik Bulgular

Tarım danışmanlarının üreticilerle olan ilişkilerine yönelik bulgular olarak; yaptıkları çalışmalara çiftçilerin tutumlarının nasıl olduğu, üreticilerin kendilerine en çok hangi konularda danıştıkları, kendi uzmanlık alanlarına girmeyen konularda sorularla karşılaşma durumları, çözüm için başvurdukları yollar ile ilgili bilgileri incelenmiştir.

Çizelge 4.25’de tarım danışmanlarının yaptıkları çalışmalarda üreticilerin ilgisiz tutumlarıyla karşılaşmış ve karşılaşmadıkları ile ilgili görüşlerine ait bilgilere yer verilmiştir. Tarım danışmanlarının % 76,0’sının yaptıkları yayım çalışmalarında çiftçilerin ilgisiz tutumlarıyla karşılaştıkları tespit edilmiştir.

Çizelge 4.25. Üreticilerin Yayım Çalışmalarına Karşı Tutumları

Yaptığınız Çalışmalarda Çiftçilerin İlgisiz Tutumlarıyla Karşılaşıyor Musunuz?	Evet		Hayır	
	Kişi	%	Kişi	%
	19	76,0	6	24,0

Erzurum İlinde yürütülen çalışmada üreticilerin yapılan çalışmalara olan ilgi ve alakalarını tamamen yeterli olduğunu düşünen tarım danışmanlarının oranının % 6,0, oldukça yeterli olduğunu düşünen tarım danışmanlarının oranının % 6,0, orta düzeyde yeterli olduğunu düşünen tarım danışmanlarının oranının % 33,0, üretici motivasyonunun yetersiz olduğunu düşünen tarım danışmanlarının oranının % 44,0 olduğu tespit edilmiştir (Şoraklı, 2006).

Çizelge 4.26’da tarım danışmanlarının yaptıkları çalışmalarda üreticilerin ilgisiz tutumlarıyla karşılaşmış olmanın nedenlerinin neler olabileceği ile ilgili görüşlerine ait bilgilere yer verilmiştir. Tarım danışmanlarının yaptıkları çalışmalarda üreticilerin ilgisiz tutumlarıyla karşılaşmış olmalarında; hitap edilen

kesimin daha çok yaşlı üreticilerden oluşmasının ve üreticilerin eğitim seviyelerinin düşük olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Üreticilerin gelir seviyelerinin düşük olması da nispeten bu sonucun doğmasına katkı yapmaktadır.

Çizelge 4.26. Üreticilerin İlgisiz Tutumlarının Nedenleri

	Görev Yaptığım Köylerde Üreticiler Çalışmalarına Önyargılı Davranıyor.		Üreticiler Bilgi Eksikliği İçinde Olduklarının Farkında Değiller.		Yenilikleri Uygulamak İstiyorlar, Fakat Maddi Sıkıntıdan Dolayı Uygulamaya Geçemiyorlar.	
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
Çok Önemli	6	24,0	7	28,0	14	56,0
Önemli	4	16,0	6	24,0	5	20,0
Orta Derecede Önemli	5	20,0	3	12,0	1	4,0
Önemsiz	10	40,0	9	36,0	5	20,0

Erzurum İlinde yürütülen çalışmada üreticilerin yapılan çalışmalara olan ilgi ve alakalarının yetersiz olmasının nedenlerini üreticilerin eğitim ve bilgi düzeylerinin eksikliğine bağlayan tarım danışmanlarının oranının % 56,0 olduğu, üreticilerin finansal durumunun yetersiz olmasına bağlayan tarım danışmanlarının oranının ise % 44,0 olduğu tespit edilmiştir (Şoraklı, 2006).

Çizelge 4.27’de tarım danışmanlarının üreticilerin kendilerinden en çok hangi konularda tavsiyede bulunmalarını istedikleri ile ilgili görüşlerine ait bilgilere yer verilmiştir. Ziraat Mühendisi olan tarım danışmanlarından 13’ü üreticilerin kendilerine en çok bitkisel üretimle ilgili konularda, 2 danışman ise hem bitkisel hem hayvansal üretimle ilgili konularda danıştıklarını ifade etmişlerdir. Veteriner Hekim olan tarım danışmanlarından 6’sı üreticilerin kendilerine en çok hayvansal üretim ile ilgili konularda, yine Veteriner Hekim olan tarım danışmanlarından 2’si üreticilerin hem bitkisel hem de hayvansal üretimle ilgili konularda kendilerine başvurduklarını ifade etmişlerdir. Su Ürünleri Mühendisi olan 2 tarım danışmanından biri üreticilerin kendilerine en çok bitkisel üretimle ilgili konularda, diğeri ise hem hayvansal üretim hem de bitkisel üretim konusunda başvurduklarını, su ürünleri ile ilgili soru sorulmadığını ifade etmişlerdir.

Çizelge 4.27. Üreticilerin En Çok Tavsiyede Bulunulmasını İstedikleri Konular

En Çok Tavsiye İstenen Konular	Bitkisel Üretim		Hayvansal Üretim		Bitkisel + Hayvansal Üretim	
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
	13	52,0	6	24,0	6	24,0

Tarım danışmanlarına, üreticilerin kendilerine uzmanlık alanları dışında da soru ya da problemlerle karşılaşmış ve karşılaşmadıkları da sorulmuştur. Danışmanların % 80,0'i uzmanlık alanlarına girmeyen konu veya sorunlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Tarım danışmanları üreticilerin kendilerini köyde devletin görevlisi olarak görmelerinden dolayı sadece tarımla ilgili değil hayatın her alanından (eğitim, sağlık, altyapı vb.) sorularla karşılaşabildiklerini ifade etmektedirler. Ziraat mühendisi olanlara hayvansal üretim, hayvan hastalık ve zararlıları konularında, veteriner hekimlere bitkisel üretim, bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele konularında, su ürünleri mühendisi olan tarım danışmanlarına da hem bitkisel hem hayvansal üretimle ilgili konularda sorular gelebilmektedir.

Çizelge 4.28'de üreticilerin kendilerine yönelttikleri sorularda kendi uzmanlık alanlarına girmeyen soru ya da problemlerle karşılaştıklarını ifade eden tarım danışmanlarının kendi uzmanlık alanları dışında ne tür soru ya da problemlerle karşılaştıkları ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Çizelge 4.28. Uzmanlık Alanı Dışı Karşılaşılan Soru ve Problemler

Uzmanlık Alanı Dışından En Çok Karşılaşılan Konular	Kişi
Bitkisel Üretim, Hastalık ve Zararlıları	13
Hayvansal Üretim, Hastalık ve Zararlıları	8
Prim ve Destekleme Ödemeleri	3
Tarla Bitkileri Yetiştiriciliği	2
Meyvecilik	2
Sulama Metotları	1
Tarım Dışı Konular	2

En çok bitkisel üretim, bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele konusunda soru ve problemlerle karşılaşan danışmanların Veteriner Hekim oldukları tespit

edilmiştir. Veteriner Hekim olan tarım danışmanlarına tarla bitkileri yetiştiriciliği konusunda 1 kişi, bitkisel üretim, hastalık ve zararlıları konusunda 6 kişi, meyvecilik 1 kişi, prim ve destekleme ödemeleri konusunda 2 kişi, her konuda 1 kişi soru ya da problemlerle gelmektedir. Bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele konusunda soru sorulan danışmanlardan 3'ünün Toprak, 1'inin Tarım Ekonomisi, 1'inin de Zootečni Bölümünden mezun oldukları, 2'sinin de Su Ürünleri Mühendisi olduğu tespit edilmiştir.

En çok hayvansal üretim, hayvan hastalık ve zararlıları ile mücadele konusunda soru ve problemlerle karşılaşan danışmanların 2'sinin Bitki Koruma, 2'sinin Tarla Bitkileri, 1'inin Toprak, 1'inin Tarım Ekonomisi Bölümünden mezun olan Ziraat Mühendisi oldukları, 2'sinin de Su Ürünleri Mühendisi oldukları tespit edilmiştir.

Tarımsal yayım elemanları tarımsal üretimin her alanında yeterli bilgiye sahip değildir. Bu nedenle yayım elemanlarının yetersiz oldukları konularda başvurdukları bilgi kaynakları vardır (Ateş ve Terin, 2006).

Çizelge 4.29'da üreticilerin kendilerine yönelttikleri sorularda kendi uzmanlık alanlarına girmeyen soru ya da problemlerle karşılaştıklarını ifade eden tarım danışmanlarının çözüm için hangi yola başvurduklarına dair bilgiler yer almaktadır.

Çizelge 4.29. Uzmanlık Alanı Dışı Karşılaşılan Soru ve Problemler İçin Başvurulan Çözüm Yolları

	Kişi	%
İl / İlçe Tarım Müdürlüğüne	13	52,0
Diğer Danışman Arkadaşlarıma	9	36,0
Üniversiteye	2	8,0
Özel Firma Çalışanlarına	1	4,0

Danışmanlar kendi uzmanlık alanları dışından bir soru ya da problemle karşılaştıklarında çoğunlukla (% 52,0) İl / İlçe Tarım Müdürlüğündeki uzmanlara ya da diğer danışman arkadaşlarına (% 36,0) başvurmayı tercih etmektedirler. Az sayıda danışman çözüm için üniversiteye ya da özel firma çalışanlarına başvurmaktadır. Araştırma enstitülerine başvurulara rastlanmamıştır.

Van ilinde yürütülen bir çalışmada Van ilinde görevli yayım elemanlarının uzmanlık alanları dışında bir soru ya da problemle karşılaşma durumlarında; % 58,6'sının yazılı kaynaklardan ve Tarım İl / İlçe Müdürlüklerinden, % 4,9'unun üniversiteden ve % 4,7'sinin enstitülerden yararlandıkları belirlenmiştir (Ateş ve Terin, 2006).

Sağlıklı bir araştırma-yayım-çiftçi bağlantısının kurulabilmesi için sektördeki tüm aktörlerin sürekli ve birbirlerini destekleyici bir işbirliği anlayışına sahip olmaları gerekir. Etkin tarımsal yayım modelinde; araştırmacı-yayımcı ve çiftçi üçgeninde önerilen ve yeni geliştirilen teknik ve teknolojilerin yayımcı ve çiftçiye; sahada karşılaşılan sorunların da en kısa zamanda araştırma kuruluşlarına aktarılması, yeni tekniklerin kısa sürede uygulamaya konulması ve ortaya çıkan sorunları ortadan kaldıracak araştırma projelerinin başlatılması esastır. Fakat ülkemizde araştırma kuruluşlarıyla (üniversiteler, enstitüler) yayım servisleri arasında zayıf bir ilişki mevcuttur. Bu zayıf ilişki araştırma kuruluşlarının üreticilerin ihtiyaçlarına dönük, üreticilerin güncel problemlerini çözecek ve katma değer yaratacak araştırmalar yapmakta yetersiz kalmalarına ve yapılan araştırma sonuçlarının üreticiler tarafından benimsenme oranlarının düşük seyretmesine neden olmaktadır.

Yayımda önemli olan, araştırmacı-yayımcı-çiftçi üçlüsünün doğru çalışmasıdır. Araştırma kuruluşlarıyla yayım servisleri arasındaki zayıf ilişki araştırma sonuçlarının yayımını ve üretici ihtiyaçlarına uygun araştırma yapılmasını engellemektedir. Bu nedenle yapılması gereken, araştırma ile yayımın aynı çatı altında toplanmasını sağlamaktır. Tüm ilçe ve il yayım birimleri arasında bilgisayar ulaşım ağı oluşturmalı, böylelikle yayımcıların birbirleriyle istedikleri anda görüşebilmeleri sağlanmalıdır (Çukur, 2007).

Avrupa Birliğinde araştırma-yayım arasında kuvvetli bir işbirliği söz konusudur. Örneğin, Hollanda'da araştırma ile yayım kuruluşları arasında daha yakın bir işbirliği sağlanması için Enformasyon ve Bilgi Merkezleri araştırma kuruluşlarının yakınlarında kurulmaktadır (Çukur, 2007).

Türkiye'de ise araştırma-yayım arasında işbirliği halen istenen boyutlara gelememiştir. Bu nedenle çeşitli çalışmalarla (TAYEK vs.) bu iki paydaş arasındaki

diyalogun artırılmasına çalışılmaktadır. Bunun yanında Fransa örneğinde olduğu gibi, Avrupa Birliğinde üreticiler tarımsal araştırmaların finansmanına katkı yapmaktadır. Türkiye’de ise henüz bu uygulama yoktur (Çukur, 2007).

4.1.6. Tarım Danışmanlarının Görev Aldıkları Projelere Yönelik Bulgular

Tarım danışmanlarının görev aldıkları projelere yönelik bulgular olarak; Avrupa Birliği tarafından finanse edilen herhangi bir kırsal kalkınma projesinde görev alıp almadıkları, köyde yürüttükleri projelerde devletten ya da başka finansal kaynaklardan destek görüp görmedikleri ile ilgili bilgileri incelenmiştir.

Çizelge 4.30’da tarım danışmanlarının Avrupa Birliği tarafından desteklenen Kırsal Kalkınma Projeleri’nde yürüttükleri ya da görev aldıkları bir proje olup olmadığı ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Çizelge 4.30. Görev Aldıkları Projeler

Avrupa Birliği Tarafından Desteklenen Kırsal Kalkınma Projeleri’nde Yürüttüğünüz ya da Görev Aldığınız Proje Var Mı?	Evet		Hayır	
	Kişi	%	Kişi	%
	5	20,0	20	80,0

Avrupa Birliği tarafından desteklenen kırsal kalkınma projelerinde yürüttüğünüz ya da görev aldığınız proje var mı sorusuna evet diye cevap veren 5 tarım danışmanının hangi Avrupa Birliği projesinde yer aldığı sorulmuş; 4 kişinin zeytincilik konusunda Leonardo Da Vinci projesinde, 1 kişinin de bilgisayar tabanlı kırsal kalkınma projesinde yer aldığı tespit edilmiştir.

Çizelge 4.31’de tarım danışmanlarının görev yaptıkları köy / köylerde geliştirdikleri projelerde devletten ya da başka bir kaynaktan finansal destek alıp almadıkları ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Danışmanların % 68,0’si köyde geliştirmek istedikleri projeler olduğunu, fakat finansal sorunlardan dolayı bunu gerçekleştiremediklerini, üreticilerin gelir seviyelerinin düşük olmasından dolayı onlardan bir kaynak sağlanmasının söz konusu olmadığını dile getirmişlerdir. Bunun için Bakanlığın bütçe hesaplarına böyle bir fonun konulmasını ve uygun görülen projelerin finansmanının devlet tarafından karşılanmasını istemektedirler.

Çizelge 4.31. Geliştirilen Projelerde Dış Finansal Destek

Köyde Geliştirdiğiniz Projelerde Devletten ya da Başka Bir Kaynaktan Finansal Destek Alıyor Musunuz?	Evet		Hayır	
	Kişi	%	Kişi	%
	8	32,0	17	68,0

4.1.7. Tarım Danışmanının Proje Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular

Tarım danışmanlarının proje hakkındaki düşüncelerine ait bulgular olarak; görevlendirilmiş oldukları köylerin üretim deseni ile kendi uzmanlık alanlarının örtüşüp örtüşmediği, KÖY–MER projesi şartlarının iyileştirilip iyileştirilmediği, karşılaştıkları en büyük sorunların neler olduğu ve sisteminin daha etkin çalışması için neler yapılabileceğine ait düşünceleri ile ilgili bilgileri incelenmiştir.

Çizelge 4.32’de danışmanların uzmanlık alanları ile çalıştıkları köylerin tarımsal üretim desenini birlikte ele aldıklarında; çalıştıkları köylerde kendilerinin görevlendirilmiş olmalarının yeterliliği konusundaki görüşlerine yer verilmiştir.

Elde edilen verilere göre tarım danışmanlarının yaklaşık yarısı (% 48,0) çalıştıkları köy ya da beldenin tarımsal üretim deseni ile kendi uzmanlık alanlarının örtüşüğünü düşünmektedirler. Danışmanlardan 6’sı kendisi ile birlikte köyde bir ziraat mühendisi görevlendirilmiş olmasının daha iyi olacağını, bunun kendi işlerini kolaylaştıracağını belirtmekte oldukları, kendilerinin veteriner hekim oldukları için bitkisel üretimle ilgili konularda karşılaşılan sorunları çözmeye yetersiz kaldıkları tespit edilmiştir. Buna karşılık 4 ziraat mühendisi danışman kendisi ile birlikte köyde bir veteriner hekimin görevlendirilmiş olmasının daha iyi olacağını, kendilerinin ziraat mühendisi olmalarından dolayı hayvansal üretimle ilgili konularda karşılaşılan sorunları çözmeye yetersiz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Çalıştıkları köy ya da beldenin tarımsal üretim deseni ile kendi uzmanlık alanlarının örtüşmediğini düşünen 2 tarım danışmanının birinin veteriner hekim, diğerinin ziraat mühendisi olduğu tespit edilmiştir. Veteriner hekim olan tarım danışmanı görev yaptığı köyün başlıca geçim kaynağının bitkisel üretim, ziraat mühendisi olan tarım danışmanı görev yaptığı köyün başlıca geçim kaynağının hem bitkisel hem hayvansal üretim olduğunu fakat hayvansal üretimin daha ağırlıklı olarak yapıldığını ifade etmiştir. Tarım

danışmanlarının görüşlerine göre yer seçimi konusunda projenin amacı doğrultusunda hareket edilerek tarım danışmanlarının görevlendirildiği köy ya da beldelerdeki tarım potansiyeline göre yerleştirmelerin yapıldığından bahsetmek mümkündür. Bu durum projenin başarısını olumlu etkilemektedir.

Çizelge 4.32. Danışmanların Uzmanlık Alanları ile Çalışma Bölgelerindeki Üretim Desenin Uyumu

	Kişi	%
Tarımsal üretim deseni kendi uzmanlık alanıyla örtüşüyor.	12	48,0
Tarımsal üretim deseni kendi uzmanlık alanıyla örtüşmüyor.	2	8,0
Benimle birlikte köyde bir Ziraat mühendisi olsa daha iyi olur.	6	24,0
Benimle birlikte köyde bir Veteriner hekim olsa daha iyi olur.	4	16,0
Hiçbir yerde tek tip üretim söz konusu olmadığı için hiç kimsenin uzmanlık alanına gireceğini düşünmüyorum.	1	4,0

Antalya İlinde yapılan bir araştırmada tarım gönüllülerinin görevlendirildiği köy ya da beldelerde tarım potansiyelinin az oluşu, yer seçimi konusunda projenin amacı dışına çıkılması gibi nedenlerin projenin başarısını olumsuz etkilediği tespit edilmiştir (Sayın ve ark, 2006).

Erzurum İlinde yürütülen çalışmada tarım danışmanlarının kendi bilgi ve becerilerini teorik ve pratik bilgi kategorilerinde ölçmeleri istenmiş; kendilerini teorik bilgi konusunda tamamen yeterli bulanların % 6,0 olduğu, kendilerini pratik bilgi konusunda tamamen yeterli bulanların % 11,0 olduğu tespit edilmiştir (Şoraklı, 2006).

İzmir ilinde yürütülen araştırmada ilde görevlendirilen 22 tarım danışmanının kendilerini tam not 5 üzerinden değerlendirmeleri sonucunda; kendilerine teorik eğitim konusunda 3,9, mesleki deneyim konusunda 3,6 puan verdikleri, üreticilerin tam not 5 üzerinden danışmanların bilgi ve becerisini 4,6, deneyimlerini 3,8 olarak değerlendirdikleri görülmüştür (Gökçe, 2004).

KÖY–MER projesinde uygulamada görülen bir takım kusurların TAR–GEL projesinde de devam ettiği tarım danışmanları tarafından dile getirilen bir tespittir. KÖY–MER projesinde kazanılan deneyimler olmasına rağmen TAR–GEL projesinin yeterli hazırlıklarının tamamlanmadan, KÖY–MER projesinde olduğu gibi tarım danışmanlarından köylerde kendi başlarının çaresine bakmaları istenmiştir. Fakat

tüm eksikliklerine rağmen KÖY–MER projesi ve akabinde kapsamı daha geniş olan TAR–GEL projesinin işsiz ziraat mühendisi ve veteriner hekimlere yarattığı istihdam olanağı önemsenilmeyecek bir olanak değildir.

Çizelge 4.33’de tarım danışmanlarının KÖY-MER Projesi şartlarının iyileştirilerek ve kapsamının genişletilerek devam etmesi konusundaki görüşlerine, Çizelge 4.34’de ise tarım danışmanlarının KÖY-MER projesinde görülen aksaklıkların TAR–GEL projesinde giderilip giderilmediği ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Adana ilinde görev yapan ve anket uygulaması yapılan tarım danışmanlarının KÖY–MER projesinde karşılaştıkları bir takım problemlerin TAR-GEL projesi ile tamamen ortadan kaldırıldığını düşündükleri (% 20,0), birtakım problemlerin ise hala varlığını sürdürdüğünü düşündükleri (% 68,0), fakat buna rağmen tarım danışmanlarının % 96,0’sının TAR–GEL projesinden memnun oldukları tespit edilmiştir. KÖY-MER Projesi şartlarının iyileştirilerek ve kapsamının genişletilerek devam etmesinin kendisi için iyi olmadığını düşünen 1 tarım danışmanının; kadrosuz ve yetkisiz kamu çalışanı olarak devam etmek istemediği için bu görüşü savunduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 4.33. Tarım Danışmanların KÖY–MER Hakkındaki Görüşleri

KÖYMER Projesi şartlarının iyileştirilerek ve kapsamının genişletilerek devam etmesi sizin için olumlu mu?	Evet		Hayır	
	Kişi	%	Kişi	%
	24	96,0	1	4,0

Çizelge 4.34. Tarım Danışmanlarının KÖY–MER TAR–GEL Karşılaştırması

KÖY-MER’deki sorunlar TAR–GEL’de giderildi mi?	Evet		Hayır		Bazıları	
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
	5	20,0	3	12,0	17	68,0

İzmir ilinde yürütülen araştırmada; projenin cesaretli bir deneyim olup, doğru bir ilkeye dayanmakta ve herkesçe benimsenebilecek bir amaç gütmekte olduğu, ancak, projenin yeterli hazırlıklar yapılmadan aceleye getirildiği, bir bütünlük taşımadığı, öngörülen amaçların çok gerisinde kalmacağı endişesi taşıdığı, projeden kaynaklanan kusurların dışında uygulamadan kaynaklanan önemli bir takım kusurların da olduğu, ancak projenin bir bütün olarak değerlendirilmesi yapıldığında;

artıların eksilerden çok olduğu, yaşananların ders alınabilecek değerinde bir örnek oluşturduğu ve projenin temel ilkesi çerçevesinde gerekli iyileştirmeler yapılarak yola devam edilebileceği tespit edilmiştir (Gökçe, 2004).

Şanlıurfa İlinde yürütülen araştırmada danışmanların tamamının KÖY – MER projesinde görülen aksaklıkların düzeltilerek TAR–GEL projesinin devam etmesini istedikleri, bunun en baştaki sebebinin ise işsiz kalma korkusunun olduğu tespit edilmiştir (Kara, 2007).

Tarım danışmanlarının KÖY–MER projesinde görev yaptıkları köylerin fiziksel ortamları ile ilgili yaşadıkları aksaklıkları TAR–GEL projesinde varlığını sürdüren aksaklıklar olarak dile getirmemeleri bu problemlerin TAR–GEL projesinde aşıldığını göstermektedir. Anket uygulaması yapılan 25 tarım danışmanından sadece 2’si çalışma ofislerinin olmayışını ya da çalışma ofislerinin giderlerinin devlet tarafından karşılanmamasını problem olarak görmeye devam etmektedir. Tarım danışmanlarının TAR–GEL projesinde varlığını sürdürdükleri aksaklıkların genellikle tarım danışmanlarının çalışma hakları ile ilgili problemlerden ve projenin eksik veya yanlış yapılandırılmış olan yönlerinden kaynaklandığı görülmektedir (Çizelge 4.35).

Çizelge 4.35. TAR–GEL Projesinde Hala Varlığını Sürdüren Aksaklıklar

	Kişi
Köyde İkamet Zorunluluğu	6
Özlük Haklarındaki Sıkıntılar	4
Sözleşme Feshi	1
Serbest Çalışmanın Engellenmesi	1
Eşit İşe Eşit Ücret Uygulanmaması	2
Maaş Belirlemedeki Puan Sisteminde Puanı Belirleyen Kişinin İşimizi Bilen Birisi Olmaması	2
Büromuzun Olmayışı veya Büro Giderlerinin Karşılanmaması	2
Sözleşmelerin Yıllık Olarak Düzenlenmesinden Dolayı Haksız Baskılar İle Karşılaşıyor Olması	1
Araç ve Ekipman Eksiğimiz Giderilmedi	4
Performans Puanı Uygulanması	2
Görev Yolluğu ve Arazi Tazminatı	3
Görev Tanımının Doğru Yapılmaması	1
İmza Yetkisinin Olmaması	1
Aynı İş Yapan Kadrolu Mühendisle Statülerin Farklı Olması	1

Şanlıurfa İlinde yürütülen araştırmada danışmanların % 64,3'ünün kalacak yerlerinin olmamasını, % 57,1'inin materyal yetersizliğini, % 42,9'unun binek araç yetersizliğini en önemli sorunları olarak gördükleri tespit edilmiştir (Kara, 2007).

TAR-GEL projesinde; Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı (ÖSYM) tarafından yapılan Kamu Personeli Seçme Sınavı (2004-KPSS ve 2006 KPSS/1) sonuçlarına göre, Bakanlık taşra teşkilatında ihtiyaç duyulan yerlerde (Köy-Beldelerde) istihdam edilmek üzere 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4/B maddesine göre sözleşmeli personel alımı yapılmıştır.

Bunun dışında Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca uygulanmakta olan "Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek Projesi" kapsamında 01 Temmuz 2007 tarihinden önce sözleşme imzalayan ve halen hizmet vermekte olan tarım danışmanlarının KPSS ve yaş şartı aranmadan TAR-GEL Projesi içerisinde sözleşmeli pozisyona geçişleri sağlanmıştır.

Diğer taraftan İl Müdürlüklerine bağlı olarak Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek Projesinde (KÖY-MER) fiilen en az iki yıl çalışmış bulunan tarım danışmanları (Sözleşmeleri İl Proje Yürütme Kurulunca feshedilenler hariç) Devlet Personel Başkanlığı ve Maliye Bakanlığının uygun görüşleri doğrultusunda, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4/B maddesi gereğince KÖY-MER projesinde görev yaptıkları yerlerde, sözleşmeli olarak Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca istihdam edilmeye başlanmıştır.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4/B maddesinde ki bazı usul ve esaslar şunlardır;

- Sözleşmeli personel; sözleşme ile çalıştırılan ve işçi sayılmayan kamu görevlileridir.
- Sözleşme ile çalıştırılacak personele sözleşme ücreti dışında herhangi bir ad altında ödeme yapılamaz ve sözleşmelere bu yolda hüküm konulamaz.
- Personel, sözleşmelerinde belirtilen görev yeri dışında çalıştırılmaz.
- Sözleşme süreleri Bütçe Yılı ile sınırlıdır.
- İlgililer sözleşmelerinde belirtilen görev dışında başka bir işte çalıştırılmaz.

- Sosyal Güvenlik Kurumlarına prim ödemek suretiyle geçen hizmet süresi, bir yıldan on yıla kadar olan sözleşmeli personele yirmi gün, on yıldan fazla olanlara otuz gün ücretli yıllık izin verilir.
- Resmi tabip raporu ile kanıtlanan hastalıklar için yılda 30 günü geçmemek üzere ücretli hastalık izni verilebilir.
- Ödemeler her ay başında peşin yapılır.
- Sözleşmeli personele normal çalışma saatleri dışında veya tatil günlerinde yapacakları çalışmalarını karşılığında herhangi bir ek ücret ödenmez.

Çizelge 4.36’da tarım danışmanlarının TAR–GEL projesi kapsamında sözleşmeli olarak çalışıyor olmalarının kendilerinde gelecek kaygısı yaratıp yaratmadığı ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Tarım danışmanlarının 22’si (% 88,0) sözleşmeli olarak çalışıyor olmalarını kendileri için gelecek kaygısı yaratan bir durum olarak değerlendirmekte, kendilerinin de 657 sayılı devlet memurları kanununun 4A maddesine tabi olan meslektaşları ile aynı haklara sahip olmak istediklerini belirtmektedirler. Sözleşme sürelerinin bütçe yılı ile sınırlı olmasından dolayı her yıl bir sonraki yıl çalışmaya devam edip edemeyecekleri endişesi taşıdıklarını bunun çalışma verimliliklerini olumsuz etkilediğini, geleceğe yönelik uzun vadeli plan ve programlar yapmalarını engellediğini ifade etmektedirler. Tarım danışmanları başarılarını ölçmede performans değerlendirmesine tabi tutulduklarını, maaşlarının yaptıkları işteki performanslarına göre ödeneceğini, fakat bu yapılırken başarıyı ölçecek sayısal göstergelerin bulunmadığını, danışmanların başarılı olma kriterlerinin ne olduğu, nasıl değerlendirildiğinin belli olmadığını, dolayısı ile performans değerlendirilmesi ve sözleşmenin yenilenmesi aşamasında tedirginlik yaşadıklarını ifade etmektedirler.

Çizelge 4.36. TAR–GEL Projesinde Sözleşmeli Olmak

Sözleşmeli Oluşunuz Kaygı Yaratıyor Mu?	Evet		Hayır	
	Kişi	%	Kişi	%
	22	88,0	3	12,0

Erzurum İlinde yürütülen çalışmada tarım danışmanlarının % 88,0'inin sözleşme yenilenmesi aşamasında sözleşmenin yenilenip yenilenmeyeceğinin tedirginliğini yaşadıkları tespit edilmiştir (Şoraklı, 2006).

Çizelge 4.37'de 657 sayılı devlet memurları kanununun 4B maddesine tabi olan tarım danışmanlarının özlük hakları ile yaşadıkları problemlerin neler olduğu konusundaki görüşlerine yer verilmiştir. Bu soruda tarım danışmanları birden fazla sorun dile getirmişlerdir.

4B maddesine göre; Sosyal Güvenlik Kurumlarına prim ödemek suretiyle geçen hizmet süresi, bir yıldan on yıla kadar olan sözleşmeli personele yirmi gün, on yıldan fazla olanlara otuz gün ücretli yıllık izin hakkı verildiği halde 4 tarım danışmanı bunu yeterli bulmamaktadır. Bunun sebebini de sürekli köyde ikamet etmelerine, tanınan izin süresinin yeterli olmamasına bağlamaktadırlar. Yine aynı maddenin usul ve esaslarında sözleşmeli personel; sözleşme ile çalıştırılan ve işçi sayılmayan kamu görevlileridir ifadesi yer almaktadır. 3 tarım danışmanının 657'ye tabi iken kadrolarının işçi kadrosunda oluşunu problem olarak görmeleri sahip oldukları yasal hakların farkında olmadıkları düşüncesini doğurmaktadır.

Çizelge 4.37. TAR–GEL Projesinde Yaşanılan Özlük Hakları Problemleri

Özlük Hakları İle İlgili Sıkıntıları	Kişi
Yıllık İzin Kullanımı	4
Asli Meslek Dışında Çalışma	2
2.Sınıf Personel Muamelesi Görüyor Olmak, Norm Kadrolu Personel İle Arada Çok Farkların Olması	9
Tayin ve Becayış Hakkımızın Olmayışı	6
657'ye Tabi İken Kadromuzun İşçi Kadrosunda Oluşu	3
Sözleşmeli Olarak Çalışıyor Olmamız	4
Seyyar Görev, Arazi Tazminatlarının Ödenmemesi	9
Maaşların Düşüklüğü	1
İkamet Zorunluluğu	4
Performans Değerlendirmesi	3
Yetki Problemleri	4
Bilirkişi Olarak Görev Alamamak	1
Bakanlık İle İl ve İlçe Müdürlüğü'nün Aynı Görüşte Olmayıp Amacımız Dışında Çalıştırılıyor Olmamız	1
Tarım Danışmanı Sıfatı İle Çalıştırılmak	2

2 tarım danışmanı Bakanlık ile İl / İlçe Müdürlüğünün aynı görüşte olmadıklarını ve proje amaçları dışında çalıştırılıyor olmaktan şikayetçi olduklarını ifade etmişlerdir. 4B maddesinin usul ve esaslarında personelin, sözleşmelerinde belirtilen görev yeri dışında ve belirtilen görev dışında başka bir işte çalıştırılmayacağı ifadesinin olduğu kendilerine hatırlatılınca kadrolarının sözleşmeli oluşundan ve maaşlarının yaptıkları işteki performanslarına göre ödendiğini ve böylelikle performansa dayalı ücretlendirme sistemine tabi olduklarını, fakat bu yapılırken başarıyı ölçecek sayısal göstergelerin bulunmadığını, dolayısı ile performans değerlendirilmesi ve sözleşmenin yenilenmesi aşamasında tedirginlik yaşadıklarını ve sözleşmelerinin yenilenmesi için İl / İlçe Müdürlüğü ile ters düşmek istemediklerinden bahsetmişlerdir. En çok da İlçe Müdürlüğüne çağrılarak Doğrudan Gelir Desteği dosyası girmek zorunda bırakıldıklarından, köyde işlerin aksadığından ve bu durumun köylüler tarafından da eleştirildiğinden şikâyetçi olmuşlardır.

Türkiye ile Avrupa Birliğinin tarımsal yayım politikalarının karşılaştırılmasının yapıldığı bir araştırmada araştırmacı; Türkiye ile AB'nin yayım politikalarının uygulayıcısı durumundaki yayımcılar açısından da önemli farklılıklara sahip olduğunu, Türkiye'de yayımcıların, yayım dışı bürokratik işleri de yapmak zorunda kalmakta olduklarını, Avrupa Birliği ülkelerinde ise yayımcıların sadece yayıma kanalize olduklarını, böylece yayımdan alınan verimin arttığını tespit etmiştir (Çukur, 2007).

657 sayılı devlet memurları kanununun 4A maddesindeki özlük haklarının 4B'ye tanınmamış olması, Tarım Bakanlığındaki kadrolu çalışanlarla eşit özlük, sosyal ve ekonomik haklara (geçici görevlendirme, yolluk, hakediş, giyecek yardımı, tayin vb.) sahip olunmaması tarım danışmanlarının çoğunluğunun farklı şekillerde dile getirdiği problemlerdir.

2 veteriner hekim tarım danışmanı sıfatı ile çalıştırılmak istemediklerini, kendilerini tarım danışmanı olarak görmediklerini, kendilerinin veteriner hekim sıfatı ile çalışmak istediklerini belirtmişlerdir.

Çizelge 4.38'de tarım danışmanlarının TAR–GEL projesi kapsamında görev aldıkları köy/köylerde karşılaştıkları en büyük problemlerin neler olduğu konusundaki görüşlerine yer verilmiştir. Bu soruda tarım danışmanları birden fazla

sorun dile getirmişlerdir. Karşılaştıkları en büyük problemin birden fazla köyde çalışmak zorunda olmalarına rağmen kendilerine tahsis edilmiş bir aracın olmamasıdır. 2 tarım danışmanı köyde yaşamak istememektedir. Köyde ikamet zorunluluğunun kaldırılmasını, köye belirli aralıklarla giderek çalışmak ve kendilerine ilçe müdürlüğünde kadro verilmesini istedikleri tespit edilmiştir.

Tarım danışmanlarının yaşadığı problemlerden biri de üreticiler tarafından çalışmalarının yeterli kabul görmemesi, eğitim seviyesi ve algılama düzeyleri düşük üreticilerin işbirliğine açık olmamasıdır. Tarım danışmanlarının üretici cephesinde yaşadıkları problemlerden biri de üreticilerin ekonomik durumlarının düşük olmasıdır. Bir çok üretici tarım danışmanının, örneğin yeni bir ürün ya da yeni bir tarımsal ilaç kullanımı konusundaki önerisini kabul edip uygulamak istese de ekonomik nedenlerden dolayı bunu gerçekleştirememektedir. Bu durum danışmanların yapacakları yayım çalışmalarının başarısını etkilemektedir

Yayım çalışmalarında kullandıkları ya da kullanmaları gereken araç ve gereçleri sağlamada zorluk çekmeleri, çoğu zaman bu malzemeleri tedarik edememeleri, görev yaptıkları köyde internet bağlantısının olmaması tarım danışmanlarının yaşadığı problemlerdendir.

Danışmanlardan 1 tanesi tarımsal yayım ve haberleşme konusunda bugüne kadar herhangi bir eğitim almadığı için üreticilerle iletişim kurmada zorlandığını ifade etmiştir.

Çizelge 4.38. Karşılaşılan Sorunlar

Karşılaştığımız Başlıca Sorunlar Nelerdir?	Kişi
Köylere Ulaşım Sıkıntısı Çekmek, Araç Sıkıntısı	9
Köy Yaşantısına Alışmaya Zorunlu Kılınmak	2
Köy Halkının Yeterince İlgi Göstermemesi, Önyargılı Olması, Algılama Düzeylerinin Düşük Olması	4
Araç -Ekipman Sıkıntısı	9
Üreticilerin Ekonomik Durumunun Kötü Olması	2
Büro ve Telefon, İnternet Sıkıntısı	3
Çiftçi Gezileri Düzenleyememek	1
Yayım Teknikleri Eğitimi	1
Tahsis Edilen Aracın Yakıt Giderlerinin Karşılanmaması	1

Çizelge 4.39’da tarım danışmanlarının TAR–GEL projesi kapsamında sisteminin daha etkin çalışması için neler yapılabileceği konusundaki görüşlerine yer verilmiştir. Bu soruda tarım danışmanları birden fazla görüş dile getirmişlerdir. Tarım danışmanlarından 5 kişi köyde ikamet zorunluluğunun kaldırılmasını istemektedirler. Bu danışmanlar yapılacak bir program dahilinde çalışma bölgelerine giren köylere belirli periyotlarla giderek eğitim çalışması yapmanın daha faydalı olacağına inanmaktadırlar. Bu şekilde hem kendileri köy ortamında yaşama mecburiyetinden kurtulmuş olacaklar hem de yaptıkları çalışmalar merkez tarafından daha kolay izlenebilecektir.

Veteriner hekim olan 4 tarım danışmanı yasal mevzuatlar gereği kendilerinin hiçbir vasfı olmadıklarından şikâyetçilerdir. 4B statüsünde çalışmak zorunda olduklarından dolayı mesleklerinin hiçbir gereğini yerine getiremediklerini, veteriner hekim olan meslektaşlarıyla aynı yetki ve sorumluluklara sahip olmak istediklerini, aksi takdirde TAR–GEL projesinin hayvansal üretim ayağının aksayacağını dile getirmişlerdir.

Çalışma bölgelerinin 3-4 köy ile sınırlandırılması gerektiği de sistemin daha etkin olabilmesi için gerekli olan bir adım olacaktır. Bazı danışmanların çalışma bölgesine giren köy sayısının 9 köye kadar çıktığı tespit edilmiştir. Bakanlığın bir tarım danışmanı tarafından 9 köyde yayım çalışması yapıldığını düşünmesi yanılıya düşmesine neden olacaktır. Çünkü bu durumda çalışma yapılamayan köyler ihmal edilmekte ve sadece kağıt üzerinde bir rakamı ifade etmekten öteye geçememektedir. Ayrıca çalışma alanına giren köylere ulaşım sorununun çözülmesi için mutlaka kendilerine masrafları devlet tarafından karşılanacak olan bir araç tahsis edilmesinin şart olduğunu dile getirmektedirler. Aksi takdirde sadece ikamet ettikleri köyde çalışma yapabileceklerini, diğer köylere gitmenin imkansız olacağını, ancak diğer köylerdeki üreticilerin kendi araçları ile gelerek kendilerini götürmeleri durumunda o köylerde de çalışma yapabileceklerini ifade etmişlerdir. Bazı danışmanlar bırakın başka köylere gitmeyi ikamet ettikleri köylerde arazilerin çok geniş bir alana yayılmasından dolayı aynı köyde bile arazileri gezerken araç yokluğundan dolayı ne kadar zorlandıklarından şikâyet etmektedirler. Tarım danışmanlarına yayım

hizmetinin yürütülmesi için yeterli taşıt olanakları sağlanmalıdır. Yayım çalışmalarında danışmanların hareket kabiliyetinin artırılması gerekmektedir.

Çalışma ofislerinin düzenlenerek telefon, internet, klima gibi imkanlara sahip olmayı isteyen tarım danışmanları, bu ihtiyaçlarının ve bunlardan dolayı oluşacak her türlü masrafın da kendi ceplerinden değil, diğer kadrolu çalışanlarda olduğu gibi devlet tarafından ödenmesini talep etmektedirler.

Tarım danışmanlarının çoğunun dillendirmekte zorlandıkları konu performans değerlendirmesi ve sözleşmeli olarak çalışıyor olmalarıdır. Bu uygulamadan vazgeçilmesinin kendilerinin geleceğe yönelik kaygılarını ortadan kaldıracığını, aksi taksirde çalışma motivasyonlarının düşük olacağını ifade etmektedirler. Sözleşmeli olarak çalışıyor olmak bekarlar için bir evlenme engeli, evliler için uzun vadeli plan yapamama engeli olarak tarım danışmanlarının sosyal hayatlarını etkilemektedir. Çalışma verimlilikleri de bundan nasibini almaktadır. Sözleşmeli olarak çalışıyor olmak ve bir sonraki seneye çalışıp çalışmayacağından emin olamamak uzun soluklu projeler üretmelerine ve uygulamalarına bir engel teşkil etmektedir. Bunun için sözleşmeli personel konumundan kadrolu personel konumuna geçmek istemektedirler.

Kırsal toplumdaki bireylerin yaşam standartlarını yükseltmek için eğitici programlar hazırlayan en önemli kuruluş tarımsal yayımdır. Yayım servisinin üreticinin eğitiminde en önemli kuruluş olma varlığını sürdürebilmesi, yüksek bir performans ile çalışan yayım elemanlarına sahip olmaya bağlıdır. Yapılan araştırmalar sonucunda yüksek bir motivasyona sahip olan yayım elemanının yüksek bir performans gösterdiği tespit edilmiştir (Budak, 1999).

Tarımsal yayım servisi sınırlı kaynaklar ve kısıtlı bütçe imkanları ile çalışmaktadır. Dolayısıyla yayım servisindeki elemanların yüksek bir performans ile çalışmaları bir zorunluluktur. Yüksek performansın en önemli unsurlarından bir tanesi motivasyondur. Yöneticilerin, yayım elemanlarını motive edebilmeleri için motivasyon teorilerini ve motive eden faktörleri bilmeleri gerekmektedir (Budak, 1999).

Kendi öz çabaları ile iş performanslarını arttıran kişiler bu başarılarına karşılık elde ettikleri ödülün beklentileri ölçüsünde olması halinde çok yüksek bir

performans düzeyinde çalıştıkları ve bu performanslarını sürdürdükleri gözlenmiştir (Budak, 1999).

Kişi yaptığı iş karşısında eşitsiz davranıldığını hissederse motivasyonu ve dolayısı ile performansı düşer. Yapılan eşitsizlik, elemanın performansını düşürdüğü gibi organizasyonda çalışan elemanlar arasında gerilimi artırır ve huzursuzluklar başlar. Huzursuz bir ortamda çalışan elemanların yüksek performans göstermesi beklenemez (Budak, 1999).

Tarım danışmanları 657 sayılı devlet memurları kanununun 4A maddesindeki özlük haklarının 4B'ye de tanınarak, Tarım Bakanlığındaki tüm kadrolu çalışanlarla eşit özlük, sosyal ve ekonomik haklara (geçici görevlendirme, yolluk, hakediş, giyecek yardımı, tayin vb.) sahip olmayı istemektedirler.

Tarım danışmanlarınının 16'sı evli olup içlerinde eşleri çalışanlar vardır. Bu anlamda bu danışmanların eş durumu konusu çok önemli problemler oluşturmaktadır. Tarım danışmanları eş durumu ve becayiş durumları konusunda gerekli düzenlemenin yapılmasını istemektedirler.

Görev tanımının doğru yapılarak, TKB ile İl / İlçe Müdürlüğünün tarım danışmanlarının köyde mi ofiste mi çalıştırılacağına karar vermeleri, Bakanlık ile İl ve İlçe Müdürlüğünün aynı görüşte olmalarının sağlanarak, amaç dışında çalıştırılmamanın önlenmesinin gerektiği de dile getirilen çözüm önerilerindedir.

Tarım danışmanları köyde geliştirmek istedikleri projeler olduğunu, fakat finansal sorunlardan dolayı bunu gerçekleştiremediklerini, üreticilerin gelir seviyelerinin düşük olmasından dolayı onlardan bir eşfinansman aktarımının söz konusu olmadığını dile getirmişlerdir. Bunun için Bakanlığın bütçe hesaplarına böyle bir fonun konulmasını ve uygun görülen projelerin finansmanının devlet tarafından karşılanmasını istemektedirler.

Çizelge 4.39. Sistemin Daha Etkin Çalışması İçin Yapılabilecekler

	Kişi
Köy Danışmanlığı Yerine Çalışmaların Merkeze Bağlanarak Belirli Periyotlarla Seçilen Köylerde Eğitim Yapılması, İkamet Zorunluluğunun Ortadan Kaldırılması	5
Aynı Meslek Grubundaki Meslektaşlarla Yetki Farklılıklarının Giderilmesi	4
657-4A'daki Özlük Haklarının 4B'ye de Verilerek, Tarım Bakanlığındaki Kadrolu Çalışanlarla Eşit Özlük, Sosyal ve Ekonomik Haklara (Geçici Görevlendirme, Yolluk, Hakediş, Giyecek Yardımı Vb.) Sahip Olunması	7
Eş Durumu ve Özür Grubu Atamalarından Faydalanılabilinmesi	3
İlçe Merkezlerinde Kadro Verilmesi	2
Köyde Faaliyette Bulunmak Şartı İle Kadro Verilmesi	1
Araç Probleminin Çözülmesi	9
Sunulan Projelere Finansman Sağlanması	3
Çalışma Alanının 3-4 Köy İle Sınırlandırılması	1
Sözleşmeli Kadrolu Personel Ayrımının Kaldırılması, Gelecek Kaygısının Olmaması	2
Performans Değerlendirmesinin Kaldırılması	1
Büroların Düzenlenerek İnternet, Telefon, Klima Gibi İmkânların Sunulması	1
Görev Tanımının Doğru Yapılması, TKB İle İl/İlçe Müdürlüğünün Köyde mi Dairede mi Çalıştırılacağına Karar Vermeleri, Bakanlık İle İl ve İlçe Müdürlüğünün Aynı Görüşte Olmalarının Sağlanarak Amaç Dışında Çalıştırılmamız	1

4.2. Tarım Üreticilerine Yönelik Araştırma Bulguları

4.2.1. Tarım Üreticisi ve İşletmesine Yönelik Bulgular

Tarım üreticilerinin kişisel ve işletmesine ait bulgular olarak; üreticilerin cinsiyetleri, yaşları, medeni durumları, hanedeki birey sayısı, eğitim durumları, ana faaliyet alanları, işletmelerinin hayvan varlığı, çiftçilik dışında işletme gelir durumları, arazi mülkiyet durumları, çiftçilik deneyimleri, işletmelerinin tarımsal alet ve ekipman durumu, ellerine geçen net gelir, işletmelerinde çalışan sayısı, bilgisayar sahiplik durumları ve internetten faydalanma durumları incelenmiştir.

Bu çalışmada; ana kitleyi temsilen seçilen 116 üreticinin tamamı erkektir. Üreticilerin yaşları 19 ile 76 arasında değişmekte olup ortalama yaşları 46'dır. Üreticilerin % 9,5'i bekâr, % 90,5'i evli üreticilerden oluşmaktadır. Hanelerindeki ortalama birey sayısı 4,86'dır.

Ek Çizelge 2'de araştırma kapsamına giren köylerdeki üreticilerin eğitim düzeyleri verilmiştir. Anket çalışması yapılan tüm ilçelerde ilkokul mezunu olan üreticilerin oranı tüm eğitim seviyelerinin içinde en yüksek orana sahiptir. Eğitim seviyesi itibariyle genel toplamda üreticilerin % 52,6'sının ilkokul mezunu olduğu tespit edilmiştir. Erzurum İlinde yapılan bir araştırmada 229 üretici ile anket çalışması yapılmıştır. Orada yapılan çalışmada da ilkokul mezunu üreticiler tüm eğitim seviyeleri içinde en yüksek orana (% 63) sahip çıkmıştır (Şoraklı, 2006). Şanlıurfa İlinde yapılan bir başka araştırmada 58 üretici ile anket çalışması yapılmıştır. Orada yapılan çalışmada da ilkokul mezunu üreticiler tüm eğitim seviyeleri içinde en yüksek orana (% 77,6) sahip çıkmıştır (Kara, 2007).

Adana İli Ova alt bölgesini temsilen seçilen ilçelerden olan Ceyhan ilçesinde toplam 25 üretici ile anket çalışması yapılmıştır. Bu üreticilerin % 8,0'inin (2 kişi) okuma yazma bilmeyenlerden oluştuğu, bu üreticilerin yaş ortalamasının 72 olduğu belirlenmiştir. Adana İli Ova alt bölgesini temsilen seçilen ilçelerden bir diğeri olan Yüreğir ilçesinde ise anket çalışması toplam 34 üreticinin 2'sinin okuma yazma bilmekle birlikte herhangi bir diplomaya sahip olmadığı belirlenmiştir. Bu 2 üreticinin yaş ortalaması 67,5'dir. Her iki ilçenin okuma yazma bilmeyen üretici ile

sadece okuryazar olan üreticilerin araştırma yapılan ilçelerdeki üreticilere oranı birbirine eşit olup % 1,7'dir. Erzurum İlinde yürütülen araştırmada sadece okuma yazma bilip de herhangi bir diplomaya sahip olmayan üreticilerin tüm eğitim seviyeleri içindeki oranı % 5,0 çıkmıştır (Şoraklı, 2006). Şanlıurfa İlinde yürütülen araştırmada okuma yazma bilmeyen üreticiler ile sadece okuma yazma bilip de herhangi bir diplomaya sahip olmayan üreticilerin tüm eğitim seviyeleri içindeki oranı birbirine eşit olup, % 3,5 çıkmıştır (Kara, 2007).

Üniversite mezunu üreticilerin tüm üreticilere oranı araştırma kapsamına giren bütün ilçelerde düşük olup % 4,3'lük bir orana sahiptir. Erzurum İlinde yürütülen araştırmada üniversite mezunu üreticilerin tüm eğitim seviyeleri içindeki oranı % 2,0 çıkmıştır (Şoraklı, 2006).

Alt bölgeler bazında incelendiğinde Dağlık alt bölgesini temsilen seçilen Tufanbeyli ilçesinde anket çalışması yapılan üreticilerden üniversite mezunu olanların oranı % 12,9'dur. İl merkezine daha yakın olan diğer ilçelerde üniversite mezunu olma oranı Adana ilinin en kuzeyindeki ilçe olan Tufanbeyli ilçesindeki orandan düşüktür. Tufanbeyli ilçesi üreticilerinin yılda bir kez ürün alman ve kışı sert geçen bir bölgede kendilerini toprağa ve yalnızca çiftçilik mesleğine bağımlı olmaktan kurtarmak için üniversiteye gittikleri birebir yapılan sohbetler sonucu gözlemlenmiştir. Üniversite mezunu olan 4 üreticinin 2'si çiftçilik dışında devlet memuru, 1 üreticinin ise emekli devlet memuru olduğu belirlenmiştir. Bu insanların birinci geçim kaynaklarını tarımsal faaliyetleri sonucu elde ettikleri gelir değil başka kaynaklar oluşturmaktadır. Fakat bu insanlar köyleriyle ve toprakla olan ilişkilerini devam ettirmektedirler.

Çizelge 4.40'da işletmelerin ana faaliyet alanları ile ilgili bilgiler verilmiştir. İşletmelerinin ana faaliyet alanı olarak; üreticilerin % 45,7'si sadece bitkisel üretim yaptıklarını, % 5,2'si sadece hayvansal üretim yaptıklarını, % 49,1'i ise hem bitkisel üretim hem de hayvansal üretim yaptıklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 4.40. İşletmelerin Ana Faaliyet Alanları

	Bitkisel Üretim		Hayvansal Üretim		Bitkisel + Hayvansal Üretim		İlçe Geneli
	İşletme Sayısı (Adet)	%	İşletme Sayısı (Adet)	%	İşletme Sayısı (Adet)	%	İşletme Sayısı (Adet)
Ceyhan	17	68,0	1	4,0	7	28,0	25
Yüreğir	18	52,9	2	5,9	14	41,2	34
Karaisalı	2	16,7	1	8,3	9	75,0	12
Tufanbeyli	10	32,3	2	6,5	19	61,3	31
Yumurtalık	6	42,9	0	0,0	8	57,1	14
İl Geneli	53	45,7	6	5,2	57	49,1	116

Ek Çizelge 3’de üreticilerin ilçeler bazında yetiştirdikleri bitkisel ürünler verilmiştir. Anket uygulaması yapılan 5 ilçede üreticilerin % 75,7’sinin buğday üretimi, % 57,7’sinin mısır üretimi yaptıkları belirlenmiştir. Buğday en fazla üretimi yapılan bitkidir. Tufanbeyli ilçesinde tarım danışmanı olarak görevlendirilen veteriner hekimin yanında bir ziraat mühendisinin de görevlendirilmesinin yerinde olacağı ve bir sonraki tabloda da görüleceği gibi Karaisalı ilçesinde tarım danışmanı olarak bir veteriner hekim yerine bir ziraat mühendisi istihdam etmenin daha doğru bir karar olabileceği söylenebilir. Tufanbeyli ilçesindeki üreticilerin hayvansal üretimde önemi büyük olan yonca, fiğ ve mısır gibi yem bitkilerini tarım danışmanının önerileri ile yetiştirmeye başladıkları tespit edilmiştir.

Anket uygulaması yapılan köylerde işletme başına 9,9 hayvan, 3,9 büyükbaş, 6,0 küçükbaş hayvan düşmektedir (Çizelge 4.41). Elde edilen rakamlara göre Yüreğir ilçesinde il ortalamasının üzerinde bir hayvan varlığı söz konusudur ve buraya tarım danışmanı olarak ziraat mühendisinin yanında bir veteriner hekimin de görevlendirilmesinin yerinde olacağı söylenebilir. İzmir İlinde yürütülen araştırmada işletme başına düşen büyükbaş hayvan sayısı 4,8, küçükbaş hayvan sayısı ise 9,8 olarak belirlenmiştir (Gökçe, 2004).

Çizelge 4.41. Üreticilerin Sahip Olduğu Hayvan Varlıkları

İLÇELER	Tarım Danışm. Ünvanı	İşletme Başına Düşen Hayvan Sayısı (Adet)	BB Hayvan Sayısı (Adet)	%	KB Hayvan Sayısı (Adet)	%	Toplam BB ve KB Hayvan Varlığı (Adet)
Ceyhan	Z.Müh.	4,6	109	95,6	5	4,4	114
Yüreğir	Z.Müh.	15,8	164	30,5	373	69,5	537
Karaisalı	V.Hek.	8,7	25	24,0	79	76,0	104
Tufanbeyli	V.Hek.	8,4	70	26,9	190	73,1	260
Yumurtalık	Z.Müh.	9,6	84	62,7	50	37,3	134
İl Toplamı		9,9	452	39,3	697	60,7	1149

Ek Çizelge 4’de çiftçilik dışında gelir getirici bir faaliyette bulunan üreticilerin faaliyette buldukları alanlara göre dağılımları verilmiştir. Üreticilerin % 24,1’i çiftçilik dışında gelir getirici bir faaliyetlerinin olduğunu, % 75,9’u ise çiftçilik dışında herhangi bir gelirlerinin olmadığını belirtmişlerdir. İzmir İlinde yürütülen araştırmada üreticilerin (81 üretici) % 8,6’sının çiftçilik dışında bir gelirleri olduğu belirlenmiştir (Gökçe, 2004).

Ek Çizelge 5’de üreticilerin tarımsal işletmelerine ait arazi mülkiyet durumları verilmiştir. Yapılan araştırmada üreticilerin % 58,2’sinin sadece mülk arazisini işledikleri, % 15,5’inin mülk arazisi olmadığı, üretimlerini kiracılık ya da ortakçılık yoluyla gerçekleştirdikleri belirlenmiştir.

Ek Çizelge 6’da üreticilerin işledikleri arazi büyüklükleri verilmiştir. Araştırma yapılan ilçelerde toplam 18.395 dekar işlenen tarım arazisinin % 56’sında kiralama ya da ortakçılık işletme biçimlerinin tercih edilmediği sadece mülk arazisi işletme biçiminin kullanıldığı belirlenmiştir. En çok uygulanan işletme biçimlerinin ikincisinin ise % 32,1’lik bir oran ile mülk+kiralama olduğu belirlenmiştir. Ceyhan, Tufanbeyli ve Yumurtalık ilçelerinde mülk arazisi işleme en çok uygulanan işletme biçimi iken, Yüreğir ve Karaisalı ilçelerinde kendi arazisinin yanında kiralama

yoluyla arazi işleme en çok tercih edilen işletme biçimleri olarak belirlenmiştir. Şanlıurfa İlinde yürütülen araştırmada üreticilerin (58 üretici) % 75,9'unun mülk arazisini işledikleri, % 17,24'ünün ise hem kendi arazisini işleyen, hem de kiralayan üreticiler olduğu belirlenmiştir (Kara, 2007).

Ek Çizelge 7'de üreticilerin tarımsal işletme genişliklerine ait bilgiler verilmiştir. Adana ilinin tarımsal arazi varlığı; farklı iklim ve toprak koşullarına sahip olmaktan kaynaklanan farklı agroekolojik bölgelerden oluşmaktadır. Bu farklılıklar üreticilerin sahip olduğu işletme genişliklerinde de kendini göstermektedir. Dağlık alt bölgesini temsilen seçilen Tufanbeyli ilçesinde üreticilerin sahip olduğu en çok mülk arazi miktarı 200 dekarı geçmezken, bu rakam Ova alt bölgesini temsilen seçilen Yüreğir İlçesinde 700 dekara, Ceyhan ilçesinde ise 1.200 dekara kadar ulaşmaktadır. Geçit alt bölgesini temsilen seçilen Karaisalı ilçesinde üreticilerin en fazla sahip olduğu mülk arazi miktarları 50 dekar ve kıyı alt bölgesini temsilen seçilen Yumurtalık ilçesinde üreticilerin sahip olduğu en fazla mülk arazi miktarları 1500 dekadır. Ortalama işletme genişliği Tufanbeyli ilçesinde 64,5 dekar, Yüreğir ilçesinde 155,2 dekar, Ceyhan ilçesinde 300,2 dekar, Karaisalı ilçesinde 33,9 dekar, Yumurtalık ilçesinde 284,4 dekadır. Erzurum İlinde yürütülen araştırmada araştırmacı Kuzey ilçelerdeki üreticilerin en fazla sahip olduğu arazi miktarının 40 dekar, güney ilçelerde ise 400 dekar olduğunu belirlemiştir (Şoraklı, 2006). Şanlıurfa İlinde yürütülen araştırmada üreticilerin % 37,9'unun 50 dekardan az araziye sahip olduklarını ve üreticilerin % 43,1'inin 50-200 dekar arasında araziye sahip olduklarını belirlemiştir. (Kara, 2007). İzmir İlinde yürütülen araştırmada ortalama işletme genişliği 60,6 dekar olarak belirlenmiştir (Gökçe, 2004).

Mülk, kira, ortakçılık işletme biçimlerinden herhangi biri ya da mülk+kira, mülk+ortaklık, kira+ortaklık ya da mülk+kira+ortaklık şeklinde üretim yapılan 18.395 dekar arazinin % 77,2'si sulu, % 22,7'si kuru tarım arazisinden oluşmaktadır. Şanlıurfa İlinde yürütülen araştırmada üreticilerin % 63,8'i sulu, % 22,4'ü kuru, % 13,8'i ise hem kuru hem de sulu araziye sahip olduğu belirlenmiştir (Kara, 2007).

Çizelge 4.42'de üreticilerin işletme deneyimleri verilmiştir. 16 yıl ve daha fazlası deneyime sahip olan işletmeler gerek ilçe bazında gerekse il bazında en

yüksek orana (% 71,6) sahiptir. İzmir İlinde yürütülen araştırmada üreticilerin çiftçilik deneyimlerinin 26,8 yıl olduğu belirlenmiştir (Gökçe, 2004).

Çizelge 4.42. İşletme Deneyimleri

	1-5 yıl	%	6-10 yıl	%	11-15 yıl	%	16 yıl - +	%
Ceyhan	1	4,0	0	0,0	1	4,0	23	92,0
Yüreğir	0	0,0	6	17,6	4	11,8	24	70,6
Karaisalı	2	16,7	3	25,0	2	16,7	5	41,7
Tufanbeyli	1	3,2	7	22,6	4	12,9	19	61,3
Yumurtalık	0	0,0	1	7,1	1	7,1	12	85,7
İl Geneli	4	3,4	17	14,7	12	10,3	83	71,6

Ek Çizelge 8’de ise üreticilerin işletme deneyimleri ve yaş ortalamaları birlikte ele alınarak verilmiştir. Anket uygulaması yapılan üreticilerin yaş ortalaması (46) oldukça yüksektir. Bu da tarımsal üretimin atadan kalma yöntemlerle devam ettirilmesine, yeni teknik ve yöntemlerin uygulanmasında çekingen ve önyargılı davranılmasına yol açmaktadır. Ülke genelinde olduğu gibi Adana ilinde de genç nüfusun tarımsal üretime olan ilgisinin azalmış olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Ek Çizelge 9’da üreticilerin sahip oldukları alet - ekipman varlıkları verilmiştir. Traktör ve pulluk anket uygulaması yapılan tüm ilçelerde en çok kullanılan alet ekipmanları oluşturmaktadır. Elde edilen rakamlara göre ova alt bölgesinde (Yüreğir ve Ceyhan) ile kıyı alt bölgesinde (Yumurtalık) makineleşme düzeyi daha yüksektir. Bunda etkili olan faktörler arasında kuşkusuz üreticilerin gelir düzeyi ve sahip olunan iklim koşullarından dolayı yılda birden fazla üretim yapılıyor olmasından kaynaklanan ihtiyaçlardır.

Çizelge 4.43’de üreticilerin işletmelerinde aile içinden çalışanların sayısı verilmiştir. Bu verilere göre üreticilerin % 50,0’si işletmelerinde tek başlarına tarımsal faaliyette bulduklarını, % 46,6’sı da işletmelerinde 1-5 kişi arasında değişen sayılarda işgücü ile tarımsal faaliyette bulduklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 4.43. Üreticilerin İşletmelerinde Aile İçinden Çalışanların Sayısı

	1 kişi	%	2-5 kişi	%	6+kişi	%
Ceyhan	16	66,7	9	36,0	0	0,0
Yüreğir	18	52,9	13	38,2	3	8,8
Karaisalı	7	58,3	5	41,7	0	0,0
Tufanbeyli	8	25,8	22	71,0	1	3,2
Yumurtalık	9	64,3	5	35,7	0	0,0
İl Geneli	58	50,0	54	46,6	4	3,4

Çizelge 4.44’de üreticilerin işletmelerinde dışarıdan ücretli olarak çalışanların sayısı verilmiştir. Bu verilere göre üreticilerin % 54,3’ünün dışarıdan ücretli olarak istihdam yapmadıkları tespit edilmiştir. 16 kişi ve üzeri işçi çalıştırdığını söyleyen üreticiler işlerin yoğun olduğu dönemlerde sezonluk işçi çalıştırdıklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 4.44. Üreticilerin İşletmelerinde Dışarıdan Ücretli Olarak Çalışanların Sayısı

	0 Kişi	%	1 Kişi	%	2-5 Kişi	%	6- 10 Kişi	%	11- 15 Kişi	%	16 + Kişi	%
Ceyhan	10	40,0	3	12,5	6	24,0	4	16,0	1	4,0	1	4,0
Yüreğir	17	50,0	1	2,9	3	8,8	4	11,8	2	5,9	7	20,6
Karaisalı	12	100,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Tufanbeyli	22	71,0	0	0,0	2	6,5	2	6,5	1	3,2	4	12,9
Yumurtalık	2	14,3	0	0,0	3	21,4	4	28,6	0	0,0	5	35,7
İl Geneli	63	54,3	4	3,4	14	12,1	14	12,1	4	3,4	17	14,7

Ek Çizelge 10’da üreticilerin bilgisayar sahiplik oranları, köyde internet hizmetinin varlığı ve üreticilerin interneti kullanım durumları ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bu verilere göre il bazında yapılan değerlendirmede anket uygulaması yapılan 116 üreticinin % 87,9’unun bilgisayar sahibi olmadığı tespit edilmiştir. Anket uygulaması yapılan köylerde üreticilerin % 81,9’u köylerinde internet olduğunu söylerken sadece üreticilerin % 6’sı internetten faydalandıklarını belirtmişlerdir. Erzurum İlinde yürütülen araştırmada araştırmacı 229 kişi ile yaptığı anket çalışması sonucunda sadece 10 kişinin bilgisayarı olduğunu belirlemiştir (Şoraklı, 2006). İzmir İlinde yürütülen araştırmada üreticilerin sadece 6’sının (81 üretici) bilgisayarı olduğu belirlenmiştir (Gökçe, 2004).

Çizelge 4.45’de ise interneti kullanıyorum diyen üreticilerin interneti kullanım nedenlerini özetleyen bilgiler verilmiştir. Buna göre Ceyhan ilçesinde interneti kullanıyorum diyen üreticilerin (2 kişi) tamamı interneti güncel haberleri takip etmek için ve aynı zamanda tarımla ilgili yenilikleri takip etmek (1 kişi), hava durumunu takip etmek (1 kişi), TKB’nin çiftçilere yönelik çalışmalarından ve desteklemelerinden haberdar olmak (1 kişi) için kullanmaktadır. Yüreğir ilçesinde interneti kullanıyorum diyen 1 üretici bulunmaktadır ve bu üretici interneti sadece çocukların eğitim amaçlı kullandığını belirtmiştir. Tufanbeyli ilçesinde interneti kullanıyorum diyen üreticilerin (4 üretici) tamamı tarımla ilgili yenilikleri takip etmek ve TKB’nin çiftçilere yönelik çalışmalarından ve desteklemelerinden haberdar olmak için interneti kullandıklarını söylemişlerdir. Aynı zamanda bu üreticilerin yarısı güncel haberleri ve hava durumunu takip etmede interneti bir araç olarak kullanmaktadırlar.

Birçok AB ülkesinde üreticiler yayım kuruluşları ile aralarında internet üzerinden oluşturmuş oldukları ağ sistemi ile enformasyon hizmeti almaktadırlar. AB’de üreticilerin internete ulaşım oranları oldukça yüksektir. Fransa’da çiftçilerin % 62,6’sı kişisel bilgisayara sahip olup, çiftçilerin % 50,1’i internete erişebilmektedir (Waksman ve Coffian, 2005). Danimarka’da çiftçilerin internete erişim oranı % 76,0’dır (Hansen et al., 2005).

Çizelge 4.45. Üreticilerin İnterneti Kullanım Nedenleri

	Güncel Haberleri Takip Etmek		Tarımla İlgili Yenilikleri Takip Etmek		Hava Durumunu Takip Etmek		TKB'nin Çiftçilere Yönelik Çalışmalarından ve Desteklemelerinden Haberdar Olmak		Çocukların Eğitimi Amaçlı Kullanmak	
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
Ceyhan	2	100,0	1	50,0	1	50,0	1	50,0	0	0,0
Yüreğir	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	100,0
Tufanbeyli	2	50,0	4	100,0	2	50,0	4	100,0	0	0,0
İl Geneli	4	57,1	5	71,4	3	42,9	5	71,4	1	14,3

4.2.2. Tarım Danışmanı ve Çalışmalarına Yönelik Bulgular

Üreticilerin tarım danışmanının çalışmalarına yönelik düşüncelerine ait bulgular olarak; üreticilerin tarım danışmanını tanıyıp tanımadıkları, tarım danışmanına başvurup başvurmadıkları, başvuranların hangi konularda başvurdukları, başvurmayanların başvurmama nedenleri, tarım danışmanlarının en çok kimlere yardımcı olduğu, tarım danışmanlarının kadınlara yönelik çalışmaları olup olmadığı, tarım danışmanlarının üreticilere tarımsal üretim sürecinde en çok hangi konularda yardımcı olduğu, tarım danışmanının önerilerinin yeterli olup olmadığı, tarım danışmanlarının üreticilere alternatif ürünler önerip önermediği, üreticilerin bu önerileri dikkate alıp almadığı ve üreticilerin tarım danışmanı ile görüşme sıklığı durumları incelenmiştir.

Ek Çizelge 11’de üreticilerin tarım danışmanını (ziraat mühendisi veya veteriner hekim) tanıyıp tanımama durumları, tarım danışmanını tanıdığını ifade eden üreticilerin tarım danışmanına başvurup başvurmama durumları ve üreticilerin tarım danışmanı ile görüşme sıklıkları verilmiştir. İl genelinde toplam 11 köyde (5 merkez köy ve 6 çalışma bölgesine giren köy) 116 üretici ile anket çalışması yapılmış ve üreticilerin % 62,1’i tarım danışmanını tanıdıklarını, % 37,9’u ise TAR-GEL projesi kapsamında, köylerinde kendilerinin tarımsal sorunlarıyla ilgilenmesi için görevlendirilen tarım danışmanını tanımadıklarını belirtmişlerdir. Karaisalı ilçesinde üreticilerin tamamına yakını (% 91,7) tarım danışmanını tanımadıklarını belirtmişlerdir. Karaisalı ilçesindeki tarım danışmanının unvanı veteriner hekimdir. Beydemir köyünün muhtarı (aynı zamanda üretici) ile yapılan görüşmede; tarım danışmanının köye gelip birebir hizmet vermesi gerektiği, Veteriner hekim olarak çalışanların yasal mevzuatları konusunda önlerinin açılması gerektiği, şu durumda yasalar gereği aşılama, tedavi yapamadığı için ilçe müdürlüğünde çalıştığını, köye gelmediğini, bu durumun düzeltilmesinin şart olduğu, aksi takdirde bu projenin hiçbir işe yaramayacağını belirtmiştir. Bu görüşler Karaisalı ilçesinde üreticilerin çoğunluğunun tarım danışmanını niye tanımalarını özetlemektedir. Tufanbeyli ilçesinde ise üreticilerin tamamı tarım danışmanını tanıdıklarını ifade etmişlerdir. Tufanbeyli ilçesinde çalışma bölgesine girdiği halde

tarım danışmanının tüm üreticiler tarafından tanınması; merkez köy Yamanlı ile çalışma bölgesine giren Kayarcık köyünün arasındaki mesafenin çok az olmasından dolayı tarım danışmanının orada da çalışmalar yapabiliyor olmasından ve tarım danışmanının memleketinin Tufanbeyli ilçesi olmasından kaynaklanmaktadır. Ceyhan ilçesinde üreticilerin % 48'inin tarım danışmanını tanıdığı, % 52'sinin tanımadığı belirlenmiştir. Ceyhan ilçesinde tarım danışmanını tanıyanları ve tanımayanları merkez köy ve çalışma bölgesine giren köy olarak incelediğimizde merkez köyde üreticilerin tamamına yakını (% 92,3) tarım danışmanını tanırken, çalışma bölgesine giren köyde üreticilerin tamamı tarım danışmanını tanımamaktadır. Benzer durum Yüreğir ve Yumurtalık ilçeleri için de geçerlidir. Yüreğir ilçesinde üreticilerin % 52,9'unun tarım danışmanını tanıdıkları, % 47,1'inin ise tanımadıkları belirlenmiştir. Yüreğir ilçesinde de tarım danışmanını tanıyanları ve tanımayanları merkez köy ve çalışma bölgesine giren köy olarak incelediğimizde merkez köyde üreticilerin tamamı (% 100,0) tarım danışmanını tanıyor oldukları, çalışma bölgesine giren bir köyde (Ağzıbüyük) üreticilerin tamamının tarım danışmanını tanırken diğer çalışma bölgesine giren köyde (Şihmurat) üreticilerin tamamının tarım danışmanını tanımadıkları tespit edilmiştir. Yumurtalık ilçesinde de merkez köydeki üreticilerin tamamı tarım danışmanını tanıdıkları, çalışma bölgesindeki üreticilerin tamamının tarım danışmanını tanımadıkları tespit edilmiştir. Ceyhan, Yüreğir ve Yumurtalık ilçesinde tespit edilen durum göstermektedir ki tarım danışmanları görevlendirildikleri merkez köylerde herkes tarafından tanınmakta, çalışma bölgelerine giren diğer köylerde tanınmamaktadır. Bu durum; 3 ilçede tarım danışmanlarının görevlendirildikleri merkez köyde arazi varlığının çokluğu, işlerin yoğunluğu ve tarım danışmanının ulaşım sorunu ile yakından alakalıdır. Yüreğir ilçesinde çalışma bölgesine girdiği halde tarım danışmanının tüm üreticiler tarafından tanınması; merkez köy Çotlu ile çalışma bölgesine giren Ağzıbüyük köyünün arasındaki mesafenin çok az olmasından dolayı tarım danışmanının orada da çalışmalar yapabiliyor olmasından ve tarım danışmanının ikamet ettiği köyün Ağzıbüyük köyü olmasından kaynaklanmaktadır.

Yine Ek Çizelge 11'de tarım danışmanını tanıdığını ifade eden üreticilerin tarım danışmanına başvurup başvurumama durumları verilmiştir. İl genelinde tarım

danışmanını tanıdığını söyleyen 72 üreticinin % 90,3' ünün tarımsal bir bilgiye ihtiyaç duyduklarında ya da bir sorunla karşılaştıklarında tarım danışmanına başvurdukları, % 4,2'sinin başvurmadıkları, % 5,6'sının ise kısmen başvurdukları tespit edilmiştir.

Yine Ek Çizelge 11'de tarım danışmanına her zaman ya da kısmen başvurduğunu söyleyen toplam 69 üreticinin tarım danışmanı ile görüşme sıklığına ait bilgiler verilmiştir. Tarım danışmanı ile haftada 2-3 kez görüşen üreticilerin oranı (% 39,1) en çok görüşme sıklığı olarak belirlenmiştir. Bu görüşme sıklığını tarım danışmanı ile her gün görüşen üreticiler (% 36,2) takip etmektedir. Tarım danışmanı ile haftada 1 kez görüştüğünü ifade eden üreticilerin toplam üretici sayısına oranı % 18,8 olarak, ayda 1 kez görüştüğünü ifade eden üreticilerin toplam üretici sayısına oranı ise % 5,8 olarak belirlenmiştir. Yüreğir ve Tufanbeyli ilçelerinde merkez köyün haricinde çalışma bölgelerine giren köylerde de tanınan tarım danışmanları ile üreticilerin görüşme sıklığı incelendiğinde; Çotlu merkez köyünde üreticilerin % 50'sinin tarım danışmanı ile haftada 2-3 kez görüştükleri, çalışma bölgesine giren Ağzıbüyük köyünde üreticilerin % 66,7'sinin tarım danışmanı ile haftada 1 kez görüştükleri, Yamanlı merkez köyünde üreticilerin % 40'mın tarım danışmanı ile her gün görüştükleri, çalışma bölgesine giren Kayarcık köyünde üreticilerin % 45,5'nin haftada 2-3 kez, % 45,5'nin haftada 1 kez tarım danışmanı ile görüştükleri tespit edilmiştir.

Şanlıurfa İlinde yürütülen araştırmada (58 üretici) üreticilerin danışmanla görüşme sıklığı incelenmiş ve üreticilerin % 36,2'sinin haftada 1-2 kez, üreticilerin % 25,9'unun ayda 1-2 kez, üreticilerin % 13,8'nin her gün tarım danışmanı ile görüştüğü tespit edilmiştir (Kara, 2007). Erzurum İlinde yapılan araştırmada (229 üretici) üreticilerin % 40,0'mın her gün, % 29,0'unun haftada 2-3 kez, % 26,0'sının haftada 1 tarım danışmanı ile görüştüğü belirlenmiştir (Şoraklı, 2006).

Çizelge 4.46'da üreticilerin tarım danışmanına hangi konularda başvurduklarını özetleyen bilgiler verilmiştir. Tufanbeyli ilçesinde tarım danışmanı olarak görev yapan veteriner hekime 3 kişinin bitkisel üretim ile ilgili, 3 kişinin yem bitkileri yetiştiriciliği ile ilgili, 1 kişinin baklagil yetiştiriciliği ve 2 kişinin de tarım ilaçları konularında sorular sorduğu tespit edilmiştir. İl genelinde tarım danışmanına

başvurulan konular arasında en çok bitki hastalık ve zararlılar ile mücadele ve tarım ilaçları konularının yer aldığı tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında 15 Ziraat Fakültesinden mezun tarım danışmanı ile anket çalışması yapılmış ve mezun oldukları bölümler incelenmiştir. 4 tarım danışmanının Toprak, 4 tarım danışmanının Tarla Bitkileri, 1 tarım danışmanının Zootečni, 2 tarım danışmanının Tarım Ekonomisi, 2 tarım danışmanının Bitki Koruma, 1 tarım danışmanının Bahçe Bitkileri, 1 tarım danışmanın da Tarım Makineleri bölümünden mezun oldukları görülmüştür. Tarım danışmanları göreve başladıkları dönemde 15 günlük bir hizmet öncesi eğitim görmüşler, fakat bu eğitimin içeriğinin teknik konulardan çok uzak, daha çok Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın işleyişi ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile ilgili konulardan oluştuğunu ifade etmişlerdir. En çok ihtiyaç duyulan bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele, tarım ilaçları gibi konularda herhangi bir hizmet öncesi eğitim alınmamış, hizmet öncesi eğitime önem verilmemiştir. Tarım danışmanları köylere yerleştirildikten sonra kendilerine yöneltilen soruları gördükçe daha çok Tarım İl ve İlçe Müdürlüklerine başvurarak bu konudaki bilgi eksikliklerini gidermeye çalışmışlardır.

Özçatalbaş (1994) tarafından Şanlıurfa'da yapılan bir araştırmaya göre, il ve ilçede görevli toplam 9 ziraat mühendisinden sadece bir tanesi hizmet öncesi eğitim almıştır. Karaturhan (1997) tarafından İzmir'de yapılan bir çalışmada, ziraat mühendislerinin % 46'sının hizmet öncesi eğitim almadığı belirlenmiştir. Kumuk (1996) tarafından yapılan araştırmada ise, İzmir İlinde tüm yayımcıların % 68'inin hizmet öncesi eğitim almadıkları saptanmıştır.

Çizelge 4.46. Tarım Danışmanına Başvurulan Konular

BAŞVURULAN KONULAR	İşletme Sayısı (Adet)					
	Ceyhan	Yüreğir	Karaisalı	Tufanbeyli	Yumurtalık	İl Toplamı
Bitki Hastalık ve Zararlıları İle Mücadele	10	15	0	0	9	34
Tarımsal Desteklemeler	0	1	0	4	0	5
Yem Bitkileri Yetiştiriciliği	0	0	0	3	1	4
Silaj Yapımı	0	0	0	2	1	3
Baklagil Yetiştiriciliği	0	0	0	1	0	1
Tarım İlaçları	5	15	0	2	8	30
Ne Ekeceğine, Hangi Alana Yönlenirse Daha Karlı Olacağına	0	0	0	1	0	1
Toprak Analizi	2	1	0	0	0	3
Sulama	2	0	0	0	1	3
Gübreleme	4	4	0	0	6	14
Tohum Çeşitleri Seçiminde	0	1	0	0	0	1
Hayvansal Üretim	0	0	1	22	1	24
Suni Tohumlama	0	0	0	5	0	5
Hayvan Hastalıkları	0	0	1	14	0	15

Çizelge 4.47’de tarım danışmanına başvurmayan üreticilerin başvurmama nedenleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. İl genelinde tarım danışmanını tanıyan fakat tarımla ilgili bir sorunla karşılaştığında ya da tarımsal bir bilgiye ihtiyaç duyduğunda tarım danışmanına başvurmayan 3 üreticinin 1 tanesi TAR-GEL projesi öncesinde de yaptığı gibi ilaç, gübre ve tohum bayileri ile çalıştığını, onlardan teknik destek almaya devam ettiğini, 2 üretici ise kendi bilgisinin yeterli olduğu için tarım danışmanına başvurmaya gerek kalmadığını belirtmişlerdir.

Çizelge 4.47. Tarım Danışmanına Başvurmayan Üreticilerin Başvurmama Nedenleri

İLÇELER	İlaç, Gübre ve Tohum Bayileri İle Çalışıyorum	Kendi Bilgim Yeterli
Ceyhan	1	0
Yüreğir	0	1
Karaisalı	0	0
Tufanbeyli	0	0
Yumurtalık	0	1
İl Geneli	1	2

Çizelge 4.48’de tarım danışmanına kısmen başvurduğunu ifade eden üreticilerin hangi konularda başvurduğu ile ilgili bilgiler verilmiştir. Sadece hayvancılıkla ilgili konularda danıştığını söyleyen 1 üretici, sadece mısır hastalık ve zararlıları ile ilgili konularda başvuran 1 üretici ve sadece hastalıklarla karşılaştığı durumlarda danışan 2 üretici tespit edilmiştir.

Çizelge 4.48. Tarım Danışmanına Kısmen Başvuran Üreticilerin Başvurduğu Konular

İLÇELER	Sadece Hayvancılıkla İlgili Konularda Danıştığını Söyleyenler	Sadece Mısır Hastalık ve Zararlıları İle İlgili Konularda Başvuranlar	Sadece Hastalıklarla Karşılaştığı Durumlarda Danışanlar
Ceyhan	0	1	0
Yüreğir	0	0	2
Karaisalı	0	0	0
Tufanbeyli	1	0	0
Yumurtalık	0	0	0
İl Geneli	1	1	2

Çizelge 4.49’da tarım danışmanına başvurduğunu ifade eden üreticilerin danışmanın önerilerini uygulama durumları ile ilgili bilgiler verilmiştir. İl genelinde tarımla ilgili bir sorunla karşılaştığında ya da tarımsal bir bilgiye ihtiyaç duyduğunda tarım danışmanına her zaman ya da kısmen başvuran üreticilerin % 94,2’sinin tarım danışmanının önerilerini benimsedikleri ve uyguladıkları tespit edilmiştir. Tarım danışmanının önerilerini kısmen uyguladıklarını söyleyen 3 üreticiye bunun nedeni sorulmuş ve karşılığında; 1 kişinin önerileri kısmen uygulamasının nedeni olarak;

önerileri beğenmeme gibi bir durumun olmadığı bunun tamamıyla maddi imkanlar ile alakalı bir durum olduğu, maddi imkanlarının elverdiği ölçüde danışmanın önerilerini uygulamaya çalışıldığı, 2 kişinin ise tarım danışmanının verdiği önerileri beğenmedikleri, bu nedenle eskiden olduğu gibi ilaç ve gübre bayilerinin önerilerini uygulamaya devam ettikleri tespit edilmiştir.

Çizelge 4.49. Tarım Danışmanına Başvuran Üreticilerin Danışmanın Önerilerini Uygulama Durumları

İLÇELER	Tarım Danışmanına Başvuran Üretici Sayısı	Evet	%	Hayır	%	Kısmen	%
Ceyhan	11	9	81,8	0	0,0	2	18,2
Yüreğir	17	17	100,0	0	0,0	0	0,0
Karaisalı	1	1	100,0	0	0,0	0	0,0
Tufanbeyli	31	29	93,5	1	3,2	1	3,2
Yumurtalık	9	9	100,0	0	0,0	0	0,0
İl Geneli	69	65	94,2	1	1,4	3	4,3

Çizelge 4.50’de tarım danışmanının köyde en çok kime yardımcı olduğu ile ilgili bilgiler verilmiştir. Üreticilerin % 66,7’sinin tarım danışmanının en çok kendisine danışanlara yardımcı olduğu tespit edilmiştir. Tarım danışmanları, özellikle üretimin yoğun olduğu bölgelerde düzenli olarak bütün üreticileri ziyaret edememekte, zaman yetersizliği nedeniyle sadece kendisine danışanlara yardımcı olabilmektedir. Ayrıca tarım danışmanlarının ulaşım probleminin olması da bütün üreticileri ziyaret etmekte sıkıntı yaratmaktadır.

Şanlıurfa İlinde yürütülen araştırmada (58 üretici) üreticilerin köyde en çok kime yardımcı olduğu ile ilgili bilgiler verilmiştir. Çalışmada tarım danışmanın üreticilerin yaklaşık % 80’ine yardımcı olduğu tespit edilmiştir (Kara, 2007).

Çizelge 4.50. Tarım Danışmanının Köyde En Çok Yardımcı Olduğu Kişiler

İLÇELER	Tarım Danışmanını Tanıyan Üreticilere	Kendisine Danışanlara	%	Herkese	%	Hayvancılıkla Uğraşanlara	%
Ceyhan	12	12	100,0	0	0,0	0	0,0
Yüreğir	18	12	66,7	6	33,3	0	0,0
Karaisalı	1	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Tufanbeyli	31	14	45,2	15	48,4	2	6,5
Yumurtalık	10	10	100,0	0	0,0	0	0,0
İl Geneli	72	48	66,7	21	29,2	2	2,8

Çizelge 4.51’de üretici görüşlerine göre tarım danışmanlarının köydeki kadınlara yönelik çalışmalarının olup olmadığı ve kadınların tarım danışmanının önerilerinden yararlanıp yararlanmadığı ile ilgili bilgiler verilmiştir. Üreticilerin % 63,9’unun tarım danışmanının kadınlara yönelik bir tarımsal yayım çalışması olmadığı fikrini taşıdıkları, % 36,1’nin ise olduğu fikrini taşıdıkları tespit edilmiştir. Feodal koşulların hüküm sürdüğü alanlarda bir erkek tarım danışmanı tarafından kadınlara yönelik çalışma yapılmasının zorluğu bu sonuçları vermektedir.

Şanlıurfa İlinde yürütülen araştırmada (58 üretici) kadınların tarım danışmanlarının çalışmalarına katılma durumları incelenmiş ve üreticilerin % 34,5’inin kadınların tarım danışmanlarının yayım çalışmalarından faydalandıkları görüşünü taşıdıkları tespit edilmiştir (Kara, 2007).

Yine Şanlıurfa İli’nde kırsal alanda kadınların tarımsal yayım çalışmalarından yararlanma durumunu saptamak amacıyla yapılan başka bir araştırmada kadınların bitkisel üretime günde ortalama 7-10 saat arasında, hayvansal üretime ortalama 2-3 saat, ev işlerine de ortalama 4-6 saat arasında zaman ayırdığı saptanmıştır. Ancak kadınlar tarımsal üretimdeki bu kadar yoğun emeğe karşın tarımsal yayım çalışmalarından yeterince yararlanamamaktadır (Öcal Kara, 2005).

Çizelge 4.51. Tarım Danışmanının Köydeki Kadınlara Yardımcı Olma Durumu

İLÇELER	Tarım Danışmanını Taniyan Üretici Sayısı	Kadınlar da Tarım Danışmanının Önerilerinden Faydalıyor mu?			
		Evet	%	Hayır	%
Ceyhan	12	1	8,3	11	91,7
Yüreğir	18	3	16,7	15	83,3
Karaisalı	1	0	0,0	1	100,0
Tufanbeyli	31	19	61,3	12	38,7
Yumurtalık	10	3	30,0	7	70,0
İl Geneli	72	26	36,1	46	63,9

Köydeki kadınlar da tarım danışmanının önerilerinden yararlanıyor diye ifade eden üreticilere (% 36,1) kadınlar tarım danışmanının hangi konulardaki önerilerinden faydalıyor diye sorulduğunda; (kadınlar da tarım danışmanının önerilerinden faydalıyor diye cevap veren 26 üreticinin sadece 17'si bu soruya cevap vermiştir) 11 üretici (Tufanbeyli ilçesi üreticilerinden 10, Yüreğir ilçesi üreticilerinden 1 kişi) tarım danışmanının kadınlara hayvansal üretim ve hayvan hastalıkları ile ilgili konularda, 6 üretici (Ceyhan İlçesi üreticilerinden 1, Yumurtalık İlçesi üreticilerinden 3 ve Yüreğir İlçesi üreticilerinden 2 kişi) tarım danışmanının kadınlara sebze ekme ve dikme ile ilgili konularda yardımcı olduğu cevabını vermiştir. Üreticilerin Yüreğir ilçesindeki tarım danışmanının Ziraat Mühendisi olmasına rağmen kadınlara hayvan hastalıkları ile ilgili konularda yardımcı olduğunu ve önerilerde bulunduğu söylemeleri dikkat çekicidir.

Çizelge 4.52'de üreticilerin tarım danışmanının köydeki kadınlara yardımcı olmalı mı olmamalı konusundaki görüşlerine yer verilmiştir. Üreticilerin % 66,7'sinin tarım danışmanı tarafından kadınlara yönelik de yayım çalışması yapılması gerektiğini düşündükleri belirlenmiştir. Şanlıurfa İlinde yürütülen araştırmada (58 üretici) üreticilerin tarım danışmanları tarafından kadınlara hizmet verilmesi konusundaki görüşleri öğrenim durumlarına göre karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve ilk, orta, lise ve üzeri diploma derecesine sahip üreticilerin yaklaşık % 78'sinin kadınlar için böyle bir çalışmanın gerekli olduğunu düşündüklerini, ancak

uygulamada böyle bir duruma sıcak bakmayacaklarının olası olduğunu tespit etmiştir (Kara, 2007).

Çizelge 4.52. Üreticilerin Tarım Danışmanının Köydeki Kadınlara Yardımcı Olmalı mı Olmamalı Konusundaki Görüşleri

İLÇELER	Tarım Danışmanını Taniyan Üretici Sayısı	Kadınlar da Tarım Danışmanının Önerilerinden Faydalanmalı mı?			
		Evet	%	Hayır	%
Ceyhan	12	5	41,7	7	58,3
Yüreğir	18	11	61,1	7	38,9
Karaisalı	1	1	100,0	0	0,0
Tufanbeyli	31	26	83,9	5	16,1
Yumurtalık	10	5	50,0	5	50,0
İl Geneli	72	48	66,7	24	33,3

Çizelge 4.53’de köydeki kadınlar da tarım danışmanının önerilerinden faydalanmalı mı sorusuna evet diye cevap veren üreticilerin tarım danışmanı tarafından kadınların tarımsal yayımla ilgili hangi konularda bilgilendirilmesi gerektiğini düşündüklerine ait bilgiler verilmiştir. Üreticilere; tarım danışmanı tarafından kadınlara hangi tarımsal konularda önerilerde bulunulmalı diye sorulduğunda; 22 üretici hayvan bakımı ve beslemesi, hayvan hastalıkları, 9 üretici bitkisel üretim, 5 üretici sebze ekme ve dikme, 12 üretici de tarımla ilgili her konuda kadınlara tarımsal yayım çalışması yapılması gerektiğini düşündükleri belirlenmiştir.

Çizelge 4.53. Üreticilerin Tarım Danışmanının Kadınlara Yardımcı Olmalı Dedikleri Konular

İLÇELER	Hayvan Bakımı ve Beslenmesi, Hayvan Hast.	Bitkisel Üretim	Sebze Ekme Dikme	Tarımla İlgili Her Konuda
Ceyhan	3	2	1	1
Yüreğir	4	3	2	6
Karaisalı	1	0	0	0
Tufanbeyli	13	3	0	3
Yumurtalık	1	1	2	3
İl Geneli	22	9	5	12

Çizelge 4.54’de tarım danışmanının köydeki üreticilere en çok yardımcı olduğu konuların neler olduğu ile ilgili bilgiler verilmiştir. Üreticiler bu araştırmada birden fazla seçeneğe cevap vermişlerdir. Tarım danışmanlarının üreticilere en çok bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele konusunda yardımcı olduğu görülmektedir (% 82,6). Yetiştiricilikle ilgili teknik konuların destekleme konularına göre ikinci planda kalmış olduğu ve üreticilerden gelen talepler doğrultusunda tarım danışmanlarının üreticilere yardımcı olduğu ikinci konunun ise % 65,2 ile tarımsal destekleme konuları olduğu tespit edilmiştir.

Tarım danışmanı araştırma bulgularında tarım danışmanlarının kendi çalıştıkları köy ya da beldede belirledikleri amaçlar doğrultusunda eğitim ihtiyaçlarını önem derecesine göre sıralamaları istenmiş (Çizelge 4.13) ve tarım danışmanları arasında bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele konusundaki eğitim ihtiyaçlarını çok önemli bulanların oranı % 36,0, önemli bulanların oranı % 20,0, orta derecede önemli bulanların oranı % 28,0, önemsiz bulanların oranı % 8,0, gereksiz bulanların oranı ise % 8,0 olarak tespit edilmiştir. Bu tespitlerden de hem üreticilerin sorunları hem de danışmanların amaçlarının örtüştüğü görülmektedir.

Şanlıurfa İlinde yürütülen araştırmada (58 üretici) araştırmacı, üreticilerin % 77,6’sının en büyük sıkıntısının zararlılarla savaşım olduğunu tespit etmiştir. Araştırmacı üreticilerin % 62,1’inin ekim döneminde kullanılacak tohum ve gübre çeşit ve miktarları ve % 48,3’ünün ise sulama teknikleri konusunda tarım danışmanından yardım istediklerini belirlemiştir (Kara, 2007).

Çizelge 4.54. Tarım Danışmanının Üreticilere Yardımcı Olduğu Konular

KONULAR	İşletme Sayısı (Adet)					İl Toplamı	%
	1	2	3	4	5		
Bitki Hastalık ve Zararlıları İle Mücadele	11	17	0	20	9	57	82,6
Desteklemeler	5	17	0	19	4	45	65,2
Gübreleme	6	16	0	2	7	31	44,9
Yem Bitkileri Yetiştiriciliği	0	0	0	31	0	31	44,9
Bakım İşleri	6	13	0	6	5	30	43,5
Hayvancılık, Hayvan Hastalıkları	0	0	0	30	0	30	43,5
Tohumluk Fide/Fidan Seçiminde	3	9	0	6	5	23	33,3
Ekim Dikim	3	10	0	3	6	22	31,9
Hasat Harman	5	7	0	2	6	20	29,0
Kooperatifçilik / Örgütlenme	1	8	0	10	1	20	29,0
Sulama	4	8	0	2	5	19	27,5
Büyükbaş Hayvan Yetiştiriciliği	0	0	0	18	0	18	26,1
Tarımsal Krediler	0	3	0	14	0	17	24,6
Sağım Teknikleri	0	0	0	17	0	17	24,6
Hijyen Süt Üretimi	0	0	0	15	0	15	21,7
Suni Tohumlama	0	0	0	14	0	14	20,3
Aşılama	0	0	0	12	0	12	17,4
Tarım Sigortası	2	3	0	3	2	10	14,5
Damızlık Seçimi	0	0	0	9	0	9	13,0
Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliği	0	0	0	9	0	9	13,0
Tarımsal Mekanizasyon	1	4	0	2	0	7	10,1
Organik Tarım	0	0	0	1	1	2	2,9

1 Ceyhan, 2 Yüreğir, 3 Karaisalı, 4 Tufanbeyli, 5 Yumurtalık

Çizelge 4.55’de üreticilerin tarım danışmanının üreticilerin sorunlarına çözüm yolları bulması ile ilgili düşüncelerine yönelik bilgiler verilmiştir. Bu verilere göre tarım danışmanına başvuran 69 üreticinin % 85,5’i bugüne kadar tarım danışmanının sorununuza çözüm bulamadığı durumlar oldu mu sorusuna hayır diye cevap vermişlerdir. Fakat bu çizelge bir sonraki çizelge olan Çizelge 4.56 ile birlikte incelendiğinde ve bu soruya evet diye cevap veren Tufanbeyli ilçesindeki üreticileri göz ardı edildiğinde bu oranının % 94,2’ye yükseldiği görülecektir.

Çizelge 4.55. Tarım Danışmanının Üreticilerin Sorunlarına Çözümler Bulması

İLÇELER	Tarım Danışmanına Başvuran Üretici Sayısı	Bugüne Kadar Tarım Danışmanının Sorunuza Çözüm Bulamadığı Durumlar Oldu mu?			
		Evet	%	Hayır	%
Ceyhan	11	1	9,1	10	90,9
Yüreğir	17	3	17,6	14	82,4
Karaisalı	1	0	0,0	1	100,0
Tufanbeyli	31	6	19,4	25	80,6
Yumurtalık	9	0	0,0	9	100,0
İl Geneli	69	10	14,5	59	85,5

Erzurum İlinde yapılan araştırmada (229 üretici) üreticilerin % 22'sinin tarım danışmanlarının sahip olduğu teorik bilgilerin tamamen yeterli olduğunu, % 68'inin oldukça yeterli olduğunu, % 9'unun orta derecede yeterli ve % 2'sinin danışmanın bilgilerinin yetersiz olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir (Şoraklı, 2006).

Çizelge 4.56'da üreticilerin tarım danışmanının üreticilerin sorunlarına çözüm yolları bulamadığı konuların neler olduğu ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bu çizelgede sadece Çizelge 4.55'de bugüne kadar tarım danışmanının sorunuza çözüm bulamadığı durumlar oldu mu sorusuna evet diye cevap veren ilçeler yer almıştır.

Çizelge 4.56. Tarım Danışmanının Üreticilerin Sorunlarına Çözüm Bulamadığı Konular

KONULAR	İşletme Sayısı (Adet)			
	Ceyhan	Yüreğir	Tufanbeyli	İl Toplamı
Bitki Hastalık ve Zararlıları İle Mücadele	1	3	3	7
Sulama	0	0	0	0
Tohumluk Fide/Fidan Seçiminde	0	0	1	1
Hasat Harman	0	0	1	1
Gübreleme	0	0	0	0
Ekim Dikim	0	0	1	1
İlçe Toplamı	1	3	6	10

Tufanbeyli ilçesindeki 6 üretici danışmanın veteriner hekim olduğunu göz ardı ederek, danışmanın her konuda bilgi sahibi olmasını beklemektedir. Bu durum

çiftçilerimizin eğitim seviyelerinin düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Tufanbeyli ilçesindeki 6 üreticiyi göz ardı ettiğimizde; bir önceki Çizelge 4.55’de il genelinde bugüne kadar tarım danışmanının sorunuza çözüm bulamadığı durumlar oldu mu sorusuna evet diye cevap verenlerin oranı % 14,5’den % 5,8’e düşmektedir. Bu da göstermektedir ki üreticiler tarım danışmanlarının sahip olduğu teorik bilgileri beğenmekte ve onları yeterli bulmaktadırlar. Tufanbeyli ilçesi için getirilecek çözüm ise; orada görevlendirilen Veteriner Hekimin yanında bir de Ziraat Mühendisi olan tarım danışmanının istihdam edilmesi olabilir.

Çizelge 4.57’de üreticilerin tarım danışmanının üreticilere yetiştirdikleri ürünlerin dışında alternatif ürünler önermesi ile ilgili düşüncelerine yönelik bilgiler verilmiştir. Üreticilerin yaklaşık yarısının (% 49,3) tarım danışmanının kendilerine yetiştirdikleri ürünlerden farklı olarak alternatif ürünler yetiştirmelerini önerdiğini söylerken yaklaşık yarısı da (% 50,7) önermediğini belirtmiştir. Tarım danışmanları buldukları köylerin üretim deseni ve sahip oldukları kaynaklara bakarak; çiftçilerin daha fazla gelir elde edebilmesi, üretim deseninde olumlu değişim yaşanabilmesi ve toprakların daha verimli kullanılabilmesi için başka bir ürünü ya da ikinci bir ürünü üreticilere önermektedir ve bu durum TAR-GEL proje amaçları ile de örtüşen olumlu bir durumdur. Yumurtalık ilçesindeki üreticilerin tamamına yakın bir kısmı (% 89’u) danışmanlarının kendilerine alternatif ürün önerdiğini belirtmişlerdir. Yumurtalık ilçesi Kuzupınarı köyü Milli Park ilan edilen bir bölgenin sınırları içerisinde yer almaktadır. Dolayısıyla buradaki üreticilerin bugüne kadar alışlagelmiş üretim metotlarını ve ürünlerini bırakmaları gerekmektedir. Tarım danışmanının üreticileri bu konuda uyararak onların gelecekte getirilecek yasal sınırlamalardan en az zararla kurtulmalarını sağlayarak tarımsal faaliyetlerine devam etmelerini sağlamaya çalışıldığı görülmektedir.

Şanlıurfa İlinde yürütülen araştırmada araştırmacı, üreticilerin % 58,6’sının tarım danışmanlarının kendilerine başka bir ürünü öneriyor düşüncesini taşıdıklarını ve en çok önerilen ürünün de mısır olduğunu tespit etmiştir (Kara, 2007).

Çizelge 4.57. Tarım Danışmanının Üreticilere Alternatif Ürünler Önermesi

İLÇELER	Tarım Danışmanına Başvuran Üretici Sayısı	Yetiştirdiğiniz Ürünlerin Dışında Başka Ürünler Öneriyor Mu?			
		Evet	%	Hayır	%
Ceyhan	11	3	27,3	8	72,7
Yüreğir	17	8	47,1	9	52,9
Karaisalı	1	1	100,0	0	0,0
Tufanbeyli	31	14	45,2	17	54,8
Yumurtalık	9	8	88,9	1	11,1
İl Geneli	69	34	49,3	35	50,7

Çizelge 4.58’de üreticilerin tarım danışmanının üreticilere yetiştirdikleri ürünlerin dışında alternatif ürün olarak önerdiği ürünlerin neler olduğu ile ilgili düşüncelerine yönelik bilgiler verilmiştir. Tarım danışmanlarının kendilerine alternatif ürün önerdiğini söyleyen üreticilere göre en çok önerilen ürünler Ceyhan ilçesinde ayçiçeği, Yüreğir ilçesinde meyvecilik ve ayçiçeği, Tufanbeyli ilçesinde silajlık mısır ve diğer yem bitkileri ve Yumurtalık ilçesinde de yine silajlık mısırdır. Tufanbeyli ilçesinde hayvancılıkla uğraşan işletmelerin yem ihtiyaçlarını karşılamakta dışa bağımlı bir yapı içerisinde oldukları ve tarım danışmanının bu gözlemine dayanarak alternatif ürünler olarak yem bitkilerini önermesi olumlu bir gelişmedir.

Çizelge 4.58. Tarım Danışmanının Üreticilere Yetiştirdikleri Ürünlerin Dışında Önerdiği Alternatif Ürünler

ÜRÜNLER	Üretici Sayısı (Adet)				
	Ceyhan	Yüreğir	Karaisalı	Tufanbeyli	Yumurtalık
Ayçiçeği	2	4	0	0	0
Kanola	1	0	0	0	0
Korunga	0	1	1	5	0
Fiğ	0	1	1	5	0
Yonca	0	1	0	4	0
Silajlık Mısır	0	1	0	9	6
Arpa	0	1	0	0	0
Meyve Üretimi	0	5	0	2	0
Bodur Elma	0	0	0	1	0
Japon Eriği	0	1	0	0	0
Zeytin	0	0	0	0	2
Susam	0	1	0	0	0
Karpuz	0	0	0	1	1
Domates	0	0	0	1	0
Hayvansal Üretim	0	0	0	1	0

Çizelge 4.59’da üreticilerin tarım danışmanının üreticilere yetiştirdikleri ürünlerin dışında alternatif ürün olarak önerdiği ürünlerin yetiştirilmesi ile ilgili düşüncelerine yönelik bilgiler verilmiştir. Tarım danışmanları buldukları köylerin üretim deseni ve sahip oldukları kaynaklara bakarak; çiftçilerin daha fazla gelir elde edebilmesi, üretim deseninde olumlu değişim yaşanabilmesi ve toprakların daha verimli kullanılabilmesi için başka bir ürünü ya da ikinci bir ürünü üreticilere önerdiği, fakat üreticilerin % 67,6’sının bu önerileri dikkate almadığı tespit edilmiştir. Bu durum üreticilerin kendi bildiklerini okuyan bir düşünce yapısını terk etmekteki inatçı tutumlarından ve tarım danışmanlarının üreticilerin güvenlerini henüz yeterince kazanamamış olmasından kaynaklanmaktadır. Yine de üreticilerin % 32,4’ünün tarım danışmanlarının önerilerini dikkate alarak bölgelerine uygun alternatif ürünleri yetiştirmeye başlamaları proje için olumlu bir durumdur.

Şanlıurfa İlinde yürütülen araştırmada (58 üretici) araştırmacı, tarım danışmanlarının önerilerini dikkate alan ve uygulayan üreticilerin oranının % 67,7 olduğunu tespit etmiştir (Kara, 2007).

Çizelge 4.59. Tarım Danışmanının Üreticilere Önerdiği Alternatif Ürünlerin Yetiştirilme Durumları

İLÇELER	Başka Ürünler Öneriyor Diyen Üretici Sayısı	Bu Ürünleri Yetiştiriyor musunuz?			
		Evet	%	Hayır	%
Ceyhan	3	1	33,3	2	66,7
Yüreğir	8	1	12,5	7	87,5
Karaisalı	1	1	100,0	0	0,0
Tufanbeyli	14	4	28,6	10	71,4
Yumurtalık	8	4	50,0	4	50,0
İl Geneli	34	11	32,4	23	67,6

4.2.3. Tarım Danışmanının Ücretlerine Yönelik Bulgular

Üreticilerin tarım danışmanının ücretlerine yönelik düşüncelerine ait bulgular olarak; üreticilerin tarım danışmanının ne kadar ücret alıyor olabileceği tahminlerine ve devletin danışmanın ücretini ödemeyi bırakması durumunda projenin devamı için tarım danışmanının ücretini ödemeye razı olup olmayacaklarına ait düşünceleri incelenmiştir.

Tarımın birçok alanındaki kamu tekeli, 1980'li yılların başlarında dünyada esmeye başlayan değişim rüzgârlarıyla birlikte sarsılmaya başlamıştır. Bu süreçte, dünyada ortaya çıkan yeni eğilimler Türkiye'ye 1990'lı yılların sonunda yansımış, devletin, özel sektörün girdiği ve serbest piyasa ekonomisi koşullarının işlemeye başladığı alanlardan yavaş yavaş çekilmeye başladığı görülmüştür (Ceylan ve ark., 2005).

Kamunun tarımsal üretim ile ilgili pek çok alandan çekilme eğilimi en son olarak tarımsal yayım alanı için de gündeme gelmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasına neden olan temel unsurlar ise a) kamu yayımının beklentileri karşılayamaması, b) kamunun finansman kaynaklarının azalması ve c) özel sektörün tarım sektörüne olan ilgisinin giderek artmasıdır (Curre, J and Schütz, P. 2000).

Türkiye'de uzun yıllar boyunca büyük ölçüde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı

tarafından yürütülmüş olan tarımsal danışmanlık hizmetleri, son yıllarda yoğun bir şekilde özel tarım danışmanlarınca da yapılmaya başlanmış ve gelinen noktada, tarımsal danışmanlık hizmetleri sunmada kamudan özele doğru bir geçiş süreci belirlemiştir (Ateş ve Sayın, 2008).

1 Ocak 2004 tarihinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından uygulamaya konulan ve 31 Aralık 2006 tarihinde sona eren KÖY-MER projesi, Türkiye’de, tarımsal yayımın hizmet bedeline çiftçilerden doğrudan ücret katkısı sağlamayı amaçlayan ve tarımsal yayımın özelleştirilerek serbest danışmanlık sistemine geçiş için alt yapı oluşturulmasına yönelik bir proje niteliği taşımakta idi.

Gelişmiş ülkelerde çok yaygın olarak kullanılan “özel (serbest) tarımsal danışmanlık” sisteminin, Türkiye’de de önümüzdeki yıllarda uygulanabilirliği açısından önemli bir adım olan KÖY-MER Projesi; Serbest Danışmanlığın yaygınlaştırılmasından çok, halen TKB tarafından yürütülmekte olan ve –çeşitli sebeplerle- beklenen işlevi yerine getiremeyen yayım hizmetlerinin “rehabilitasyonuna” yönelik bir girişim olduğu izlenimi vermekten öteye geçememiştir (Ceylan ve ark., 2005).

KÖY-MER Projesinde, danışmanların 1.yıl maaşları İl Özel İdareleri tarafından karşılanmış, proje'nin ikinci yılında maaşların % 5’lik kısmı, üçüncü yılında % 10 kısmı "köy katkı payı" adı altında çalıştıkları yerlerdeki muhtarlık ya da belediye başkanlıklarınca yatırılma zorunluluğu getirilmiştir. Ancak zaten geçim sıkıntısı içinde olan köyler, böyle bir ödeme için istekli davranmamışlar, proje kapsamında çalışan 1000 kişiden ancak 50 danışmanın katkı payları sorunsuzca yatırılmıştır. Bakanlığın, "köy katkı payının ödenmesini zorunlu tutması nedeniyle, çoğu danışman köy katkı payını kendi cebinden ödemek zorunda kalmıştır (Tarım ve Mühendislik Dergisi, 2005).

Erzurum İlinde yapılan araştırmada araştırmacı tarım danışmanlarının köy katkı paylarının ödenmesi ile ilgili sorunlar olarak; bazı köy muhtarlarının seçim nedeniyle değişmiş olmasından dolayı, yeni muhtarların taahhüt edilen yüzdeleri ödemeyi kabul etmediklerini, buna gerekçe olarak da sözleşme sırasında bu maddeyi kabul edenlerin kendileri olmadığını, dolayısıyla bu taahhüdü kendilerinin vermediğini söyleyen muhtarlar olduğunu tespit etmiştir (Şoraklı, 2006).

Köy katkı payının alınmadığı bir ortamda; Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek Projesinden elde edilen deneyimler ışığında yayım hizmetlerinin daha aktif ve verimli bir şekilde köy ve beldelerde yürütülmesini sağlamak amacıyla; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarım danışmanlarını gelecekte köylüler istihdam edecek savından vazgeçmiş ve 01 Ocak 2007 tarihi itibarıyla “Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesini (TAR-GEL)” uygulamaya koymuştur. TAR-GEL Projesinde personel istihdamı 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4/B maddesine göre yapılarak; personelin sözleşmeleri gereği ücretleri Genel Bütçeden karşılanmaya başlanmıştır (TEDGEM, 2008).

Çizelge 4.60’da üreticilerin tarım danışmanın ne kadar ücret alıyor olabileceği ile ilgili tahminleri verilmiştir. Üreticilerin % 56,9’u tarım danışmanlarının ne kadar ücret aldığını bilmemekte ve tarım danışmanlarının ücreti devlet tarafından ödendiğinden bu konu ile ilgilenmemektedirler.

Çizelge 4.60. Üreticilerin Danışmanların Aldıkları Ücretlere Dair Tahminleri

İLÇELER	Tar.Dan. Tanıyan Üretici Sayısı	Tarım Danışmanı Ne Kadar Ücret Alıyordur?							
		1000- 1500 TL	%	1500- 2000 TL	%	2000 TL - +	%	Hiçbir Fikrim Yok	%
Ceyhan	12	10	83,3	0	0,0	0	0,0	2	16,7
Yüreğir	18	6	33,3	5	27,8	0	0,0	7	38,9
Karaisalı	1	1	100,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Tufanbeyli	31	3	9,7	3	9,7	0	0,0	25	80,6
Yumurtalık	10	3	30,0	0	0,0	0	0,0	7	70,0
İl Geneli	72	23	31,9	8	11,1	0	0,0	41	56,9

Çizelge 4.61’de tarım danışmanın ücretinin devlet tarafından ödenmesinin sona ermesi durumunda; üreticilerin tarım danışmanının ücretini ödeme konusundaki düşüncelerine ait bilgiler verilmiştir. Üreticilerin % 72,2’sinin tarım danışmanının ücretinin devlet tarafından ödenmesinin sona ermesi durumunda bu ücretin kendileri tarafından ödenmesine razı olmayacakları görüşünde oldukları tespit edilmiştir. Üreticilerin tarım danışmanlarının ücretini ödemeye sıcak bakmadıkları, bunun sebepleri arasında işletmelerin ekonomik olarak bunun altından kalkabilecek

konumda olmamaları ve üreticilerin her şeyi devletten bekleyen bir zihniyet taşımaları yatmaktadır.

Çizelge 4.61. Üreticilerin Ücret Konusundaki Yaklaşımları

İLÇELER	Tarım Danışmanını Taniyan Üretici Sayısı	Devlet, Danışmana Verilen Ücreti Ödemeyi Bıraksa, Siz Bu Ücreti Vermeye Razi Olur Musunuz?			
		Evet	%	Hayır	%
Ceyhan	12	1	8,3	11	91,7
Yüreğir	18	9	50,0	9	50,0
Karaisalı	1	0	0,0	1	100,0
Tufanbeyli	31	8	25,8	23	74,2
Yumurtalık	10	2	20,0	8	80,0
İl Geneli	72	20	27,8	52	72,2

GAP Bölgesinde yürütülen araştırmada (89 tarım danışmanı); araştırma sonuçlarına göre; bölgede, çiftçilerin tarım danışmanlarından olan bilgi talebinin oldukça yüksek olduğu, diğer yandan; bilgi karşılığı ücret kavramı söz konusu olduğunda, ücret ödemeye hazır çiftçilerin oranının, ters yönde büyük değişim gösterdiği, tarım danışmanlarının % 96,6'sına göre, çiftçilerin % 5,0'den daha küçük bir bölümünün bilgi karşılığı ücret ödemeye hazır olduğunu belirttiklerini tespit edilmiştir (Ceylan ve ark., 2005).

Şanlıurfa İlinde yürütülen araştırmada (58 üretici) araştırmacı, tarım danışmanlarının ücretini üreticiler tarafından ödenmesine karşı çıkan üreticilerin oranını % 51,7, ücretin kendileri tarafından ödenmesini kabul eden üreticilerin oranını ise % 36,2 olarak tespit etmiştir (Kara, 2007).

Erzurum İlinde yapılan araştırmada (229 üretici) araştırmacı, tarım danışmanlarının ücretini üreticiler tarafından ödenmesine razı olur musunuz sorusuna evet diyenlerin oranını % 14,0, hayır diyenlerin oranını % 86,0 olarak tespit etmiştir (Şoraklı, 2006).

Çizelge 4.62'de tarım danışmanın ücretinin devlet tarafından ödenmesinin sona ermesi durumunda; üreticilerin tarım danışmanının ücretini ödemeye razı olan kesimin razı olma sebeplerine yönelik bilgiler verilmiştir.

Çizelge 4.62. Tarım Danışmanlarının Ücretini Ödemeye Rızılı Çiftçilerin Ödemeye Rızılı Olma Nedenleri

Ödemeye Rızılı Olma Nedenleri	Üretici Sayısı (Adet)			
	Ceyhan	Yüreğir	Tufanbeyli	Yumurtalık
Köyümüz İçin Çok Faydalı Çalışmaları Olduğu İçin	0	7	6	2
Eğer Ücreti 1.000 TL'den Fazla Değilse Bilgisi İçin Veririm	0	0	1	0
Mecburen Rızılı Oluruz	0	0	1	0
Hizmet Verirse Rızılı Oluruz	1	1	0	0
Eskiden de Parayla Danışmanlık Hizmeti Satın Alıyordum	0	2	0	0
Ücreti Diğer Köylüler İle Paylaşırsak Veririm	0	3	0	0

Üreticiler bu soruda birden fazla seçeneğe katıldıklarını belirtmişlerdir. Tarım danışmanının ücretinin devlet tarafından ödenmesinin sona ermesi durumunda bu ücretin kendileri tarafından ödenmesine rızılı olacakları tespit edilen % 27,8 oranındaki üretici diliminin yaş ortalamalarının 47,1 olduğu ve bu üreticilerin % 45,0'inin ilkokul mezunu, % 15,0'inin ortaokul mezunu, % 30,0'unun lise mezunu ve % 10,0'unun üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. Nispeten genç çiftçilerden ve eğitim seviyeleri yüksek olan üretici kesiminden oluşan bu grubun bu ücreti ödemeye rızılı olma sebepleri, danışmandan aldıkları bilgiyi kullandıklarında ödedikleri ücretten daha fazla bir değer yaratacağına inanmaları ya da aynı bilgiyi başka kaynaklardan ücretsiz elde edemeyeceklerini bilmelerinden olabilir.

Çizelge 4.63'de tarım danışmanının ücretinin devlet tarafından ödenmesinin sona ermesi durumunda; üreticilerin tarım danışmanının ücretini ödemeye rızılı olmayan kesimin rızılı olmama sebeplerine yönelik bilgiler verilmiştir. Üreticiler bu soruda birden fazla seçeneğe katıldıklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 4.63. Tarım Danışmanlarının Ücretini Ödemeye Razı Olmayan Çiftçilerin Ödemeye Razı Olmama Nedenleri

Ödemeye Razı Olmama Nedenleri	Üretici Sayısı (Adet)				
	Ceyhan	Yüreğir	Karaisalı	Tufanbeyli	Yumurtalık
Gelirim Az, Ancak Geçiniyorum	5	4	1	23	4
Ortak Hareket Edilmeyeceği İçin, Kimi Öder Kimi Ödemez	7	4	0	0	4
Devlet Karşılarsa Yararlanırsınız, Bizden İsterse İhtiyacımız Yok Deriz	1	0	0	0	1
Kendi Bilgim Yeterli	1	1	0	0	1
Devlet Ödemeli	0	2	0	0	0

Tarım danışmanın ücretinin devlet tarafından ödenmesinin sona ermesi durumunda; tarım danışmanının ücretini ödemeye razı olmayan üreticilerin % 71,2'si gelirim az, ancak geçiniyorum biçimindeki mazeretlerinden dolayı, üreticilerin % 28,8'i ise ortak hareket etmede duydukları şüphe nedeni ile kiminin ödeyeceğini, kiminin ödemeyeceğini düşündüklerinden; tarım danışmanın ücretinin devlet tarafından ödenmesinin sona ermesi durumunda; üreticilerin tarım danışmanının ücretini ödemeye razı olmayacaklarını belirtmişlerdir.

Tarım Danışmanlarının temel işlevlerinden biri de görev yaptıkları köyler ile tarım teşkilatı arasında köprü görevini yerine getirmektir. Bu durumda çiftçiler açısından, aynı kaynaktan beslenen iki bilgi edinme olanağının birinin ücretsiz, diğerinin ise ücretli olması gibi bir durum ortaya çıkmaktadır. Çiftçiler de, doğal olarak, aynı bilgiyi eskiden olduğu gibi ücretsiz elde etme olanağı varken ücret ödeme konusunda isteksiz davranmaktadırlar.

Mevcut koşullarda çiftçilerin haklı sayılabilecek bu tercihleri, ülkemizde tarımsal yayımın özelleştirilmesi hedefinden oldukça uzak bir noktada bulunduğu bir göstergesi olarak kabul edilebilir (Ceylan ve ark., 2005).

Türkiye ile Avrupa Birliğinin tarımsal yayım politikalarının karşılaştırılmasının yapıldığı bir araştırmada araştırmacı, Avrupa Birliği ülkelerinde üreticilerin yayımın finansmanına belirli oranlarda katkı yapmakta olduklarını, örneğin, bu oranın Danimarka ve Fransa'da % 80, Finlandiya'da % 50,0 olduğunu,

Türkiye’de ise yayım çalışmalarının finansmanının hemen hemen tamamının kamu tarafından karşılanmakta olduğunu belirtmiştir (Çukur, 2007).

Araştırmacı tarafından tespit edilen diğer önemli bir konu ise; ülkemizde tarımsal yayımın finansmanına çiftçi katılımının sağlanamamasından dolayı üreticilerin yayımcıların verdiği almak zorunda kalmakta oldukları, üreticilerin kendi ihtiyaç ve koşullarına göre yayım çalışmalarını yönlendirememekte olduklarıdır. Araştırmacı Avrupa Birliği ülkelerinde üreticilerin yayım hizmeti almak için yayım kuruluşları ile genellikle sözleşme imzalamakta olduklarını, yani AB’de sözleşmeli yayım modeli yaygın olarak kullanıldığını, bazı ülkelerde devletin, yayım kuruluşlarıyla sözleşme imzalayan üreticilere finansal destek sağlamakta olduğunu (Örneğin, Macaristan, Estonya), sözleşmeli yayım modelinin Türkiye’de henüz yaygın olarak uygulanmadığı gibi, yayım kuruluşları ile sözleşme imzalayan üreticilere devlet tarafından herhangi bir desteğin de söz konusu olmadığını belirtmiştir (Çukur, 2007).

4.2.4. Üreticilerin TAR-GEL Projesi ile İlgili Düşüncelerine Yönelik Bulgular

Üreticilerin TAR-GEL Projesi ile ilgili düşüncelerine yönelik bulgular aşağıda incelenmiştir.

Çizelge 4.64’de üreticilerin her köyde bir tarım danışmanı bulunmalı mı bulunmamalı mı sorusuna verdikleri cevaplarla ilgili bilgiler verilmiştir. Üreticilerin % 80’i her köyde mutlaka bir tarım danışmanı bulunmalı görüşünü savunurken, yaklaşık % 20’ si her köyde bir tarım danışmanının olmasının gereksiz olduğu görüşündedirler. Üreticilerle yapılan anket dışı sözlü görüşmeler neticesinde gözlemlenen durum; tarım danışmanının çalışma bölgesine giren köylerdeki üreticilerin tarım danışmanını köylerinin tarım danışmanı olarak görmediklerini, o felanca köyün tarım danışmanı diye tanımladıklarıdır. Halbuki TAR–GEL projesinin esasında; tarım danışmanının bir köyde ikamet etmesi, görevlendirildiği ve projede çalışma bölgeleri olarak tanımlanan diğer köylerde de üreticilere danışmanlık hizmeti vermesi gerekiyor. Ancak uygulamada tarım danışmanlarının diğer köylere ulaşmada yaşadığı ulaşım, araç sıkıntısı ve ikamet ettiği köydeki işlerin yoğunluğundan dolayı

çalışma bölgelerine giren köylere zaman açısından homojen bir dağılım yapamadığı gözlemlenmektedir. Köylüler ise komşu köyde ikamet eden ve zamanının çoğunu o köyde geçiren tarım danışmanını benimseyememekte, o yüzden bizim köyde de bir danışman olsa iyi olur görüşünü savunmaktadırlar.

Çizelge 4.64. Üreticilerin Her Köyde Danışman Olması Konusundaki Görüşleri

İLÇELER	Tarım Danışmanını Taniyan Üretici Sayısı	Sizce her köyde bir tarım danışmanı bulunmalı mı?			
		Evet	%	Hayır	%
Ceyhan	12	7	58,3	5	41,7
Yüreğir	18	11	61,1	7	38,9
Karaisalı	1	1	100,0	0	0,0
Tufanbeyli	31	30	96,8	1	3,2
Yumurtalık	10	9	90,0	1	10,0
İl Geneli	72	58	80,6	14	19,4

Çizelge 4.65’de üreticilerin her köyde bir tarım danışmanı bulunmalı mı sorusuna hayır diye cevap veren üreticilerin neden bu fikirde oldukları ile ilgili bilgiler verilmiştir. Üreticilerin yaklaşık % 20’si projenin esaslarından biri olan tarım danışmanının bir köyde ikamet etmesi, görevlendirildiği ve projede çalışma bölgeleri olarak tanımlanan diğer köylerde de üreticilere danışmanlık hizmeti vermesinin yeterli olacağı görüşündedirler. Bu görüşü paylaşan toplam 14 kişinin yaş ortalamalarının 49,4 olduğu ve bu 14 kişinin 6 tanesinin ilkokul, 3 tanesinin ortaokul ve 5 tanesinin lise mezunu olduğu tespit edilmiştir. Yani her köyde bir tarım danışmanı olmasına gerek yok diyen üreticilerin % 57,1’si ortaokul yada lise mezunudur. Bu da eğitim seviyesi yüksek olan bu üreticilerin projenin esasını anlamış olduklarını gösterir.

Çizelge 4.65. Üreticilerin Her Köyde Danışman Olmasına Karşı Çıkma Sebepleri

İLÇELER	Her Köyde Bir Tarım Danışmanı Bulunmalı mı Sorusuna Hayır Deyenlerin Hayır Deme Nedenleri (Adet İşletme)	
	İlçede veya beldede olması yeterli	Bir danışman birkaç köye birden bakabilir
Ceyhan	2	3
Yüreğir	0	7
Karaisalı	0	0
Tufanbeyli	1	0
Yumurtalık	0	1

Çizelge 4.66'da üreticilerin TAR-GEL projesi ilk başladığında projeye bakış açılarının ne olduğu ile ilgili bilgiler verilmiştir. Tarım danışmanını tanıyan 72 üreticinin % 93,0'ü proje hakkında şu anda olumlu düşünmekte, projeyi başarılı görmektedir. Toplamda görüşülen 116 üreticinin % 38,0'inin projeden bihaber olmaları ve tarım danışmanını hiç tanımıyor olmaları projenin başarılı bir proje olmadığı izlenimini vermektedir. Fakat çalışma yaptıkları köylerde özveri ile çalışan ve üreticiler tarafından benimsenen tarım danışmanlarına da haksızlık yapmamak gerekir. 72 üretici içinde % 93,0'lük kesimin projeden ve tarım danışmanının çalışmalarından memnun oldukları düşünüldüğü zaman projenin başarılı bir proje olduğu görülmektedir.

Şanlıurfa ilinde yürütülen bir araştırmada araştırmacı; üreticilerin % 41,4'ünün başlangıçta projeye olumsuz baktıklarını, % 31,0'ünün projeyi baştan beri başarılı bulduklarını, şu an itibariyle üreticilerin % 72,4'ünün projenin yararlı olduğu görüşünde olduklarını tespit etmiştir (Kara, 2007).

Çizelge 4.66. TAR-GEL Projesi Hakkında Üreticilerin Projeye Bakış Açıları

İLÇELER	Danışmanı Taniyan Üretici Sayısı	Olumsuz / Olumlu		Olumlu / Olumlu		Olumlu / Olumsuz		Olumsuz / Olumsuz	
		Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
Ceyhan	12	1	8,3	9	75,0	0	0,0	2	16,7
Yüreğir	18	3	16,7	14	77,8	0	0,0	1	5,6
Karaisalı	1	0	0,0	0	0,0	1	100,0	0	0,0
Tufanbeyli	31	3	9,7	28	90,3	0	0,0	0	0,0
Yumurtalık	10	2	20,0	7	70,0	0	0,0	1	10,0
İl Geneli	72	9	12,5	58	80,6	1	1,4	4	5,6

Olumsuz / Olumlu: İlk başlarda pek yararlı olmaz diye düşünüyordum, ancak çok yararını gördüm.

Olumlu / Olumlu: Baştan beri projenin çok iyi düşünülmüş bir proje olduğunu düşünüyordum, halen de aynı düşünüyorum.

Olumlu / Olumsuz: Başlangıçta çok başarılı bir projeli olarak düşündüm, fakat şimdi projenin başarısız olduğunu düşünüyorum.

Olumsuz / Olumsuz: Baştan beri proje hakkında olumsuz düşünüyordum, şu anda da projenin başarılı olduğunu görmedim.

Çizelge 4.67’de tarım danışmanlarının üreticilere verdiği yazılı materyallerin neler olduğu ile ilgili bilgiler verilmiştir. Üreticiler bu soruda birden fazla seçeneğe cevap vermişlerdir. Yeniliklerin üreticilere aktarılmasında kullanılan iletişim araçlarından olan dergi, broşür, afiş gibi materyaller arasında danışmanların üreticilere en çok ulaştırdıkları materyaller broşürlerdir. Tarım danışmanına başvuran üreticilerin % 26,1’i tarım danışmanlarının kendilerini herhangi bir yazılı materyal ile desteklemediklerini belirtmişlerdir. Tarım danışmanlarının çalışmalarında dergi, broşür, afiş gibi yazılı materyalleri sıklıkla kullandıkları söylenebilir.

Çizelge 4.67. Tarım Danışmanlarının Üreticilere Verdiği Yazılı Materyaller

İLÇELER	Tarım Danışmanına Başvuran Üretici Sayısı	Adet Üretici							
		Dergi	%	Broşür	%	Afiş	%	Hiçbir şey vermiyor.	%
Ceyhan	11	2	18,2	7	63,6	0	0,0	4	36,4
Yüreğir	17	8	47,1	13	76,5	8	47,1	5	29,4
Karaisalı	1	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	100,0
Tufanbeyli	31	1	3,2	29	93,5	6	19,4	1	3,2
Yumurtalık	9	3	33,3	3	33,3	0	0,0	7	77,8
İl Geneli	69	14	20,3	52	75,4	14	20,3	18	26,1

Şanlıurfa ilinde yürütülen bir araştırmada araştırmacı; danışmanların dergi-broşür vb. materyalleri sıklıkla kullanmadıklarını ve üreticilerin % 67.3' ünün danışmandan yazılı materyal almadıklarını tespit etmiştir (Kara, 2007).

Çizelge 4.68'de köylerinde çalışan tarım danışmanı ziraat mühendisi olan üreticilere (Ceyhan, Yüreğir ve Yumurtalık ilçeleri üreticileri) tarım danışmanlarının kendilerine hayvansal üretimle ilgili konularda da yardımcı olup olmadığı ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Üreticilerin yarısı köylerindeki ziraat mühendisi olan tarım danışmanlarının hayvansal üretimle ilgili konularda da kendilerine yardımcı olabildiğini, üreticilerin yarısı ise yardımcı olmadığını belirtmiştir. Ceyhan ilçesi üreticilerinin sadece % 16,7'sinin tarım danışmanının hayvansal üretimle ilgili konularda da kendilerine yardımcı olduğunu söylerken bu oran Yüreğir ilçesinde % 44,4'e, Yumurtalık ilçesinde ise % 90,0' a kadar çıkmaktadır. Bunda Yumurtalık ilçesi tarım danışmanının memleketinin Adana'nın Yüreğir ilçesine bağlı olan ve özellikle büyükbaş hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı bir köyden yetmiş olmasının etkisinin büyük olduğu, hayvansal üretimle ilgili bir çok işe aşına olmasının etkisinin olabileceği düşünülmektedir.

Çizelge 4.68. Ziraat Mühendisi Danışmanların Hayvansal Üretimle İlgili Konularda Üreticilere Yardımcı Olma Durumları

İLÇELER	Tarım Danışmanını Taniyan Üretici Sayısı	Köyünüzde Çalışan Tarım Danışmanı Hayvansal Üretimle İlgili Konularda Yardımcı Olabiliyor Mu?			
		Evet	%	Hayır	%
Ceyhan	12	2	16,7	10	83,3
Yüreğir	18	8	44,4	10	55,6
Yumurtalık	10	9	90,0	1	10,0
İl Geneli	40	19	47,5	21	52,5

Çizelge 4.69'da köylerinde çalışan tarım danışmanı ziraat mühendisi olan üreticilere (Ceyhan, Yüreğir ve Yumurtalık ilçeleri üreticileri) tarım danışmanlarının kendilerine hayvansal üretimle ilgili konularda da yardımcı olup olmadığı ile ilgili sorulan soruya evet diye cevap veren üreticilerin (% 47,5), tarım danışmanlarının hayvansal üretimle ilgili hangi konularda kendilerine yardımcı olabildiğinin bilgilere yer verilmiştir. Yüreğir ilçesi üreticilerine göre tarım danışmanı

kendilerine en çok silaj yapımı konularında, Yumurtalık ilçesi üreticilerine göre tarım danışmanı kendilerine en çok büyükbaş hayvan yetiştiriciliği ile ilgili konularda yardımcı olmaktadır.

Çizelge 4.69. Ziraat Mühendisi Olan Tarım Danışmanlarının Üreticilere Hayvansal Üretimle İlgili Yardımcı Olabildiği Konular

YARDIMCI OLDUĞU KONULAR	Adet Üretici		
	Ceyhan	Yüreğir	Yumurtalık
Damızlık Seçimi	0	3	5
Büyükbaş Hayvan Yetiştiriciliği	1	5	7
Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliği	0	5	3
Hijyen Süt Üretimi	0	2	0
Hayvancılık Desteklemeleri	1	7	3
Aşılama	0	2	2
Silaj Yapımı	1	7	4

Çizelge 4.70’de köylerinde çalışan tarım danışmanı veteriner hekim olan üreticilere (Tufanbeyli ve Karaisalı ilçeleri üreticileri) tarım danışmanlarının kendilerine bitkisel üretimle ilgili konularda da yardımcı olup olmadığı ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Üreticilerin % 78’i köylerindeki veteriner hekim olan tarım danışmanlarının bitkisel üretimle ilgili konularda da kendilerine yardımcı olabildiğini, üreticilerin % 22’si ise yardımcı olmadığını belirtmiştir. Çizelgede Karaisalı ilçesi de yer almaktadır fakat söylenen bu olumlu rakamların tamamı Tufanbeyli ilçesi için geçerli olup, orada çalışan tarım danışmanının başarısına ait rakamlardır. Çünkü Karaisalı ilçesindeki 1 üretici tarım danışmanlarının kendilerine bitkisel üretimle ilgili konularda yardımcı olmadığını belirtmiştir.

Çizelge 4.71’de köylerinde çalışan tarım danışmanı veteriner hekim olan üreticilere tarım danışmanlarının kendilerine bitkisel üretimle ilgili konularda da yardımcı olup olmadığı ile ilgili sorulan soruya evet diye cevap veren üreticilerin tarım danışmanlarının bitkisel üretimle ilgili hangi konularda kendilerine yardımcı olabildiğinin bilgilerine yer verilmiştir. Bir önceki çizelgede Karaisalı İlçesinde tarım danışmanının tanıyan 1 üretici, tarım danışmanlarının kendilerine bitkisel üretimle

İlgili konularda da yardımcı olup olmadığı sorusuna hayır dediği için bu çizelgede sadece Tufanbeyli İlçesi üreticilerinin bilgilerine yer verilmiştir. Üreticilere göre tarım danışmanının bitkisel üretimle ilgili konularda kendilerine en çok yardımcı olduğunu söyledikleri konuların başında bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele ile yem bitkileri yetiştiriciliğidir. Tarımsal desteklemeler ve krediler sadece bitkisel üretimin değil tüm tarım sektörünü ilgilendiren konulardır. Fakat üreticiler destekleme konularını ve kredileri sadece bitkisel üretime ait konularmış gibi düşünüp tarım danışmanının kendilerine bitkisel üretimle ilgili konular olarak yardımcı olduğu konularda bunları da söylemişlerdir.

Çizelge 4.70. Veteriner Hekim Olan Tarım Danışmanlarının Bitkisel Üretimle İlgili Konularda Üreticilere Yardımcı Olma Durumları

İLÇELER	Tarım Danışmanını Tanıyan Üretici Sayısı	Köyünüzde çalışan tarım danışmanı bitkisel üretim ile ilgili konularda yardımcı olabiliyor mu?			
		Evet	%	Hayır	%
Karaisalı	1	0	0,0	1	100,0
Tufanbeyli	31	25	80,6	6	19,4
İl Geneli	32	25	78,1	7	21,9

Çizelge 4.71. Veteriner Hekim Olan Tarım Danışmanının Üreticilere Bitkisel Üretimle İlgili Yardımcı Olabildiği Konular

Yardımcı Olduğu Konular	Adet Üretici
Hastalık ve Zararlılar İle Mücadele	19
Tarımsal Destekleme Konuları	19
Yem Bitkileri Yetiştiriciliği	12
Tarımsal Krediler	11
Kooperatifçilik / Örgütlenme	8
Tohumluk / Fide / Fidan Seçimi	6
Hasat - Harman	3
Ekim - Dikim	3
Bakım İşleri	3
Tarımsal Mekanizasyon	2
Sulama	2
Gübreleme	2
Tarım Sigortası	1

Ek Çizelge 12’de üreticilerin TAR-GEL projesi kapsamında köylerinde tarım danışmanı olarak görev yapan ziraat mühendisi ve veteriner hekimlerin; kırsal kalkınmada üstlenmeleri gereken roller ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

Daha önceki çizelgelerde (Çizelge 4.68 ve 4.70) de tarım danışmanlarının üreticilere bitkisel ve hayvansal üretimle ilgili konularda ne kadar yardımcı oldukları belirlenmişti. Tarım danışmanlarının kırsal kalkınmada üstlenmeleri gereken rollerden olan bitkisel ve hayvansal üretimle ilgili teknik konularda oldukça başarılı oldukları söylenebilir.

Üreticilere göre tarım danışmanlarının önerilerini uygulayan işletmelerin işletme karlılığı artmaktadır. Anket dışı yapılan birçok sözlü görüşmede tarım danışmanlarının toprak tahlili yaptırarak gübreleme yapmaları konusunda kendilerini uyardığı, daha önce topraklarının ihtiyacı olmayan gübreleri boşu boşuna toprağa verdikleri, Yüreğir ilçesindeki üreticilerin özellikle mısırdaki hastalık ve zararlılar ile mücadelede daha önce etkin olmadıkları, tarım danışmanının tavsiyesi ile uyguladıkları ilaç sayesinde mücadelede başarı kazandıkları dolayısıyla bu durumun verimi de etkilediği gibi görüşler yaygındır.

Ceyhan ilçesindeki üreticilerin 1/3’i ve Yüreğir ve Tufanbeyli ilçesindeki üreticilerin yarısı ve Yumurtalık ilçesindeki üreticilerin tamamına yakın bir kısmı tarım danışmanlarının kendilerini pazar payı yüksek ürünler yetiştirmeleri konusunda önerilerde bulunduğunu ifade etmektedirler.

Tüm ilçelerdeki üreticilerin tamamına yakın bir kısmı tarım danışmanlarının bilgileri, çalışkan yapıları ve beyefendilikleriyle kendilerine örnek olduklarını ve tarımla ilgili yenilik ve teknolojik gelişmelerin köye getirilmesinde öncülük etmekte olduklarını belirtmişlerdir.

Üreticilere göre tarım danışmanları örgütlenme, kooperatif kurma konularında da bilinçlendirme çalışması yapmaktadır.

Yayım programlarının bütüncül bir anlayışla ele alınması gerekir. Yani yayım çalışmaları tarımsal üretimi, pazarlamayı, kredi imkanlarını, köyün sosyo-ekonomik yapısını, sağlık koşullarını ve köyün altyapısını da içine alan eğitim çalışmaları olarak algılanmalıdır. Tarım danışmanlarının da üreticilere götürdüğü yayım çalışmalarının sadece teknik konularda değil pazarlama, kredi imkanları, sağlık,

altyapı, eğitim gibi konuları da içine alan bir kapsamda olması gerekir. Tüm ilçeler için tarım danışmanının kendilerine yetiştirilen ürünlerin pazarlanması ve değerlendirilmesi konusunda yardımcı olmadıkları konusunda hemfikirdirler.

Ceyhan ilçesindeki üreticilerin tarım danışmanlarının kendilerine köyün altyapı, eğitim, sağlık gibi konularda çalışmaların geliştirilmesi için ön ayak olmadığı görüşünü taşıdıkları tespit edilmiştir.

Karaisalı ilçesindeki tarım danışmanı hariç diğer tüm ilçelerdeki üreticilerin tamamına yakını tarım danışmanlarının kendilerine canlıların ve insanların sağlığını koruyarak üretim yapmaları gerektiği konusunda ve çevre koruma ile ilgili konularda da bilgiler verdiğini düşünmektedirler. Bu göstermektedir ki tarım danışmanları Avrupa Birliği ülkelerinde gittikçe önem kazanan insan, çevre ve doğal kaynakların korunması konusunun önemini kavramış kişilerdir ve kendi yayım çalışmalarında bu konulara yer vermektedirler.

4.2.5. Tarım Üreticilerinin Bilgi Alma Kaynaklarına Yönelik Bulgular

Üreticilerin bilgi alma kaynaklarına yönelik bulgular olarak; proje öncesi tarımsal konularda nereden ya da kimden bilgi alıyor oldukları, proje sonrası hala bu kişilerden ya da yerlerden bilgi almaya devam edip etmedikleri, tarımsal bilgilerini geliştirmede hangi kaynaklardan yararlandıkları, hangi dernek ya da kuruluşlara hangi sebeple üye oldukları, hangi tarımsal desteklemelerden faydalandıkları, köylerinde görevlendirilen tarım danışmanın köylerine getirdiği en büyük ya da en önemli yenilik hakkındaki düşünceleri ile TAR-GEL projesinin geleceği ve tarım danışmanının çalışmaları konusundaki görüşlerine ait düşünceleri incelenmiştir.

Ülkemizde kırsal alanda yaşayan ve tarımla uğraşan kişilerin bilgi kaynaklarını; kendi deneyimleri, akrabaları, komşuları, tarımsal girdilerini temin ettikleri satıcılar, yayım elemanları, danışmanlık şirketleri ve bağlı bulunduğu üretici örgütleri oluşturmaktadır. 2004 yılında başlayan KÖY-MER ve akabinde sürdürülen TAR-GEL Projesi başlatılmadan önce üreticiler güncel bir tarımsal sorunla karşılaştığında ve kendi deneyimleriyle soruna bir çözüm bulamadıklarında ilçe ya da ilde ikamet eden yayım elemanlarını beklemek zorunda kalmakta yani yayım

elemanlarına ulaşmada zorluk çekmekteydiler. Çünkü Türkiye’de yayım çalışmalarını ilçe ya da ilden gelen yayım elemanları yapmaktaydı (Aktaş, 2005a). İlçe veya il merkezinde ikamet eden yayım elemanları ise teknik ve kaynak sorunları nedeniyle her köye yetişememekteydiler (Anonymous 2004). KÖY-MER ve TAR-GEL Projesi ile hem tarımsal üreticilerin tarımsal konularda iletişim kaynakları arasına yeni bir bilgi kaynağı daha eklenmiş hem de üreticilerin yayım elemanlarına kolaylıkla ulaşabilecekleri bir ortam yaratılmıştır. Böylece tarımsal üreticilerin ihtiyaç duydukları bilgiye zaman ve mekan sınırı olmaksızın ulaşmaları mümkün kılınmıştır.

Bu açıdan bakıldığında T.C Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından, “Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek Projesi (KÖY-MER)” ya da diğer bir adıyla “1.000 Köye 1.000 Tarımcı” adı altında yürütülen proje ve bu projenin devamı niteliği taşıyan “Tarımsal Yayımı Geliştirme (TAR-GEL) Projesi” oldukça önemlidir. Proje kapsamına giren köylerde, ortaya çıkan yeniliklerin ve değişikliklerin üreticilere doğru zamanda ve yerinde ulaşmasını sağlamak maksadı ile “Tarım Danışmanı” unvanı ile ziraat mühendisleri ve veteriner hekimler istihdam edilmektedir. Çiftçilerin yerinde bilgilendirilmesi amacı ile Ziraat Mühendisi ve Veteriner Hekimlerin köyde ikamet etmeleri ve köylü ile iç içe bir hayat yaşamaları sadece tarımsal üretimin verimli bir yapıya kavuşturulmasında değil aynı zamanda dengeli bir kalkınmanın sağlanabilmesi için gerekli olan; köydeki eğitim, nüfus, sağlık, doğal kaynaklar, ekonomik faaliyetler, teknolojik gelişmeler, sosyal ve kültürel yapılar hakkında doğru zamanda, doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmak noktasında da avantajlar sağlamaktadır (Saltan, 2006).

Gökçe (2003), bu konuda şöyle bir görüş ileri sürmektedir. “Maden ocağından uzak maden mühendisi, ormandan uzak orman mühendisi, şantiyeden uzak inşaat mühendisi ne ise, köyden ve tarladan uzak ziraat mühendisi de odur. Terziler terziliği, tornacılar tornacılığı okullarda öğrenirken, üreticiler tarımı aile ocağının geleneksel ortamında öğrenmektedir. Bir berber işyerini bile yetki belgesi olmaksızın açamazken, bir tarım işletmesini yeterli olduğunu belgelememiş ellere bırakmaktayız (Gökçe, 1998).” Bu sözlerle KÖY-MER ve TAR-GEL Projesi

kapsamında yürütülen faaliyetlerin önemi ve her köyde en az bir Ziraat Mühendisi veya Veteriner Hekimin bulunmasının gerekliliği açıkça vurgulanmaktadır.

Çizelge 4.72’de üreticilerin TAR-GEL projesi başlamadan önce tarımsal konularda nereden veya kimlerden bilgi alıyor oldukları ile ilgili bilgiler verilmiştir. Üreticilerin % 42,0’sinin TAR-GEL projesi öncesinde köye gelen özel veteriner hekimlerden, % 49,3’ünün tarım il / ilçe müdürlüğünden gelen teknik elemanlardan, % 43,5’inin köyelerine gelen tarımsal ilaç / gübre satıcılarından, % 30,4’ünün komşularından ya da köyün ileri gelenlerinden, % 5,8’inin kendi deneyimini yeterli gördüğü için kimseden bilgi almadığı ve % 20,3’ünün kendilerinin tarım il/ilçe müdürlüne giderek bilgi alıyor oldukları tespit edilmiştir.

Şanlıurfa ilinde yürütülen araştırmada araştırmacı; TAR-GEL projesi öncesi üreticilerin bilgi kaynaklarını incelemiş ve üreticilerin % 32,8’inin bir sorunla karşılaştığında bu sorunu tarım il müdürlüğüne, tarımsal ilaç satıcılarına, komşularına ve köyün ileri gelenlerine sorduklarını, genelde herkesten bilgi almaya çalıştıklarını tespit etmiştir. Araştırmacı, üreticilerin % 22,4’ünün tarımsal ilaç satıcılarından, % 20,7’sinin tarım il ve ilçe müdürlüğünden, % 17,2’sinin ise köyün ileri gelenlerinden ve komşularından bilgi aldıklarını tespit etmiştir (Kara, 2007).

Çizelge 4.72. Üreticilerin TAR-GEL Projesi Öncesi Bilgi Alma Kaynakları

İLÇELER	TAR-GEL projesi başlamadan önce tarımsal konularda nereden ya da kimden bilgi alıyordunuz? (Adet Üretici)					
	1	2	3	4	5	6
Ceyhan	9	6	9	0	0	0
Yüreğir	9	6	14	10	1	5
Karaisalı	1	1	0	0	0	1
Tufanbeyli	5	18	2	11	1	6
Yumurtalık	5	3	5	0	2	2
İl Geneli	29	34	30	21	4	14

1 Köye gelen özel veteriner hekimlerden bilgi alıyordum.

2 Tarım İl / İlçe Müdürlüğü’nden gelen teknik elemanlardan bilgi alıyordum.

3 Tarımsal ilaç / gübre satıcılarından bilgi alıyordum.

4 Komşularımdan, köyün ileri gelenlerinden bilgi alıyordum

5 Kimseden bilgi almıyordum. Deneyimim yeterli.

6 Tarım İl / İlçe Müdürlüğü’ne gidiyordum.

Çizelge 4.73’de üreticilerin TAR-GEL projesi başlamadan önce tarımsal konulardaki bilgi alma kaynaklarından TAR–GEL projesi başladıktan sonra da yararlanmaya devam edip etmedikleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. TAR–GEL projesi başladıktan sonra hala daha önceki bilgi kaynaklarından bilgi almaya devam eden üreticilerin oranı % 40,6 olarak tespit edilmiştir. Ceyhan ilçesindeki üreticilerin tarım danışmanlarının köyde bulunduğu süreler içinde çalışmalarından ve bilgisinden memnun olduklarını fakat çoğunlukla ilçe müdürlüğünde görevlendiriliyor oluşundan dolayı mecburen TAR–GEL projesi öncesindeki bilgi kaynaklarından yararlanmaya devam ettiklerini bildirmişlerdir. TAR–GEL projesi öncesi bilgi kaynaklarından hala yararlanmaya devam ettiklerini belirten üreticilerin çoğunluğunun tarım danışmanının çalışma bölgelerine giren köylerdeki üreticilerden oluşması da dikkate değer bir konudur.

Tarım danışmanlarının ikamet ettiği köydeki üreticilerin TAR–GEL projesi öncesi bilgi alma kaynaklarından yararlanmaktan vazgeçerek tarım danışmanının bilgisinden yararlanmaya başladıkları, çalışma bölgelerine giren köylerdeki üreticilerin tarım danışmanının bilgisinden yararlanmanın yanı sıra TAR–GEL projesi öncesi bilgi kaynaklarından özellikle de köyelerine gelen tarımsal ilaç ve gübre satıcılarının bilgilerinden de hala yararlandıkları tespit edilmiştir. Bunun sebebi olarak da tarım danışmanına her gün ya da istedikleri her an ulaşamadıklarını göstermişlerdir.

Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi kapsamında Türkiye genelinde tarımsal yayım faaliyetlerini etkinleştirmek ve bilginin doğrudan çiftçiye zaman ve mekan sınırı olmaksızın ulaşabilmesini sağlamak amacıyla 2.500 Adet “Çalışma Bölgesi” oluşturulmuştur.

Çalışma Bölgesi; istihdam edilecek teknik personelin ikamet edeceği ve çalışmalarını planlayacağı bir merkez köy/beldeye bağlı yerleşim birimlerinden oluşan alandır. Çalışma Bölgelerinin oluşturulmasında bölge içerisinde yer alan yerleşim birimlerinin ağırlıklı tarımsal faaliyetlerinin paralelliği, yerleşim birimleri arasında ulaşım kolaylığı, İl/İlçe Merkezlerine uzaklıkları esas alınmıştır.

Çalışma Bölgesi içerisinde personelin ikamet edeceği merkez köy/belde seçiminde; barınma, ulaşım, iletişim, çalışma ofisi, diğer yerleşim birimlerine

uzaklığı ve ulaşım kolaylığı, altyapı ve sosyal imkânlar göz önünde bulundurulmuştur.

Bu çalışma bölgelerine de yörenin ağırlıklı tarımsal yapısı dikkate alınarak ziraat mühendisi, veteriner hekim veya su ürünleri mühendisi atanmıştır. Proje kapsamında “İl Kontenjanları” Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü tarafından tespit edilmiştir (TEDGEM, 2008).

Şanlıurfa ilinde yürütülen araştırmada araştırmacı; üreticilerin % 50,0’sinin tarım danışmanının köylerinde görev yapmasına rağmen önceki bilgi kaynaklarından bilgi almaya devam ettiklerini, ancak üreticilerin % 43,3’unun danışmandan başka bilgi kaynağı aramadıklarını ve danışmanın önerilerini uyguladıklarını tespit etmiştir.

Çizelge 4.73. TAR-GEL Projesi Sonrası Bilgi Almaya Devam Etme Durumları

İLÇELER	im Danışmanına Başvuran Üretici Sayısı	TAR-GEL Projesi Başladıktan Sonra Bu Kişilerden ya da Yerlerden Bilgi Almaya Devam Ediyor Musunuz?			
		Evet	%	Hayır	%
Ceyhan	11	8	72,7	4	36,4
Yüreğir	17	7	41,2	11	64,7
Karaisalı	1	1	100,0	0	0,0
Tufanbeyli	31	9	29,0	22	71,0
Yumurtalık	9	3	33,3	7	77,8
İl Geneli	69	28	40,6	44	63,8

Çizelge 4.74’de üreticilerin tarımsal bilgilerini geliştirirken yararlandıkları kaynaklar ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Bu soruda bazı üreticiler birden fazla seçeneğe katıldıklarını belirtirken bazı üreticilerin tarımsal bilgilerini geliştirirken kullandıkları herhangi bir kaynak belirtmedikleri görülmüştür. 116 üreticiye tarımsal bilgilerini geliştirirken yararlandıkları kaynaklar sorulmuş ve üreticilerin % 50,9’unun TV’de tarımsal içerikli programları (TRT GAP) seyrederek, % 12,9’unun tarımsal içerikli radyo programlarını dinleyerek, % 7,8’inin tarımsal dergileri takip ederek ve okuyarak, % 16,4’ünün tarımla ilgili broşürleri okuyarak ve % 1,7’sinin tarımsal içerikli konularda hazırlanmış kitapları okuyarak kendilerini geliştirdikleri tespit edilmiştir.

Çizelge 4.74. Üreticilerin Tarımsal Konularda Kendilerini Geliştirmede Kullandıkları Kaynaklar

İLÇELER	Adet Üretici									
	TV (TRT GAP)	%	Radyo	%	Dergi	%	Broşür	%	Kitap	%
Ceyhan	6	25,0	3	12,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Yüreğir	14	41,2	6	17,6	1	2,9	6	17,6	1	2,9
Karaisalı	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Tufanbeyli	29	93,5	0	0,0	6	19,4	10	32,3	1	3,2
Yumurtalık	10	71,4	6	42,9	2	14,3	3	21,4	0	0,0
İl Geneli	59	50,9	15	12,9	9	7,8	19	16,4	2	1,7

Üreticilerin eğitim durumları ile televizyonda yayınlanan tarım programlarını takip ederek, öğrendikleri konuları uygulama durumu arasında istatistiki bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Üreticilerin eğitim seviyesi arttıkça televizyonda yayınlanan tarım programlarını takip etme ve öğrendikleri konuları uygulama durumu artmaktadır. Üreticiler tarımsal konularda kendilerini geliştirirken televizyonda yayınlanan tarım programlarını seyretmeyi radyo dinlemeye göre daha fazla tercih etmektedirler. Tarımsal yayım uygulama aracı olarak televizyon diğer araçlara göre daha etkili bir yöntem olarak değerlendirilebilir.

Ankara İli Polatlı İlçesinde radyo ve televizyonda yayınlanan tarım programlarının çiftçiler tarafından izlenme ve anlatılan tarımsal konuların uygulanma durumunu ortaya koymak için 69 denek ile yapılan bir araştırmada araştırmacı deneklerin % 46,4'sinin televizyonda yayınlanan tarım programlarını sürekli, % 42,0'sinin denk geldikçe izlediğini, izlemeyenlerin oranının ise % 11,6 olduğunu tespit etmiştir. Araştırmacı deneklerin eğitim durumları ile televizyonda yayınlanan tarım programlarından öğrendikleri konuları uygulama durumu arasında istatistiki bir ilişki olduğunu tespit etmiş ve deneklerin eğitim seviyesinin arttıkça televizyonda yayınlanan tarım programlarından öğrendikleri konuları uygulama durumunun da arttığını gözlemlemiştir. Araştırmacı aynı çalışmada; deneklerin % 30,4'ünün radyoda yayınlanan tarım programlarını sürekli dinlediğini, % 29,0'unun denk geldikçe dinlediğini ve % 40,6'mın radyoda yayınlanan tarım programlarını dinlemediğini belirlemiştir. Aynı araştırmada araştırmacı televizyonda yayınlanan

tarım programlarının izlenme oranının radyoya göre daha fazla olduğunu da tespit etmiştir (Çavdar, 2006).

Türkiye’de yayım çalışmaları ağırlıklı olarak Tarım Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinde ise yayım çalışmaları Tarım Bakanlıkları ve çiftçi örgütleri tarafından yürütülmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinin birçoğunda çiftçi örgütleri yayım çalışmalarında etkili bir rol oynamaktadır. Devletin yayım çalışmalarındaki etkisi ise; denetim ve sübvans etme yönünde olmaktadır (Gül ve Köksal, 2004). Türkiye’de ise çiftçi örgütleri tarafından yürütülen yayım faaliyetleri hiçbir zaman arzulan düzeyde gerçekleşmemiştir (Tatlıdil ve Ceylan, 2000).

Türkiye’de 1980’li yıllarda kamu tarafından verilen yayım hizmetlerinin finansmanında yaşanan sorunlar karşısında üretilen çözüm alternatiflerinden birisi de çiftçi örgütlerinin bu alandaki faaliyetlerinin desteklenmesidir. Bu yöndeki girişimlerden ilki 1986 yılında, Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB) ve Alman Tarım Birliği’nin ortaklaşa Tekirdağ ilinde başlatmış oldukları “Önder Çiftçi Projesi (ÖÇP)” dir. Projenin hedefi; ortaklaşa ve kendi sorumlulukları içinde, çiftçilerin kendi kendine yetecek şekilde gelişmelerini sağlamak amacıyla bir organizasyon modelinin yaratılması ve bu modelin denenmesidir. Bu proje ile ortaya konulan yayım modelinin esası ise; çiftçilerin tarımsal faaliyet ile ilgili sorunlarını kendi sorumlulukları altında ele alıp, bunları çözmeyi ve gelir düzeylerini yükseltmeyi kendilerinin öğrenmeleridir. ÖÇP, çiftçi örgütleri tarafından yürütülen yayım faaliyetleri açısından yararlı bir girişim olarak değerlendirilebilir. Ancak ülke çapında yaygınlaştırılması konusunda aynı iyimserliği sürdürmek mümkün görülmemektedir. ÖÇP, uygulanan tarımsal yayım yaklaşımı olarak olumlu bir girişim olmakla birlikte; başarılı bir uygulama için öncelikle, çiftçi örgütlerinin, örgütlenme, finansman ve demokratik yönetim gibi sorunlarının aşılması, gerekmektedir (Tatlıdil ve Ceylan, 2000).

Türkiye’de TZOB dışında yaygın çiftçi örgütlenmelerinden bir diğeri Tarım Kooperatifleridir. Tarım Kredi Kooperatiflerinin girdi temini konusunda sağlamış olduğu avantajlar ve Tarım Satış Kooperatiflerinin de özellikle devlet tarafından yapılan alımlardaki aracılık rolü, bu kooperatiflerin çiftçi eğitimi konusundaki faaliyetlerinin geri planda kalmasına yol açmaktadır (Tatlıdil ve Ceylan, 2000).

Sulama amaçlı kooperatifler ve birlikler ise esas olarak sulama suyu ve tesislerinin yönetimi amacıyla kurulmuş olan örgütlenmelerdir. Ancak bu örgütlerde, çiftçilerin sulu tarım konusunda teknik bilgi düzeylerini yükseltmeye yönelik danışmanlık hizmetlerinin de verilmesi konusunda giderek güçlenen bir eğilim bulunmaktadır (Tatlıldil ve Ceylan, 2000).

Avrupa Birliği ülkelerinde yayım çalışmalarının ziraat odaları kanalıyla yürütüldüğü modele örnek Fransa gösterilebilir. Fransa'da Ziraat Odaları çiftçiler tarafından kurulmuştur (Çukur, 2007). Türkiye'de ise Ziraat Odalarının kuruluşunda çiftçi isteği ve beklentisinin etkisi olmayıp, mali açıdan devlete bağımlı durumdadır (Genç, 2003). Türkiye'de faaliyete başlayalı 40 yılı aşmasına rağmen Ziraat Odaları halen etkin bir çiftçi örgütlenmesini sağlayamamıştır. Türkiye genelinde yapılan bir araştırmada çiftçilerin % 65,3'ü Ziraat Odalarının kendileri için hiç birşey yapmadıklarını ifade etmişlerdir (Koçtürk, 2004). Türkiye'de Ziraat Odaları tarımsal yayım çalışmalarında aktif rol oynamamaktadır (Çukur, 2007). Çizelge 4.75'de AB ülkelerinde yayım çalışmalarını yürüten kuruluşlar görülmektedir.

Çizelge 4.75. Bazı AB Ülkelerinde Yayım Çalışmalarını Yürüten Başlıca Kuruluşlar

Üye Ülke	Kuruluş
Avusturya	Ziraat odası
Almanya	Ziraat odası, tarımsal danışmanlık şirketleri, Tarım Bakanlığı
Çek Cumhuriyeti	Tarımsal danışmanlık şirketleri
Danimarka	Çiftçi kuruluşları
Estonya	Tarımsal danışmanlık şirketleri
Fransa	Ziraat odası
Hollanda	Tarımsal danışmanlık şirketleri
İngiltere	Tarımsal danışmanlık şirketleri
İspanya	Tarım Bakanlığı
İsveç	Tarım Bakanlığı
Lüksemburg	Ziraat odası
Malta	Tarım Bakanlığı
Polonya	Tarım Bakanlığı
Portekiz	Kooperatif
Slovenya	Ziraat ve Orman Odası
Türkiye	Tarım Bakanlığı
Yunanistan	Tarım Bakanlığı

Kaynak: Çukur, 2007.

Avrupa Birliği ülkelerinde başarı ile uygulanan bir diğer model kooperatifler aracılığıyla yürütülen yayım çalışmalarıdır. Kooperatifler kanalıyla yürütülen yayım çalışmalarına Portekiz güzel bir örnektir (Çukur, 2007).

Avrupa Birliğinde uygulanan diğer bir model bilindiği gibi tarımsal danışmanlık sistemidir. Bu model İngiltere ve Hollanda'da başarı ile uygulanmaktadır. Türkiye'de "Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetlerinin Düzenlenmesine Dair Yönetmelik" kapsamında, yayım hizmetlerinin özelleştirilmesi çalışmaları yürütülmektedir. Bu kapsamda, yayım merkezlerinde istihdam edilen danışmanların üreticilere yayım hizmeti vermeleri planlanmaktadır. Türkiye'de işletmelerin genel olarak küçük ve dağınık olması, işletme gelirlerini doğrudan etkilemektedir. İşletme gelirlerinin düşük olması ise, üreticilerin yayım hizmeti satın alıp bunun bedelini ödemelerini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle danışmanlık hizmeti alan üreticilerin yıllar itibariyle belirli oranlarda desteklenerek (Estonya ve Macaristan'da olduğu gibi) bu yeni sistemi benimsemeleri kolaylaştırılabilir (Çukur, 2007).

Çizelge 4.76'da üreticilerin üye oldukları dernek ya da kuruluşlar ile ilgili bilgiler verilmiştir. Anket uygulaması yapılan üreticilerin % 87,5'inin Ziraat Odasına, % 38,9'unun Tarım Kredi Kooperatifine, % 8,3'ünün Tarım Satış Kooperatifine, % 8,3'ünün Tarımsal Kalkınma Kooperatifine, % 12,5'inin Sulama Birliğine ve % 5,6'sının Damızlık Birliğine üye oldukları tespit edilmiştir. Ziraat Odalarına olan üyelik oranı diğer çiftçi örgütlerine üyelik oranına göre daha yüksektir. Kooperatiflere üye olma oranı Türkiye genelinde olduğu gibi düşüktür.

İzmir ilinde yürütülen araştırmada üreticilerin (81 üretici) % 53,9'unun kooperatiflere üye oldukları tespit edilmiştir (Gökçe, 2004). Erzurum ilinde yürütülen araştırmada üreticilerin % 50,0'sinin kooperatife üye oldukları, % 50,0'sinin ise üye olmadıkları tespit edilmiştir (Şoraklı, 2006). Şanlıurfa ilinde yürütülen araştırmada ise üreticilerin % 82,8'inin Ziraat Odası ve Tarım Kredi Kooperatifine üye oldukları tespit edilmiştir (Kara, 2007).

Çizelge 4.76. Üreticilerin Üye Olduğu Dernek ya da Kuruluşlar

İLÇELER	Adet Üretici					
	Ziraat Odası	Tarım Satış Kooperatifi	Tarım Kredi Kooperatifi	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Sulama Birliği	Damızlık Birliği
Ceyhan	11	3	10	3	4	0
Yüreğir	18	2	5	0	0	2
Karaisalı	1	0	0	1	1	0
Tufanbeyli	24	0	12	2	4	0
Yumurtalık	9	1	1	0	0	2
İl Geneli	63	6	28	6	9	4

Çizelge 4.77’de üreticilerin üye oldukları dernek ya da kuruluşlara üye olma nedenleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Üreticilerin çiftçi örgütlerine çiftçi örgütlerinin kuruluş görevleri arasında olan tarımsal yayım etkinliklerinden faydalanmak ve yeni bir şeyler öğrenmek için üye olmadıkları, genellikle Tarım Bakanlığının desteklemelerinden faydalanmak, kredi çekebilmek, üye oldukları kuruluş vasıtasıyla ürünlerini satabilmek için örgütlere üye oldukları tespit edilmiştir. Ziraat odalarına üye olan 63 üreticinin % 88,9’unun doğrudan gelir desteğinden faydalanabilmek adına ziraat odasına üye oldukları tespit edilmiştir. Tarım kredi kooperatifine üye olan üreticilerin % 96,4’ü kredi alabilmek için tarım kredi kooperatifine üyedir.

Erzurum ilinde yürütülen araştırmada araştırmacı, üreticilerin kooperatife kredi alabilmek için ortak olduklarını tespit etmiştir (Şoraklı, 2006). Şanlıurfa ilinde yürütülen araştırmada araştırmacı, üreticilerin % 82,8’inin ziraat odası ve tarım kredi kooperatifine üye oldukları, ziraat odasına üye olan üreticilerin % 73,5’ ünün ziraat odası’na üye olmalarının nedenlerinin doğrudan gelir desteğinden yararlanabilmek olduğunu tespit etmiştir (Kara, 2007).

Çizelge 4.77. Üreticilerin Dernek ya da Kuruluşlara Üye Olma Nedenleri

İLÇELER	Adet Üretici						
	1	2	3	4	5	6	7
Ceyhan	10	10	3	0	3	0	0
Yüreğir	16	4	0	3	0	0	5
Karaisalı	1	0	0	0	1	0	0
Tufanbeyli	22	11	2	3	4	1	0
Yumurtalık	7	2	3	1	0	0	0
İl Geneli	56	27	8	7	8	1	5

1 Doğrudan gelir ve diğer tarımsal desteklemelerden yararlanabilmek için.

2 Kredi alabilmek için.

3 Yeni bilgiler öğrenmek için.

4 Ürünümü satabilmek için.

5 Sulamadan faydalanmak için.

6 Yem alabilmek için.

7 Tarım Bağkurundan yararlanmak için.

Çizelge 4.78’de hangi tarımsal desteklemelerden faydalandıkları ile ilgili bilgiler verilmiştir. Üreticilerin % 66,7’sinin doğrudan gelir desteğinden, % 56,9’unun mazot desteğinden ve % 33,3’ünün gübre desteklemelerinden faydalandığı tespit edilmiştir. Bölgelerdeki ekiliş desenine paralel olarak yağlı bitkiler prim desteklemelerinden faydalanmalar da söz konusudur.

Çizelge 4.78. Üreticilerin Faydalandıkları Tarımsal Desteklemeler

İLÇELER	Adet Üretici							
	DGD	Mazot Dest.	Yem Bitkileri Destek.	Gübre Dest.	Buğday Primi	Mısır Primi	Soya Primi	Ayçiçeği Primi
Ceyhan	8	6	0	1	6	9	6	0
Yüreğir	16	15	0	11	13	9	0	1
Karaisalı	1	1	0	1	1	0	0	0
Tufanbeyli	20	14	13	9	2	0	0	0
Yumurtalık	3	5	0	2	5	0	0	1
İl Geneli	48	41	13	24	27	18	6	2

Çizelge 4.79’da üreticilerin tarım danışmanının köylerine getirdiği en büyük ya da en önemli yenilik olarak nitelendirdikleri durumlar ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bazı üreticiler bu soruda herhangi bir görüş belirtmezken bazı üreticiler birden fazla cevap vermişlerdir. Ceyhan ilçesinde tarım danışmanına başvuran üreticiler tarım

danışmanlarının köylerine getirdiği en büyük yeniliğin bilinçli ilaçlama, bilinçli gübreleme ve bilinçli çiftçilik olduğunu belirtmişlerdir. Yüreğir ilçesinde tarım danışmanına başvuran üreticiler tarım danışmanlarının köylerine getirdiği en büyük yeniliğin Ceyhan ilçesinden farklı olarak bilgiye ulaşmada büyük kolaylık ve silaj yapım tekniğinin olduğunu belirtmişlerdir. Tufanbeyli ilçesinde görevli veteriner hekimin suni tohumlama, kene ile mücadele, hayvansal üretimin miktar ve kalitesinde artış, yüksek verimli hayvan ırklarının köye getirilmesi ve bilgiye ulaşmada kolaylık gibi yenilikleri görevli olduğu köylere getirdiği üreticiler tarafından belirtilmiştir. Yumurtalık ilçesi üreticileri Ceyhan ve Yüreğir ilçesi üreticilerinin söylediklerine ek olarak köylerinde çalışan tarım danışmanının damla sulama sistemi ve zeytincilik konularında gösterdiği başarılarından söz etmişlerdir.

Çizelge 4.80'de üreticilerin TAR-GEL projesi ve tarım danışmanı hakkında görüşleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Üreticilerin % 40,3'ü projeden ve köylerinde çalışan tarım danışmanından memnun olduklarını ve projenin devam etmesini istediklerini belirtmişlerdir. Tufanbeyli ilçesi üreticilerinden 1 kişi köylerinde veteriner hekimin yanında ziraat mühendisi olarak çalışan bir tarım danışmanın olmasının da köyleri için yararlı olacağı görüşündedir. Yine Tufanbeyli ilçesindeki bir üretici tarım danışmanlarının pazarlama konusunda da kendilerine yardımcı olması gerektiğini dile getirmiştir. Tufanbeyli ilçesi üreticilerinden 1 kişi de oldukça karamsar bir tablo çizerek bu projenin çok geç kalmış bir proje olduğunu, bu projenin bundan sonra çiftçilerin gelirlerinin artması üzerine bir faydası olmayacağını, bu projenin tarımın problemlerini çözeceğine inanmadığını belirtmiştir. Ceyhan ilçesi üreticilerinden tarım danışmanına başvuran üreticilerin % 58,3'ü tarım danışmanlarının zaman zaman ilçede görevlendirilmesinden şikayetçi olmuşlar, tarım danışmanlarının köyde kendileri ile birlikte olmasını istemişlerdir. Karaisalı ilçesinde aynı zamanda muhtar olan, tarım danışmanını tanıyan ve başvuran tek üretici, tarım danışmanlarının köye gelip birebir hizmet vermesi gerektiğini, veteriner hekim olarak çalışanların yasal mevzuatlar konusunda önlerinin açılması gerektiğini, aksi takdirde bu projenin hiçbir işe yaramayacağı belirtmiştir. Yüreğir ilçesi üreticilerinden tarım danışmanını tanıyan ve zaman zaman başvurduğunu söyleyen bir üretici tarım danışmanlarının sadece belli konularda eğitim almış kişiler

olduklarını, eskiden formen olarak çalışan kişilerin daha fazla bilgili olduklarını ve kendilerine daha fazla yardımcı olduklarını belirtmiştir.

Çizelge 4.79. Tarım Danışmanlarının Köylere Getirdiği En Önemli Yenilikler

Tarım Danışmanının Köye Getirdiği En Önemli Yenilik	Adet Üretici				
	Ceyhan	Yüreğir	Karaisalı	Tufanbeyli	Yumurtalık
Suni Tohumlamayı Getirdi.	0	0	0	11	0
Bilgiye Ulaşmada Büyük Kolaylık Oldu.	0	7	0	4	1
Kene İle Mücadele.	0	0	0	1	0
Bilinçli İlaçlamayı Öğretmesi.	2	3	0	0	2
Hayvansal Üretimde Miktar ve Kalitede Artış Sağlandı.	0	0	0	5	0
Yem Bitkileri Yetiştiriciliğini Geliştirdi.	0	0	0	2	0
Yüksek Verimli Hayvan Irklarının Köyümüze Gelişini Sağladı.	0	0	0	2	0
Bilinçli Çiftçilik Yapılıyor.	5	5	0	0	1
Bilinçli Gübreleme Yapılıyor, Toprak Tahlili Yaptırılıyor.	4	2	0	0	0
Damla Sulama Sistemini Köye Getirdi.	0	0	0	0	6
Zeytinciliğin Gelişmesine Öncülük Etmiştir.	0	0	0	0	4
Silaj Yapımını Öğretti.	0	1	0	0	4

Çizelge 4.80. Üreticilerin TAR–GEL Projesi ve Tarım Danışmanı Hakkındaki Görüşleri

TAR-GEL Projesi ve Tarım Danışmanı Hakkında Görüşleri	Adet Üretici				
	Ceyhan	Yüreğir	Karaisalı	Tufanbeyli	Yumurtalık
Projenin Devam Etmesini İstiyorum	1	8	0	16	4
Köyümüzde 1 Tane de Ziraat Mühendisi Olsa Çok İyi Olur	0	0	0	2	0
Danışmanımızın Sütün Toplanması ve Pazarlanması Konusunda İlgilenmesini İstiyorum	0	0	0	1	0
Çok Geç Kalmış Bir Proje, Bundan Sonra Çiftçilerin Gelirlerinin Artması Üzerine Bir Faydası Olmaz, Bu Projenin Tarımın Problemlerini Çözeceğine İnanmıyorum	0	0	0	1	0
Köyde Bizimle Birlikte Yaşamalarını İstiyoruz	7	0	0	0	0
Tarım Danışmanının Köye Gelip Birebir Hizmet Vermesi Gerekir. Veteriner Hekim Olarak Çalışanların Yasal Mevzuatlar Konusunda Önlerinin Açılması Gerekir. Aksi Takdirde Bu Proje Hiçbir İşe Yaramaz.	0	0	1	0	0
Tarım Danışmanları Sadece Belli Konularda Eğitim Almış Kişiler. Eskiden Formenler Vardı, Daha Fazla Bilgiliydiler, Bize Daha Fazla Yardımcı Oluyorlardı, Şimdiki Danışmanlar Yeterince Faydalı Olamıyorlar.	0	1	0	0	0

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Bu çalışma Adana İlinde TAR-GEL projesi kapsamında çalışan tarım danışmanlarınca yürütülen yayım hizmetlerinin etkinliğini analiz etmek, TAR-GEL projesinde başlangıçtan bugüne kadar yaşanan değişim ve gelişimleri hem üreticiler hem de danışmanlar açısından araştırmak, proje amaçlarına hangi oranda ulaşılabildiğini belirlemek, projedeki temel sorunları üreticiler ve danışmanlar açısından ortaya koymak, projenin sürdürülebilirliğini sağlayabilmek için, tarım danışmanlarının ve üreticilerin sorunlarına yönelik çözüm önerileri geliştirmek amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar 2 kategoride toplanarak aşağıda özet şeklinde sunulmuştur.

5.1.1. Tarım Danışmanlarına Yönelik Sonuçlar

Adana İlinde TAR-GEL Projesi kapsamında; 16'sı Ziraat Mühendisi, 14'ü Veteriner Hekim ve 2'si Su Ürünleri Mühendisi olmak üzere toplam 32 tarım danışmanı görev yapmaktadır. Bu çalışmada; 1 Ziraat Mühendisi ve 6 Veteriner Hekim anket çalışması yapmak istememişlerdir. Bu nedenle ana kitleyi temsilen 25 tarım danışmanı ile anket yapılabilmektedir.

Danışmanların yaşları 25 ile 37 arasında değişmektedir. Danışmanların 16'sı evli, 9'u bekar. 25 tarım danışmanının 1'i kadın, 24'ü erkektir. TKB'nin yürüttüğü KÖY-MER projesinde olduğu gibi bu araştırmada da elde edilen verilere göre tarım danışmanlarının cinsiyet dağılımının dengeli olmadığı ve yayım çalışmalarının erkek tarım danışmanları tarafından yapıldığı görülmektedir. Tarım danışmanlarının atanması yapılırken kırsal kadının tarımsal yayım çalışmalarından yararlanmasının önemi pek fazla düşünülmemiş ve kırsal kesimde kadınlara ulaşabilmenin güçlükleri göz önünde bulundurulmamıştır. Tarım danışmanlarının yalnızca % 20,0'si kadınlara yönelik tarımsal yayım hizmeti yapmaktadırlar. Yapılan yayım çalışmalarının içeriklerinin de sayıları gibi dar kapsamlı oldukları tespit edilmiştir.

Adana ilinde görev yapan tarım danışmanlarının % 64,0'ünün memleketi Adana, % 36,0'sının Adana dışı illerdir. Memleketi Adana olanların % 93,8'i kırsal kökenli ailelerin çocuklarıdır. Bu da kırsal yapıyı daha iyi bilen, üreticilerle daha rahat ve daha iyi ilişkiler kurabilen, köy yaşamına uyum sağlamada daha başarılı olabilecek, köylerde sürdürülen işlere daha aşina insanların tarım danışmanı olarak görevlendirildiğini göstermektedir.

Tarım danışmanlarının % 68,0'i lisans mezunu, % 32,0 ise yüksek lisans mezunudur. Tarım danışmanlarının % 76,0'sı TAR-GEL projesi öncesi mesleki tecrübe edinmişlerdir.

Tarım danışmanlarının % 96,0'sının köyde ikamet ettikleri, köyde ikamet edenlerin % 54,2'sinin herhangi bir sıkıntı yaşamadığı, % 45,8'inin ise köyde ikamet etme konusunda (görevlendirildikleri köylerde devlete ait lojmanların olmaması, kendilerine kiralayacak ev imkanı sunulmaması, meskenlerin fiziki koşullarının yetersizliği vb.) sıkıntı yaşadığı tespit edilmiştir.

Tarım danışmanlarının ikamet ettikleri köy olan ve TAR-GEL projesi kapsamında merkez köy olarak ifade edilen köyün haricinde çalışma bölgelerine giren köylerde de hizmet vermeleri gerekmektedir. Tarım danışmanlarının çalışma bölgesine giren köy sayısı ortalaması 5,7'dir. Tarım danışmanları ile yapılan sözlü görüşmelerde bu rakamın çok yüksek olduğu, merkez köyün haricinde 5-6 köye daha gidip çalışma yapmak bir yana, merkez köyün haricinde 1 köye bile gitmenin çok zor olduğunu söyleyen tarım danışmanları çoğunluktadır. Bunun nedenlerini; görevlendirildikleri merkez köydeki işlerin yoğunluğuna ve diğer köylere gitmek için ulaşım problemini çözemediklerine bağlamaktadırlar. Tarım danışmanlarının tamamına yakın bir kısmı (% 84,0) kendilerine görev yaptıkları köylere ulaşım ihtiyaçlarını gidermek için herhangi bir araç tahsis edilmediğini belirtmişlerdir.

Tarım danışmanlarının % 64,0'ünün çalışma ofisinin, % 84,0'ünün bilgisayarının, % 72,0'sinin görev yaptığı köylerde internet bağlantısının olduğu tespit edilmiştir. Kendilerine çalışma ofisi imkanı sunulan tarım danışmanlarının % 81,3'ü çalışma ofisinin giderlerini kendi olanaklarıyla karşılamaktadır. Çalışma ofislerinin düzenlenerek telefon, internet, klima gibi imkanlara sahip olmayı isteyen tarım danışmanları, bu ihtiyaçlarının ve bunlardan dolayı oluşacak her türlü masrafın

da kendileri tarafından değil, diğer kadrolu çalışanlarda olduğu gibi devlet tarafından karşılanmasını talep etmektedirler.

Tarım danışmanlarının yayım çalışmalarında hizmet bakımından ağırlıklı olarak; ikamet edilen köyde kendilerine danışan üreticilere yardımcı olma şeklini uyguladıkları tespit edilmiştir.

Tarım danışmanlarının en çok eğitim ihtiyacını duydukları konular; tarımsal yayım ve haberleşme, hayvan hastalıkları ve zararlıları ile mücadele, sulama ve besi sığırcılığı, bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele, silaj yapımı, süt sığırcılığı ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği, tarımsal mekanizasyon, gübreleme, hasat-harman, kooperatifçilik-örgütlenme, tohumluk, fide, fidan seçimi konularıdır. Tarım danışmanlarının eğitim ihtiyaçlarını ne göreve başlamadan önce herhangi bir hizmet öncesi eğitim ile ne de göreve başladıktan sonra herhangi bir hizmet içi eğitimle karşılayamadıkları tespit edilmiştir. Danışmanların eğitim ihtiyaçları düzenli bir hizmet içi eğitim alamamalarından dolayı karşılanamamaktadır. Danışmanların sadece % 36,0'sı düzenli bir hizmet içi eğitimden geçtiklerini belirtmiştir. Tarım danışmanlarının % 60,0'ı lisans eğitimi sırasında Tarımsal Yayım ve Haberleşme eğitimi almamıştır.

Tarım danışmanlarının % 40,0'ının köy yaşamına uyum sağlamada herhangi bir problem yaşamadıkları, evli danışmanların eşlerinin köyde yaşamak istemedikleri, bekar tarım danışmanlarının köyde ikamet etme zorunluluklarından dolayı evlenemedikleri belirlenmiştir.

Danışmanların % 68,0'inin gönüllü olan üreticilerle çeşitli tarımsal yayım çalışmalarını Tarım İl (İlçe) Müdürlüğü'ne bağlı kalmadan yapabildikleri tespit edilmiştir.

Tarım danışmanlarının daha çok üretim tekniği ve yetiştiricilikle ilgili konularda kendilerini sorumlu hissettikleri, pazarlamaya yönelik çalışmalara yeterince önem vermedikleri, köyün sosyo-kültürel yönden kalkınması konusunda, köyün altyapı, eğitim, sağlık v.b. çalışmalarının geliştirilmesi için köylülere önyak olma konusunda aynı sorumluluğu hissetmedikleri, kadınları da içine alan yayım çalışmalarını önemsemedikleri tespit edilmiştir.

Tarım danışmanlarının % 76,0'sının yaptıkları yayım çalışmalarında çiftçilerin ilgisiz tutumlarıyla karşılaştıkları tespit edilmiştir. Bu sonuçta hitap edilen kesimin daha çok yaşlı üreticilerden oluşmasının ve üreticilerin eğitim seviyelerinin düşük olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Danışmanların % 80,0'i uzmanlık alanlarına girmeyen konu veya sorunlarla karşılaştıklarını, çözüm için % 52,0'sinin İl / İlçe Tarım Müdürlüğündeki uzmanlara, % 36,0'sının diğer danışman arkadaşlarına, % 8'inin üniversiteye başvurmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Tarım danışmanlarının köylere yerleştirmelerinin; projenin amaçları doğrultusunda hareket edilerek görevlendirildikleri köy ya da beldelerdeki tarım potansiyeline göre yapıldığından bahsetmek mümkündür. Tarım danışmanlarının % 48,0'si çalıştıkları köy ya da beldenin tarımsal üretim deseni ile kendi uzmanlık alanlarının örtüştüğünü düşünmektedirler.

Tarım danışmanlarının % 88,0'i sözleşmeli olarak çalışıyor olmalarını kendileri için gelecek kaygısı yaratan bir durum olarak değerlendirmekte, kendilerinin de 657 sayılı devlet memurları kanununun 4A maddesine tabi olan meslektaşları ile aynı haklara sahip olmak istediklerini belirtmektedirler.

Tarım danışmanları başarılarını ölçmede performans değerlendirmesine tabi tutulduklarını, maaşlarının yaptıkları işteki performanslarına göre ödeneceğini, fakat bu yapılırken başarıyı ölçecek sayısal göstergelerin bulunmadığını, danışmanların başarılı olma kriterlerinin ne olduğu, nasıl değerlendirildiğinin belli olmadığını, dolayısı ile performans değerlendirilmesi ve sözleşmenin yenilenmesi aşamasında tedirginlik yaşadıklarını ifade etmektedirler.

Tarım danışmanlarının 16'sı evli olup içlerinde eşleri çalışanlar vardır. Bu anlamda bu danışmanların eş durumu konusu çok önemli problemler oluşturmaktadır. Tarım danışmanları eş durumu ve becayiş durumları konusunda gerekli düzenlemenin yapılmasını istemektedirler.

Proje amaçları dışında çalıştırılıyor olmaktan şikayetçi olan tarım danışmanları; en çok da İlçe Müdürlüğüne çağrılarak Doğrudan Gelir Desteği dosyası girmek zorunda bırakıldıklarından, köyde işlerin aksadığından ve bu durumun köylüler tarafından da eleştirildiğinden şikâyetçi olmuşlardır.

Tarım danışmanları köyde geliştirmek istedikleri projeler olduğunu, fakat finansal sorunlardan dolayı bunu gerçekleştiremediklerini, üreticilerin gelir seviyelerinin düşük olmasından dolayı onlardan kaynak sağlanmasının söz konusu olmadığını dile getirmişlerdir.

5.1.2. Üreticilere Yönelik Sonuçlar

İl genelinde toplam 11 köyde (5 merkez köy ve 6 çalışma bölgesine giren köy) 116 üretici ile anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışması yapılan 116 üreticinin tamamı erkektir ve ortalama yaşları 46'dır. Eğitim seviyeleri düşüktür ve üreticilerin eğitim seviyeleri içinde ilkokul mezunu olma oranı (% 52,6) en yüksektir.

Üreticilerin % 45,7'si sadece bitkisel üretim, % 5,2'si sadece hayvansal üretim, % 49,1'i ise hem bitkisel hem de hayvansal üretim yapmaktadırlar. Anket uygulaması yapılan köylerde işletme başına 9,9 hayvan düşmektedir.

Üreticilerin % 75,9'unun çiftçilik dışında herhangi bir geliri yoktur. 16 yıl ve daha fazlası deneyime sahip olan işletmeler gerek ilçe bazında gerekse il bazında en yüksek orana (% 71,6) sahiptir.

Üreticilerin % 87,9'unun bilgisayar sahibi olmadığı ve üreticilerin sadece % 6'sının internetten faydalandıkları tespit edilmiştir.

Üreticilerin % 62,1'i tarım danışmanını tanıdıklarını, % 37,9'u ise TAR-GEL projesi kapsamında, köylerinde kendilerinin tarımsal sorunlarıyla ilgilenmesi için görevlendirilen tarım danışmanını tanımadıklarını belirtmişlerdir. Anket çalışması yapılan köylerde tarım danışmanını tanıyanları ve tanımayanları merkez köy ve çalışma bölgesine giren köy olarak incelediğimizde merkez köydeki üreticilerin tarım danışmanını tanıdıkları, çalışma bölgesine giren köylerde ise genellikle tanımadıkları tespit edilmiştir.

Tarım danışmanını tanıyan 72 üreticinin % 93,0'ü proje hakkında şu anda olumlu düşünmekte, projeyi başarılı görmektedir. Toplamda görüşülen 116 üreticinin % 38,0'inin projeden habersiz olmaları ve tarım danışmanını hiç tanımıyor olmaları projenin başarılı bir proje olmadığı izlenimini vermektedir. Fakat çalışmaları

köylerde özveri ile çalışan ve üreticiler tarafından benimsenen tarım danışmanlarına da haksızlık yapmamak gerekir. 72 üretici içinde % 93,0'lük kesimin projeden ve tarım danışmanının çalışmalarından memnun oldukları düşünüldüğü zaman projenin başarılı bir proje olduğu görülmektedir.

İl genelinde tarım danışmanını tanıdığını söyleyen 72 üreticinin % 90,3' ünün tarımsal bir bilgiye ihtiyaç duyduklarında ya da bir sorunla karşılaştıklarında tarım danışmanına başvurdukları, % 4,2'sinin başvurmadıkları, % 5,6'sının ise kısmen başvurdukları tespit edilmiştir.

İl genelinde tarımla ilgili bir sorunla karşılaştığında ya da tarımsal bir bilgiye ihtiyaç duyduğunda tarım danışmanına başvuran üreticilerin % 94,2'sinin tarım danışmanının önerilerini benimsedikleri ve uyguladıkları tespit edilmiştir.

Üreticilerin tarım danışmanı ile görüşme sıklıkları içinde; haftada 2-3 kez görüşen üreticilerin oranı (% 39,1) en çok görüşme sıklığı olarak belirlenmiştir. Bu görüşme sıklığını tarım danışmanı ile her gün görüşen üreticiler (% 36,2) takip etmektedir. Üreticilerin % 66,7'si tarım danışmanının en çok kendisine danışanlara yardımcı olduğunu ifade etmektedirler.

İl genelinde üreticilerin tarım danışmanına en çok başvurdukları konuların bitki hastalık ve zararlılar ile mücadele ve tarım ilaçları konularının olduğu tespit edilmiştir.

Üreticilerin % 63,9'una göre tarım danışmanları kadınlara yönelik bir tarımsal yayım çalışması yapmamaktadır. Üreticilerin % 66,7'si tarım danışmanı tarafından kadınlara yönelik yayım çalışması yapılması gerektiğini düşünmektedirler.

Üreticilerin % 49,3'üne göre tarım danışmanları üreticilere yetiştirdikleri ürünlerden farklı olarak alternatif ürünler yetiştirmelerini önerdiği, fakat üreticilerin % 67,6'sının bu önerileri dikkate almadığı tespit edilmiştir.

Üreticilerin % 80,0'i her köyde mutlaka bir tarım danışmanı bulunmalı görüşünü savunmaktadır. Fakat üreticilerin % 72,2'si tarım danışmanının ücretinin devlet tarafından ödenmesinin sona ermesi durumunda bu ücretin kendileri tarafından ödenmesine razı olmayacaklarını belirtmişlerdir. Üreticilerin tarım danışmanlarının ücretini ödemeye sıcak bakmadıkları, bunun sebepleri arasında işletmelerin ekonomik olarak bunun altından kalkabilecek konumda olmamaları ve

üreticilerin her şeyi devletten bekleyen bir zihniyet taşımaları yatmaktadır. Bu durum tarımsal yayımın özelleştirilerek üreticilerin tarım danışmanlarının ücretlerine katkı yapması hedefinden oldukça uzak bir noktada bulunulduğunu göstermektedir.

Köylerinde çalışan tarım danışmanı ziraat mühendisi olan üreticilerin % 47,5'i (Ceyhan, Yüreğir ve Yumurtalık ilçeleri üreticileri) tarım danışmanlarının kendilerine hayvansal üretimle ilgili konularda da yardımcı olabildiğini, köylerinde çalışan tarım danışmanı veteriner hekim olan üreticilerin 78,0'i (Tufanbeyli ilçesi üreticileri) tarım danışmanlarının kendilerine bitkisel üretimle ilgili konularda da yardımcı olabildiğini belirtmiştir.

Üreticilerin % 40,6'sı TAR-GEL projesi başlamadan önce tarımsal konulardaki bilgi alma kaynaklarından TAR-GEL projesi başladıktan sonra da yararlanmaya devam etmektedirler. Fakat bu üreticilerin çoğunluğunun tarım danışmanının çalışma bölgelerine giren köylerdeki üreticilerden oluşması da dikkate değer bir konudur.

Üreticilerin % 87,5'inin ziraat odasına, % 38,9'unun tarım kredi kooperatifine, % 8,3'ünün tarım satış kooperatifine, % 8,3'ünün tarımsal kalkınma kooperatifine, % 12,5'inin sulama birliğine ve % 5,6'sının damızlık birliğine üye oldukları tespit edilmiştir. Ziraat odalarına olan üyelik oranı diğer çiftçi örgütlerine üyelik oranına göre daha yüksektir. Kooperatiflere üye olma oranı Türkiye genelinde olduğu gibi düşüktür. Üreticiler genellikle Tarım Bakanlığının desteklemelerinden faydalanmak, kredi çekebilmek, üye oldukları kuruluş vasıtasıyla ürünlerini satabilmek için örgütlere üye olmaktadır. Üreticilerin % 66,7'sinin doğrudan gelir desteğinden, % 56,9'unun mazot desteğinden ve % 33,3'ünün gübre desteklemelerinden faydalandığı tespit edilmiştir.

İl genelinde; tarım danışmanlarının köylere getirdiği en büyük yeniliklerin bilgiye ulaşmada büyük kolaylık, bilinçli çiftçilik, bilinçli ilaçlama, bilinçli gübreleme, silaj yapım tekniği, damla sulama sistemi, zeytincilik suni tohumlama, kene ile mücadele, hayvansal üretimin miktar ve kalitesinde artış, yüksek verimli hayvan ırklarının köye getirilmesi olduğu tespit edilmiştir.

5.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; projenin sürdürülebilirliğini sağlayabilmek için, tarım danışmanlarının ve üreticilerin sorunlarına yönelik getirilebilecek çözüm önerileri aşağıda özetlenmiştir.

Bir tarım danışmanı başına düşen köy sayısı 3-4 köy ile sınırlandırılmalı ve çalışma alanına giren köylere ulaşım sorununun çözülmesi için mutlaka danışmanlara motosiklet türü bir araç tahsis edilerek danışmanların hareket kabiliyetinin artırılması gerekmektedir.

Veteriner hekim olan tarım danışmanlarının yasal mevzuatlar konusunda önlerinin açılması ve aşılama, tedavi gibi işlemleri yapabilir konuma getirilmeleri gerekmektedir.

Tarım danışmanlarının çalışma ofislerinin düzenlenerek telefon, internet, klima gibi imkânlarla kavuşturulması ve bu ofisin giderlerinin karşılanması için düzenlemelerin yapılması gerekir. Danışman maaşlarına bu masraflar için ek ödeme ya da bu masrafların genel bütçeden karşılanması yoluna gidilebilir.

Tarımsal üretimde önemli bir yeri olan kadınlara yönelik yayım çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Adana İlinde görev yapan tarım danışmanlarından sadece 1'i kadındır. Kadın tarım danışman sayısının arttırılması belki bu sorunun azaltılmasına katkı sağlayacaktır.

Tarım danışmanlarının teknik ve mesleki yönden eğitimi; götürülecek hizmetin etkinliği ve başarısı bakımından önemlidir. Bu nedenle tarım danışmanlarının hem hizmet öncesi hem de hizmet içi eğitim yoluyla geliştirilmesi, belirli aralıklarla hizmet içi eğitime tabi tutularak; bilgilerinin sürekli güncellenmesi gerekir. Bunun için Tarım ve Köyişleri Bakanlığı belirli aralıklarla program içeriği ihtiyaçlara göre hazırlanmış ve sürekliliği sağlanacak bir eğitim programını düzenleyebilir. İl müdürlükleri de tarım danışmanlarının bu eğitimlere katılmaları konusuna itina göstermelidir.

Tarım danışmanları tarafından yürütülen yayım çalışmaları bütüncül bir anlayışla ele alınmalıdır. Yayım çalışmaları sadece üretim tekniğine ilişkin konularda değil, pazarlama, kredi imkanları gibi işletmeciliğe ilişkin konular ile köyün sosyo-

ekonomik-kültürel yapısını, sağlık koşullarını ve köyün altyapısını da içine alan eğitimleri kapsamalıdır. Ayrıca Avrupa Birliği ülkelerinde gittikçe önem kazanan çevre ve doğal kaynakların korunması konusu yayım çalışmalarında daha fazla yer bulmalıdır.

Araştırma kuruluşlarıyla tarım danışmanları arasındaki zayıf ilişkiyi güçlendirebilecek düzenlemelere ihtiyaç vardır.

Tarım danışmanlarının çalışmalarının nasıl değerlendirileceği ve performans değerlendirmelerinin nasıl yapılacağı ile ilgili objektif kriterlerin belirlenmesi gerekir. Bakanlık performans değerlendirmesi uygulamasına devam etmelidir. Performansı düşük olan kadrolu tarım danışmanının daha düşük maaş ya da performansı yüksek olan tarım danışmanının daha yüksek ücretle ödüllendirilmesi gibi çözümler getirilmelidir.

Eşleri çalışan tarım danışmanları için eş durumu ve becayiş durumları konusunda gerekli düzenleme yapılması gerekmektedir.

Tarım danışmanlarının yapacakları iş tanımının açık bir şekilde netleştirilmesi ve asıl meslekleri olan yayım dışında çalıştırılmalarının önüne geçecek yasal düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Tarım danışmanlarının zamanlarının ve enerjilerinin tamamını yayım faaliyetlerinde harcamalarını sağlayacak önlemler üzerinde durulmalıdır. Tek bir amirliğe bağlı olmalarının sağlanması ve bağlı oldukları amirliklerin neresi olduğunun netleştirilmesi gerekmektedir.

Projeden başarı sağlanması için köylerde görevlendirilen danışmanlar köyde yalnız bırakılmamalı, İl /İlçe tarım teşkilatı danışmanlara her konuda yardımcı olmalıdır. Danışmanlara daha fazla yetki, sorumluluk ve maddi imkan sağlanmalıdır. Bakanlığın bütçe hesaplarına konulacak bir fonla uygun görülen projelerin finansmanının devlet tarafından karşılanması sağlanabilir.

Tarım danışmanlarının daha etkin ve motive olabilmeleri için başarılı olan danışmanların ödüllendirilmesi ve teşvik edilmesi gerekmektedir. Ödül sistemi uygulamadaki başarıyı arttırabilecektir.

Bilgisayar ve internet günümüzün vazgeçilmez iletişim ve bilgi kaynakları arasındadır. Bilgisayar sahipliği ve bilgisayar okuryazarlığı çiftçilerin bir sorunu olarak algılanmalı, özellikle kırsal gençliğin bilgisayar ve internetle tanışmasını

sağlayacak çalışmalar başlatılmalıdır. Bilgisayarın kullanılmaması veya bilgisayarı olan işletmelerin tarımsal amaçlı bilgisayardan faydalanmaması eğitim yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, işletmecilerin bu konudaki eğitim eksiklikleri giderilmelidir. Bu amaçla, tarımsal yayım programları yeniden düzenlenmelidir. Kamu ve özel sektörde kullanılmayan ikinci el bilgisayarların basit onarımlarla köylere intikalini sağlayacak yasal düzenlemeler yapılabilir. Kırsal kesimde internet kullanımını desteklemek ve yaygınlaştırmak için, Türk Telekom'un ücretsiz olarak köy merkezlerine internet bağlantısını sağlayacak yasal düzenlemeler yapılabilir.

Tarım danışmanlarının çalışma bölgelerinin 3-4 köy ile sınırlandırılması ve çalışma bölgelerine giren köylerdeki üreticilerin de bu projeden faydalanabilmesi, ihmal edilmemeleri için tarım danışmanlarına mutlaka araç tahsisinin yapılması gerekmektedir. Çalışma bölgelerine giren köylerdeki üreticilerin proje hakkında bilgilendirilmeleri, devletin her köye bir danışman veremeyeceğinin, bunun gerekli de olamadığının kendilerine anlatılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- ADANA İL TARIM MÜDÜRLÜĞÜ, 2003-2008. İstatistikler.
- ADANA İL TARIM MÜDÜRLÜĞÜ, 2005. Adana Tarım Master Planı, s.32-45.
- ADANA TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ, 2009. TAR – GEL Proje Kayıtları.
- AKTAŞ, Y., 2005a. Tarımsal Yayım ve Haberleşmeye Giriş. Dilara Yayınevi, Trabzon, s.283.
- _____, 2005b. Tarımsal Yayım Önemli midir?. H. Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi, 9(2), s.69-79.
- ANONYMOUS, 2004. Tarımsal Öğretim Eğitim, Yayım ve Araştırma – Geliştirme Komisyon Raporu, Syf12.
- ATEŞ, A., SAYIN, C., 2008. Antalya İlinde Örtüaltı Yetiştiriciliğinde Özel Tarımsal Danışmanlık Hizmetleri Üzerine Bir Araştırma. Akdeniz Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi, Antalya, 21(2), s.251–263.
- ATEŞ, H., Ç., TERİN, M., 2006. Yayımcıların Mesleki Niteliklerinin Yayım Çalışmalarının Başarısındaki Önemi: Van İli Örneği. Türkiye 7. Tarım Ekonomisi Kongresi Küreselleşme ve AB'ye Tam Üyelik Sürecinde Türk Tarımı, Antalya, Cilt 1, s.486-495.
- BAYRAKTAR, E., GAYTANCIOĞLU, O., 2000. Soğan Tarımında Kadın İşgücünün Rolü: Tekirdağ Örneği. IV. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 6-8 Eylül, Tekirdağ.
- BOYACI, M., 1998. Tarımsal Bilgi ve Teknoloji Akış (Enfarmasyon) Sisteminin Yapısal Özellikleri, Sorunları ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Araştırma: Manisa İli Örneği. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Doktora Tezi, İzmir.
- BUDAK, D., B., 1999. Tarımsal Yayım Elemanlarının Motivasyonu. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi, Adana, Cilt 14 (3), s.23-28.
- CEYLAN, İ., C., 2008-2009. Tarımsal Yayım ve İletişim Ders Notu, A.Ü. Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü (yayınlanmamış).

- CEYLAN, İ., C., KÖKSAL, Ö., AKIN, A., 2005. GAP Bölgesinde Tarımsal Üretim Sürecinde Üreticilerin Bilgi İhtiyaçlarının Karşılanmasında Tarım Danışmanlarının Rolü. GAP 4.Tarım Kongresi, Şanlıurfa, 1.Cilt, s.490-498.
- CURRE, J., SCHUTS, P., 2000. Privatizing Agricultural Extension Services In Two New German Federal States: Necessary Conditions Emerging From Experience Human Resources In Agricultural And Rural Development. ISBN 92-5-004469-0, FAO, Rome.
- ÇAVDAR, G., 2006. Radyo ve Televizyonda Yayınlanan Tarım Programlarının Kırsal Alanda İzlenmesi ve Etkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma. A. Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara, 124s.
- ÇUKUR, T., 2007. Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Yayım Politikaları ve AB’ne Uyum Açısından Öneriler Üzerine Bir Araştırma. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Doktora Tezi, İzmir, 301s.
- DEMİRTAŞ, M., GÜRLER, A., Z., 1994. Türkiye’de Uygulamaya Konulan I. Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesinin Türk Tarımının Gelişmesine Etkileri. Türkiye 1.Tarım Ekonomisi Kongresi, İzmir, Cilt:2, s.402-411.
- GENÇ, B., 2003. Fransa Ziraat Odaları Kuruluş ve Çalışma Alanları, Çiftçi ve Köy Dünyası, TZOB Dergisi, Ankara, Sayı: 226, s 28-31.
- GÖKÇE, O., 1998. Kırsal Gençlik ve Gelecekteki Olası Tarımsal Toplum Yapısı Üzerine Bir Araştırma. Türkiye 3. Tarım Ekonomisi Kongresi, Ankara, Bildiri Kitabı.
- _____, 2003. Tarımda Günöbirlik Çözümler. Çiftçi ve Köy Dünyası, TZOB Dergisi , Ankara, Sayı 220.
- _____, 2004. 1000 Köye 1000 Tarımcı Projesi Üzerine Bir İnceleme. Türkiye 6. Tarım Ekonomisi Kongresi, Tokat, s.609-615.
- GÜL, U., KÖKSAL, Ö., 2004. Çiftçi Örgütlerinde Yayım Eğitimi. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, Sayı:5 Nüsha:4.

- GÜRGEN, Y., 1989. Adana Tarım İl Müdürlüğündeki Yayım Elemanlarının Yayım Niteliklerini Belirleme Üzerine Bir Araştırma. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi, Adana, Cilt (4):4, s.96-107.
- HABLEMİTOĞLU, Ş., 2001. Kırsal Alanda İşgücü Değeri İle Kadınlar: Bir Toplumsal Cinsiyet Analizi Örneği. Türkiye Ziraat Odalar Birliği Yayınları, Yayın No:225, Ankara.
- HANSEN, J., P., et al., 2005, Landmand.dk - a personal portal for farmers, EFITA 2005 Proceedings, Vila Real, Portugal, 529-536 pp.
- KARA, U., K., 2007. Köy Merkezli Tarımsal Üretim Destek Projesi'nin Tarımsal Yayım Açısından Değerlendirilmesi: Şanlıurfa İli Örneği. H. Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa, 110s.
- KARATURHAN, B., 1997. İzmir İlindeki Tarımsal Yayım Etkinlikleri ve Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Doktora Tezi, İzmir, 253s.
- KIZILASLAN, N., 1999. Tarımsal Kalkınma Sürecinde Teknik Eleman ve Çiftçi Eğitiminin Önemi. Ziraat Mühendisliği Dergisi, Sayı: 322, Ankara, s.29-32.
- KOÇTÜRK, M., 2004. Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye'de Mesleki Çiftçi Örgütlenmesinin Durumu: TZOB örneği. Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi, Tokat, s 403-409.
- KUMUK, T., 1996. Ege Bölgesinde Seçilmiş Bazı Yörelere Kırsal Kalkınmada Kullanılan Yayım Yaklaşımlarının Karşılaştırılması Üzerine Bir Araştırma, TÜBİTAK / TOAG 1068, İzmir, 125s.
- ÖCAL KARA, F., 2005. Şanlıurfa İlinde Kadınların Tarımsal Yayım Hizmetlerinden Yararlanma Durumu ve Buna Etki Eden Etmenler Üzerine Bir Araştırma. H. Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa, 137s.
- ÖZÇATALBAŞ, O., 1994. GAP Bölgesinde (Şanlıurfa'da) Tarımsal Yayımın Analizi ve Etkin Bir Yayım Çalışması İçin Gerekli Koşulların Saptanması Üzerine Bir Araştırma. Ç.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Doktora Tezi, Adana, 261s.

- _____, 1999a. GAP'ta Çiftçi Eğitimi ve Yayım. Ziraat Mühendisliği Dergisi, Sayı: 322, Ankara, s.33-37.
- ÖZÇATALBAŞ, O., GÜRGEN, Y., 1998. Tarımsal Yayım ve Haberleşme. Baki Kitabevi, Adana, Yayın No:8.
- SALTAN, A., 2006. Adana İli Aladağ İlçesi Kökez Köyünün Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Kalkınma Açısından Tarımsal Yayım Çalışmalarının Değerlendirilmesi. Ç.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Adana, 86s.
- SAYIN, B., ÇELİKYURT, M., A., YILMAZ, İ., SAYIN, C., 2006. Bin Köye Bin Tarımcı Projesi'nin Antalya İli Koşullarında Etkinliğinin Değerlendirilmesi. Türkiye 7. Tarım Ekonomisi Kongresi Küreselleşme ve AB'ye Tam Üyelik Sürecinde Türk Tarımı, Antalya, Cilt 2, s.1166-1171.
- SWANSON, B., E., FARMER, B., J., BAHAL, R., 1990. The Current Status of Agricultural Extension Worldwide. Global Consultation on Agricultural Extension, 4-8 December, Rome-Italy, s.43-76.
- ŞORAKLI, A., 2006. Bin Köye Bin Tarımcı Projesi Kapsamında Görev Yapan Tarım Danışmanlarının Etkinliklerinin Belirlenmesi: Erzurum İli Örneği. Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 91s.
- TATLIDİL, H., CEYLAN, C., 2000. Türkiye'de Tarımsal Yayım Hizmetlerinin Geliştirilmesi. 5.Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi, 2.cilt, s1105-1115.
- TARIM VE MÜHENDİSLİK DERGİSİ, 2005. ZMO Tarım Gönüllülerinin Yanında. Sayı:75, s.57-62.
- TEDGEM, 2008, <http://www.tedgem.gov.tr/targel.htm>
- TKB, 2009. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Çiftçi Kayıt Sistemi 2008-2009 Üretim Sezonu Kayıtları, <http://cks.tarim.gov.tr>
- TUİK, 2009. Hanehalkı İşgücü Araştırması 2008 Kasım Dönemi Sonuçları (Ekim, Kasım, Aralık 2008), Haber Bülteni Sayı:24. Erişim Tarihi:16 Şubat 2009, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=4001>,

- TZOB, 2009. Tarım Sosyal Riski Azaltıyor, Kriz Ortamında İnsanlar Tarıma Sığıyor, Basın Bülteni Sayı: 8. Erişim Tarihi: 04 Şubat 2009, http://www.tzob.org.tr/tzob_web/basin_bulten/2009/04_02_2009.htm
- WAKSMAN, G., COFFIAN, R., 2005. Promotion of the use of ICT by the agro-food sector, EFITA 2005 Proceedings, Vila Real, Portugal, 909-912 pp.

ÖZGEÇMİŞ

1977 yılında Almanya’da doğdu.. İlk ve orta öğrenimimi Adana İli Tufanbeyli ilçesinde tamamladı. Lise öğrenimimi Ankara Ev Ekonomisi Meslek Lisesi’nde tamamladı.. 2000 yılında Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü’nden Ziraat Mühendisi olarak mezun oldu.. Halen Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Adana İl Tarım Müdürlüğü, Çiftçi Eğitimi ve Yayım Şubesinde Ziraat Mühendisi olarak görev yapmaktadır. Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği Gençlik ve Eğitim Programları Merkezi Başkanlığı tarafından yürütülen Leonardo da Vinci projelerinden biri olan “Tarımsal Yayım ve Bilişim Teknolojilerinin Tarımda Kullanılması” adlı proje kapsamında; tarımsal yayımın öncüsü olan ev sahibi ülke Danimarka’da ülkenin tarımsal yayım modeli hakkında bilgiler aldı. Çiftçi Eğitim ve Yayım Şube Müdürlüğünde Hazine Müsteşarlığına bağlı Merkezi Finans ve İhale Birimi, Devlet Planlama Teşkilatı’na bağlı Çukurova Kalkınma Ajansı ve Birleşmiş Milletler tarafından desteklenen çiftçilerin eğitimi amaçlı tarımsal yayım projelerinin hazırlanmasında ve uygulanmasında bizzat görev aldı. Evli ve iki çocuk sahibidir.

EKLER

Ek Çizelge 1. Adana İlinde İstihdam Edilen Tarım Danışmanlarının Görev Yaptıkları İlçe ve Köyler

Sıra No	İlçe Adı	Tarım Danışmanlarının Ünvanları	Merkez Köy Adı	Bağlı Köyler
1	Aladağ	Veteriner Hekim	Kökez	Kıcak, Gerdibi, Dölekli, Yetimli, Büyük Sofulu, Kabasakal, Posyağbasan, Ebrişim.
2	Ceyhan	Ziraat Mühendisi	Mustafabeyli	Tatarlı, Çataklı, Burhanlı, Altıgöz, Değirmenli.
3		Ziraat Mühendisi	Körseli	Eskikent, Günlüce, Dikilitaş, Elmagöl, Ekinyazı, Yenikent, Irmaklı.
4		Ziraat Mühendisi	Doruk	Yellibel, Çevretepe, Narlık, Kılıçkaya, Durhasandede, Gündoğan.
5		Ziraat Mühendisi	Hamdili	Sağırlar, Sarıkeçili, Değirmendere, Erenler, İncetarla, Köprülü.
6		Veteriner Hekim	Yeşildam	Ağaçlı, Sarıbahçe, Akdam, İnceyer, Yeşilbahçe, Çatalhüyük.
7		Veteriner Hekim	Sağkaya	Camızağlı, Soysalı, Gümürdülü, Başören, Tumlu, Tatlıkuyu.
8		Ziraat Mühendisi	Sarımazı	Dokuztekne, Hamidiye, Selimiye.
9		Çukurova	Ziraat Mühendisi	Pirili
10	Feke	Veteriner Hekim	Gedikli	Süphantere, Gürümze, Bağdatlı, Yaylapınarı, Güzpinarı.
11		Veteriner Hekim	Paşalı	Kırıküşağı, İncirci, Kovukçınar, Akoluk, Uğurlubağ, Tokmanaklı, Tenkerli, Kaşaltı.
12	İmamoğlu	Ziraat Mühendisi	Ufacıkören	Ayvalı, Sokutaş, Ağzıkaraca.
13	Karaisalı	Su Ürünleri Mühendisi	Ömerli	Sarıkonak, Tatık, Hacımusalı, Nuhlu, Döşekevi.
14		Veteriner Hekim	Beydemir	Hacılı, Çorlu, Eğlence, Torunsolaklı, Köriklü, Gökhasanlı.
15	Karataş	Ziraat Mühendisi	Tuzla	Hasırağacı, Hakkıbey, Uğurkaya, Tabaklar, Tuzkuyusu.
16		Su Ürünleri Mühendisi	Küçükkarataş	Gölkaya, Çakırören, Kapı, İshacı, İnneplihöyüğü.
17	Kozan	Ziraat Mühendisi	Gaziköy	Ayşehoca, Dilekkaya, Gökçeyol.
18		Ziraat Mühendisi	Acarantaş	Ilıca, Ferhatlı.
19		Veteriner Hekim	Akdam	Akarca, Enişçakırı, Postkabasakal, Ergenuşağı, Kızlarsekizi, Kuytucak, Gökgöz, Salmanlı.
20	Saimbeyli	Veteriner Hekim	Avcıpınarı	Beypınarı, Yeniköy.
21		Veteriner Hekim	Çeralan	Naltaş, Gökmenler.
22		Ziraat Mühendisi	Gürleşen	Yardibi, Himmetli, Tülü.
23	Sarıçam	Ziraat Mühendisi	Çiçekli	Aflak, Kılbaş, Karaömerli, Kargakekeç, Çirişgediği, Çaylı.
24		Veteriner Hekim	Yeniyayla	Çamlıca, Mustafalar, Sarıçam, Gökbuket, Aydınurdu.
25	Tufanbeyli	Veteriner Hekim	Yamanlı	Kayarcık, Çukurkışla, Kirazlıyurt, Yeşilova.
26		Veteriner Hekim	Doğanlı	Damlalı, Evcı, Koçyağız.
27		Veteriner Hekim	Bozgüney	Akçal, Fatmakuyu, Taşpınar, Pınarlar.
28	Yumurtalık	Ziraat Mühendisi	Kuzupınarı	Asmalı, Kırmızıdam.
29		Ziraat Mühendisi	Deveciuşağı	Ayvalık, Demirtaş.
30		Veteriner Hekim	Zeytinbeli	Yeniköy, Kalemlı.
31	Yüreğir	Ziraat Mühendisi	Belören	Çatalpınar, Esenler, Küttüklü.
32		Ziraat Mühendisi	Çotlu	Düzce, Ağzıbüyük, Şıhmurat, Kayarlı, Herekli.

Kaynak: Adana İl Tarım Müdürlüğü TAR-GEL Projesi Kayıtları, 2009

Ek Çizelge 2. Üreticilerin Eğitim Düzeyleri

Bağlı Olunan İlçe	Anket Yapılan Köyler	Okuma Yazma Bilmeyenler		Okur Yazarlar		İlkokul Mezunları		Ortaokul Mezunları		Lise Mezunları		Üniversite Mezunları	
		Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
Ceyhan	Kösreli	0	0,0	0	0,0	4	30,8	0	0,0	9	69,2	0	0,0
	Dikilitaş	2	16,7	0	0,0	8	66,7	1	8,3	1	8,3	0	0,0
Toplam		2	8,0	0	0,0	12	48,0	1	4,0	10	40,0	0	0,0
Yüreğir	Çotlu	0	0,0	0	0,0	7	50,0	4	28,6	2	14,3	1	7,1
	Ağzıbüyük	0	0,0	0	0,0	2	50,0	1	25,0	1	25,0	0	0,0
	Şihmurat	0	0,0	2	12,5	9	56,2	5	31,3	0	0,0	0	0,0
Toplam		0	0,0	2	5,9	18	52,9	10	29,5	3	8,8	1	2,9
Karaisalı	Beydemir	0	0,0	0	0,0	3	50,0	0	0,0	3	50,0	0	0,0
	Eğlence	0	0,0	0	0,0	6	100,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Toplam		0	0,0	0	0,0	9	75,0	0	0,0	3	25,0	0	0,0
Tufanbeyli	Yamanlı	0	0,0	0	0,0	8	40,0	4	20,0	5	25,0	3	15,0
	Kayarcık	0	0,0	0	0,0	6	54,6	1	9,1	3	27,2	1	9,1
Toplam		0	0,0	0	0,0	14	45,2	5	16,1	8	25,8	4	12,9
Yumurtalık	Kuzupınarı	0	0,0	0	0,0	5	50,0	4	40,0	1	10,0	0	0,0
	Asmalı	0	0,0	0	0,0	3	75,0	1	25,0	0	0,0	0	0,0
Toplam		0	0,0	0	0,0	8	57,2	5	35,7	1	7,1	0	0,0
GENEL TOPLAM		2	1,7	2	1,7	61	52,6	21	18,1	25	21,6	5	4,3

Ek Çizelge 3. Üreticilerin İlçeler Bazında Yetiştirdikleri Bitkisel Ürünler

ÜRÜNLER	Ceyhan		Yüreğir		Karaisalı		Tufanbeyli		Yumurtalık		İl Toplamı	
	İşletme Sayısı(Adet)	%	İşletme Sayısı(Adet)	%	İşletme Sayısı(Adet)	%	İşletme Sayısı(Adet)	%	İşletme Sayısı(Adet)	%	İşletme Sayısı(Adet)	%
Buğday	19	79,2	19	59,4	11	100,0	24	82,8	11	78,6	84	76,4
Mısır	24	100,0	26	81,3	7	63,6	2	6,9	5	35,7	64	58,2
Fıstık	2	8,3	2	6,3	0	0,0	2	6,9	8	57,1	14	12,7
Soya	9	37,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	9	8,2
Karpuz	11	45,8	4	12,5	0	0,0	0	0,0	6	42,9	21	19,1
Nar	1	4,2	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	0,9
Salçalık Biber	0	0,0	1	3,1	5	45,5	0	0,0	1	7,1	7	6,4
Ayçiçeği	0	0,0	0	0,0	6	54,5	0	0,0	6	42,9	12	10,9
Domates	0	0,0	0	0,0	1	9,1	0	0,0	0	0,0	1	0,9
Pamuk	0	0,0	9	28,1	1	9,1	0	0,0	5	35,7	15	13,6
Salatalık	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	6	42,9	6	5,5
Kabak	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	5	35,7	5	4,5
Soğan	0	0,0	11	34,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	11	10,0
Susam	0	0,0	1	3,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	0,9
Zeytin	0	0,0	1	3,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	0,9
Kiraz	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	6,9	0	0,0	2	1,8
Kaysı	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	3,4	0	0,0	1	0,9
Elma	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	3,4	0	0,0	1	0,9
Fiğ	0	0,0	1	3,1	0	0,0	8	27,6	0	0,0	9	8,2
Şeker Pancarı	0	0,0	0	0,0	0	0,0	20	69,0	0	0,0	20	18,2
Yonca	0	0,0	1	3,1	0	0,0	5	17,2	0	0,0	6	5,5
Fasulye	0	0,0	0	0,0	0	0,0	16	55,2	1	7,1	17	15,5
Nohut	0	0,0	0	0,0	0	0,0	12	41,4	0	0,0	12	10,9
Patates	0	0,0	3	9,4	0	0,0	1	3,4	0	0,0	4	3,6

Ceyhan ilçesinden 1, Yüreğir ilçesinden 2, Karaisalı ilçesinden 1 ve Tufanbeyli ilçesinden 2 üretici sadece hayvansal üretim yaptıkları için hesaplamalara dahil edilmemişlerdir.

Ek Çizelge 4. Çiftçilik Dışı Gelir

İLÇELER	Emekli	Muhtar	Bakkal	Devlet Memuru	Tüccar	Sulama Birliği Çalışanı	Fabrika Çalışanı	Tamirci	Dolmuş İşletmecisi	Değirmen İşletmecisi	Kira Geliri
	Kişi	Kişi	Kişi	Kişi	Kişi	Kişi	Kişi	Kişi	Kişi	Kişi	Kişi
Ceyhan	0	2	1	0	0	1	0	0	0	0	1
Yüreğir	4	1	1	0	1	0	0	1	0	0	0
Karaisalı	1	1	0	0	1	0	0	0	1	1	0
Tufanbeyli	6	0	0	3	0	0	1	0	0	0	0
Yumurtalık	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
İl Geneli	11	4	2	3	2	1	1	1	1	1	1

Ek Çizelge 5. Üreticilerin Arazi Mülkiyet Durumları

İLÇELER	Mülk		Kira		Ortak		Mülk+ Kira		Mülk+ Ortak		Kira+ Ortak		Mülk+ Kira+Ortak	
	İşletme Sayısı (Adet)	%	İşletme Sayısı (Adet)	%	İşletme Sayısı (Adet)	%	İşletme Sayısı (Adet)	%	İşletme Sayısı (Adet)	%	İşletme Sayısı (Adet)	%	İşletme Sayısı (Adet)	%
Ceyhan	13	54,1	1	4,2	1	4,2	7	29,1	1	4,2	1	4,2	0	0,0
Yüreğir	16	50,0	2	6,3	0	0,0	13	40,6	0	0,0	0	0,0	1	3,1
Karaisalı	5	45,4	1	9,1	1	9,1	4	36,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Tufanbeyli	23	79,4	1	3,4	3	10,3	2	6,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Yumurtalık	7	50,0	5	35,8	1	7,1	1	7,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Genel Toplam	64	58,2	10	9,1	6	5,5	27	25	1	0,9	1	0,9	1	0,9

Ceyhan İlçesinden 1, Yüreğir ilçesinden 2, Karaisalı ilçesinden 1 ve Tufanbeyli ilçesinden 2 üretici sadece hayvansal üretim yapmakta olup, herhangi bir arazi işlemekte oldukları için hesaplamalara dahil edilmemişlerdir.

Ek Çizelge 6. Üreticilerin İşledikleri Arazi Büyüklükleri

İLÇELER	Mülk		Kira		Ortak		Mülk+ Kira		Mülk+ Ortak		Kira+ Ortak		Mülk+ Kira+Ortak		İlçe Toplamı
	Dekar	%	Dekar	%	Dekar	%	Dekar	%	Dekar	%	Dekar	%	Dekar	%	Dekar
Ceyhan	5.135	71,3	10	0,1	30	0,4	1.360	18,9	270	3,7	400	5,6	0	0,0	7.205
Yüreğir	1.803	36,3	280	5,6	0	0,0	2.595	52,3	0	0,0	0	0,0	287	5,8	4.965
Karaisalı	93	24,9	40	10,7	50	13,4	190	50,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	373
Tufanbeyli	1.405	75,1	66	3,5	240	12,8	160	8,6	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1.871
Yumurtalık	1.861	46,7	370	9,3	150	3,8	1.600	40,2	0	0,0	0	0,0	0	0,0	3.981
Genel Toplam	10.297	56,0	766	4,2	470	2,6	5.905	32,1	270	1,5	400	2,2	287	1,6	18.395

Ek Çizelge 7. İşletme Genişlikleri

İlçeler	Sahip Olunan En Az Mülk Arazisi (da)	Sahip Olunan En Çok Mülk Arazisi (da)	Bitkisel Üretim Yapan Çiftçi Sayısı	İşletmelerin Toplam Arazi Varlığı (da)	Ortalama İşletme Genişliği (da)
Ceyhan	15	1.200	24	7.205	300,2
Yüreğir	20	700	32	4.965	155,2
Karaisalı	8	50	11	373	33,9
Tufanbeyli	12	200	29	1.871	64,5
Yumurtalık	20	1.500	14	3.981	284,4
İl Toplamı	15	730	110	18.395	167,2

Ek Çizelge 8. İşletme Deneyimleri – Yaş Ortalamaları

Yıllar	Ceyhan			Yüreğir			Karaisalı			Tufanbeyli			Yumurtalık		
	İşletme Sayısı (Adet)	%	Yaş Ort.	İşletme Sayısı (Adet)	%	Yaş Ort.	İşletme Sayısı (Adet)	%	Yaş Ort.	İşletme Sayısı (Adet)	%	Yaş Ort.	İşletme Sayısı (Adet)	%	Yaş Ort.
1-5 yıl arası	1	4,0	49,2	0	0,0	48,2	2	16,7	44,9	1	3,2	44,8	0	0,0	40,2
6-10 yıl arası	0	0,0		6	17,6		3	25,0		7	22,6		1	7,1	
11-15 yıl arası	1	4,0		4	11,8		2	16,7		4	12,9		1	7,1	
16+	23	92,0		24	70,6		5	41,7		19	61,3		12	85,7	
İl Geneli	25	100,0	46,0	34	100,0	46,0	12	100,0	46,0	31	100,0	46,0	14	100,0	46,0

Ek Çizelge 9. Üreticilerin Sahip Oldukları Alet - Ekipman Varlıkları (Adet)

İLÇELER	Traktör	Pulluk	Kazayağı	Mibzer	Römork	Gübre Dağıtıcısı	Fırfır	Diskaro	Holder	Yağmurlama Sulama Sistemi	Kültivatör	Pülverizatör	Çapa Makinası
Ceyhan	21	16	1	10	12	1	1	2	3	1	3	1	1
Yüreğir	23	18	6	15	10	4	8	6	8	9	12	4	4
Karaisalı	9	7	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0
Tufanbeyli	16	12	1	5	1	1	1	0	0	0	0	0	0
Yumurtalık	13	9	1	3	5	1	1	1	1	0	3	0	0
İl Geneli	82	62	9	33	29	7	11	9	12	10	19	5	5

Ek Çizelge 10. Üreticilerin Bilgisayar Sahiplik Oranları, Köyde İnternet Hizmetinin Varlığı, Üreticilerin İnterneti Kullanım Durumları

İLÇELER	Bilgisayarı Olanlar				Köyünde İnternet Olanlar				İnterneti Kullananlar			
	Evet	%	Hayır	%	Evet	%	Hayır	%	Evet	%	Hayır	%
Ceyhan	6	24,0	19	76,0	21	84,0	4	16,0	2	8,0	23	92,0
Yüreğir	2	5,9	32	94,1	32	94,1	2	5,9	1	2,9	33	97,1
Karaisalı	0	0,0	12	100,0	12	100,0	0	0,0	0	0,0	12	100,0
Tufanbeyli	5	16,1	26	83,9	19	61,3	12	38,7	4	12,9	27	87,1
Yumurtalık	1	7,1	13	92,9	11	78,6	3	21,4	0	0,0	14	100,0
İl Geneli	14	12,1	102	87,9	95	81,9	21	18,1	7	6,0	109	94,0

Ek Çizelge 11. Üreticilerin İlçeler Bazında Tarım Danışmanını Tanıma, Başvurma Durumları ve Tarım Danışmanı İle Görüşme Sıklıkları

Bağlı Olunan İlçe	Anket Yapılan Köyler		Tarım Danışmanını Tanıyanlar		Tarım Danışmanını Tanımayanlar		Toplam Anket Sayısı	Tarım Danışmanına Başvuranlar		Tarım Danışmanına Başvurmayanlar		Tarım Danışmanına Kısmen Başvuranlar		Hergün Görüşmeler		Haftada 2-3 Kez Görüşmeler		Haftada 1 Kez Görüşmeler		Ayda 1 Kez Görüşmeler			
	Merkez Köy	Çalışma Bölgesine Giren Köy	Üretici	%	Üretici	%		Üretici	%	Üretici	%	Üretici	%	Üretici	%	Üretici	%	Üretici	%	Üretici	%	Üretici	%
Ceyhan	Kösreli		12	92,3	1	7,7	13	10	83,3	1	8,3	1	8,3	8	72,7	2	18,2	1	9,1	0	0,0		
		Dikilitaş	0	0,0	12	100,0	12	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0		
Toplam			12	48,0	13	52,0	25	10	83,3	1	8,3	1	8,3	8	72,7	2	18,2	1	9,1	0	0,0		
Yüreğir	Çotlu		14	100,0	0	0,0	14	12	85,7	0	0,0	2	14,3	5	35,7	7	50,0	2	14,3	0	0,0		
		Ağzıbüyük	4	100,0	0	0,0	4	3	75,0	1	25,0	0	0,0	1	33,3	0	0,0	2	66,7	0	0,0		
		Şihmurat	0	0,0	16	100,0	16	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0		
Toplam			18	52,9	16	47,1	34	15	83,3	1	5,6	2	11,1	6	35,3	7	41,2	4	23,5	0	0,0		
Karaisalı	Beydemir		1	16,7	5	83,3	6	1	100,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	100,0		
		Eğlence	0	0,0	6	100,0	6	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0		
Toplam			1	8,3	11	91,7	12	1	100,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	100,0		
Tufanbeyli	Yamanlı		20	100,0	0	0,0	20	19	95,0	0	0,0	1	5,0	8	40,0	7	35,0	3	15,0	2	10,0		
		Kayarcık	11	100,0	0	0,0	11	11	100,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	5	45,5	5	45,5	1	9,1		
Toplam			31	100,0	0	0,0	31	30	96,8	0	0,0	1	3,2	8	25,8	12	38,7	8	25,8	3	9,7		
Yumurtalık	Kuzupınarı		10	100,0	0	0,0	10	9	90,0	1	10,0	0	0,0	3	33,3	6	66,7	0	0,0	0	0,0		
		Asmalı	0	0,0	4	100,0	4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0		
Toplam			10	71,4	4	28,6	14	9	90,0	1	10,0	0	0,0	3	33,3	6	66,7	0	0,0	0	0,0		
GENEL TOPLAM			72	62,1	44	37,9	116	65	90,3	3	4,2	4	5,6	25	36,2	27	39,1	13	18,8	4	5,8		

Ek Çizelge 12. Tarım Danışmanının Kırsal Kalkınmadaki Rollerine İlgili Üretici Görüşleri

Tarım Danışmanlarının Kırsal Kalkınmadaki Rollerine	Ceyhan			Yüreğir			Karaisalı			Tufanbeyli			Yumurtalık		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Tarım Danışmanları Üreticileri Tarımla İlgili Bilinçlendirmektedir.	12	0	0	17	0	0	0	0	1	25	2	4	10	0	0
Tarım Danışmanları Üreticileri Hayvancılıkla İlgili Bilinçlendirmektedir.	2	3	6	8	1	8	0	1	0	31	0	0	9	0	1
Tarım Danışmanları İşletmelerin Karlılığının Artmasına Katkı Sağlamaktadır.	10	0	2	16	1	0	0	0	1	29	1	1	7	3	0
Tarım Danışmanları Pazar Payı Yüksek Ürünlerin Yetiştirilmesi İçin Üreticileri Bilinçlendirmektedir.	3	0	9	8	5	4	1	0	0	14	3	14	8	2	0
Tarım Danışmanları Üreticilere Üretilen Ürünün Pazarlanması ve Değerlendirilmesi Konusunda Yardımcı Olmaktadır.	0	0	12	0	3	14	0	0	1	0	4	27	0	0	10
Tarım Danışmanları Bilgileri ve Çalışkan Yapılarıyla Üreticilere Örnek Olmaktadır.	11	1	0	17	0	0	0	0	1	27	4	0	10	0	0
Tarım Danışmanları Tarımla İlgili Yenilik ve Teknolojik Gelişmelerin Köye Getirilmesinde Öncülük Etmektedir.	8	2	2	16	1	0	0	0	1	27	3	1	10	0	0
Tarım Danışmanları Köyün Altyapı, Eğitim, Sağlık vb. Çalışmaların Geliştirilmesi İçin Çalışmaktadır.	0	2	10	8	4	5	0	0	1	24	4	3	4	0	6
Tarım Danışmanları Üreticileri Örgütlenme, Kooperatif Kurma Konularında da Bilinçlendirmektedir.	5	2	5	9	3	5	0	0	1	27	1	3	7	1	2
Tarım Danışmanları Üreticilere Canlıların ve İnsanların Sağlığını Koruyarak Üretim Yapmaları Gerektiği Konusunda da Bilgiler Vermektedir.	10	1	1	13	4	0	0	0	0	26	4	1	8	1	1
Tarım Danışmanları Üreticilere Çevre Koruma İle İlgili Konularda da Bilgiler Vermektedir.	9	1	2	10	3	4	0	0	1	19	10	2	9	0	1

1 Katılıyorum

2 Kararsızım

3 Katılmıyorum

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ ARAŞTIRMA ANKET FORMU**

Tarım Danışmanları Anket Formu

**Öğretim Üyesi Danışman: Prof. Dr. Oğuz YUDAKUL
Yüksek Lisans Öğrencisi : Suna TOKTAŞ (Zir. Müh.)**

TARIM DANIŞMANLARI ANKETİ

Sayın tarım danışmanları,

Size sunulan bu anket, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim dalında; Prof. Dr. Oğuz YURDAKUL tarafından danışmanlığı yapılan “Adana İlinde Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi (TAR-GEL) Uygulamalarının Değerlendirilmesi” bağlıklı Yüksek Lisans tez projemin uygulama anketi olup, toplanan bilgiler tarafımdan sadece tez çalışmamda kullanılacaktır. Sorulara içtenlikle vereceğiniz cevaplar araştırmanın amaca ulaşmasına katkı sağlayacaktır.

İlgi ve katkılarınız için Şimdiden teşekkür ederim.

Suna TOKTAŞ
Ziraat Mühendisi

Tarih:

1 - TARIM DANIŞMANLARININ KİŞİSEL BİLGİLERİ

Yaş ( ) 20 - 25 ( ) 26 - 30 ( ) 30 - 35 ( ) 35 +

Memleketiniz (İl / İlçe / Köy) :

Mezun olduğunuz bölüm :

En son mezun olduğunuz derece ( ) Lisans ( ) Yüksek Lisans ( ) Doktora

TARGEL projesi kapsamında çalışmaya başlamadan önce tarımla ilgili bir işte mesleki deneyiminiz var mıydı? ( ) Evet ( ) Hayır

Ne kadar süreyle? ( ) 0 – 6 ay ( ) 6 ay – 1 yıl ( ) 1 – 2 yıl ( ) 2 yıldan fazla

2 - ÇALIŞMA ALANI İLE İLGİLİ BİLGİLER

Nerede kalıyorsunuz? ( ) Köyde ( ) İlçede ( ) İlde

Görev yaptığınız köyde ikamet etme konusunda sıkıntı yaşıyor musunuz? ( ) Evet ( ) Hayır

Görevli olduğunuz köy sayısı kaçtır?

İkamet ettiğiniz köyde
Başlıca geçim kaynakları
Bitkisel Üretim
Hayvansal Üretim
Diğer
İlköğretim Okulu ( )
Sağlık Ocağı ( ) Sağlık Çalışanı ( )
Köyün en önemli sorunu nedir?

3 - PROJE HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERE YÖNELİK BİLGİLER

1- Kendi uzmanlık alanınız ve çalıştığınız köy ya da beldenin tarımsal üretim desenini birlikte ele aldığınızda; çalıştığınız köy ya da beldede sizin görevlendirilmiş olmanız konusunda aşağıda yer alan ifadelerden hangisini daha çok benimsersiniz?

( ) Çalıştığım köy ya da beldenin tarımsal üretim deseni kendi uzmanlık alanımla örtüşüyor.

( ) Çalıştığım köy ya da beldenin tarımsal üretim deseni kendi uzmanlık alanımla örtüşmüyor.

( ) Benimle birlikte köyde bir Ziraat mühendisi / Veteriner hekim olsa daha iyi olur.

( ) Diğer.....

.....

2 - KÖYMER Projesi şartlarının iyileştirilerek ve kapsamının genişletilerek devam etmesi sizin için olumlu mu?

Evet Hayır

Hayır ise nedenini lütfen belirtiniz.....
.....

3 - KÖYMER projesindeki eksiklikler ya da sorunlar TARGEL projesinde giderildi mi?

Evet bütün sorunlarım giderildi.

Hiçbiri giderilmedi.

Bazıları çözüldü.(Hangilerinin çözümediğini lütfen belirtiniz.....
.....)

4 - Görevinizin sözleşmeli memur kadrosunda olması sizde gelecek kaygısı yaratıyor mu?

Evet Hayır

5 – Özlük haklarınızla ilgili yaşadığınız sıkıntılar var mı? Varsa neler olduğunu belirtir misiniz?.....
.....

4 - ÇALIŞMA ETKİNLİKLERİNE YÖNELİK BİLGİLER

6 - Çalışma ofisiniz var mı?

Evet Hayır

7 - Bilgisayarınız var mı?

Evet Hayır

8 - Görev yaptığınız köyde internet bağlantısı var mı?

Evet Hayır

9 – Çalışma ofisinizin telefon, internet vb.giderleri karşılanıyor mu?

Evet Hayır

10 - Üreticilere ulaşmanız için size tahsis edilmiş bir araç (taşıt, motosiklet vb.) var mı?

Evet Hayır

11 - Cevabınız evet ise, bu aracın giderleri (mazot, benzin, tamir vb.) nasıl karşılanıyor?

Kendim karşılıyorum.

Tarım ve Köyşleri Bakanlığı tarafından karşılanıyor.

Hiç karşılanmıyor.

Diğer.....

12- Cevabınız hayır ise, görev alanınıza giren köylere ulaşımında araç sorununu nasıl çözüyorsunuz?.....

13 – Çalışmalarınızda en çok hangi araç gereçleri kullanıyorsunuz?

Bilgisayar Projeksiyon Cihazı El broşürleri

Çiftçi mektupları Kitapçıklar Bilgi notları

Toprak burgusu

14 - İhtiyaç duyduğunuz araç-gereçleri nasıl sağlıyorsunuz?

Kendi olanaklarımla sağlıyorum.

İl / İlçe Müdürlüğünden sağlıyorum.

Hiç sağlayamıyoruz.

15 - Sizce köyde yaşamının göreviniz açısından en büyük artışı nedir? (Lütfen sizin için önem derecesine göre (X) isareti koyunuz.)

	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
Üreticiler ile iç içe bulunduğumdan bazı yenilikleri benimsetme daha kolay oluyor.			
İşleri (özellikle denemeleri) daha kolay yürütebiliyorum			
Üreticilerin davranışlarını gözlemleyerek, ona göre davranabiliyorum.			
Bizi hergün görüyor olmaları bizi sıradanlaştırıyor ve konu uzmanı olarak görmelerini engelliyor.			
Diğer.....			

16 - Yayım çalışmalarınızda üreticilerle hizmet bakımından ağırlıklı olarak nasıl bir yöntem izliyorsunuz?

	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
Araç sıkıntım olduğu için sadece ikamet ettiğim köydeki üreticilere yardımcı oluyorum.			
İkamet ettiğim köyde işler çok yoğun olduğu için başka köydeki üreticilerle ilgilenemiyorum.			
Bütün üreticileri ziyaret etmem zaman yetersizliğinden dolayı mümkün olmadığından bana danışan üreticilere yardımcı oluyorum.			
Belirli aralıklarla bütün üreticileri ziyaret etmeye çalışıyorum.			
Diğer.....			

17 - Lütfen sizin için önem derecesine göre (varsa) eğitim ihtiyaçlarınızı (X) işareti koyarak belirtiniz.

(1. Çok önemli, 2. Önemli, 3. Orta derecede önemli, 4. Önemsiz, 5. Gereksiz)

	1	2	3	4	5
Tarımsal yayım teknikleri					
Bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele					
Hayvan hastalık ve zararlıları ile mücadele					
Sulama					
Hasat-Harman					
Tohumluk/ Fide / Fidan seçimi					
Gübreleme					
Ekim-Dikim					
Yem bitkileri yetiştiriciliği					
Silaj yapımı					
Süt sığırcılığı					
Besi sığırcılığı					
Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği					
Hayvansal ürünlerin değerlendirme teknikleri					
Organik Tarım					
Tarımsal mekanizasyon					
Tarım Sigortası					
Kooperatifçilik / Örgütlenme					
Diğer.....					

18 - Çalışma verimliliğinizi etkileyen (varsa) sosyal etkenleri lütfen belirtiniz. (Lütfen sizin için önem derecesine göre (X) işareti koyunuz.)

(1. Çok önemli, 2. Önemli, 3. Orta derecede önemli, 4. Önemsiz)

	1	2	3	4
Köy yaşamına uyum sağlamakta zorlanıyorum.				
Sosyal (sinema, tiyatro vb.) etkinliklerimiz yok.				
Yakın çevremde sağlık kuruluşunun olmaması.				
Evli ise, eşim köyde yaşamak istemiyor.				
Köyde yasama koşulu, evlenmemi etkiliyor.				
Diğer.....				

19- Kendi inisiyatifinizi kullanarak, üreticilerle birlikte, yayım çalışması yapabiliyor musunuz?

( ) Evet, gönüllü olan üreticilerle çeşitli tarımsal yayım çalışmalarını Tarım İl (İlçe) Müdürlüğü'ne bağlı kalmadan yapabiliyorum.

( ) Hayır, bizim için hazırlanan programın dışında yapacağımız tüm tarımsal yayım çalışmalarında Tarım İl (İlçe) Müdürlüğü'ne mutlaka bilgi vererek çalışma yapabiliyoruz.

( ) Diğer (Lütfen belirtiniz.).....
.....

20 - Yayım programınızı kim hazırlıyor?

( ) Tarım ve Köyişleri Bakanlığı hazırlıyor. Bütün ülkede aynı program uygulanıyor.

( ) Tarım İl Müdürlüğü hazırlıyor.

( ) Kimse hazırlamıyor. Ben kendime göre bir program yapıyorum.

( ) Program yapmıyorum, üreticinin bana ihtiyacı olduğu konuda çalışma yapıyorum.

( ) Diğer .....

21 - TAR-GEL projesi kapsamında Adana İli ve İlçelerine bağlı bulunan köylerde tarım danışmanı olarak görev yapan Ziraat Mühendisleri ve Veteriner Hekimlerin kırsal kalkınmadaki rolü ile ilgili olarak; aşağıda yer alan somut amaçlar hakkındaki düşüncelerinizi belirtir misiniz?

	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
Tarım danışmanları; köylülerin tarım ve hayvancılıkla ilgili konularda bilinçlenmesini sağlamalıdır.			
Tarım danışmanları; köyün sosyo-kültürel kalkınmasına katkıda bulunmalıdır.			
Tarım danışmanları; üreticilere kar marjı yüksek olan ürün seçimi konusunda yardımcı olmalıdır.			
Tarım danışmanları tarım ve hayvancılıkla ilgili geleneksel yöntemlerin terk edilmesini sağlamalıdır.			
Tarım danışmanları; üreticilere eğitim vererek tarımsal işletmelerinin verimliliğini arttırmalıdır.			
Tarım danışmanları; kırsal bölgenin kalkındırılması için o yöreye özgü projeler üretmelidir.			
Tarım danışmanları tarım ve hayvancılık alanında geliştirdikleri projelerle halkın refah seviyesinin yükseltilmesine katkı sağlamalıdır.			
Tarım danışmanları; bilgileri ve çalışkan bir yapıda olmalarıyla üreticilere örnek olmalıdır.			
Köyün altyapı, eğitim, sağlık v.b. çalışmalarının geliştirilmesi için köylülere önyak olmalıdır.			
Tarım danışmanları; üreticilerin yeni teknolojileri kullanarak daha kaliteli ve verimli ürün almalarına yardımcı olmalıdır.			
Tarımsal üretimin çevre üzerinde yarattığı baskı konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapmalıdır.			
Tarım danışmanları; biyolojik çeşitliliğin korunması konusunda halkı bilinçlendirmelidir.			
Üreticilerin sertifikalı tohum kullanmalarını sağlamalıdır.			
Bölge şartlarında uygulanabilir ise organik tarımı üreticilere benimsetmelidir.			
Sulamada üreticileri daha bilinçli hale getirmelidir.			
Tarımsal yayım çalışması ile kadınları tarımsal üretimde daha etkin ve kendi kendine yeterli duruma getirmelidir.			
Tarımsal üretimin AB koşullarına uyumu yönünde çalışmalar yapmalıdır.			

22 – Tabloda yer alan somut amaçların dışında önemli gördüğünüz bir amaç var ise lütfen belirtiniz.....

.....

23 - Çalışmalarınızda en büyük desteği kimden ya da kimlerden görüyorsunuz?

Tarım İl Müdürlüğü Tarım İlçe Müdürlüğü

Belde belediye başkanı Muhtar

Büyük üretici Valilik

Diğer.....

24 - İşe başladığınız günden bugüne bölgenizde üretim teknikleri olumlu yönde değişti mi?

Evet Hayır

25 - Yanıtınız evet ise, nasıl bir değişim gerçekleştiğini lütfen belirtiniz.....

.....

26 - Tarımsal üretimle ilgili konularda kadınlara yönelik çalışmalarınız var mı?

Evet Hayır

27 - Yanıtınız evetse ne tür çalışmalarınız var? Lütfen belirtiniz.....

.....

5 - ALDIKLARI HİZMET İÇİ EĞİTİMLERE YÖNELİK BİLGİLER

28 - Düzenli olarak bir hizmet içi eğitim alıyor musunuz?

Evet Hayır

29 – Cevabınız evet ise hangi sıklıkla hizmet içi eğitim alıyorsunuz?

2 haftada bir Ayda bir 2-3 ayda bir 5-6 ayda bir

30 – Cevabınız hayır ise neden hizmet içi eğitim almadığınızı belirtir misiniz?

Herhangi bir hizmet içi eğitim ihtiyacı duymuyorum, kendi bilgilerim yeterli.

Daha önce katıldığım eğitimlerin benim için pek yararını görmedim.

Katılmak istiyorum fakat bağlı olduğum ilçe müdürü işlerin yoğunluğundan dolayı izin vermiyor.

Diğer.....

31 - Lisansta Tarımsal Yayım ve Haberleşme dersi aldınız mı?

Evet Hayır

32– Cevabınız evet ise, çalışmalarınızda sizin için yararlı oluyor mu?

Evet Hayır Pek yararını görmedim.

33 – 32. soruya cevabınız hayır ise, tarımsal yayım yöntemleri, kuramı, ilkeleri, iletişim vb. konularda hiç eğitim aldınız mı?

Evet Hayır

34 - Sizce bu tür bir eğitim gerekli mi?

Tarım danışmanı olarak çalışan herkesin mutlaka alması gereken bir eğitim.

Hiç gerekli olan bir eğitim değil.

Bazen faydasını görüyorum, ama muhakkak alınması gereken bir eğitim değil.

Diğer.....

6 - ÜRETİCİLERLE İLİŞKİLERİNE YÖNELİK BİLGİLER

35 - Yaptığınız çalışmalarda çiftçilerin ilgisiz tutumlarıyla karşılaşıyor musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

36 - Cevabınız evet ise; sizce bunun nedeni aşağıda yer alan ifadelerden hangisi olabilir? (Lütfen sizin için önem derecesine göre (X) işareti koyunuz.) (1. Çok önemli, 2. Önemli, 3. Orta derecede önemli, 4. Önemsiz)

	1	2	3	4
Görev yaptığım köylerde üreticiler çalışmalarına önyargılı davranıyor.				
Üreticiler bilgi eksikliği içinde olduklarının farkında değiller.				
Yenilikleri uygulamak istiyorlar, fakat maddi sıkıntıdan dolayı uygulamaya geçemiyorlar.				
Diğer.....				

37 - Üreticiler en çok hangi konularda tavsiyede bulunmanızı istiyor?

( ) Bitkisel Üretim ( ) Hayvansal Üretim ( ) Her ikisi

38 - Sizin uzmanlık alanınıza girmeyen soru ya da problemlerle karşılaşıyor musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

39 - Yanıtınız evet ise, uzmanlık alanınıza girmeyen hangi soru ya da problemlerle karşılaşıyorsunuz?.....

40 - Yanıtınız evet ise, çözüm için hangi yola başvuruyorsunuz?

( ) İl / İlçe Tarım Müdürlüğüne ( ) Üniversiteye

( ) Diğer danışman arkadaşlarıma ( ) Diğer.....

7 – GÖREV ALDIĞI PROJELERLE İLGİLİ BİLGİLER

41 - Avrupa Birliği tarafından desteklenen Kırsal Kalkınma Projeleri'nde yürüttüğünüz ya da görev aldığınız proje var mı?

( ) Evet ( ) Hayır

42 - Yanıtınız evet ise, hangi projede hangi görevle görev aldınız veya alıyorsunuz?.....

.....

43 - Köyde geliştirdiğiniz projelerde devletten ya da başka bir kaynaktan finansal destek alıyor musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

8- DİĞER

44 - Karşılaştığınız başlıca sorunlar nelerdir?

.....

.....

45 - Sisteminin daha etkin çalışması için sizce neler yapılabilir? Belirtmek istediğiniz başka bir husus var mı?.....

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ ARAŞTIRMA ANKET FORMU**

Üretici Anket Formu

**Öğretim Üyesi Danışman: Prof. Dr. Oğuz YUDAKUL
Yüksek Lisans Öğrencisi : Suna TOKTAŞ (Zir. Müh.)**

ÜRETİCİ ANKETİ

Değerli üretici,

Size sunulan bu anket, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim dalında; Prof. Dr. Oğuz YURDAKUL tarafından danışmanlığı yapılan “Adana İlinde Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi (TAR-GEL) Uygulamalarının Değerlendirilmesi” başlıklı Yüksek Lisans tez projemin uygulama anketi olup, toplanan bilgiler tarafımdan sadece tez çalışmamda kullanılacaktır. Sorulara içtenlikle vereceğiniz cevaplar araştırmanın amaca ulaşmasına katkı sağlayacaktır.

İlgi ve katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Suna TOKTAŞ
Ziraat Mühendisi

İlçe Adı:

Köy Adı:

Tarih:

1 - ÜRETİCİYİ VE İŞLETMESİNİ TANITICI BİLGİLER

Cinsiyet	Bay	Bayan
----------	-----	-------

Yaş

Medeni Durumu	Evli	Bekar
---------------	------	-------

Hanedeki birey sayısı :

Öğrenim Durumu	Okur-yazar değil	Okur yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite
----------------	------------------	------------	---------	----------	------	------------

İşletmenin Faaliyet Alanı	Bitkisel Üretim	Hayvansal Üretim	Her ikisi
---------------------------	-----------------	------------------	-----------

Hangi ürünleri yetiştiriyorsunuz?

Çiftçilik dışında gelir getirici bir faaliyetiniz var mı? Cevabınız evet ise ( ) Evet ( ) Hayır lütfen belirtiniz.....
--

Arazi Varlığı (da)	Mülk	Kira	Ortak
--------------------	------	------	-------

Sulama Durumu	Sulu (da)	Kuru (da)	Sulu ve kuru (da)
---------------	-----------	-----------	-------------------

Hayvan Varlığı	Büyükbaş	Küçükbaş	Kümes Hayv.	Arıcılık	Diğer	Toplam
----------------	----------	----------	-------------	----------	-------	--------

İşletmenizin faaliyet süresi	1 Yıldan Az	1-5 Yıl	6-10 Yıl	11-15 Yıl	16 yıl +
------------------------------	-------------	---------	----------	-----------	----------

İşletmenizde hangi tarımsal alet veya ekipmanı kullanıyorsunuz?

İşletmede çalışan sayısı Aile içinden Dışardan ücretli	1 kişi	1-5 kişi	6-10 kişi	11-15 kişi	16 kişi +
--	--------	----------	-----------	------------	-----------

Evinizde bilgisayar var mı? ( ) Evet ( ) Hayır

Köyünüzde internet bağlantısı var mı? ( ) Evet ( ) Hayır

Evinizde internet kullanıyor musunuz? ( ) Evet ( ) Hayır

Cevabınız evet ise; interneti en çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?

( ) Güncel haberleri takip etmek

( ) Tarımla ilgili yenilikleri takip etmek

( ) Hava durumunu takip etmek

( ) Tarım Bakanlığının çiftçilere yönelik çalışmalarından ve desteklemelerinden haberdar olmak

( ) Diğer.....
.....

2 - TARIM DANIŞMANI VE ÇALIŞMALARINA YÖNELİK SORULAR

1 - Köyünüzde devlet tarafından görevlendirilen ve sizlerin tarımsal sorunlarıyla ilgilenen tarım danışmanını (ziraat mühendisi veya veteriner hekim) tanıyor musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

2 - Cevabınız evet ise, siz de tarımsal bir bilgiye ihtiyaç duyduğunuzda ya da bir sorunla karşılaştığınızda tarım danışmanına başvuruyor musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır ( ) Bazen

Cevabınız evet ise; hangi konularda danışyorsunuz?.....

Cevabınız hayır ise; neden başvurmuyorsunuz?.....

Cevabınız bazen ise sebebini ve hangi konularda danışıp hangi konularda danışmadığınızı belirtiniz.....

3 - Danışmanın verdiği önerileri uyguluyor musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır ( ) Kısmen

4 – Cevabınız hayır ya da kısmen ise nedeni: .....

5 - Danışmanlar köyde en çok hangi çiftçilere yardımcı oluyor?

( ) Büyük üreticilere

( ) Muhtara

( ) Kendisine danışanlara

( ) Diğer.....

6 - Köydeki kadınlar da danışmanın tarımsal konulardaki önerilerinden yararlanabiliyor mu?

( ) Evet ( ) Hayır

Cevabınız evet ise; kadınlar danışmanın hangi önerilerinden faydalanıyor?.....

7 - Sizce kadınlara da tarımsal konularda danışmanlar tarafından hizmet verilmeli mi?

( ) Evet ( ) Hayır

Cevabınız evet ise; danışman tarafından kadınlara hangi konularda eğitim verilmelidir diye düşünüyorsunuz?.....

8 – Tarım danışmanları tarımsal üretimde size hangi konularda yardımcı oluyor?

( ) Hastalık ve zararlı ile mücadele

( ) Sulama

( ) Tohumluk/Fide/Fidan

( ) Hasat-Harman

( ) Gübreleme

( ) Ekim-Dikim

( ) Bakım İşleri

( ) Destekleme konuları

( ) Organik Tarım

( ) Tarımsal mekanizasyon

( ) Tarım Sigortası

( ) Kooperatifçilik / Örgütlenme

( ) Tarımsal Krediler

( ) Diğer.....

9 – Bugüne kadar tarım danışmanına başvurup da sorununuza çözüm bulamadığınız durumlar oldu mu?

( ) Evet ( ) Hayır

Cevabınız evet ise tarım danışmanının hangi konularda size yeterince yardımcı olmadığını düşünüyorsunuz?

☐ Hastalık ve zararlı ile mücadele	☐ Sulama
☐ Tohumluk/Fide/Fidan	☐ Hasat-Harman
☐ Gübreleme	☐ Ekim-Dikim
☐ Bakım İşleri	☐ Destekleme konuları
☐ Organik Tarım	☐ Tarımsal mekanizasyon
☐ Tarım Sigortası	☐ Kooperatifçilik / Örgütlenme
☐ Tarımsal Krediler	☐ Diğer.....

10 - Tarım danışmanı yetiştirdiğiniz ürünler dışında başka ürünler yetiştirmenizi öneriyor mu?

- Evet   Hayır

11 - Evetse hangi ürünler?.....

12 - Bu ürünleri yetiştiriyor musunuz?

- Evet   Hayır

13- Danışmanla ne kadar sıklıkla görüşüyorsunuz?

- Her gün   Haftada 2-3 kez   Haftada bir kez
 Ayda bir kez   Diğer.....

3 - TARIM DANIŞMANLARININ ÜCRETLERİNE YÖNELİK SORULAR

14 - Tarım danışmanları sizce ne kadar ücret alıyordu?

- 1.000 – 1.500 TL   1.500 – 2.000 TL
 2.000 TL'den daha fazla   Hiçbir fikrim yok

15 - Devlet, danışmana verilen ücreti bıraksa, siz bu ücreti vermeye razı olur musunuz?

- Evet   Hayır

Cevabınız evet ise nedeni:.....

Cevabınız hayırsa nedeni:.....

4 - PROJE İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİNE YÖNELİK SORULAR

16 - Sizce her köyde bir tarım danışmanı bulunmalı mı?

Evet Hayır

17- Hayırsa nedeni:.....

18 - Bu proje ilk başladığında (yani danışman köyde göreve ilk başladığında) projeye bakış açınız nasıldı?

İlk başlarda pek yararlı olmaz diye düşünüyordum ancak çok yararımı gördüm.

Baştan beri projenin çok iyi düşünülmüş bir proje olduğunu düşünüyordum, halen de aynı düşünüyorum.

İlk başta çok başarılı bir proje olarak düşündüm, fakat şimdi projenin başarısız olduğunu düşünüyorum.

İlk baştan beri proje hakkında olumsuz düşünüyordum, şu anda da projenin başarılı olduğunu görmedim.

19- Tarım danışmanı sizlere ne tür yazılı materyaller veriyor?

Dergi Broşür Diğer..... Hiçbirşey vermiyor.

20 – (Tarım danışmanı ziraat mühendisi ise) Köyünüzde çalışan tarım danışmanı hayvansal üretim ile ilgili konularda da yardımcı olabiliyor mu?

Evet Hayır

21 – Cevabınız evet ise; özellikle hangi konularda yardımcı oluyor?

Damızlık Seçimi Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği

Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği Arıcılık

Hijyen süt üretimi Sağım teknikleri

Hayvancılık desteklemeleri Aşılama

Silaj yapımı Suni tohumlama

Diğer.....

22 - (Tarım danışmanı veteriner hekim ise) Köyünüzde çalışan tarım danışmanı bitkisel üretim ile ilgili konularda da yardımcı olabiliyor mu?

Evet Hayır

23 – Cevabınız evet ise; özellikle hangi konularda yardımcı oluyor?

☐ Hastalık ve zararlı ile mücadele	☐ Sulama
☐ Tohumluk	☐ Hasat-Harman
☐ Gübreleme	☐ Ekim-Dikim
☐ Bakım İşleri	☐ Destekleme konuları
☐ Organik Tarım	☐ Tarımsal mekanizasyon
☐ Tarım Sigortası	☐ Kooperatifçilik / Örgütlenme
☐ Tarımsal Krediler	☐ Diğer.....

24 - TAR-GEL projesi kapsamında Adana İli ve İlçelerine bağlı bulunan köylerde tarım danışmanı olarak görev yapan Ziraat Mühendisleri ve Veteriner Hekimlerin kırsal kalkınmadaki rolü ile ilgili aşağıdaki görüşlere katılma derecenizi belirtiniz

	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
TAR-GEL projesi kapsamında köyümüze gelen tarım danışmanı üreticileri tarımla ilgili konularda bilinçlendirmektedir.			
TAR-GEL projesi kapsamında köyümüze gelen tarım danışmanı üreticileri hayvancılıkla ilgili konularda bilinçlendirmektedir.			
TAR-GEL projesi kapsamında köyümüze gelen tarım danışmanı işletmelerin karlılığının artmasına katkı sağlamaktadır.			
TAR-GEL projesi kapsamında köyümüze gelen tarım danışmanı pazar payı yüksek ürünlerin yetiştirilmesi için üreticileri bilinçlendirmektedir.			
TAR-GEL projesi kapsamında köyümüze gelen tarım danışmanı üreticilere üretilen ürünün pazarlanması ve değerlendirilmesi konusunda yardımcı olmaktadır.			
TAR-GEL projesi kapsamında köyümüze gelen tarım danışmanı bilgileri ve çalışan yapılarıyla üreticilere örnek olmaktadır.			
TAR-GEL projesi kapsamında köyümüze gelen tarım danışmanı tarımla ilgili yeniliklerin ve teknolojik gelişmelerin köyümüze getirilmesinde öncülük etmektedir.			
TAR-GEL projesi kapsamında köyümüze gelen tarım danışmanı köyümüzün altyapı, eğitim, sağlık vb. çalışmalarının geliştirilmesi için ön ayak olmaktadır.			
TAR-GEL projesi kapsamında köyümüze gelen tarım danışmanı üreticilere örgütlenme, kooperatif kurma konularında da bilinçlendirme çalışmalarına önem vermektedir.			
TAR-GEL projesi kapsamında köyümüze gelen tarım danışmanı üreticilere canlıların ve insanların sağlığını koruyarak üretim yapmalarını gerektiği konusunda da bilgiler vermektedir.			
TAR-GEL projesi kapsamında köyümüze gelen tarım danışmanı üreticilere çevre koruma ile ilgili konularda da bilgiler vermektedir.			

5 - BİLGİ ALMA KAYNAKLARINA YÖNELİK SORULAR

25 - Danışman, köyünüzde göreve başlamadan önce tarımsal konularda nereden ya da kimden bilgi alıyordunuz?

- Köye gelen özel ziraat mühendislerinden / veteriner hekimlerden bilgi alıyordum.
- Tarım İl/İlçe Müdürlüğü'nden gelen teknik elemanlardan bilgi alıyordum.
- Tarımsal ilaç / gübre satıcılarından bilgi alıyordum.
- Komşularımdan, köyün ileri gelenlerinden bilgi alıyordum.
- Kimseden bilgi almıyordum. Deneyimim yeterli.
- Tarım İl/İlçe Müdürlüğü'ne gidiyordum.

26 - Şimdi de bu kişilerden ya da yerlerden bilgi almaya devam ediyor musunuz?

- Evet Hayır

27 - Aşağıdaki kaynakların hangisinden tarımsal bilgilerinizi geliştirmede yararlanıyorsunuz?

- TV (TRT GAP) Radyo Dergi
- Broşür Diğer..... Hiçbiri

28 – Aşağıda yer alan dernek ya da kuruluşlara üye misiniz?

- Ziraat Odası Tarım Satış Kooperatifi
- Tarım Kredi Kooperatifi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
- Diğer..... Hiçbiri

29 – Cevabınız evet ise; bu dernek ya da kuruluşa üye olma nedeniniz nedir? Lütfen belirtiniz.

- Doğrudan gelir ve diğer tarımsal desteklemelerden yararlanabilmek için üyeyim.
- Kredi alabilmek için üyeyim.
- Yeni bilgiler öğrenmek için üyeyim.
- Ürünümü satabilmek için üyeyim.
- Diğer.....

30 – Hangi tarımsal desteklemelerden faydalanıyorsunuz?.....

31 – Tarım danışmanının köyünüze getirdiği en büyük ya da en önemli yenilik nedir?.....

32- TARGEL projesi ve tarım danışmanı ile ilgili söylemek istediğiniz bir şey var mı?